ESCHIL
SOFOCLE
EURIPIDE

TRAGEDII ANTICE GRECEŞTI

TRAGICII GRECI

ANTOLOGIE

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

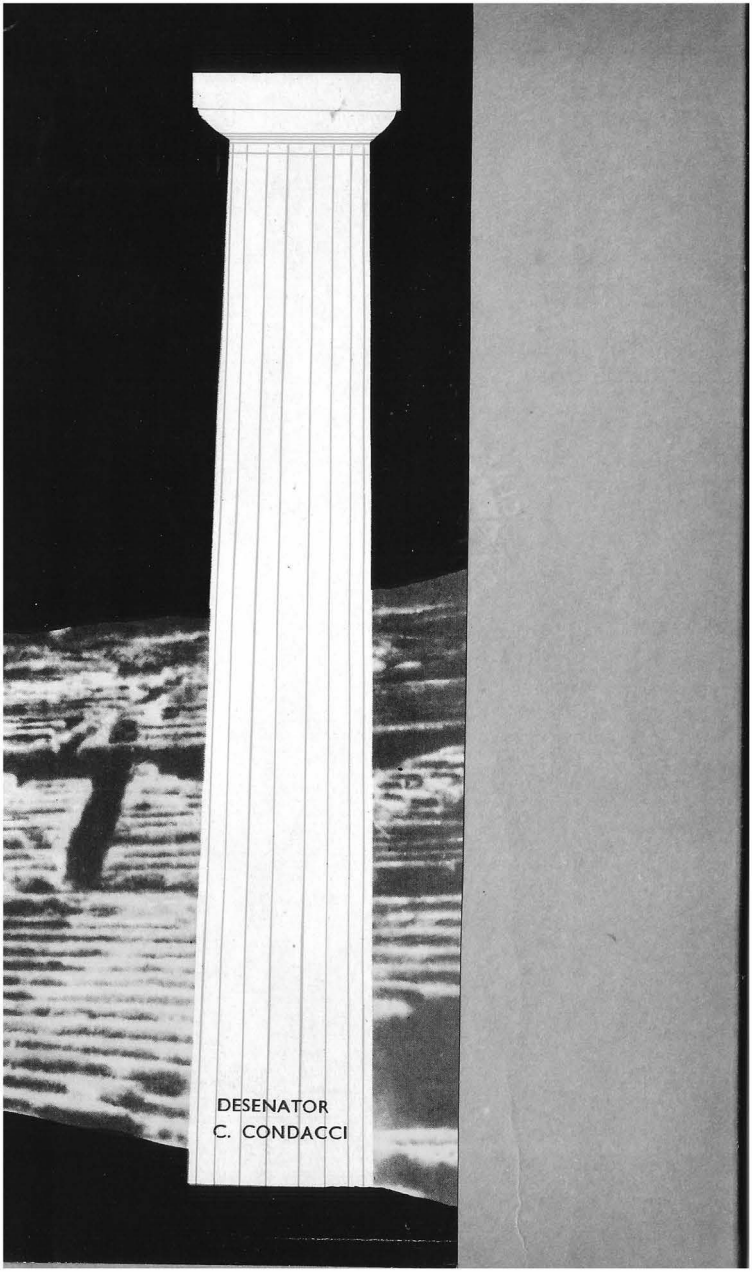
DESENATOR
C. CONDACCI

CLASICII LITERATURII
UNIVERSALE

CLASICII LITERATURII UNIVERSALE

TRAGICII GRECI

ANTOLOGIE

Studiu introductiv şi comentarii de
D. M. PIPPIDI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

INTRODUCERE

La fel cu comedia, tragedia greacă s-a născut dintr-un cînt. A început prin a fi, cu alte cuvinte, o manifestare liturgică, aşa cum au mai fost şi altele, în ceremoniile vieţii obşteşti şi ale cultului. Aşa se explică accentuatu-i caracter religios, aşa se explică şi luarea aminte pe care — de la primele-i manifestări — n-a încetat să i-o arate Statul.

Tragedia făcea parte din cultul lui Dionysos-Bacchos, divinitate străină de pămîntul Greciei, al cărei cult orgiastic era sortit să găsească în Attica o primire mai călduroasă decît printre severii dorieni, închinători ai seninului zeu de la Delfi. Însuşi cuvîntul *drama*, cu care se indicau de cei vechi tragediile şi comediile deopotrivă, a fost la început un termen liturgic: înţelesul lui e „acţiune", dar nu „acţiune scenică", cum am fi înclinaţi să credem, ci: „acţiune cultuală", „funcţiune sacră".

Răgazul ne lipseşte pentru a da amănunte în legătură cu căile de răspîndire ale unei credinţe despre care grecii înşişi păstrau amintirea că ar fi fost de origine tracă. Se poate totuşi arăta că, fără a respinge cu totul această atribuţie, cercetătorii zilelor noastre — întemeiaţi pe descoperiri arheologice şi, de la o vreme, chiar pe mărturii textuale — preferă să vadă în zeul de mai tîrziu al dramei rodul unui sincretism petrecut la sfîrşitul mileniului al II-lea, o dată cu trecerea peste Hellespont a triburilor de frigi venite să se amestece pe pămîntul Asiei cu localnicii lydieni. În

panteonul acestora din urmă, o zeiță a vegetației, Hipta, asemenea zeițelor mame comune populațiilor preelenice din întreg bazinul egeean, era adorată împreună cu soțu-i, Sabazios, și cu pruncul, Bacchos, al cărui nume avea să ajungă în veacurile următoare supranumele lui Dionysos. Cîtă vreme Dionysos era un zeu adult, personificarea extazului provocat de gustarea fără măsură a sucului viței, Bacchos e un copil, un spirit al vegetației, părăsit de mică-sa — Pămîntul — și supus unor încercări din numărul cărora nu lipsește moartea, urmată de o înviere în care credincioșii vedeau prefigurarea propriului destin și chezășia nemuririi făgăduite inițiaților de toate religiile cu misterii.

Unde și în ce împrejurări se va fi petrecut procesul de întrepătrundere a celor două credințe, e mai greu de spus, dar contaminarea trebuie să fie veche, de vreme ce în Imnurile zise „homerice" legenda lui Dionysos apare constituită în liniile-i esențiale, de vreme ce, mai ales, răspîndirea noului cult se poate urmări în influența exercitată asupra altor culte, istoricește bine atestate, cum sînt al Demetrei la Eleusis, sau al lui Apollon la Delfi. În misteriile zeiței, rolul lui Dionysos nu poate fi exact apreciat, dar trebuie să fi fost considerabil; în sanctuarul delfic locul lui e atît de însemnat încît, în plină epocă clasică „mormîntul" fiului Semelei era arătat credincioșilor în incinta închinată zeului luminii. Din punctul de vedere al preocupărilor oglindite în aceste pagini, importantă de semnalat e îndeosebi împrejurarea că în Attica înflorirea cultului lui Dionysos avea să se desăvîrșească în secolul al VI-lea, cînd, sub cîrmuirea chibzuită și prevăzătoare a lui Peisistratos, o serie de divinități legate de activitatea cîmpenească se învrednicesc din partea oficialității de o luare aminte de care fuseseră lipsite în veacurile anterioare.

Schimbarea aceasta de atitudine nu-i desigur fără legături cu prefacerea săvîrșită către aceeași vreme în economia agrară a Atenei, pe urma căreia, în locul grîului și al orzului, puțin favorizate de sărăcia solului și de regimul ploilor, cultivatorii mari și mici ai împrejurimilor Capitalei prindeau să-și închine truda unor culturi ca vița și măslinul, mai sigure în condițiile climatice ale Greciei, mai remu-

neratorii, în perspectiva unui comerț întemeiat înainte de toate pe exportul spre colonii al uleiurilor și al vinului. Așa se explică, fără îndoială, împrejurarea că — de unde pînă în a doua jumătate a veacului al VI-lea Dionysos avusese parte de omagiile modeste ale oamenilor de țară — Peisistratos avea să-l introducă pentru întîia oară în oraș, înălțîndu-i un templu la poalele Acropolei și organizînd spre a-l cinsti o procesiune anuală sortită să simbolizeze primirea în cetate a unui zeu asociat cu cîteva din principalele sărbători ale anului: *Ilaloa*, în ianuarie, cînd gospodarii porneau să-și întocmească grădinile; *Oschophoria*, toamna, legată de culesul viilor; mai presus de toate *Anthesteria*, „Sărbătoarea florilor", în pragul primăverii, cînd natura își reînnoia podoaba și cînd vinul — lăsat să fermenteze timp de mai multe luni în întunericul cramei — devenea pentru întîia oară bun de băut și era încercat de-a lungul unei zile al cărei nume — *Pithoigia*: „Destuparea chiupurilor" — lasă să se înțeleagă felul îndeletnicirii ce umplea de voioșie satele și tîrgurile din jurul Atenei. Același caracter de jubilare și, cum se întîmplă în momente de intensă participare obștească, de exaltare trebuie să-l fi avut festivitățile propriu-zis dionysiace: *Dionysiile cîmpenești*, serbate spre sfîrșitul lui decembrie de locuitorii satelor Atticii și îndeosebi de podgoreni; *Leneenele* (sau „Sărbătoarea teascului") celebrate în ianuarie, de data aceasta de orășeni; în sfîrșit, *Dionysiile mari* sau *Dionysiile din cetate*, marea festivitate organizată de Peisistratos cu o munificență destinată să întunece orice alt hram atenian, cu excepția *Panatheneelor*, și asupra desfășurării căreia vom avea prilejul să revenim.

În ficcare din aceste serbări, momentul principal pare să fi fost reprezentat de o procesiune a obștii întregi, însoțind imaginea grosolan cioplită a unui *phallos*, simbolul puterii generatoare a naturii, pe care zeul o întrupa. Pe parcursul ei, frenezia colectivă se exterioriza în cîntece și dansuri executate de participanți, în rîndul cărora un număr restrîns închipuia sileni și satyri — făpturi pe jumătate umane, pe jumătate animale, asociate de legendă cu întîmplările zeului în cursul peregrinărilor lui pămîntești.

Despre caracterul originar al acestor improvizări, greu se pot face mai mult decît presupuneri. Aristotel însuşi, care la sfîrşitul secolului al IV-lea î.e.n. încerca să reconstituie originile dramei, într-un capitol al *Poeticii* a cărui interpretare a prilejuit şi prilejuieşte pătimaşe discuţii, nu pare să fi avut la dispoziţie documente mai vechi decît acele pe care i le oferea o tradiţie literară definitiv constituită, cu alte cuvinte creaţii lirice ale unor poeţi culţi, în genul compunerilor populare cîntate de participanţii la procesiunea bacchică, şi îndeosebi de corul satyrilor, a căror travestire de circumstanţă le merita din partea privitorilor numele de „ţapi": *tragoi*. Asemenea compuneri se chemau în greceşte *dithyrambi* — după epitetul de origine necunoscută şi cu înţeles anevoios purtat de zeu într-o seamă de texte, din numărul cărora o menţiune specială se cuvine imnului compus de Philodamos în secolul al IV-lea şi descoperit în zilele noastre într-o inscripţie din Delphi [1]. În acesta, „Stăpînul thyrsului", „Zeul încununat cu iederă" e invocat sub numele de *Dithyrambos* — şi astfel au continuat să numească filologii un gen de cînt monodic sau coral, a cărui dezvoltare ulterioară depăşeşte preocupările noastre în aceste pagini. Din punctul nostru de vedere, important de reţinut e faptul că, după Aristotel — urmat de toţi cîţi, între cercetătorii moderni, refuză să se lase tîrîţi în speculaţii lipsite de temei documentar — *„ivită din capul locului pe calea improvizărilor... tragedia s-a desăvîrşit puţin cîte puţin, pe măsura fiecărui nou element dezvăluit în ea, pînă cînd, după multe prefaceri, găsindu-şi firea adevărată, a încetat să se mai transforme"* [2]. Momentul decisiv al acestui proces (reconstituit de Stagirit din punctul de vedere al dramei în sine, mai curînd decît al apariţiei teatrului attic) e şi el indicat cu acelaşi prilej, în cîteva cuvinte a căror conciziune le face obscure şi potrivit cărora începutul prefacerilor ce aveau să ducă la constituirea tragediei trebuie pus în legătură cu activitatea acelora pe care textul îi numeşte *hoi exarchontes ton dithyrambon*.

---

[1] *Anthologia lyrica gracca*, II, fasc. 6 (Lipsiae, 1923), p. 252.
[2] Aristotel, *Poetica* (trad. D. M. Pippidi), Bucureşti, 1940, IV 1449 a 9-16.

Dintre comentatorii moderni ai *Poeticii*, unii au văzut în *exarchontes* pe autorii, alţii pe interpreţii dithyrambilor cîntaţi în timpul procesiunii — interpretări evident greşite, cîtă vreme pentru ca drama să ia fiinţă era nevoie să existe dialogul, iar acesta nu s-a putut lega la început decît între cor, de o parte, şi un individ, obscurul *exarchon* al textului — fie că am înclina să vedem în el pe obişnuitul „corifeu", fie, mai probabil, o apariţie nouă, distinctă de cor dar evoluînd împreună cu acesta. E înţelesul verbului *exarchein* în numeroasele pasaje homerice şi e singurul potrivit cu ştirea după care, într-un moment anevoie de precizat, corului primitiv i s-ar fi adăugat un actor în stare să-i răspundă, prima din puţinele „feţe" folosite în drama greacă, chiar ajunsă la apogeu.

Mărturii concordante, din numărul cărora face parte o informaţie deosebit de preţioasă a lui Herodot [1], atribuie lui Arion din Methymne (mai tîrziu stabilit la Corint) meritul de a fi creat dithyrambul, cu alte cuvinte de a-i fi conferit demnitatea de operă de artă. Indicaţia e întărită de împrejurarea că acompaniamentul acestui soi de cînturi a rămas de-a lungul celei mai mari părţi a epocii clasice muzica de flaut, instrument cu deosebire drag dorienilor. Adevărata înflorire a noului gen literar avea să se petreacă totuşi la Atena, mai întîi sub Peisistratos, la curtea căruia a trăit şi a scris dithyrambograful Lasos din Hermione, apoi — într-o şi mai mare măsură — sub regimul democratic, în timpul căruia coruri de bărbaţi şi copii, instruite pentru execuţia acestui soi de compuneri, contribuiau în chip statornic la strălucirea întrecerilor dionysiace.

Manifestări de felul celor pomenite sînt departe de a fi unice în viaţa religioasă a grecilor, ale căror mari sanctuare au cunoscut din timpuri imemoriale adevărate reprezentaţii sacre, implicînd intonarea de credincioşi a unor cînturi inspirate din mitul zeului respectiv. Asemenea producţii erau de fiecare dată dansate şi mimate, ceea ce explică, pe de o parte, afirmaţia lui Lucian potrivit căreia în Grecia veche n-ar fi existat ceremonii religioase în care dansul să

[1] *Istorii*, I 23.

nu fi avut un loc de seamă, pe de alta, împrejurarea că din improvizaţiile „jucate" de închinătorii lui Dionysos a prins să se înfiripe schimbul de replici, în care trebuie să vedem principalul element al spectacolului tragic.

În mai multe locuri ale *Poeticii*, Aristotel face aluzie la aceste reprezentaţii lirice, reduse dintru început la un simplu cînt al corului, cu vremea dezvoltate într-o alternare de părţi cîntate şi de părţi recitate, executate, unele, de cor, celelalte de conducătorul chemat să împărtăşească mulţimii suferinţele divinităţii. *„Dacă ne închipuim o serie de cînturi precedate de un preludiu narativ* — s-a observat, nu fără temei[1] — *sîntem destul de aproape de imaginea unei tragedii lipsite de dialoguri dar împărţită în scene, înzestrată* cu o vagă acţiune *şi sfîrşind cu o ultimă tînguire, prilejuită de ceva analog cu un deznodămînt. De o parte un cor, care va dăinui pînă la urmă în drama perfecţionată, de alta un povestitor pe cale de a deveni actorul tragic în adevăratul înţeles al termenului."*

Cîtă vreme a fost necesară pentru realizarea acestui pas, şi unde va fi fost făcut pentru întîia oară, e anevoie de spus şi poate va rămîne pentru totdeauna o taină. Cei vechi, care credeau a şti în această privinţă mai mult decît noi, chiar dacă relatările celor mai mulţi se reduc la repetarea aceluiaşi motiv, în parte legendar, atribuie „născocirea" tragediei lui Thespis din Icaria, un sat al Atticii, unde obişnuita sărbătoare dionysiacă ar fi îmbrăcat aspectul unei drame şi unde Thespis însuşi, conducînd tradiţionalul cor, ar fi sporit puterea de emoţie a unui spectacol în el însuşi impresionant prin folosirea pentru întîia oară a unei măşti de pînză. Oricum ar sta lucrurile în realitate, important în ochii istoricului e faptul că elaborarea poeziei dramatice are loc într-o epocă de sporit interes manifestat cultului lui Dionysos de populaţia şi de oficialitatea ateniană, care, după o informaţie demnă de crezare, în jurul anului 534 î.e.n. ar fi inclus în programul Marilor Dionysii reprezentarea unei opere a lui Thespis; în al doilea rînd, împrejurarea că — sub raportul inspiraţiei, ca şi sub acel al formei

[1] Maurice Croiset în A. & M. Croiset, *Histoire de la littérature grecque*, III[3] (1935), p. 35.

— noua şi superioara varietate de artă care e tragedia desăvîrşeşte cuceririle veacurilor anterioare, îmbinînd într-o sinteză măiastră lirica corurilor, înflorită la dorieni, cu elementele discursive şi narative ale epopeii, cultivată şi iubită cu precădere printre ionieni.

Îndoita obîrşie e uşor de relevat în structura dramei, invariabil alcătuită din cîntece corale şi din episoade dialogate sau narative. În cele mai vechi tragedii [1], partea corului e cu mult cea mai importantă. Amploarea ei descreşte însă, în măsura în care prind consistenţă dialogul şi povestea: cu o vorbă, acţiunea. În momentul celei mai depline înfloriri a teatrului attic, către jumătatea secolului al V-lea î.e.n., părţile dialogate ale oricărei drame erau de obicei un *prolog*, definit de Aristotel ca fiind: *„acea parte a tragediei care precede intrarea corului"*; trei *episoade* sau *„părţi... cuprinse între două cînturi complete ale corului"*; în sfîrşit, un *exod*, altfel spus: *„acea parte a tragediei după care nu mai urmează nici un cînt al corului"* [2]. În termeni moderni, elementele înşirate ar putea fi asemuite cu actele unei piese din zilele noastre. În loc să fie urmate de pauze, acestea erau însă despărţite prin cînturi ale corului, din ale cărui intervenţii — cu cuvintele autorului *Poeticii* — „parodos *e prima manifestare a corului întreg*" (la origine, cîntul întonat în timpul intrării corului în orchestră), *stasimon*, un cînt executat între două episoade, *kommos*, *„o jelanie a corului însoţit de actori"* [3]. Fără a intra în amănunte, se poate adăuga că, îndeobşte, cînturile corului prezintă o structură simetrică (fiece strofă fiind urmată de o antistrofă) şi că de la o pereche de strofe la alta — ritmul şi melodia versurilor variază.

Aceasta ne aduce să facem precizarea că, spre deosebire de ceea ce se întîmplă în teatrul modern, unde textele sînt exclusiv rostite, drama greacă folosea, alături de declamare, cîntul şi chiar o a treia formă de debit, pe care izvoarele o numesc *paracatalogé* — probabil comportarea actorului care,

[1] În starea actuală a cunoştinţelor despre teatrul grec, cea mai veche tragedie *întreagă* pe care o putem citi sînt *Rugătoarele* lui Eschyl.

[2] *Poetica*, XII 1452 b 19—22.

[3] *Poetica*, XII 1452 b 23—24.

„umflind puțin glasul și punîndu-se la unison cu acompaniamentul muzical, continua să recite fără inflexiune melodică și fără să se adapteze în totul ritmului instrumentului însoțitor". În aceste condiții, reprezentarea unei drame vechi se apropia de reprezentarea unei opere din zilele noastre, mai ales dacă nu uităm că interpretării vocale și acompaniamentului muzical li se adăuga de fiecare dată dansul.

În această ordine de idei, nu va fi inutil să arătăm că acompaniamentul era susținut de un soi de dublu-flaut, deseori reprezentat pe monumentele înfățișînd scene de teatru. Redus la un unic instrument, el nu putea fi decît discret. În plus, ritmul muzical fiind subordonat cu strictețe metricei, fiece măsură echivala cu un picior, fiece notă cu o silabă. Din acest punct de vedere, lucrurile aveau să se schimbe în a doua jumătate a secolului al V-lea, cînd pare să fi luat naștere stilul muzical al cărui reprezentant a rămas pentru contemporani Euripide. De-aici înainte, unei silabe lungi îi corespund de cele mai multe ori două pînă la cinci sunete diferite: „bel-canto" a cărui noutate indispunea pe tradiționaliști și ale cărui „rulade" sînt luate în derîdere de Aristofan într-un faimos pasaj din *Broaștele* [1]. Cît privește dansul antic, ceea ce-l caracterizează înainte de toate e faptul de a nu fi urmărit numai frumusețea plastică ori armonia mișcărilor, ci de a fi căutat să *„imite*, cum se exprimă Aristotel, *cu ritmuri turnate în atitudini, caractere, patimi, fapte"* [2]. Fiece varietate de spectacol avea astfel dansul său propriu — grav și măsurat în cazul tragediei, vesel și însuflețit în cazul comediei, dezlănțuit și acrobatic în cazul dramelor cu satyri. Pașii ritmici ai corului întovărășeau execuția cînturilor dintre episoade, și tot așa intrarea în orchestră a coriștilor, care, după împrejurări, uneori evoluau în ansamblu, alteori se împărțeau în două grupe dintre care una cînta, în timp ce a doua — cu mișcări studiate — contribuia la ilustrarea textului executat. Un timp, privilegiul evoluțiilor orchestrice a aparținut corului singur. Către vremea cînd în muzica de scenă se petrecea transformarea legată de numele lui Euripide actorii înșiși par a fi

1 Versurile 1309 și urm.
2 *Poetica*, I 1447 a 26.

început să execute dansuri „imitative", subliniind prin paşi adecuaţi sentimentele de jubilare sau de teamă inspirate de natura rolului.

Aceeaşi căutare a expresivităţii explică, fără îndoială, folosirea în teatrul grec a unui număr de accesorii din numărul cărora se cuvin amintite *măştile* şi *cothurnul*, o încălţăminte făcută să sporească înălţimea şi, deci, prestanţa actorilor în scenă. Originea celor dintîi e rituală, în sensul că e moştenită dintr-o vreme cînd — pentru a participa la procesiunile în cinstea lui Bacchos — credincioşii obişnuiau să-şi mînjească feţele cu drojdie sau să şi le ascundă sub chipuri de scoarţă, mai mult sau mai puţin înfricoşătoare. Cel care, după o tradiţie pe care am mai avut prilejul s-o menţionăm, a conceput ideea unor măşti de pînză pare să fi fost Thespis. În urmă-i, aplicînd acestora o polichromie apropriată, Eschyl a deschis la rîndu-i calea perfecţionărilor a căror serie se poate urmări pînă tîrziu în epoca romană şi care aveau să ducă la crearea unei adevărate galerii de „caractere" tragice, prea numeroase pentru a fi aci înşirate.

Cele cîteva deslușiri în legătură cu originea tragediei au arătat, credem, că înainte de a ajunge o distracţie profană reprezentaţiile teatrale au avut în Attica un accentuat caracter religios. Lucrul devine evident pentru cine nu uită că de-a lungul celei mai glorioase perioade a dramaturgiei eline spectacolele s-au desfăşurat în strînsă legătură cu cultul lui Dionysos, în prezenţa preoţilor şi, oarecum, în incinta templelor acestui zeu. Chiar datele la care se organizau — de două ori pe an, cu prilejul principalelor sărbători dionysiace — dovedesc, dacă mai era nevoie, că, destinate să cinstească divinitatea, astfel de ceremonii constituiau în ochii contemporanilor acte rituale, momente ale unei religii ale cărei manifestări se împleteau cu principalele aspecte ale vieţii obşteşti.

Celebrate primăvara, spre sfîrşitul lunii martie, *Dionysiile mari* sau *Dionysiile orăşeneşti* constituiau la Atena principala sărbătoare a anului după *Panathenee*, strălucitul hram al protectoarei cetăţii. Durata lor era de şase zile,

din care prima închinată unei procesiuni în cursul căreia — scoasă din templul respectiv, însoţită de aclamaţiile mulţimii — statua lui Dionysos „Liberatorul" era purtată spre teatru şi aşezată în orchestră. În următoarele două zile se ţineau întreceri de coruri (copii şi bărbaţi, cîte cincizeci de fiecare trib), iar în ultimele trei, concursuri de dramă, la capătul cărora avea loc încununarea autorilor biruitori. Cu deosebiri asupra cărora nu e locul să stăruim, festivităţi asemănătoare se desfăşurau la *Leneene*, în ultimele zile ale lui ianuarie. Într-un caz şi în celălalt organizarea concursurilor era asigurată de Stat, reprezentat prin archontele-eponym, primul magistrat al cetăţii. Prin grija acestuia, cîţiva *choregi*, aleşi dintre atenienii cu vază, primeau însărcinarea de a recruta şi instrui prin mijloace proprii cîte un cor, format din 12—15 cetăţeni, element esenţial al oricărui spectacol dramatic. Poeţii doritori să-şi vadă puse în scenă operele cereau archontelui corul necesar, pe care acesta era liber să-l refuze, dat fiind că numărul pieselor propuse spre reprezentare era întotdeauna mai mare decît numărul pieselor jucate. Urma alegerea actorilor — rezervată în principiu autorilor, care puteau avea predilecţiile lor în materie, recurgînd în mod obişnuit la serviciile aceloraşi interpreţi. În sfîrşit, dramaturg, cor şi actori porneau repetiţiile, cu sau fără ajutorul unor muzicieni sau maeştri de balet şi sub supravegherea *choregului*, al cărui amor propriu îl îndemna să facă toate sacrificiile pentru reuşita cît mai deplină a spectacolului.

Către jumătatea secolului al V-lea pare să se fi statornicit obiceiul ca în preajma deschiderii concursului poeţii însoţiţi de actorii şi corul respectiv să se înfăţişeze publicului în cadrul unei ceremonii numite *proagon*, cu care prilej, adresîndu-se celor prezenţi, dramaturgii făceau cunoscute numele lor, titlurile şi cuprinsul pieselor, precum şi numele actorilor. Asemenea concursuri preliminare aveau loc numai la *Dionysiile oräşeneşti*, cînd afluenţa spectatorilor veniţi din toate părţile Greciei era deosebit de mare. Cîteva zile mai tîrziu se desfăşura concursul dramatic propriu-zis, la care participau autori feluriţi — glorii ale teatrului alături de debutanţi — şi la sfîrşitul căruia o comisie

de judecători aleşi prin tragere la sorţi dintr-un mare număr de cetăţeni hotăra cu vot secret asupra calităţii pieselor reprezentate. Premiile acordate erau în număr de trei pentru tragedie şi trei pentru comedie. Ele răsplăteau pe poet şi, totodată, pe *choreg* şi pe interpretul principal, asociaţi cu poetul în dobîndirea unei izbînzi care-i cinstea laolaltă. Pînă la o vreme, răsplata autorului în concursurile de tragedie pare să fi fost în ţap, îndată după aceea jertfit lui Dionysos; mai tîrziu, în plină epocă clasică, o cunună de iederă, proclamată de crainic în faţa miilor de spectatori. Osebit de răsplata simbolică, biruitorul căpăta din partea autorităţilor şi un onorariu, a cărui importanţă nu ni-i cunoscută. La fel actorii, a căror bună-stare nu lăsa desigur de dorit şi a căror notorietate — în unele cazuri — poate fi comparată cu faima vedetelor din zilele noastre.

Caracterul oficial al concursurilor de tragedie explică deprinderea autorităţilor ateniene de a consemna în documente obşteşti desfăşurarea spectacolelor anuale, încă de la instituirea lor. Asemenea procese-verbale, încheiate cu regularitate, se săpau de obicei în piatră, constituind un soi de arhivă a teatrului attic, descoperită de istoricii literari ai veacurilor următoare. Cu titlu de curiozitate, reproducem încheierea privitoare la concursurile din anul 458, cînd printre biruitori se citeşte numele glorios al autorului *Orestiei*:

> *„În anul cînd era archonte Philocles.*
> *Coruri de copii: tribul Oineis; coreg: Demodocos.*
> *Coruri de bărbaţi: tribul Hippothontis; choreg: Euctemon din Eleusis.*
> *Comedii: Eurycleides, choreg; poet: Euphronios.*
> *Tragedii: Xenocles din Aphidna, choreg; poet: Aischylos...“*

În secolul al IV-lea, devenite mai complexe (poate în urma unor anumite schimbări intervenite în programul concursurilor), procesele-verbale ajunse pînă la noi prezintă un mod de redactare deosebit. Pentru anul 341, de pildă, textul — uşor mutilat — se înfăţişează precum urmează:

„În anul cînd era archante Sosigenes.
Dramă satyrică: (lipsesc numele poetului şi titlul piesei.)
Tragedie veche: Neoptolemos cu Iphigenia *lui Euripide.*
Poeţi: Astydamas cu Achille *(actor Thettalos),* Athamas *(actor Neoptolemos),* Antigona *(actor Athenodoros).*
Premiul al II-lea: Euaretos cu Teucros *(actor Athenodoros),* Achille *(actor Thettalos)..... (actor Neoptolemos).*
Premiul al III-lea: .....cu Fiicele lui Pelias *(actor Neoptolemos),* Oreste *(actor Athenodoros),* Auge *(actor Thettalos).*
Premiul de interpretare: Neoptolemos".

Ceea ce se remarcă înainte de orice e o preocupare de precizie, care către aceeaşi vreme se constată în întocmirea documentelor de Stat îndeobşte, şi în primul rînd în redactarea hotărîrilor Adunării populare. Notabile sînt însă şi cîteva alte particularităţi, pentru a căror înţelegere e nevoie de unele deslușiri suplimentare. Nu e o întîmplare, bunăoară, faptul că darea de seamă începe cu menţiunea unei lucrări „satyrice" (în înţelesul de „piesă cu satyri"), gen de spectacol mai apropiat decît oricare altul de liberele improvizări din care-şi trage originile drama. Multă vreme datina ceruse ca poeţii concurenţi să prezinte — împreună cu trei tragedii de sine stătătoare — o dramă satyrică, în total patru piese, alcătuind ceea ce se chema o „tetralogie". Mai tîrziu — după toate probabilităţile începînd din secolul al IV-lea — pare să se fi luat deprinderea ca în cadrul obişnuitului concurs anual să nu se joace mai mult de o dramă cu satyri, situaţie oglindită în textul reprodus. Interesantă e încă menţiunea în procesul-verbal a unei „tragedii vechi", în cazul de faţă *Iphigenia* lui Euripide. Faţă de situaţia din secolul al V-lea, cînd în cele trei zile ale concursului tradiţional nu se puneau în scenă decît piese noi — jucate o dată pentru anu mai fi în general reluate — introducerea în programul *Marilor Dionysii*

a unei piese din „repertoriu" trebuie socotită ca o inovaţie ai cărei beneficiari de-a lungul vremii aveau să se dovedească Sofocle şi Euripide — îndeosebi ultimul, iubit şi preţuit după moarte mai mult decît orice alt dramaturg al antichităţii. În sfîrşit, ultima observaţie pe care o prilejuieşte inscripţia din 341 e aceea că spre sfîrşitul epocii clasice, în loc de trilogia tragică şi de drama cu satyri, participanţii la concurs erau ţinuţi să prezinte publicului trei tragedii, poate chiar două, judecînd după procesul-verbal al anului 340, în care Astydamas, biruitorul anului precedent, figurează o dată mai mult la locul de cinste ca autor a două lucrări.

Către vremea cînd în programul concursurilor dionysiace se petreceau schimbările pe care le-am semnalat, cadrul însuşi al acestor festivităţi suferea transformări asupra cărora se cade să spunem o vorbă. Facem aluzie la modificările aduse edificiului unde în mod obişnuit se desfăşurau spectacolele, al cărui plan, conceput pentru a răspunde nevoilor unei manifestări obşteşti de o neobişnuită amploare, nu putea rămîne neschimbat în faţa transformărilor Cetăţii, cum nu putea rămîne neschimbat în faţa transformărilor petrecute în structura dramei. Într-adevăr, dacă la originea teatrului grec, ca monument arhitectonic, stă *orchestra*, locul de formă circulară unde corul îşi desfăşura mişcările în timpul execuţiei dithyrambului, era firesc ca o dată cu apariţia primului actor (altfel spus: o dată cu transformarea dithyrambului în dramă), publicul la început grămădit în jurul orchestrei să-şi caute o aşezare de natură a-i permite să privească pe actor în faţă. S-a ajuns astfel la gruparea spectatorilor în semicerc, de o singură parte a orchestrei, şi locul acesta de privit (pe greceşte *theatron)*, în faţa căruia — dincolo de orchestră — avea să se înalţe cu vremea fundalul căruia grecii îi spuneau *skene*, întregeşte şi desăvîrşeşte planul unui edificiu adaptat nevoii din care s-a născut într-o măsură ce n-a fost de-atunci întrecută.

La capătul evoluţiei de care vorbim, orice teatru grec se compunea deci din aria destinată corului, din hemiciclul prevăzut cu bănci pe care se aşeza publicul, în sfîrşit din baraca unde se costumau actorii, mai tîrziu transformată

într-un sens asupra căruia vom avea să revenim. Despre orchestra circulară, avînd un diametru proporțional cu vastitatea edificiului în ansamblu [1], e puțin de spus. În mijlocul ei se înălța altarul lui Dionysos, și aci se aducea în prima zi a concursurilor statua zeului în cinstea căruia era organizată sărbătoarea. Tot atît de puțin ne vom ocupa de *theatron* (sau *cavea*, cum aveau să-i zică romanii), ale cărei succesive prefaceri interesează istoria arhitecturii mai curînd decît istoria literaturii. Rezemată în cele mai multe cazuri pe o pantă naturală, comportînd un număr mai mare sau mai mic de trepte, această parte a teatrului antic corespundea ca destinație sălilor noastre de spectacol, cu deosebirea că era întotdeauna descoperită și întotdeauna orientată astfel încît — peste scenă și orchestră — privitorul să-și poarte ochiul fie spre munte, fie spre mare, fie spre un monument ieșit din mîna omului. Ceva mai multe preciziuni sîntem ținuți să dăm în legătură cu zidirea căreia grecii îi spuneau *skene*, romanii *scaena*, și a cărei evoluție prezintă încă destule puncte obscure. Cît se poate judeca — pe temeiul ruinelor mai degrabă decît pe mărturia izvoarelor literare, aproape toate tîrzii și nu o dată contradictorii — „scena" a început prin a fi o clădire de scînduri mai mult lungă decît largă, situată în fața spectatorului, dincolo de semicercul liber al orchestrei. Plănuită dintru început ca loc de îmbrăcare a actorilor, ea înfățișa publicului o fațadă străpunsă de una sau mai multe intrări — mai tîrziu împodobită cu coloane — închipuind o locuință nobilă sau un templu. În fața și de-a lungul acestui fundal întîlnim o estradă de 3 pînă la 4 metri înălțime, cu numele de *proskenion* sau *logeion*. Construit la început din bîrne, mai tîrziu în piatră, acest element al teatrului grec e acel în jurul căruia s-au purtat mai multe discuții, în măsura în ca e pînă astăzi nu s-au stabilit cu certitudine nici destinația lui inițială, nici împrejurările în care și-a găsit o nouă întrebuințare. Confuzia stîrnită de spusele unor autori tîrzii,

---

1 La Atena, unde capacitatea teatrului lui Dionysos era de aproximativ 14.000 locuri, diametrul orchestrei atingea 22,50 m.; aiurea ca la Megalopolis, pînă la 30 m.

după a căror mărturie actorii ar fi jucat pe „scenă" (înțelege: pe *proskenion)*, iar orchestra ar fi fost rezervată corului, cată să se lămurească în lumina descoperirilor arheologice care au arătat neîndoios că la cele mai vechi teatre cunoscute între *proskenion* și orchestră nu exista vreun mijloc de comunicație, rampă sau scară de natură a permite coriștilor și actorilor să treacă dintr-un loc în altul. În aceste condiții, și ținînd seamă de structura tragediilor din veacul al V-lea, în care rolul corului e important (cînd nu covîrșitor ca în *Rugătoarele* sau *Perșii* lui Eschyl), e evident că măcar în epoca de aur a tragediei evoluțiile corului trebuie să se fi împletit cu jocul actorilor, interpreți și coriști trebuie să fi comunicat fără dificultate. Aceasta nu se putea petrece decît în orchestră, și presupunerea cea mai verosimilă e că pînă la o vreme relativ recentă actorii jucau *înaintea* scenei, iar nu *pe* ea, în orchestră, iar nu pe *proskenion.* Abia în epoca elenistică și mai tîrziu în epoca romană, cînd structura dramei se modifică în sensul că participarea corului la acțiune devine oarecum inexistentă [1], numărul coriștilor reducîndu-se și el în proporție, aveau să se creeze condițiile în care — acțiunea desfășurîndu-se de sine stătător — corul se putea despărți de actori, aceștia se puteau urca pe „scena" unde de atunci continuă să evolueze. Din această vreme tîrzie, teatrele păstrate în Grecia propriu-zisă, ca și în Asia Mică și Italia sînt atît de numeroase încît economia lor nu mai prezintă taine. Uneori mari și împodobite, alteori micuțe și simple, ele constituie prețioase monumente ale trecutului și totodată mărturii ale admirației pe care, pînă la sfîrșitul antichității, întreaga suflare greacă n-a încetat s-o poarte dramei.

---

[1] Imprejurări cu totul regretabile au făcut ca producția dramatică a epocii elenistice să se piardă, cu excepția a puține fragmente. Despre locul corului în tragediile acestei vremi sîntem însă informați prin mărturia categorică a lui Aristotel: „*corul trebuie socotit și el, ca oricare din eroi, un element al întregului; trebuie, prin urmare, să ia parte la acțiune nu ca în piesele lui Euripide, ci ca în piesele lui Sofocle. La poeții mai noi cîntecele de el n-au mai multă legătură cu subiectul decît oricare altă tragedie; de aceea se și cîntă ca simple interludii, după pilda dată întîi de Agathon*" (*Poetica*, XVIII 1456 a 26 și urm.).

Prefacerile pe urma cărora, din străvechiul cînt în cinstea lui Dionysos, avea să se dezvolte tragedia aşa cum se înfăţişează la începutul secolului al V-lea, cînd noul gen literar îmbracă forma pe care o va păstra de-a lungul epocii clasice, nu ne sînt toate cunoscute. Îndeosebi trecerea de la libertele improvizaţii ale coriştilor deghizaţi în satyri la compunerile pătrunse de solemnitate care sînt cele mai vechi tragedii ajunse pînă la noi, e anevoie de explicat şi riscă să rămînă pentru totdeauna o taină. Asupra acestui punct obscur deslusirile Stagiritului sînt departe de a fi satisfăcătoare — se şi contrazic chiar, dacă cu majoritatea interpreţilor înţelegem informaţiile oferite de capitolul IV al *Poeticii* în sensul că între dithyrambul din care purcede şi forma pe care avea să i-o dea Eschyl tragedia a trecut prin faza intermediară a unei drame uşoare. Cu propriile-i cuvinte, *„pornită de la subiecte mărunte şi de la un stil hazliu, explicabil prin obîrşia ei satyrică, într-un tîrziu a căpătat gravitate, iar metrul, din tetrametru trohaic, a ajuns trimetru iambic. La început se folosea tetrametrul trohaic pentru că poezia tragică era un simplu cînt de satyri şi pentru că acest metru îi dădea un mai accentuat caracter de dans. Cînd dialogul şi-a făcut apariţia, natura singură a găsit metrul potrivit: se ştie doar că dintre toate măsurile iambul e cel mai apropiat de graiul obişnuit...“*[1]. Greutăţile legate de acceptarea unei asemenea ipoteze abia dacă mai trebuie relevate. Intercalarea unui moment „satyric“ între două forme de artă fundamental deosebite ca spirit de zglobiul intermezzo postulat de Aristotel contrazice nu numai ideea pe care în chip firesc sîntem înclinaţi să ne-o facem despre evoluţia dithyramb-tragedie, dar, încă, informaţia după care — în forma în care a fost primită mai tîrziu în tetralogie — drama satyrică ar fi fost introdusă în Atena de Pratinas, către începutul secolului al V-lea. Oricum ar sta lucrurile în această privinţă, exemplul citat nu-i decît una din nedumeririle trezite de o problemă grea între toate. O a doua priveşte condiţiile în care, dintr-un cînt în slava fiului Semelei, inspirat de mitul acestuia şi proclamînd

[1] *Poetica*, IV 1448 b 20—25.

atotputernicia lui, drama abia constituită avea să-şi schimbe înfăţişarea pentru a deveni, potrivit definiţiei unui filolog din zilele noastre: *„un crîmpei de sine stătător de legendă eroică, prelucrat poetic în stil sublim pentru a fi înfăţişat ca parte integrantă a cultului public în sanctuarul lui Dionysos...“* [1]

În ce fel s-a petrecut schimbarea pe urma căreia episoade izolate ale epopeii aveau să ajungă a constitui materia preferată a poeţilor tragici, înstăpînindu-se oarecum pe scenă, nu apare limpede, măcar că explicaţiile în această privinţă n-au lipsit. Totul ne îndeamnă să credem că transformarea e de pus în legătură cu rolul tot mai important al individului în cadrul statului atenian după izgonirea „tiranilor“ şi instaurarea regimului de democraţie sclavagistă, a cărui deplină afirmare coincide cu perioada de maximă înflorire a teatrului attic. Creşterea „greutăţii specifice“ a cetăţeanului, pentru întîia oară liber şi egal, explică interesul sporit al dramaturgilor faţă de om, ceea ce avea să ducă într-un timp relativ scurt nu numai la sporirea numărului actorilor de la unu la trei, dar şi la corelativa diminuare a importanţei corului în economia dramei. Într-un fel sau altul, încă din prima jumătate a secolului al V-lea patimile şi suferinţele eroilor trecutului se substituie isprăvilor supraomeneşti ale lui Dionysos şi ale celorlalţi Olympieni. Mistică la originile ei, tragedia evoluează într-un sens social şi laic, făcîndu-se ecoul evenimentelor celor mai importante ale vremii. După Phrynichos, care nu şovăise să evoce într-o dramă *Căderea Miletului* (distrus de Darius la capătul unei eroice rezistenţe, în 494), Eschyl, la rîndu-i, cutează să exalte în *Perşii* răsunătoarea biruinţă de la Salamina. Artişti mai puţin cunoscuţi, ca anonimul autor al dramei despre Gyges, descoperită de curînd într-un papyr elenistic [2], încearcă subiecte din istoria ţărilor vecine. Mai presus de toate, nu există dramaturg între ale cărui preocupări să nu-şi găsească loc dezbaterea problemelor de etică so-

---

1 U. von Wilamowitz Moellendorff, *Einleitung in die griechische Tragödie* (Berlin, 1921), p. 108.

2 E. Lobel, „Proceedings of the British Academy“, XXXV, 1950, p. 1—12. Cf. D. L. Page, *A New Chapter in the History of Greek Tragedy*, Cambridge, 1951.

cială și individuală, a căror dezlegare reținuse veacuri de-rîndul atenția înțelepților și a poeților. Transformarea e departe de a fi întîmplătoare. Tîlcul ei e că noua formă de artă refuza să se restrîngă la cadrul fragmentar în care lirica epocii arhaice încercase să închidă aspectele izbitoare ale existenței. În năzuința lor de a îmbrățișa condiția omenească întreagă, dramaturgii Atenei deschideau visului căi noi. Simplității imnului se substituia o mai vastă construcție a fantaziei, în cuprinsul căreia obișnuitul motiv legendar era înfățișat ascultătorilor cu toată varietatea de mijloace pe care o implică scena. Nu o dată, în această căutare fără preget, poezia avea să fie stingherită de vecinătatea primejdioasă a prozei. Dezbrăcînd pe zei și pe eroi de aureolă, adîncind psihologia personajelor și conferind pentru întîia oară acțiunii o savoare de viață reală, tragedia lui Euripide pregătea înflorirea *Comediei noi*. La rîndu-i, anticipînd cu două milenii asupra dramei moderne, aceasta avea să aspire să împletească, așa cum se întîmplă în realitate, tragicul și comicul, sublimul și cotidianul, să înfățișeze, cum sună o definiție a vremii, o *„oglindă a vieții"*, o *„icoană a adevărului"* [1].

Toate acestea aveau să se petreacă însă mai tîrziu. În prima jumătate a secolului al V-lea î.e.n., de cînd datează primele drame ajunse pînă la noi și cînd e momentul de deplină constituire a teatrului elin, tragedia a fost mai mult decît în orice altă perioadă a dezvoltării ei o înmănunchere de arte în slujba poeziei. Valabilă pentru opera tuturor dramaturgilor greci, afirmația e înainte de toate valabilă pentru Eschyl, poet de inspirație sublimă, care, din mulțimea fără număr a legendelor cîntate de epopee, cu instinctul sigur al geniului, a știut să aleagă întîmplările în care e oglindită ființa omenească întreagă: singure în stare să facă să vibreze fibrele cele mai tainice ale inimii și ale minții.

Cu alt prilej, vorbind despre Homer [2], am încercat să arătăm în ce măsură revelația durerii, conștiința vremelni-

[1] Cicero, *De republica*, IV 11, 13 — folosind un izvor elenistic.

[2] În studiul introductiv la *Iliada* tradusă de G. Murnu (București, E.S.P.L.A., 1955), p. 19.

ciei şi a precarităţii vieţii, scaldă în tristeţe admirabilul cînt al XXIV-lea din *Iliada*, care înfrăţeşte lacrimile învinsului cu ale învingătorului. Aceeaşi suferinţă străbate de la un capăt la altul opera lui Eschyl, despre care fără teamă de a greşi se poate spune că reprezintă o neîntreruptă meditaţie asupra soartei muritorilor. În urmă-i, şi în bună parte după pilda lui, poeţii tragici mai noi aveau să caute şi ei să pună în scenă legende înzestrate cu un adînc înţeles omenesc, susceptibile să deştepte în sufletele privitorilor, pe calea participării pe care o înlesneşte orice operă de artă, sentimentele de milă şi frică, în care, de la Aristotel pînă în zilele noastre, teoreticienii literari au văzut componentele inevitabile ale emoţiei tragice.

Considerate din acest punct de vedere, cele şapte drame eschyleene ajunse pînă la noi [1] arată a fi toate construite în jurul pedepsei pe care în chip inevitabil şi-o atrag păcatele oamenilor. Nu-i vorbă, afirmaţia e valabilă despre toate tragediile — cel puţin despre tragediile greceşti — dacă-i adevărat, cum observă Aristotel în capitolul XIII al *Poeticii*, că în orice dramă bine construită schimbarea de situaţii trebuie să ducă *„de la fericire la nefericire, şi nu din pricina unei josnicii înnăscute, ci a unei greşeli mari"*, săvîrşită de un erou *„care nici nu se deosebeşte de ceilalţi prin virtute ori dreptate, nici nu ajunge în nenorocire din răutate ori ticăloşie..."* [2]

Dacă însă materia celor mai multe tragedii e aceeaşi, ceea ce le deosebeşte e ideea pe care fiece dramaturg şi-o face despre natura păcatului şi chipul cum concepe rolul de paznic al legii morale atribuit divinităţii. Sub acest raport, deosebiri importante se pot constata nu numai de la epocă la epocă, dar — înăuntrul aceleiaşi epoci — de la dramaturg

[1] Din producţia dramatică a lui Eschyl, care pare să fi numărat între 80 şi 90 de tragedii şi drame satyrice, ne-au parvenit următoarele piese: *Rugătoarele* (din epoca dintre 500 şi 480), *Perşii* (din 472), *Cei şapte împotriva Tebei* (din 467), *Prometeu înlănţuit* (din aceeaşi vreme cu precedenta sau puţin posterioară), în sfîrşit, trilogia *Orestia* — unica trilogie păstrată din întreaga dramaturgie greacă — datînd din 458 şi alcătuită din dramele *Agamemnon*, *Purtătoarele de prinoase* şi *Eumenidele*.

[2] 1453 a 1—10.

la dramaturg sau de la gînditor la gînditor. Lucrul va deveni evident în paginile următoare, cînd vom fi vorbit despre Sofocle şi Euripide. Pînă atunci, nu va fi inutil să scoatem în evidenţă opoziţia semnificativă între chipul cum concep imixtiunea voinţei dumnezeieşti în lume pe de o parte Eschyl, pe de alta contemporanul său mai tînăr Herodot.

E îndeobşte cunoscut că autorul *Istoriilor* e o fire evlavioasă, care împărtăşeşte credinţele religioase şi morale ale Greciei arhaice: crede în zeii tradiţiei, în atotputernicia lor, în voinţa ineluctabilă a Destinului. Aceste caracteristici ale mentalităţii lui domină concepţia pe care şi-o face despre viaţă şi, prin aceasta, concepţia-i despre istorie, potrivit căreia în lumea materială şi în lumea morală tot ce depăşeşte nivelul comun e sortit să cadă sub pedeapsa divinităţii, a cărei menire e să restabilească echilibrul tulburat de lipsa de măsură a oamenilor. Zeii fiind din firea lor invidioşi, nu îngăduie muritorilor satisfacţii excesive. Astfel fiece mărire cuprinde în sine germenul decăderii, şi ca o manifestare a acestei legi eterne se înfăţişează istoricului biruinţa grecilor asupra perşilor.

În acest punct, concepţia lui pare că se întîlneşte cu a luptătorului de la Salamina, gravul Eschyl. Cînd, în *Perşii*, corul îngrijorat al sfetnicilor cheamă umbra lui Darius ca să-i ceară sfat în nenorocirea ce a lovit imperiul, îndurerat, regele proclamă: *„mormane de morţi, pînă-n a treia generaţie, vor spune mute privirilor oamenilor că nici un muritor nu trebuie să nutrească gînduri mai presus de firea-i trecătoare; căci excesul, pîrguindu-se, dă spicul greşelii, şi recolta ce se culege e recoltă de lacrimi...“*[1]. Impresia e însă înşelătoare, pentru că între felul de a judeca al istoricului şi acel al dramaturgului e un abis de netrecut. Gîndirea lui Herodot e încă rudimentară: zeii urăsc fără distincţie tot ce e mare, fără să se preocupe de vina sau de nevinovăţia oamenilor. La Eschyl, în schimb, în pasajul citat, ca în toate cazurile pe care dramele lui le pun în discuţie, pedeapsa divină nu loveşte decît păcatul *(hybris)*, fie că e vorba de un exces de orgoliu, fie de o nelegiuire pură

[1] Versurile 818—822.

şi simplă. La unul, omul nu poate evita loviturile nimicitoare ale Soartei decît trăind într-o continuă umilinţă; la ăltul, posibilitatea unei vieţi mulţumite e asigurată muritorilor, cu singura condiţie ca viaţa lor să se desfăşoare cumpătată şi dreaptă. Lucrul nu rezultă numai din felul cum, în tragedia la care ne-am referit, prăbuşirea perşilor e motivată prin trufia regelui lor sau prin nelegiuirile oştii în calea-i victorioasă: e proclamat de poet în chipul cel mai explicit în două locuri din *Agamemnon*, a căror însemnătate din acest punct de vedere e excepţională. „*Nu s-a găsit cine să spună* — sună primul [1] — *că Cerul nu ia seama la cei ce calcă-n picioare grija de cele sfinte? Nelegiuită vorbă. Nenorocirea e fiica cutezărilor neîngăduite, la oamenii cuprinşi de o trufie vinovată, după ce casele lor s-au umplut de bunuri. Mai presus de toate stă măsura. Ceea ce trebuie să dorim e o bogăţie neprimejdioasă, destulă pentru o minte înţeleaptă...*"

Şi iată şi celălalt crîmpei:

„S-a zis demult că cea mai mare
Îmbelşugare pe pămînt nu moare
Nerodnică, fără copii.
Dar neamul fericitei soarte
Plăteşte orice bucurii
Cu pururе dureri de moarte.
Ci osebit e gîndul meu:
Din fapta celor fărdelege
Răsadul mai sporit se-alege
Şi tot puiază neamul rău.
Din casa celor ce mereu
Trăiesc fără păcate şi-n dreptate
Tot rodul ocrotit de Zeu
Frumos şi binecuvîntat e.
Dreptatea-i luminoasă chiar în casă
De fum întunecoasă;
Din tot palatul aurit
Ce mîni pătate l-au zidit

[1] Versurile 370—380.

'Şi-ntoarnă ochii, paşii-ndreaptă
Spre tot ce-i bun pe calea dreaptă
Dispreţuind puternicia
De gloată numai lăudată,
Sub care e ascunsă bogăţia
Şi-n toate ţinta-şi cată
Virtutea-ndeplinind solia." [1]

Ceea ce se desprinde din aceste fragmente (exhortaţii asemănătoare s-ar putea cita cu zecile) e un progres sensibil pe calea formării unei conştiinţe morale, în stare a permite omului să se sustragă cu ştiinţă şi voinţă pedepsei puterilor supranaturale. E adevărat că, în această privinţă, Eschyl numără un precursor în persoana lui Solon — ca să nu mai vorbim de Hesiod. Ceea ce însă la aceşti înaintaşi e un motiv stingher, la poetul *Orestiei* devine duh animator. Stăruinţa cu care revine asupra aceleiaşi idei, vigoarea cu care proclamă necesitatea unei purificări în cuget ţişnesc din adîncul unei simţiri religioase pentru care crima e o încălcare a legilor Firii. De-aci oroarea pe care i-o inspiră excesul sub orice formă, de-aci menirea de răzbunător pe care-o atribuie divinităţii, fie că e vorba de divinitatea supremă, Zeus, fie de o divinitate mai măruntă, zeiţa Nemesis, anume însărcinată de părintele ei să aducă la îndeplinire sentinţele-i nimicitoare.

Aceasta ne aduce să spunem cîteva cuvinte despre o problemă care a făcut să curgă multă cerneală şi care, pînă astăzi, pentru unii cercetători nu e de tot lămurită. Aceea, anume, dacă Eschyl e un poet al Destinului, sau dacă tragedia lui e tragedia liberelor individualităţi în neînfricată luptă cu zeii şi cu Soarta? Răspunsurile continuă a fi felurite şi, pînă astăzi, nu lipsesc eleniştii după care măreţia neegalată a dramei eschyleene ar veni din sentimentul tainei în care e învăluită viaţa omenească şi care e taina Destinului.

Pe ce se întemeiază o asemenea judecată?

În primul rînd pe faptul că arta dramaturgului pare a fi îndrăgit construcţia triadică, adică a tragediilor grupate

[1] Agamemnon, 750—781.

în serii de cîte trei, aşa cum e cazul *Orestiei*. Într-o asemenea construcţie, cea dintîi piesă expune vina individului care pentru întîia oară într-o familie a înfrînt într-un chip oarecare porunca dumnezeiască, cîtă vreme celelalte înfăţişează consecinţele acestei nelegiuiri pentru urmaşii strămoşului vinovat. Aceştia sînt asociaţi la culpa străbună, urmăriţi de ochiul necruţător al divinităţii şi pedepsiţi de cele mai multe ori sîngeros pentru o încălcare a cărei răspundere n-o poartă.

Faptul e incontestabil, dar nu îndreptăţeşte să se vorbească de fatalism [1]. Pentru că la originea răului, în fiecare din cazurile ce se pot cita, stă totuşi un act de voinţă al primului vinovat, care, între lege şi păcat, într-un ceas de orbire a ales păcatul. Această vină iniţială e ispăşită nu numai de primul făptuitor, dar şi de urmaşii lui nevinovaţi, ceea ce a slujit ca argument principal pentru susţinătorii tezei fatalismului eschylean. Înseamnă însă că au dreptate? Evident, ni se poate părea monstruos ca un nevinovat să fie ţinut răspunzător de faptele unui strămoş, uneori foarte depărtat. Simţul nostru de echitate se revoltă împotriva unei asemenea concepţii, şi aşa aveau să facă grecii într-o fază ulterioară a dezvoltării lor morale. Spre sfîrşitul veacului al VI-lea, însă, ideea asocierii familiei la vina unui membru al ei de-a lungul mai multor generaţii nu indigna pe nimeni. Într-o elegie la care am avut prilejul să ne referim, Solon arată că zeii pedepsesc o dată repede, altă dată mai încet, dar că de ispaşe nimeni nu scapă, *„iar fiii nevinovaţi ori urmaşii lor plătesc în locul vinovatului“* [2]. La fel Eschyl, în *Rugătoarele*, pune corul

[1] „Zugrăvind în mod invariabil victoria principiilor progresiste în domeniul moralei, dreptului şi orînduirii de stat Eschyl oglindeşte principalele tendinţe istorice ale timpului său. În tragediile sale e zugrăvită lupta şi înlocuirea sistemelor politice şi morale; personajele sale sînt reprezentanţii unor forţe morale şi chiar ai unor forţe cosmice. Soarta şi suferinţele individului îl interesează pe Eschyl numai ca verigă a unui mare lanţ istoric, a soartei întregii ginţi sau a întregului stat, pe care el o dezvoltă de cele mai multe ori în cadrul unei trilogii coerente şi o duce spre un deznodămînt optimist. „Prof. I. Tronski, *Istoria literaturii antice*, Ucipedghiz, Leningrad, 1951).

[2] Fr. 1 Diehl, versurile 29 şi urm.

să-l prevină pe rege: *„Orice te-ai gîndi să faci, feciorii şi neamul tău vor plăti lui Ares ispaşa cuvenită. Ia seama bine: puterea lui Zeus e dreaptă!"* [1]

Dacă însă aceasta e concepţia poetului despre solidaritatea pedepsei, mai poate fi el numit fatalist, atunci cînd înfăţişează un neam întreg ispăşind un păcat originar? Socotim că singurul lucru de care se poate vorbi e o judecată severă — prea severă pentru sensibilitatea noastră — dar de care evlavia lui adîncă nu se-nspăimîntă. *„Zeus e răzbunătorul gîndurilor prea trufaşe* — citim în *Perşii*[2] — *şi socoteala pe care o cere e cumplită"*. Iar în *Agamemnon:*

(Zeus) *„A îndemnat pe toţi spre cugetare,*
A-ntemeiat din patimă-nvăţare." [3]

O asemenea viziune a lumii morale ar fi incompletă dacă nu s-ar desăvîrşi la Eschyl cu o nouă şi curată concepţie despre natura divinităţii. Departe de arbitrariul zeilor homerici, departe de antropomorfismul religiei comune, gîndul lui se ridică la înălţimi de pietate rareori atinse. *„Zeus e văzduhul, Zeus e pămîntul, Zeus e cerul"* — sună un fragment al *Heliadelor* pierdute. *„Zeus e toate acestea şi tot ce poate fi mai presus de ele"*. Tot aşa, în *Rugătoarele: „Nici o putere nu-i mai presus de a lui. Legea lui nu se supune altei legi mai tari. Nu-i tron mai înalt către care ruga lui să se îndrepte..."* [4] Dar o astfel de divinitate, al cărei gînd *„domneşte peste culmi şi de-acolo-şi împlineşte vrerea, fără să-şi părăsească jeţul sfînt"* [5], nu-i numai puternică, e şi dreaptă. Legea pe care o impune muritorilor, ea cea dintîi o respectă. Dacă ceva-i îngrădeşte atotputernicia, e supunerea liber consimţită la poruncile Dreptăţii: *„Nu te lăsa să trăieşti fără frîu, dar nici în silnicie. În toate izbînda e a măsurii: e harul pe care i l-au dat zeii, singurul*

---

1 Versurile 434—437.
2 Versurile 827—828.
3 Versurile 176—178.
4 Versurile 595—597.
5 Versurile 100—102.

care pune stavilă puterii lor. O dată mai mult am s-o spun: dacă-i adevărat că păcatul e rodul nelegiuirii, din dreapta judecată răsare fericirea de toți îndrăgită și rîvnită. Mai presus de toate, cinstește deci altarul Dreptății: de dragul cîștigului, nu te lăsa ispitit să-l răstorni... Altminteri pedeapsa va veni. De sfîrșitul ce te paște, nimic nu te pune la adăpost..."[1]
Ici și colo în tragediile lui Eschyl, dar mai ales în *Orestia* sînt limpede exprimate ideile politice ale dramaturgului, ecou direct al luptei duse în zilele lui de reprezentanții aripii înaintate a „democraților" pentru cucerirea instituțiilor în a căror funcționare înrîurirea adversarilor lor era predominantă. Elogiul Areopagului, aristocraticul tribunal reformat de Ephialte în 462, îmbracă, din acest punct de vedere, o valoare programatică. Tot așa, eroarea în mai multe rînduri manifestată de poet de „anarhie". Reprezentant al fracțiunii conservatoare a democrației ateniene, Eschyl rămîne însă, mai presus de toate, un cuget treaz și o conștiință curată, sensibilă la toate aspectele crude ale unei societăți pe care năzuia s-o facă mai bună. „Puterea banului — s-a observat cu dreptate de istoricul sovietic Tronski — atitudinea inumană față de sclavi, războaiele de cotropire — toate acestea sînt osîndite cu tărie de un artist a cărui scrveră concepție se întemeia pe o profundă compasiune față de durerile oamenilor". Deosebit de semnificative, sub acest raport, sînt căldura și admirația cu care exaltă jertfa lui Prometeu, binefăcătorul muritorilor — „cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic", după cunoscuta caracterizare a lui Marx[2].

Din cele 120 de piese cîte pare să fi scris Sofocle, abia șapte ne-au ajuns întregi, dacă se exceptă drama satyrică *Copoii*, descoperită în 1912 într-un papyr din Egipt. Din acestea, singure *Antigona* și *Aias* datează dintr-o epocă anterioară războiului peloponesiac; celelalte sînt scrise în

---

1 *Eumenidele*, 525—547.

2 Karl Marx, *Diferența dintre filozofia naturii la Democrit și Epicur*, prefața, citat în Marx-En els: *Despre artă și literatură*, București, E. S. P. L. P., 1953, p. 204.

chiar timpul conflictului fratricid [1], în mijlocul suferinţelor şi al lipsurilor a căror tristă înşirare se citeşte în opera lui Thucydide. Astfel de încercări nu puteau să nu lase în sufletul poetului urma lor revelatoare, măcar că, formal, tragediile recente nu se deosebesc de cele două mai vechi. Aceasta nu e cea mai mică din surprinderile cercetătorului operei lui Sofocle, cum nu-i nici singura. O alta stă în anevoinţa de a reconstitui trăsăturile sufleteşti ale dramaturgului, atît de greu de caracterizat că s-au putut emite asupră-i judecăţile cele mai contradictorii.

Din punctul nostru de vedere în această sumară prezentare, e, oricum, semnificativă lipsa din dramele lui Sofocle a cîtorva idei adînc sădite în cugetul autorului *Perşilor:* ideea că păcatul zămisleşte păcatul, între altele, ori acea a pedepsei care urmăreşte pe criminal în coborîtorii lui nevinovaţi. Asemenea supravieţuiri ale moralei arhaice la dramaturgul nostru nu-şi găsesc loc. Ca să citäm o pildă asupra cărcia ne propunem să revenim, în *Oedip rege*, care pentru cei mai mulţi critici e prin excelenţă tragedia Destinului, a blestemului zvîrlit asupra casei lui Labdacos pentru a duce la pierzare pe Oedip, pe feciorii lui şi pînă şi pe curata Antigonă, nu se face vreo aluzie la vina lui Laios, nu se pomeneşte o singură dată legea după care copiii ar fi sortiţi să plătească păcatele părinţilor. Ceea ce întîlnim aşadar pentru întîia oară în opera lui Sofocle e afirmarea unei responsabilităţi individuale, în numele căreia fiece om e chemat să dea seamă pentru faptele de el săvîrşite. Îndeosebi în dramele mai vechi, în *Aias* şi în *Antigona*, problema acestei răspunderi apare lămurit pusă, în motivul care atrage asupra eroilor pedeapsa divină, ca şi în consideraţiile ce subliniază acţiunea.

În cea dintîi din cele două tragedii, protagonistul — o nobilă figură de erou — s-a făcut vinovat de o trufie cri-

[1] În ordine cronologică: *Antigona* (reprezentată în 442 î.e.n.), *Aias* (probabil din aceeaşi vreme), *Oedip rege* (din jurul anului 429), *Electra* (după toate probabilităţile, posterioară dramei cu acelaşi nume a lui Euripide, reprezentată în 413), *Femeile din Trachis* (fără data certă), *Filoctet* (reprezentat în 409), *Oedip la Colonos* (scris puţin înaintea morţii, în 407 şi reprezentat postum în 401).

minală atunci cînd, pentru a răzbuna jignirea suferită la atribuirea armelor lui Ahile, şi-a pus în gînd să ucidă pe capii oştilor greceşti adunate înaintea Troiei. Crima n-a fost săvîrşită, pentru că e împiedicată de Athena. Dar păcatul nu e mai puţin grav şi intenţia motivează intervenţia zeiţei, care rătăceşte mintea lui Aias, făcîndu-l să săvîrşească acte din pricina cărora mai tîrziu, cînd îşi regăseşte luciditatea, se simte atît de umilit încît rugăminţile fratelui şi ale soaţei nu-l pot împiedica să se omoare.

„Învaţă dar mînia zeilor nicicînd
Să n-o stîrneşti, semeţe vorbe despre ei
Rostind, iar braţul mai vînjos de-ţi e şi-averi
Mai mult ca altul dacă ai, nu fi trufaş!

— proclamă zeiţa la sfîrşitul prologului;

O zi-i de-ajuns pentru-a-nălţa sau nărui
Măririle-omeneşti. Pe cei ce-or fi smeriţi
Zeii-i iubesc, dar îi urăsc pe cei semeţi". [1]

Tîlcul acestei exhortaţii nu poate fi decît acel pe care l-am subliniat: în convingerea poetului, pedeapsa Cerului nu loveşte prosperitatea oamenilor, ci păcatul lor.

Observaţii analoage prilejuieşte drama *Antigona*, în care regele Creon se face vinovat de călcarea unei datini imemoriale, neîngăduind îngroparea lui Polyneikes. Ca urmare, soţia sa Eurydike se sinucide, fiul său Haimon se sinucide şi el. Regelui nu-i rămîne decît să-şi jelească soarta, mărturisindu-şi orbirea şi dorindu-şi moartea. Tînguirea lui conţine recunoaşterea implicită a păcatului săvîrşit. Acest păcat e tot o lipsă de măsură — cutezanţa de a înlătura printr-o hotărîre necugetată străvechiul uz ca morţii să fie îngropaţi cu riturile tradiţionale. Faptul că Polyneikes se făcuse vinovat faţă de patrie şi de legile ei nu schimbă cu nimic caracterul culpei lui Creon. Înaintea morţii duşmăniile încetează. Legea Cetăţii trebuie să facă loc rînduielii divine.

În această ordine de idei, nu e fără interes să amintim că pentru unul din marii filozofi ai secolului al XIX-lea,

[1] *Aias*, 127—133.

Hegel, ciocnirea dintre cele două legi pomenite constituia mai mult decît o simplă particularitate a tragediei care ne reţine atenţia: interesul ei deosebit în producţia dramatică a lumii. Pentru gînditorul german, conflictul din orice dramă constă într-adevăr în lupta dintre două principii opuse, dar cu îndreptăţire egală. Faţă de Antigona, remarca el, *„Creon nu e un tiran, ci o putere morală egală. Creon are dreptate susţinînd că legea Statului, autoritatea stăpînirii trebuie respectată şi că e pedepsit cine o calcă. Fiecare din aceste părţi realizează numai una din puterile morale, are numai una din ele drept cuprins, şi aceasta este unilateralizată, iar sensul veşnicei dreptăţi e că ambele ajung să n-aibă dreptate, pentru că-s unilaterale, dar şi ambele să aibă dreptate"*. [1]

Această interpretare, pe care o împărtăşeşte şi Belinski, e însă mai mult hegeliană decît sofocleică, mai mult modernă decît antică. Pentru contemporanii poetului, pentru spectatorii dramei, singură atitudinea eroinei apărea îndreptăţită, legea Firii trecea înaintea celei omeneşti. În dialogul cu Creon, cînd Antigona invocă rînduiala nescrisă a zeilor, superioară decretelor cîrmuirii, regele nu-i răspunde şi schimbă vorba. Cuvintele fecioarei nu exprimă propriu-i gînd, ci gîndul dramaturgului. În ochii lui Sofocle o crimă a Antigonei nu există, pentru că decretul lui Creon era nelegiuit. Răzvrătirea eroinei e determinată de acest decret şi, dacă o plăteşte cu viaţa, e pentru a face mai odioasă încăpăţînarea tiranului. O dată mai mult, morala întîmplării e subliniată de cor, ale cărui ultime cuvinte nu lasă îndoială asupra tîlcului dramei:

„Înţelepciunea-i mare har... Şi cel
Cui dată-i va fi fost, va fi aflat
Şi taina fericirii... Dar... acei
Ce-or înfrunta trufaş pe zei, cîndva
Plăti-vor greu! Şi-atunci or învăţa
Că-nţelepciunea-i har zeiesc... Dar, vai!
Atunci şi bătrîneţea i-a ajuns!" [2]

[1] Citat la D. Marmeliuc, *Sofocle*, 1939, pp. 7—8.
[2] *Antigona*, 1347—1353.

Dacă în *Aias* şi în *Antigona* ideile religioase şi morale ale lui Sofocle izvorăsc din credinţa într-o lume divină dreaptă, care pedepseşte crima şi apără nevinovăţia, celelalte cinci drame (depărtate în timp de aceste două, dar apropiate între ele) oglindesc o concepţie oarecum diferită despre lume şi viaţă, despre raporturile zeilor cu muritorii. Aceasta nu se mărturiseşte nicăieri mai lămurit decît în *Oedip rege*, drama nefericitului fiu al lui Laios, ale cărui crime sînt toate involuntare dar a cărui pedeapsă e cumplită. Cum s-a observat, nu fără temei, singurul răspuns pe care privitorul îl poate da la întrebarea în ce fel îi apare Oedip e: *„un om amarnic de nefericit"*. Căci dacă Oedip e unealta unei răzbunări dumnezeieşti, cum totul o lasă să se înţeleagă, unealta nu-i lipsită de voinţă şi de personalitate. Dimpotrivă, e un om mărinimos şi drept, din adîncul fiinţei lui îngrozit de crimă şi incest. Dar dreptatea trebuie să se împlinească: o dreptate pe care Sofocle nu face decît s-o proclame, o dreptate incomensurabilă cu mintea omenească.

Tîlcul întîmplării e desluşit de cor:

„Vai, generaţii de oameni!
Vieţile voastre cît de nimic le socot!
Căci cine, ce om cunoscut-a
Vreo fericire mai mare decît
Aceea ce şi-a închipuit-o el însuşi?
Şi-nchipuirea-i deşartă
Avîndu-te pildă pe tine
Pe tine, cu soarta ta, biete Oedipe, între oameni
Nu fericesc pe nici unul.
Săgetînd mai departe ca alţii,
El dobîndise atotfericita-nflorire,
O, Zeus, făcuse să piară
Fecioara cu ghearele-aduse,
Cu enigmatice cînturi, stînd morţii
În ţară, ca turnu-mpotrivă.
De-atunci te numeai rege-al meu
Şi erai mai presus de oricine
Domnitor în puternica Tebă.

Şi-acum cine-i cel ce se-aude mai jalnic?
Cine-n cumplite dureri, în obide
A căzut printr-a vieţii schimbare?" [1]

Trezit din amăgire, Oedip fericitul, Oedip cel puternic se vede ucigaş şi nemernic. Iar corul care-l plînge, nu-i poate face decît milostenia unui:

„O, de-ar fi fost, de-ar fi fost
Să nu te cunosc niciodată!"

„O asemenea intuiţie a lumii — s-a spus cu dreptate — *pentru care viaţa nu-i decît nefericire şi durere, e fără îndoială pesimistă. A numi-o fatalistă, ar fi totuşi o greşeală. Ea nu tăgăduieşte liberul arbitru, de vreme ce deosebeşte între drept şi nedrept, între vinovaţi şi nevinovaţi. Dar nu tăgăduieşte nici puterea zeilor, nesfîrşită şi nepătrunsă. E concepţia de viaţă a unui poet religios, a unui suflet pătruns de credinţă*" [2].

Zeii sînt puternici, dar stau departe. Se amestecă în trebile omeneşti, dar ochiul omului nu-i vede. Oedip se-ntreabă: *„M-o fi orbit un zeu vrăjmaş?"* Dar nu ştie să răspundă şi întrebarea răsună în pustiu. Zeii sînt de bună seamă drepţi, pentru că nu pot fi închipuiţi altfel. Dar Oedip e fără vină şi totuşi îi are duşmani. *„De-aş rămîne fără prihană în vorba şi faptele mele!"* cîntă corul, cutremurat de pilda lui. Dar credinţa, nici evlavia n-aduc fericirea. *„Înţelepţi sînt cei cinstiţi de zei"*, citim într-un fragment al unei tragedii pierdute. Aci abia ni se lămureşte gîndul poetului, tristeţea pe care i-o sădeşte în suflet o rînduială care-l depăşeşte.

Căci Sofocle nu e senin, oricît s-ar fi amăgit în această privinţă o critică stăpînită de prejudecăţi clasiciste. Morala tragediilor lui e mereu aceeaşi. Heracles spune lui Filoctet că respectul faţă de zei e cea mai înaltă virtute. Athena spune în *Aias*: *„O zi e de-ajuns ca să darme şi să înalţe orice întocmire omenească"*. Ismena spune părintelui, în *Oedip la Colonos*: *„Astăzi zeii te înalţă, după ce te-au*

[1] Versurile 1186—1206.

[2] G. Perrotta, *Sofocle* (1935), *op. cit.*, p. 211. Cf. pp. 632—33, 645.

prăvălit". Ultimele cuvinte ale acestei înțelepciuni ar putea fi *sophrosyne* și *eusebeia:* cumpătare și evlavie. Dar amîndouă ascund aceeași taină: în sufletul poetului credința înaripată a primei tinereți s-a schimbat în resemnare.

Vina e desigur a grelelor încercări în mijlocul cărora s-a depănat o bună parte din viața poetului, poate a vastei frămîntări spirituale cunoscută în istoria ideilor sub numele de mișcarea sofistă, de care Sofocle n-a putut rămîne străin, dar ale cărei idealuri s-a sfiit să le împărtășească. Din acest punct de vedere, autorul *Antigonei* e departe de a egala nu numai pe contemporanul mai tînăr care e Euripide, dar chiar pe înaintașul său Eschyl, a cărui theodicee proclamă fără înconjur triumful principiului de dreptate, făcînd din acesta atributul de căpetenie al divinității. Mai puțin cutezător, mai tobit tradițiilor Cetății, Sofocle se mulțumește să proclame în orice împrejurare atotputernicia divină. Astfel, oricît sufletul i-ar rămîne legat de credința moștenită, suferința care o umbrește o face amară.

O interpretare recentă — frumoasă, dar puțin convingătoare — ne îndeamnă să recunoaștem în *Oedip* tragedia năzuinței spre lumină. Eroul, întrupare a gîndirii omenești, caută să pătrundă taina ce-l înconjoară. Fără teamă de primejdii, își duce pînă la capăt cercetarea, apoi victimă a propriei lui cutezanțe, se prăbușește. Simbolul e frumos. Într-un fel, îndreptățit chiar de mitul între ale cărui semnificații a ales poetul. Numai o nesocotire a spiritului operei poate îngădui totuși să se vadă în Oedip un martir al inteligenței, în Sofocle un apărător al liberei cugetări. Frumusețea unică a poeziei lui stă în altceva. Stă în sfîșietorul contrast între ardoarea trăirii, între înmănuncherea de daruri care a făcut din om — cum proclamă corul *Antigonei* — „*cea mai minunată făptură a Firii*" și amenințarea unei divinități ce nu înțelege și nu iartă. Stă în cîntarea elanului frînt, a singurătății neîmpărtășite.

Astfel, dacă Euripide e poetul omenești slăbiciuni, Sofocle e poetul măreției pe care nenorocirea n-o frînge. Eroii săi sînt suflete tari, robite unei singure porniri. Deplina dăruire, tăria de sentiment, mărinimia pe care nimic n-o abate — iată esența poeziei lui. Această poezie e tristă.

Dar contemplarea suferinței nu-i întotdeauna desperare. Omul poate găsi în el, în noblețea și bărbăția lui, alinare împotriva sorții. Cum așa de frumos spune Pîrvan în *Anaxandros: „sînt oameni cari, triști și fricoși, așteaptă să vină moartea, și sînt oameni cari, hotărîți și senini, merg împotriva morții. Cei ce așteaptă stau pe același loc, în același gînd, și găsesc viața goală. Dar cei ce merg străbat viața, văd mereu țărmuri noi și doresc puternic ca zeii. Și moartea e, pentru cei ce așteaptă, ultima oboseală a vieții; dar pentru cei ce merg, ultima dorință a vieții.*“ [1]

Vorbind mai sus despre caracterele genorale ale artei lui Sofocle, am relevat ca semnificativă împrejurarea că o parte din dramele ajunse pînă la noi și datînd din zilele războiului peloponesiac lasă să se întrevadă puțin din reacția dramaturgului față de evenimente al căror răsunet în orice suflet sensibil n-a putut fi decît puternic. Spre deosebire de el, contemporanul său mai tînăr Euripide, prins în vîltoarea actualității, răsfrînge cu o extraordinară intensitate îndoielile și temerile vremii. Nu numai tonul amar al foarte multor piese e prilejuit de atmosfera înfrîngerii ce avea să clatine din temelii primatul politic și prestigiul cultural al Atenei lui Pericle, dar pînă și drame întregi ori scene izolate se inspiră vizibil din episoade ale lungului conflict, se fac ecoul tulburării încercate de o parte a opiniei publice în fața unor crime a căror posibilitate părea exclusă de gradul de civilizație atins de cetățile în luptă. Ca om și ca artist, Euripide nu poate fi deci înțeles în afara împrejurărilor istorice, în mijlocul cărora și-a desfășurat activitatea. Ca om și ca artist, ni se înfățișează ca un fiu reprezentativ al epocii zbuciumate care e pentru întreaga lume greacă a doua jumătate a secolului al V-lea, cînd sfîșiat de forțe antagonice, lunecînd pe propria-i pantă, mult lăudatul echilibru clasic face loc tendințelor contrarii a căror ciocnire umple paginile operei lui Thucydide.

O anecdotă păstrată de Aristotel (și de altminteri de o autenticitate îndoielnică) pune pe Sofocle să exprime asupra

[1] *Idei și forme istorice*, București, 1920, p. 206.

artei sale, în comparație cu a lui Euripide, o apreciere deseori citată. *„Cită vreme eroii mei sînt așa cum se cuvine să fie,* — ar fi spus autorul *Antigonei*, — *ai lui Euripide sînt așa cum îi întîlnim aievea*“.[1] Fără a epiloga mai mult asupra unei judecăți al cărei înțeles ne scapă, e evident că în ochii Stagiritului sensul ei n-a putut fi decît acela că pentru întîia oară în istoria teatrului grec poetul *Troienelor* năzuia să dea expresie unei realități trăite. Ca dramaturg, ca autor urmărind înainte de toate să-și vadă piesele jucate, Euripide nu se putea fireşte sustrage deprinderilor ce impuneau acestor producții anumite condiții de cuprins și de formă, în primul rînd obligației de a-și alege personajele din lumea mitică și legendară care însuflețește tragediile lui Eschyl și Sofocle. Lipsit însă de religiozitatea elementară a înaintașilor, de acel sens al misterului ce transpare în concepția de viață eroică și teologică a autorului *Orestiei*, „filozoful scenei“ nu putea să nu resimtă lipsa de adîncime și de autenticitate a acestei lumi de basm. Ca urmare, critica-i neadormită avea să se întoarne asupra propriilor lui făpturi: conștient sau inconștient deformate și răstălmăcite, întîmplările mitice aveau să-și piardă caracterul supranatural, eroii legendei să semene cu oamenii vieții de fiecare zi.

Pentru contemporani — fie și pentru cei mai lipsiți de prejudecăți — încercarea apărea cutezătoare, cînd nu de-a dreptul nelegiuită. Ne lasă s-o înțelegem atacurile lui Aristofan împotriva dramaturgului, prelungite pînă dincolo de mormînt, ne lasă s-o înțelegem mai ales puțina favoare întîmpinată de piesele lui Euripide la concursurile dionysiace, unde, de-a lungul unei vieți închinate artei ca unei religii, autorul atîtor opere admirabile n-a fost premiat decît arar. Patruzeci de ani de lupte și înfrîngeri n-aveau să curme totuși căutările celui ce se știa purtător al unui nou fel de frumusețe și, conștient de misiunea sa, aștepta încrezător sentința viitorului. Cît se poate judeca, aceasta n-a întîrziat. Cu moartea lui Euripide începe adevărata-i glorie, sortită să dureze pînă-n zilele noastre, și care — în ochi a

[1] *Poetica*, XXV 1460 b 33—35.

milioane de spectatori antici şi moderni — avea să facă din autorul altădată neînţeles *„poetul tragic prin excelenţă“* [1].

Am avut prilejul să notăm, în această ordine de idei, faptul că în epocile elenistică şi romană singurele drame din repertoriu neîncetat reluate par fi a fost tragediile lui Euripide. Aceeaşi excepţională popularitate explică fără îndoială împrejurarea că, în vreme ce din piesele lui Eschyl şi Sofocle ni s-au păstrat cîte 7—8, din operele lui Euripide au ajuns pînă la noi 18, înşirîndu-se în timp între *Alcesta*, scrisă în 438 şi cele două lucrări postume: *Bacchantele* şi *Ifigenia în Aulis*, prezentate publicului în 405 [2]. Între cele mai vechi şi cele mai noi o citire atentă nu poate să nu relevе deosebiri, ce ţin în parte de structura dramelor, în parte de tonul lor, ca să nu mai vorbim de conţinutul de idei, influenţat nemijlocit de evenimentele în mijlocul cărora au fost compuse. S-au putut astfel distinge piese cu prolog şi fără, piese în care rolul corului e important ori secundar, în sfîrşit, sub raportul atmosferei în care se desfăşoară, piese senine şi triste — aşa cum în producţia cutărui dramaturg contemporan critica deosebeşte drame „roze“ şi „negre“. În aceste condiţii, o analiză amănunţită a însuşirilor lor artistice abia dacă se poate concepe, în cadrul unei introduceri închinate tragediei attice îndeobşte. Ceea ce se poate face, în schimb, ceea ce ne propunem să încercăm în puţinele pagini ce ne stau la dispoziţie e ca, nesocotind elementul tradiţional în formă şi conţinut, să restrîngem preocupările noastre la semnalarea aspectelor noi ale unei opere socotite de cei vechi revoluţionară şi care, din punctul de vedere al construcţiei şi al inspiraţiei, desăvîrşeşte evoluţia dramei în antichitate.

---

1 Sînt cuvintele lui Aristotel, *Poetica*, XIII 1453 a 29, Cf. Goethe, *Gespräche mit Eckermann*, (Berlin, 1955), p. 300.

2 Osebit de *Alcesta*, printre piesele vechi se numără *Medeia* (431) şi *Hippolyt* (428). Din producţia anilor 428—416 ne-au rămas: *Heraclizii*, *Heracles*, *Andromaca*, *Hecuba*, *Ion*, *Rugătoarele* (poate *Ciclopul*). Mai noi sînt *Troienele* (415), *Electra* (413), *Elena* (412). Din ultimii ani ai vieţii datează *Ifigenia Taurică*, *Fenicienele* şi *Oreste* (408). În sfîrşit, compuse în exilul de la Pella, *Bacchantele* şi *Ifigenia în Aulis* aveau să fie jucate după moartea autorului prin grija celui de-al treilea fiu al lui, Euripide cel tînăr.

Considerate sub acest raport, trei ni se par elementele ce aveau să confere teatrului lui Euripide fizionomia lui proprie: *realismul* (în accepţia de apropiere de aspectele familiare ale vieţii), *retorica* (altfel spus, înclinarea spre virtuozismul verbal), în sfîrşit *filozofia* — înţeleasă nu ca expresia unei concepţii despre lume, firească la orice scriitor adevărat, ci ca o predilecţie manifestată dezbaterilor de idei, ca o încercare de a face să răsune în teatru ecoul cuceririlor oricît de îndrăzneţe ale gînditorilor sistematici.

La realism am avut prilejul să ne referim, amintind tendinţa care pentru întîia oară îşi face drum în opera lui Euripide de a despuia personajele dramei de aureola tradiţională, insuflîndu-le sentimente şi atribuindu-le preocupări asemănătoare cu ale oamenilor de rînd. Exemple ale acestei particularităţi a artei dramaturgului se pot spicui în fiece piesă. Pentru nevoile succintei noastre expuneri va fi de ajuns să ne referim la tragedia *Medeia*, inclusă în prezenta antologie, al cărei moment central, dialogul dintre eroină şi Iason, ne dă prilejul să cunoaştem nu numai dispoziţia întîmplătoare a celor doi protagonişti, dar ne pune sub ochi — cu o luciditate rareori atinsă — analiza reacţiilor oricărei perechi în pragul despărţirii. Cum s-a observat în chip spiritual, replicile întotdeauna fine şi nu o dată muşcătoare ale celor doi foşti îndrăgostiţi oferă materie pentru o culegere de maxime ce s-ar putea intitula: *O soaţă oarecare, către un soţ oarecare*, sau tot atît de bine: *Un soţ oarecare, către o soaţă oarecare.* Atît doar că pătrunderea psihologică de care dă dovadă autorul în această scenă e departe de a reprezenta un joc gratuit, în felul scînteietoarelor dialoguri ale unui Giraudoux, de pildă. Între „barbara" dezlănţuită, în stare de cea mai cumplită crimă pentru a-şi răzbuna încrederea înşelată, şi convenţionalul erou al Lînei de aur, a cărui purtare trebuie să fi apărut celor mai mulţi greci ireproşabilă, dar care e înfăţişat spectatorului ca o întrupare a egoismului oportunist şi calculator, simpatia poetului se îndreaptă spre femeia părăsită, simbol al miilor de ateniene lăsate să vegeteze în umbra gineceului de o societate în care, pentru a

fi căutat o viață potrivită cu însușirile-i intelectuale, Aspasia era condamnată la declasare.

Tot o preocupare de verosimilitate își face drum în tendința lui Euripide de a amesteca în desfășurarea acțiunii tragice elemente hazlii, potrivit exemplelor pe care nu o dată ni le înfățișează viața. Reprezentativă sub acest raport e, între operele lui, drama *Oreste* — adevărată tragedie cu *happy-end* — ale cărei peripeții aci zguduitoare, aci grotești, sfîrșesc printr-o dublă căsătorie. Catastrofa tragică e în felul acesta evitată, de bună seamă nu printr-o concesie făcută publicului de un autor prea puțin conformist pentru a fi bănuit că ar fi urmărit succese lesnicioase. Mai curînd trebuie să presupunem că, în acest caz și în altele, dramaturgul s-a lăsat tîrît de firea-i iscoditoare, lacomă de experiențe și interesată de efectul artistic al contaminării unor genuri dintotdeauna distincte.

Drept a doua trăsătură caracteristică a artei lui Euripide am relevat mai sus retorica, precizînd că înțelegem prin aceasta netăgăduita înclinare a poetului pentru discuțiile conduse după regulile artei avocățești. Astfel de dueluri verbale, în versuri, desfășurate între protagoniști și nu o dată în clipa celei mai intense emoții a spectatorului, nu contribuie firește la ridicarea nivelului artistic al piesei. Ele nu se explică printr-o lipsă de gust, nici prin incapacitatea dramaturgului de a se menține multă vreme pe aceleași culmi de poezie, ci prin înrîurirea exercitată asupra întregii vieți a timpului de dascălii de înțelepciune cunoscuți în istorie sub numele de sofiști. Iviți pentru a răspunde unei nevoi adînc simțite a societății ateniene, într-un moment cînd *demos*-ul începea a-și pune problema unei educații corespunzătoare rolului îndeplinit în Cetate, aceștia — un Gorgias, un Hippias, un Prodicos, începînd cu cel mai original din toți, Protagoras — își propuneau să formeze cadrele noii conduceri și, totodată, să pună bazele unei culturi deosebite de vechea cultură atică, promovată de aristocrația agrară de-a lungul mai multor veacuri de supremație politică și spirituală. În ce măsură au izbutit, și pe ce căi, răgazul ne lipsește s-o arătăm, dar nu ne putem împiedica de a preciza că în programul edu-

cativ elaborat de ei arta cuvîntului ocupă un rol hotărîtor, în măsura în care în dezbaterile Adunării — autoritatea cea mai înaltă a Atenei democratice — darul de a convinge apărea ca însuşirea prin excelenţă a omului chemat să participe la conducerea treburilor obşteşti.

Fiu al epocii lui (ca şi Thucydide de altfel), Euripide nu se poate sustrage influenţei unei educaţii care era a celor mai mulţi. La şcoala sofiştilor, vocabularul căutat şi deseori grandilocvent al vechilor tragici se simplifică pînă a se apropia de vorbirea curentă, elocinţa concurează poezia. În economia dramei tirada ocupă un loc sporit, în timp ce dialogul e înlocuit prin discuţii în contradictoriu, deseori subtile şi nu o dată artificioase. *„Cei vechi puneau pe eroii lor să cuvînte ca în adunările obşteşti, cei de azi — ca nişte retori"*, remarcă în această ordine de idei autorul *Poeticii* [1], de bună seamă referindu-se la Euripide, căruia Aristofan îi aduce învinuirea că şi-ar fi deprins ascultătorii „să flecărească" şi a cărui operă avea să fie ţinută, pînă la sfîrşitul lumii vechi, drept o excelentă şcoală de oratorie [2].

Ar greşi cine şi-ar închipui totuşi că bucăţi ca autoapărarea Elenei în *Troienele*, sau cuvîntarea doicii în *Hippolyt* se cuvin a fi socotite ca simple exerciţii de virtuozitate, concepute de hatîrul unui public îndrăgit de subtilitate. Dincolo de aparenţe, ceea ce explică în egală măsură avîntul elocinţei judiciare şi predilecţia lui Euripide pentru ceea ce s-ar putea numi „cazurile limită" — situaţiile a căror apreciere din punctul de vedere moral e anevoioasă — e transformarea conceptelor de vină, lege, dreptate, operată în zilele cînd scria poetul. În locul arhaicei idei a unei culpe *obiective* — după care bărbatul sau femeia se socoteau contaminaţi de păcat ca de o molimă, fără s-o ştie şi cu atît mai puţin s-o dorească — a doua jumătate a secolului al V-lea vede răspîndindu-se o concepţie *subiectivă* a răspunderii, în cîntărirea căreia elementul hotărîtor e conştiinţa presupusului vinovat. Pentru omul de pe stradă ca şi pentru tribunalele chemate

[1] VI 1450 b 7—8.

[2] *Broaştele*, 1069, Cf. Quintilian, X 1, 68.

să hotărască în pricini criminale, gradul de răspundere va depinde de-aci înainte de intenţia ori de libertatea de acţiune a făptaşului, ceea ce duce la dezvoltarea unei adevărate cazuistici penale, oglindită în scrierile oratorilor şi gînditorilor attici din secolul al IV-lea. Înaintea acestora, totuşi, cu o căldură şi o ascuţime ce lipseşte pînă şi celui mai înzestrat din maeştrii „barei", autorul *Medeii* cutează să proclame în teatru deşertăciunea ideilor tradiţionale — juridice şi morale — împingînd tendinţa de a înţelege şi ierta pînă la un punct ce trebuie să fi apărut celor mai mulţi ca o tăgadă a conceptului însuşi de vinovăţie.

În strînsă legătură cu problematica etică a dramelor lui Euripide se situează ceea ce s-ar putea numi „filozofia" lui, cu condiţia să nu se atribuie termenului înţelesul unui sistem închegat de gîndire. Poeţii Greciei arhaice avuseseră toţi „filozofiile" lor, din zilele lui Homer şi Hesiod pînă în secolul al VI-lea, care e vremea liricilor şi a apariţiei dramei: gînd, mit şi religie contopite într-o concepţie particulară de viaţă, mai mult sau mai puţin răspicat afirmată potrivit caracterului operei şi mijloacelor artistice ale fiecăruia. Ceea ce deosebeşte totuşi aceste concepţii de poziţia lui Euripide e orientarea raţionalistă a convingerilor dramaturgului, în opoziţie cu inspiraţia mistică a înaintaşilor. Nu doar că predicaţia lui n-ar afecta pe alocuri accente religioase. Se citează în această ordine de idei ruga Hecubei, în *Troienele:*

„O tu temei al Gliei, ce pe Glie
Îţi ai lăcaşul, oricine ai fi, tu
Care eşti greu de cunoscut, o Zeus,
Fie că eşti necesitatea firii,
Fie că eşti doar cugetul senin
Al oamenilor, te slăvesc. Pe căi ascunse
Tu duci după dreptate toate cele
Ce-s muritoare." [1]

Dar pretinsei credinţe „cosmice" al cărei ecou ar fi aceste versuri se pot opune nenumărate tînguiri ale personajelor

[1] Versurile 884—888.

dramaturgului, proclamînd lipsa de armonie dintre legea naturii şi legea morală. Mai mult, în măsura în care motiv principal al aproape fiecărei acţiuni tragice e la Euripide amestecul zeilor în viaţa omenească, plîngerile ridicate de eroi împotriva divinităţii se integrează în seria criticilor politeismului, curajos iniţiată de Xenofanes [1].

Trebuie relevat totuşi că reflexia critică nu-i la autorul nostru didascalică, nici exterioară, ci expresia atitudinii subiective a personajelor faţă de mersul lumii. Astfel, cum s-a observat cu fineţe, tragedia reînnoadă firul întrerupt al liricii colo-doriene, care exprimase tot atîtea atitudini faţă de viaţă cîţi poeţi simţiseră nevoia să se veselească sau să se întristeze de rînduiala lumii. Drama însăşi purcede în ultimă instanţă din lirica secolului al VI-lea, ale cărei motive de căpetenie le reia şi le orchestrează. Redînd elementului subiectiv însemnătatea pe care o avusese la începuturile teatrului, făcîndu-l să treacă asupra personajelor, Euripide re-liricizează tragedia. „Tirada" devine expresia *pathos*-ului individual, şi ea caracterizează arta dramaturgului într-o măsură care a făcut să i se aducă învinuiri al căror ecou stăruie în Aristofan. Istoricul literar, în schimb, nu se poate dispensa de a observa că predilecţia manifestată de poet ariilor nu ţine numai de capriciul unui poet în stare să sacrifice libretul melodiei, ci de natura unor însuşiri care pentru a se manifesta aveau nevoie de un alt cadru decît al simplelor replici. Facem aluzie la împrejurarea, deseori semnalată, că Euripide e exploratorul frămîntatei lumi a patimilor şi sentimentelor omeneşti şi că, cu el, pentru prima şi poate ultima dată în literatura lor, grecii întrevedeau fluiditatea vieţii psihice, se angajau pe calea ce avea să ducă la înţelegerea acesteia ca o succesiune de stări determinate de o fatalitate interioară şi evoluînd către un sfîrşit necesar. Cu acest titlu, Euripide se înscrie printre precursorii romanului, altfel spus printre descoperitorii sufletului în înţelesul modern al termenului.

---

[1] Cf. *Heracles*, 1341—1346; *Ifigenia Taurică*, 380—392; *Bellerofon*, fr. 292.

Lumea poetică a lui Euripide asociază astfel reflexia şi sentimentul, amîndouă subiective. Urmarea e că de o concepţie de viaţă a dramaturgului nu se poate vorbi decît resemnîndu-ne a-i atribui opiniile unora din personajele sale. Metoda nu-i lipsită de risc, dar îşi găseşte corectivul în împrejurarea că de-a lungul diferitelor tragedii anumite atitudini revin prea de multe ori pentru a nu exprima ceva din modul de a simţi al celui ce le-a scris. Din numărul acestor atitudini, impresionează în chip deosebit resemnarea, o resemnare izvorîtă dintr-un adînc scepticism, din convingerea că mersul lumii n-are justificare. Aspiraţia către fericire, simţul de dreptate—pare a mărturisi poetul—nu sînt niciodată satisfăcute. În locul unei Providenţe ale cărei hotărîri omul să le aştepte cu încredere, în lume domneşte Întîmplarea. La rîndu-i, aceasta nu-i străvechea forţă a Destinului, severă dar dreaptă, ci întruparea bunului-plac şi a neprevăzutului: duh neîndurat şi tiranic într-un univers pustiit de zei.

Faţă de această stare de spirit, întrebarea dacă o dramă ca *Bacchantele*, datînd din ultimii ani ai poetului, nu reprezintă cumva o revenire la religia tradiţională, nu-i lipsită de legitimitate. În ciuda răspunsurilor afirmative, ce n-au lipsit, părerea pe care o împărtăşim e că, deşi în tragedia lui Pentheu Euripide a cîntat cu însufleţire puterea credinţei şi a extazului, deşi căldura entuziasmului i-a făcut pe mulţi să vadă în el un profet al regenerării prin iniţierea dionysiacă, în realitate lumea în care se mişcă e şi de astă dată o lume lipsită de credinţă. Ceea ce putea conveni altora, cu o structură sufletească mai puţin complexă, anevoie putea oferi un liman pentru dramaturgul solitar. De dincolo de veac, *Bacchantele* par a repeta posterităţii ceea ce o viaţă întreagă poetul nu ostenise să propovăduiască: *„feriţi-vă de drumurile bătătorite; alegeţi calea anevoioasă!"*

Începute în a doua jumătate a secolului trecut cu încercările izolate ale lui Panait Ioannide şi Petre Dulfu de „a da pe romîneşte" unele drame ale lui Euripide, traducerile

din tragicii greci au continuat pînă în zilele noastre în chip sporadic şi cu rezultate în general mediocre. A lipsit în acest domeniu (ca îndeobşte, în materie de traduceri din clasicii antici) iniţiativa unui for tutelar, în stare să stimuleze talentele, să coordoneze eforturile şi să dea culturii noastre, în versiuni vrednice de original, întreaga operă păstrată a lui Eschyl, a lui Sofocle şi a lui Euripide. În aşteptarea acestui eveniment, hotărîrea Editurii de Stat pentru Literatură şi Artă de a pune la îndemîna publicului cîteva din versiunile elaborate de-a lungul anilor din urmă ni se pare binevenită pentru o serie de motive, începînd cu lipsa din librării a oricărei tipărituri de acest fel. În aceste condiţii, rostul principal — dacă nu exclusiv — al acestei culegeri e de a strînge laolaltă cîteva creaţii de seamă ale teatrului attic, în măsura în care ne-au stat la dispoziţie în traduceri demne de original. Ca orice antologie, şi a noastră păcătuieşte sub îndoitul raport al subiectivităţii selecţiei şi al inegalităţii artistice a scrierilor ce-o alcătuiesc, ca orice antologie de traduceri, lasă de dorit prin lipsa de uniformitate a concepţiilor ce-au inspirat pe interpreţi — unii respectuoşi faţă de metrul original, alţii părtaşi ai transpunerii în alte ritmuri. Fiecare din aceste moduri de a proceda are pentru el argumente de luat în seamă, fiecare se întemeiază pe exemple ilustre. Pentru acest motiv, n-am socotit necesar să subordonăm alegerea noastră unui criteriu unic. Eclectismul pe care-l vădeşte volumul e, deci, mai mult al împrejurărilor decît al editorului, oglindeşte un moment din dezvoltarea culturii noastre în raporturile-i cu antichitatea. Culegeri mai armonios întocmite se vor putea tipări după ce tot mai mulţi scriitori din tînăra generaţie vor rîvni să-şi măsoare puterile cu ale vechilor meşteri. Pînă atunci, culegeri de felul celei de faţă împlinesc o lipsă, şi cel mai mic al lor merit nu-i de a pune la îndemîna publicului traduceri ca *Orestia* lui G. Murnu ori *Troienele* lui Dan Botta — una de mult epuizată, alta niciodată tipărită — fiecare în felu-i însufleţită de o nobilă pietate faţă de originalul clin, fiecare sortită să îmbogăţească statornic patrimoniul nostru literar.

D. M. PIPPIDI

ESCHYL

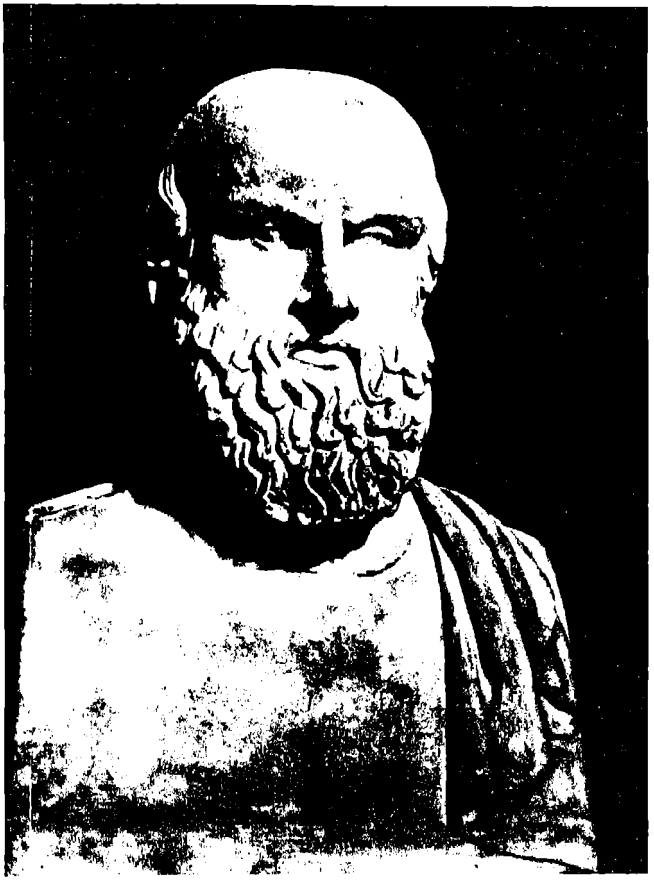

Eschil

Bust ridicat în teatrul din Atena, către anul 330 î. e. n., la propunerea lui Licurg.

(Muzeul Capitolin, Roma.)

ORESTIA

în romîneşte de
G. MURNU

Cum s-a arătat în *Introducere*, din întreaga producție dramatică a grecilor, *Orestia* e singura trilogie ajunsă pînă la noi în condiții aproape mulțumitoare. Puținele lacune ale textului ori incertitudinile în atribuirea cîtorva replici nu ne împiedică să admirăm în toată amploarea-i o construcție dramatică de proporții impresionante, ale cărei momente succesive, înfățișate sub forma unor tragedii de sine stătătoare, sînt legate prin firele unei acțiuni neîntrerupte.

Scrisă și reprezentată pentru întîia oară în 458 î.e.n., încununată de judecători cu primul premiu al concursului, *Orestia* era completată prin drama satyrică *Proteu*, astăzi pierdută, despre al cărei conținut ne putem face o idee aproximativă întemeiați pe cunoscutul episod al întîlnirii lui Menelau cu zeul mării, povestită în cîntul al V-lea al *Odiseii*.

Homeric, de altă parte, e și materialul legendar al trilogiei — drama învingătorului Troiei asasinat în propria-i casă în ziua întoarcerii din expediția victorioasă. Prima mențiune într-un text grec a crimei înfricoșătoare, prelungită prin episodul nu mai puțin înfricoșător al uciderii Clitemnestrei de fiu-i Oreste, se citește tot în *Odiseea*, înainte de a se fi îmbogățit prin adaosul unor elemente noi în poemul *Orestia* al lui Stesichoros și într-un imn al lui Pindar. În fiecare din aceste opere, ca și în altele acum

uitate, atenţia autorilor se îndrepta spre înlănţuirea de nenorociri abătute asupra familiei Atrizilor ca urmare a unui păcat iniţial. Acestei etici străvechi, potrivit căreia sîngele cheamă sînge, Eschyl îi opune ideea unei dreptăţi depăşind răzbunarea şi care, către vremea cînd scria poetul, era întrupată în tribunalul venerat al Areopagului. Scena judecăţii din *Eumenidele* îmbracă din acest punct de vedere o semnificaţie deosebită. Tot aşa, apelul Corului la izgonirea „dihoniei dintre gloate" subliniază momentul istoric cînd a fost compusă opera şi adeziunea poetului la instituţiile încă tinere ale Atenei democratice[1].

[1] Cititorul e prevenit pe această cale de faptul că autorul traducerii pe care o publicăm, şi ale cărei merite se dispensează de a mai fi subliniate, a omis intenţionat un destul de mare număr de versuri ale originalului, de fiecare dată semnalate în notele noastre explicative. Astfel procedînd, intenţia lui G. Murnu a fost desigur să realizeze o versiune a *Orestiei* susceptibilă a fi reprezentată pe o scenă modernă. Pentru acelaşi motiv, şi pentru a conferi cîtorva rare scene o mai mare însufleţire, unele intervenţii ale Corului întreg au fost distribuite de el între mai mulţi corişti, inconvenient de altminteri minim şi pe care ne-am permis să-l înlăturăm în ediţia de faţă.

Partea 1

AGAMEMNON

PERSOANELE

AGAMEMNON
CLITEMNESTRA
EGIST
CASANDRA
STRAJA
CRAINICUL, robul lui Agamemnon
CORUL, bătrînii sfetnici din Argos

În fund, palatul Atrizilor. În mijlocul faţadei poartă regală, spre care duc cîteva trepte. De amîndouă laturile ajung aripile mai joase ale clădirii pînă pe primul plan. În această curte, astfel încadrată, se văd altarele şi statuile de zei. E pe la cîntători. Pe terasa acoperişului din aripa stîngă stă tupilată sentinela.

STRAJA

O, Zeilor, curmaţi-mi truda asta grea,
De ani întregi duc viaţa mea cîinește așa,
Aici pe casa-Atrizilor veghind, dormind,
De știu soborul stelelor deplin,
Domnii strălucitoare, măreții de cer senin
Cum ele din afund răsar și cum apun
Pricinuind al vremii schimb şi rău şi bun
De iarnă și de vară. Aștept și-n astă scară
Un semn luminător din zare,-o pară
De foc s-aducă de la Troia pe-nălțimi din țară[1]
A biruinței veste. Doamna, care aci
Ca un bărbat domnește în palat, îmi porunci

[1] Aluzia se va lămuri mai departe, unde se explică amănunţit sistemul de semnale luminoase stabilit de Agamemnon în clipa plecării în expediţie.

Să tot veghez în pat de noapte înnegurat,
Înnourat și niciodată mîngîiat
De-un vis, că-n loc de somn doar temeri mă înzid,
De nu pot pleoapele de tot să mi le-nchid.
Iar cum încep a dorlăi sau a cînta,
Ca astfel eu nesomnul să-mi pot îngîna,
Deodată-mi vine jale și oftez și căincz.
Blestemul ce-a căzut pe casa asta-amară
Ce-așa de falnic a-nflorit odinioară.
Măcar acuma cazna de s-ar isprăvi
Cu vestea bună ce prin noapte s-ar ivi!

(Privind spre zare de pe munte.)

Ce văd? Noroc al nopții, pară ca din zori
Ce-anunță zile vesele de sărbători
De hore multe-n Argos! Răzbunare
Răstriștii noastre din trecut. O, tresăltare!

(Trece prin curte și se oprește la ușa apartamentului femeilor din aripa dreaptă.)

Dar hai să strig pe-a Domnului soție
Să-i dau de știre, ca din pat sărind să vie
Mai grabnic ea din casă glas să dea,
Să chiuie, să-nalțe laudă spre cer îndată
Ce va vedea acest semnal de foc, că iată
Căzu cetatea Troia, cum văpainic sol ne-arată.
Iu, iu! Eu țopăi cel dintîi la joc voios:
Cu straja mi-am pus sorțul cel mai norocos.
Prin mine soarta și-o schimbară domnii mei.
O, fie-acum ca regele sosind pe prag,
Cu mîna asta mîna lui s-o strîng cu drag!
Încolo nu mai zic nimic, pe limba mea
Apasă plumb[1]. Pereții, dacă-ar cuvînta,
Ce limpede-ar grăi! Cu știutorii stau plăcut
De vorbă, cu ceilalți ca piatra de tăcut.

(Dispare pe ușă. Se luminează încet. Corul de bătrîni din Argos vine pe la dreapta.)

[1] În orlginal: „pe limbă-mi stă un bou mare", expresie proverbială. Reticența străjerului se explică prin teama pe care i-o inspiră Clitemnestra, și care nu-i decît prea justificată.

Sînt zece ani de cînd dușmani
De-ai lui Priam, puternici suverani,
Atrizii, Menelau și Agamemnon,
Cari amîndoi cu cinstea cea mai-naltă
De Zeus întronați și însceptrați
Porniră de la noi cu flota-nvoaltă
De pînze, aproape o mie de galere
Ducîndu-și marele ajutor cu-a lor putere,
Dau strigăt fioros războitor
Ca țipătul unui vultan ce-n urma puilor
Furați din cuib, îndurerat de dragul lor,
Rotindu-se-n văzduh deasupra stîncilor
Vîslesc din aripi, furii bat din ele
Și cad peste dușmanii lor ca plumburi grele.
Aude un zeu de sus, Apolon
Sau Pan din munți sau Zeus
Chiar însuși țipătul și ca tîrzie
Pedeapsă celor vinovați el mînă
Pe-a răzbunării cruntă zînă...
Tot astfel Zeus cel mai tare
Al ospeției zeu pe fiul lui Atreu
Zori cu Paris să dea piept[1] s-o-ntoarne gata
Pe mîndra lui Elena desfrînata
Și-ncaieră pe-ahei și pe troieni, de luptă
La fel de crîncen luptă ne-ntreruptă[2].
Dar noi, slăbiți de ani și neînstare
De-a merge în război de răzbunare
La vetre-am fost lăsați și despoiați de slavă,

---

[1] Menelau, craiul Spartei, a cărui luptă singulară cu Paris pentru redobîndirea Elenei e povestită în *Iliada*, III 245 și urm.

[2] Traducătorul a omis aci versurile 68—71 ale textului grec.

De unde cu toiagul ducem paşii
Nesiguri, noi, cum umblă copilaşii[1].

(În vremea asta, însoţitoarele Clitemnestrei au ieşit din gineceu cu urne şi panere de jertfe în alai solemn, au pregătit prinoasele, au împodobit altarele şi au aprins focul. La cuvintele din urmă ale corului apare regina pe pragul sălii şi se îndreaptă spre altare.)

CORIFEUL

Tu fiica lui Tindar, mărită
Regină Clitemnestra, ce nevoie,
Ce nouă întîmplare sau vestire
Te-nsufleţiră, te siliră
Să pregăteşti în plină voie
Aci împrejur a ta jertfire?
Tu arzi la zeii din cetate
De la răspîntii de la ţară
De sub pămînt din bolta cea stelară
Pe altar prinoase îmbiate,
Văd împrejur spre cer pornite
Văpăi de focuri tot hrănite
Şi mulcomite-n sacrele-aromate.
Destainã tot ce-i drept şi ce se poate,
Alungă răul ce străbate
Afund în noi şi ne-nvenină
Cu chinul îndoielii, ori s-alină
Într-a sperărilor lumină
Din jertfa ce la zei se-nchină[2].

(Clitemnestra răspunde cu un gest negativ şi pe tăcute îşi continuă acţiunea liturgică.)

---

[1] Sînt omise în traducere versurile 75—82.

[2] Sînt omise, în continuare, versurile 104-159 ale originalului.

O, Doamne din Zenit[1], oricare-ai fi,
De-ți este numele iubit,
Eu ție-n rugă-l voi rosti,
Căci toate mintea mea le cumpăni,
Dar ca nimic nu-nchipui
Asemenea lui Zeus; că el doară
E singur care, fără-a mă-ndoi,
Din suflet poate risipi
Deșarta grijilor povară.
Oricine fusc-odată mare[2],
Viteaz și plin de-a luptei înfocare,
E-acum uitat și-o umbră pare.
Iar cine l-a urmat[3], a fost bătut
De-un altul mult mai tare[4]
Ca el, și urma-i s-a pierdut.
Nu-l laudă pe Zeus doar nebunii;
Cucernicul ce-i cîntă slava
Cuprinde toiu-nțelepciunii[5].
A îndrumat pe toți spre cugetare,
A-ntemeiat din patimă-nvățare.
În biata inimă-adormită
Durerea neuitată, otrăvită
Ne-o picură, și peste vrere
Înțelepciunea vine și nu piere;
Silind ne-mbie zeii-ncalte
Cu darul lor din culmi înalte.
Așa pe-atunci și cel mai mare
Atrid din fruntea flotei noastre,

---

[1] Zeus, divinitatea supremă a pantheonului grec, conceput ca o personificare a văzduhului.

[2] Aluzia nu e la un muritor, ci la primul zeu amintit în theogoniile grecești: *Ouranos* (cerul).

[3] Propriul fiu al lui Ouranos, Cronos. Povestea luptei acestuia cu părintele său se citește în *Theogonia* lui Hesiod, versurile 170 și urm.

[4] Zeus. Cf. Hesiod, *Theogonia*, 453—506.

[5] În legătură cu această expresie a pietății lui Eschyl, vezi *Introducerea*, pp. 24—25.

De loc ne-nvinuind pe-augur[1],
Se pleacă soartei care-l bate,
În vremé ce oștirea geme
De nevoită că nu poate
Să plece din liman, din Aulida,
Unde flămîndă-ncremenise,
Că-n față-i spre Halcida[2]
Vîrtej de ape-o stăvilise.
Suflau din miază-noapte vînturi
Ce nu le dau răgaz, merinde
Și adăpost, necruțătoare
Și de năieri și de corăbii;
Și prelungind a lor zăbavă
Pierea în trîndăvie floarea
Oștirii noastre din Ahaia;
Iar cînd în numele-Artemidei
Prorocul, ca să înceteze
Vifornița, croi fruntașilor
Cea mai sălbatecă măsură,
A fost o jale la tot insul,
De n-au putut să-și ție plînsul
Atrizii și izbeau pămîntul
Cu sceptrul lor. Luînd cuvîntul
Maimarele din ei le zise:
„E greu să nu mă plec ursitei,
E greu să-mi rup din sîn copila[3],
Odorul casei, mîna mea de tată
Cu sînge vergur s-o pătez,
Cînd ea pe-altar va fi-njunghiată,
Amarnic deopotrivă-mi pare;
Cum pot armata să-mi trădez

---

[1] Calchas, despre al cărui important rol în expediția troiană, cf. *Iliada*, I 68—120; IJ 299—332.

[2] Chalkis, în Euboea, exact în fața portului Aulis, unde zăboveau aheii.

[3] Ifigenia, al cărei sacrificiu avea să fie pus în scenă în mai multe rînduri de dramaturgii greci, începînd cu Eschyl. Păstrată e doar tragedia lui Euripide cu acest subiect (ca și *Ifigenia Taurică* a aceluiași autor).

Să-mi las pe-ortacii din luptare?
Jertfirea asta-nsîngerată
Ce poate liniști furtuna,
O cere zîna-nfuriată,
O vrea poruncitor într-una
Dreptatea cea nerăzbunată.
Și iată, fruntea-mi stă plecată."
Și regele-njugat nevoii,
Cu gîndul fărdelegii date
Și necurate și spurcate
Purcede căpiat s-ajungă
La capătu-ndrăznelii.
Pe om așa-l orbește-un cuget josnic,
De unde-i vine și pieirea.
Și el orbit jertfi vlăstaru-i
Pe-altar, dezodgoni corăbii
Și sprijini vîrtos războiul
Pedepsei furtului femeii.
De rugile, de plînsul fetei,
De fragеda-i copilărie
N-au vrut războinicii să știe.
Și tata-i după rugăciune,
A spus la slujitori s-o urce
Pe-altar ca pe un miel, cu fața
Nainte-ncovoiată,-nfășurată
În mantie, s-astupe gura-i
Frumoasă, nu cumva din ea să iasă
Blestem pentru hulita-i casă.
Și-n frîu de silă, amuțită
Zăcu sărmana. De pe dînsa
Curgea veșmîntul șofraniu; cu ochii
Muiați în lacrimi, plini de jale
Călăii și-ațintea; părea leită
Icoană de un meșter zugrăvită[1];
Mai vrea să cuvînteze glasu-i

[1] Scena aci descrisă a fost înfățișată în antichitate de numeroși pictori. De o prețuire deosebită s-a bucurat o compoziție a lui Timanthes.

Vrăjit ce-n sala părinteștii case
La mîndre-ospețe ades cîntasc;
Pe unde sfîntu-i viers curat anume
Slăvea pe tata-i, împărat
De trei ori preamărit și norocit pe lume.
Eu alta nu văzui și n-am ce spune.
Zadarnic nu meni prorocul;
Dreptatea cu pățanii te învață.
Tot una-i de te bucuri sau de suferi
Pîn' nu vezi fapta cea de mîne
Ce vine ca lumina-n faptul zilei.
Deci eu urez ca jertfa ta, regină,
Să fie cu noroc precum urează
Voința ta, al țării singur
Și mai de-aproape turn de pază.

CORIFEUL

Eu vin cinstind, o Clitemnestra, — a ta domnie.
Cuvine-se să ne-nchinăm la o soție
De domn mărit ce lasă tronul văduvit.
De-ai dobîndit ceva prielnic sau de bine
Vestind, de vii cu-această sacră îmbiere,
Voios și vorba ți-o ascult și-a ta tăcere.

CLITEMNESTRA

O veste bună, cum în grai obștesc se cheamă,
Ne-aduce dimineața de la noaptea-mamă.
Deci află bucuria noastră așteptată:
Cetatea Troia e de-ai noștri acum luată.

CORIFEUL

Ce-ai zis? Nu cred, mai spune încă-odată.

CLITEMNESTRA

A noastră-i Troia. Nu-i rostirea mea curată?

CORIFEUL

Ce bucurie simt! Mă-neacă plînsul.

CLITEMNESTRA

În ochii tăi văd semne de credință.

CORIFEUL

Dar ai tu despre asta-adeverință?

CLITEMNESTRA

O da, de nu mă-nșală vreun zeu.

CORIFEUL

Te-nerezi cumva în rostul unui vis?

CLITEMNESTRA

Eu nu țin seamă de-arătări văzute-n somn.

CORIFEUL

Te-ademeni vrun zvon ce zboară-n vînt?

CLITEMNESTRA

Tu rîzi de mine ca de-o minte de copil.

CORIFEUL

Și cînd fu cucerit orașul lui Priam?

CLITEMNESTRA

Azi-noapte care ziua cea de azi născu.

CORIFEUL

Ce sol așa degrabă vestea nc-o dădu?

CLITEMNESTRA

Hefest trimise-ntîi din Ida focul lui[1];
Din munte-n munte facle apoi semnal au dat
Spre noi, și el trecu pe Hermes, creștetul
De plai din Lemnos. Iar de-aici a săgetat
Vulvori spre Athos, muntele-nchinat
Lui Zeus, de unde apoi o-ntinse peste mare
Năvalnica putere-a focului luminător
Spre-a noastră bucurie. Bradul arzător[2]
Ca soarele-și trimite solii de-aur
Pe creasta lui Mecist. Acesta, veghetor,
Nezăbovind și-ndeplinește sarcina
Departe peste apa lui Eurip vestind
Pe paznicii din muntele Mesapion;
Iar ei mormane de uscate buruieni
Tot arseră și semn făcură mai departe.
Văpaie neslăbind, neamurgind vreodată,
În salt ajunse pe cîmpia de Asop udată
Ca luna strălucind, spre Citeron trezind
Putință nouă de-a trimite flacăra-i vestind.
Străjeri de acolo, semnul bucuros primind,
Făcură foc mai mare decît alții. El pe loc
Luîndu-și zborul peste lacul Gorgonis
Ajunse pîn' la piscul Egiplanctos zis;
Și spre-a curma orice zăbavă-n zbor,
El 'nalță vajnicul vîrtej dogoritor
Nepotolit în furie, pîrjol prelungitor
De pară peste al golfului Saronic mal,

[1] Regina explică tîlcul semnalului luminos zărit de străjer în prima scenă a piesei. În legătură cu toponimele înșirate în expunerea ei — aproape toate nume de piscuri ori de promontorii — v. indicele de la sfîrșitul volumului.

[2] Lemnul rășinos folosit pentru facle. Textul prezintă aci greutăți ce fac pe editori să presupună existența unei lacune.

De unde năpădind sosi pe vîrful muntelui
Arahne, foișoru-nvecinat cu noi,
Și-aduse știrea peste-acoperișul curții
Atrizilor lumina strănepoată de văpaie
Ce-aprinsă-ntîi porni din pisc troian.
Așa, de-a lungul presărați, străjerii stau
Și rînd pe rînd lumina și-o împrumutau.
Învinse-n fugă-ntîiul făclier și cel din urmă.
Aceste toate ți le-nșir adeverind
Solia ce-mi trimise soțul biruind.

CORIFEUL

Regino, zeilor voi mulțumi pe urmă.
Acum doresc s-aud pe larg și încă-o dată
Mirat povestea ta neașteptată.

CLITEMNESTRA

Ai noștri azi luară Troia. Îmi pare
Că din cetate aud vuind amestec mare.
Cînd torni în vas oleiul și oțetul, vezi deodată
Cum ele învrăjbite, osebite tot se-arată,
Așa răsună țipete și glasuri îndoite
Protivnice de-nvinși și-nvingători în Troia.
Pe unii-i vezi cum stau căzuți pe leșuri
De frați, de rude, de bătrîni și tineri
Și bieți copii, ai lor nepoți și fii, din gură
De robi[1] acum jălesc cu plîns și vaiet
Pe cei mai dragi din morții lor; iar alții,
Lihniți de foame și de greul harțelor de noapte
O iau oriunde prin oraș la ospătare,
Și nu după un semn vădit, ci la-ntîmplare;
Petrec pe-acolo-n casele troienilor robiți,
Ferice că de-acum, nechinuiți de roua
Și gerul taberii de cîmp, scutiți de strajă,
S-or bucura de-odihnă peste noapte.

[1] Înțelege: „robită" — prin luarea lor ca prinși de război.

De vor cruța și astă țară subjugată
Pe zeii și locașurile lor din Troia,
Cuceritorii nu vor fi învinși vreodată.
Feriți armata nu cumva, orbind de pofta
Cîștigului, să prade lucruri sfinte!
Căci ea, spre-ntorsul ei cu bine-n țară,
Mai are de făcut o cursă iară.
De vine-ncoa scăpată teafără de zei,
S-ar deștepta, și-ar răzbuna a sîngelui mînie
De la răpuși[1], de-ar fi numai acest păcat să fie.

(Cu expresie prefăcută)

Nu vă vorbesc ca o femeie, de la mine;
Nu te-ndoi, de vrei să fie bine:
Folosul celor buni și mulți mi-e toată ținta[2].

(Clitemnestra se întoarce spre altare și, în vreme ce corul recită următoarele versuri, intră în palat.)

CORUL

O, Zeus împărate, o noapte priitoare
Ce datu-ne-ai astă slăvită înălțare,
Tu care troianele ziduri cuprins-ai
Cu mreajă de fier, ca nici unul, nici mare,
Nici mic să se smulgă cumva din prelargul
Năvod al robiei, al soartei atotrobitoare.
Eu ție mă-nchin, neînvinsului Paznic
De oaspeți[3] că asta-mplinit-ai și arcul
De mult încordat-ai asupra lui Paris[4].
Venind la curtea lui Atrid ca oaspe, dînsul
Răpi femeia rușinîndu-i masa,
Cu care el frumos îl ospătase.
Ea-n urma ei lăsă pe toți în friguri

---

[1] Aluzie, poate, la victimele expediției, privite în general; mai probabil la uciderea neispășită a Ifigeniei.

[2] Lipsește traducerea versurilor 351—354 ale originalului.

[3] Zeus — în ipostaza de patron al ospeției: Xenios — înfruntat prin fapta necugetată a răpitorului Elenei.

[4] S-au omis de traducător versurile 367—399.

Clătindu-şi lănci şi scuturi, înarmînd corăbii
Şi duse zestre potopirea Troiei.
Uşor prin poartă-acolo ea străbate,
Cutezătoarea faptei neiertate.
Adînc oftau şi tot cobeau prorocii:
„Vai caselor domneşti şi vouă, Domnii!
Vai ţie, pat cu urmele spurcării,
Rămas acasă în batjocura tăcerii,
O, cel mai desfătos şi moleşit iubit,
De mîndra-i părăsit! De-acum el pare,
De-aleanul celei duse peste mare,
O umbră-n tot palatul domnitoare
Şi farmecul de mîndre vii tipare
Nu-l mrejuie. Lipsind din ochi lumină,
Se duce orice dragoste de doruri plină".

Vin chipuri de vise, vin triste vedenii,
Zadarnic în ele tot poartă-a lor nadă.
Zadarnic te uiţi socotind-o comoară,
Din mîinile tale fugare ca zboară
Şi nu se-ntoarce-napoi niciodată
Din calea somnici în zbor apucată.
Acestea sînt doruri la vatră gemute;
Mai grele gem altele şi mai durute:
Din orişice casă statornică jale
A celor rămaşi după-ai lor ce plecară
De-oriunde din ţară. Durerea pătrunde
În sufletul lor. Fiecare văzuse
Pe cel petrecut. Acum iată că-n locu-i
La casa tot insului vine din Troia
Cenuşa şi armele celui căzut[1].
Bocindu-i îşi laudă morţii, pe unul
Că fost-a viteaz şi pe altul că-n luptă
Frumos a căzut numai pentru-o haină
Femeie străină. Dar murmură unii,
Abia pot să-năbuşe ciuda şi fierea

[1] Lipsesc versurile 437—444.

În pieptul Atrizilor pizma-și strecoară[1].
Ceilalți din ai noștri, voinicii, frumoșii,
Pe-acolo răpăusă toți în morminte,
De jur-împrejur pe sub ziduri la Troia,
Pe unde pământul dușman îi cuprinde[2].

CORIFEUL

(privind spre dreapta)

Curînd vedea-vom dacă schimbul de lumini
Se bizuie pe adevăr sau nu cumva
Ne-ademeni cu desfătarea-i ca un vis,
Că iată, vine de la țărm încoa' un sol trimis,
Încoronat cu ramuri de măslin. Stă martoră
Zvîntata asta-a tinei soră, pulberea,
Că semnul mut, văpaia care s-a aprins
Din arbori de pe munți și fumul focului
Nu poate aduce știrea marei bucurii
Mai sigur ca un glas din gura unui om.
Acest cuvînt cu drag l-aștept. Să fie dar
Adaos bun la tot ce bun ni s-a părut.

(Crainicul Taltibiu, gîfîind, vine prăfuit din stînga. Se grăbește, fără a lua seama la Cor, spre altarele palatului, îngenunchează și sărută pămîntul.)

CRAINICUL

O, țara mea străbună Argos, iată-mă sosit
La tine după zece ani de-nstrăinare.
Din multele nădejdi pierdute, asta una
Mi s-a împlinit. Nici nu-mi închipuiam măcar,
Că răposînd avea-voi parte de mormînt
La sînul tău nespus de drag. Din suflet te salut,
Pămîntul meu! O soare-al țării mele, bun găsit,

[1] Textual: „sub durerea amară, pizma-și face drum împotriva Atrizilor..."

[2] Au fost omise versurile 456—487.

Şi ţie, zeu suprem, o, Zeus, mă-ncovoi
Şi ţie, Apolon, care nu mai săgetezi în noi [1].
Destul lîngă Scamandru ne-ai năpăstuit;
Fii scutul nostru acum, de răni vindecător
Apolon. Mă închin şi vouă tuturor, O Zei
Care domniţi pe aici ocrotitori, şi ţie-ndeosebi,
O Hermes, Domnul meu [2] slăvite sol de sus;
Şi vouă, umbre sfinte de sub ţărnă, care ne-aţi
Primit 'napoi voios pe toţi ostaşii-ntregi
Rămaşi în viaţă. Te salut, mărit locaş de regi,
Scump adăpost, voi preasfinţite-altare, chipuri
De zei pălite-n soare cu ochi veseli, şi acum
Primiţi frumos pe rege după-amar de ani,
Căci iată-n noapte de-ntuneric Agamemnon
Sosind aduce vouă, obştii-ntregi, lumină.
Veniţi şi-ntîmpinaţi-l cu alai cum i se cade,
Ca unul care înarmat de Zeus cu-a lui armă
Răzbunătoare a desfundat din temelie Troia,
I-a spulberat şi temple şi altare şi-a stîrpit
Seminţa toată din cuprinsul ei.
Aşa supuse Troia sub un jug cumplit
Slăvitul nostru rege, şi-acum vine el
Întîi-născutul din Atrizi, bărbatul cel mai fericit
Şi-n lume cel mai vrednic de cinstit.
Nemernicul de Paris cu al său popor
Nu-şi crede fapta mai presus de-osînda lor.
Acest tîlhar hrăpareţ n-a mai cutezat
Să-şi scape prada; ba el însuşi şi-a-ngropat
Mărirea casei părinteşti. Şi Priamizii
Păcatele-ndoit şi le-au plătit.

CORIFEUL

O, crainic, tu trimis de armată, bun venit!

[1] Aluzie la molima răspîndită în rîndurile aheilor de săgeţile lui Apolon, cum citim în *Iliada*, I, 43 urm.

[2] Crainic al zeilor olympieni, Hermes se învredniceşte de omagiul crainicului Taltibiu, în ochii căruia apare ca un patron al breslei.

CRAINICUL

Mă bucur și nu-mi pasă acum, chiar de-aș muri.

CORIFEUL

Așa de mult iubirea patriei te mistui?

CRAINICUL

Vedeți cum ochii-mi plîng de voie bună.

CORIFEUL

Bolind de greul dulcii boli ce ne-mpreună.

CRAINICUL

Cum asta? Lămurește-mă să te-nțeleg.

CORIFEUL

E dorul celor care-ndură din iubit.

CRAINICUL

Așa cum oastea-n dorul ei a suferit.

CORIFEUL

Ce mult oftarăm din adînc jălind și noi!

CRAINICUL

De unde fu acest grozav necaz pe voi?

CORIFEUL

De mult tăcerea mi-a fost leac la pătimit.

CRAINICUL

Ce rău, ce jale-n lipsa regelui v-a copleșit?

CORIFEUL

Ca tine-aș zice: „aș vrea să mor mai bine".

CRAINICUL

Am izbîndit așa frumos! De-a lungul vremii
Se-ntîmplă negreșit s-avem și bucurii
Și zile jalnice că numai Cei de sus
Trăiesc neîndurerată viață necurmată.
De-aș povesti pe drumul nostru cînd ne-am dus,
De cum trudeam vîslind și cum vegheam,
Arar ne-nlimăneam, dormeam puțin;
De-o zi măcar n-avurăm parte fără chin.
Iar pe uscat ne-a fost apoi și mai avan,
Că masul ni-l aveam sub zid dușman.
De umezeala și de roua ce pica pe-atunci
Din cer, din jilavul pămînt de lunci,
Fiind udate straiele ne putrezeau
Și-n păr ne furnicau gîngănii. Să vorbesc
De iarnă, cînd amarnic de pe munți pornesc
Furtuni la vale, pasări mor de vînt geros
Sau de zăduf, cînd marea-n patu-i nevîntos
Culcată-adoarme liniștită-n miazăzi.
Dar cazna-i dusă și-n zadar ne-am jălui,
E dusă pentru morți îndeosebi, că-n paturi reci
N-au grijă de-a se mai trezi din somn de veci.
La ce pe răposați să-i socotim?
La ce, ființe vii, noi soarta să le tînguim?
Ba-mi pare c-avem drept voioși să fim
Din toată inima! că noi după cei duși trăind,
Avem cîștig mai mare decît pierdere.
Întorși acum din larg de ape și pămînt,

Putem să ne mîndrim 'naintea soarelui zicînd:
„Elinii ce cu flota luînd Troia triumfară
Vedeți că-n templele Eladei închinară
Mîndrețe de trofee din averea ce-au putut prăda."
De-or auzi de asta toți, ne-or lăuda
Cetatea, și pe Domnii noștri și pe Cei de sus
Care ne-au dat izbînda. Asta-aveam de spus [1].

(Clitemnestra la ultimele cuvinte apare pe pragul palatului. Crainicul o vede și o salută. Ea vine pe treapta de sus a scării.)

CLITEMNESTRA

E mai mult de cînd voios am chiuit,
Cînd primul sol de foc al nopții a venit
Vestind căderea Troiei și pieirea ei.
Au rîs de mine unii și mi-au zis: „cum poți
Să te încrezi în astfel de semnal și să socoți
Că-i dusă Troia? Asta-i nălucire de femei!"
Vi s-a părut că aiurez așa, fără temei.
Și totuși jertfe am făcut și după obicei
De praznic femeiesc cu strigăte am tresăltat;
De peste tot răspunsul în cetate-a răsunat
De la femei cu glas pe zei slăvind lîngă altare
Ce-ardeau tămîie în vulvori mistuitoare.
Nu-mi trebuie de-acum nimic de povestit;
Eu toate le-oi afla din gura regelui mărit,
C-am să primesc cu tot alaiul cuvenit
Bărbatul meu cinstit la-ntorsu-i fericit.
Doar ce-i pentru-o femeie mai plăcut în sine
Decît deschisul porții la un soț cînd vine
Din luptă mîntuit de zei? Deci du-te, spune-odată
Să vie, că-l așteaptă așa cu drag cetatea toată.
Acasă-și va găsi nevasta credincioasă
Cum a lăsat-o, ca un cîne paznic bun de casă,

[1] S-au sărit de traducător versurile 583—586.

Prielnic lui, dușmanilor dușman. Întreagă-n toate,
Ea și-a păstrat pecetea credinții-ndelungate [1].

(Se retrage în palat. Crainicul pleacă.)

CORUL

Elena, sunet blestemat !
O, cine numele [2] i-a dat
Deplin în toate-adevărat?
Nu duhul nevăzut de noi,
Din umbră-a-toate-urzitor
Și-n limba obștii grăitor?
Elena cea nuntită
Cu vrajă și război,
Arcan de alcan menită
Să fie spulberul de-armate,
De nави și ziduri de cetate;
Fugară din cămară
De nuntă, de sub fină
Țesută purpură, haină
Plutind pe mare o ajută
Cu aripi uriașe vîntul
Și mii de vînători cu scuturi,
Gonindu-i nava dispărută,
Ajunseră la malul păduros,
La rîul Simois și începută
Fu lupta, valul sîngeros.
Așa fu scris să intre-ndată
Elena-n Troia bucuros,
Senină ca oglinda cea curată
De mare lină, nevîntată,
Podoabă falnică de avere,

---

[1] Lipsesc în acest loc patru versuri spuse de Clitemnestra, apoi un dialog între corifeu și crainic, a cărui ultimă replică e și ea destul de lungă: în totul 70 de versuri (611—680).

[2] Eschyl derivă numele Elenei de la verbul *helein* („a prinde, a lua, a cuceri"), căutînd în această etimologie prevestirea destinului celei menite să fie, în cursul unei vieți agitate, pieirea atîtor oameni și prăpădul unei mari cetăți.

Suavă-a ochilor săgeată,
Un farmec de otrăvită miere.
Păcatele-i o-ncununară
Cu-o lăcrimoasă nuntă-amară;
Sub biciul Naltului răzbunător
Al legii de ospeție [1]
Ajunse-n fața tuturor,
În casă la Priam, să-i fie
Șederea și apropierea
Ca iazma iadului, mireasă
De jale și urgie.
S-a zis demult [2], că cea mai mare
Îmbelșugare pe pământ nu moare
Nerodnică, fără copii,
Dar neamul fericitei soarte
Plătește orice bucurii
Cu pururе dureri de moarte.
Ci osebit e gîndul meu:
Din fapta celor fărdelege
Răsadul mai sporit se-alege
Și tot puiază neamul rău.
Din casa celor ce mereu
Trăiesc fără păcate și-n dreptate
Tot rodul ocrotit de zeu
Frumos și binecuvîntat e.
Dreptatea-i luminoasă chiar în casă
De fum întunecoasă;
Din tot palatul aurit
Ce mîini pătate l-au zidit
'Și-ntoarnă ochii, pașii-ndreaptă
Spre tot ce-i bun pe calea dreaptă
Desprețuind puternicia
De gloată numai lăudată,
Sub care e ascunsă bogăția

[1] Zeus Xenios. Cf. mai sus p. 68, n. 3.

[2] Asupra acestei theodicei arhaice, a cărei viguroasă expresie se întîmpină în atîtea pagini ale lui Herodot (cu titlu de exemplu, III 40, VII 10), ca și asupra atitudinii față de ea a lui Eschyl, v. *Introducerea*, p. 24.

Şi-n toate ţinta-şi cată
Virtutea-ndeplinind solia [1].

(Din dreapta se arată Agamemnon, pe car. În urmă-i, pe alt car, Casandra.)

CORIFEUL

O rege, care cucerit-ai Troia,
Tu fiul lui Atreu, cu ce avînt pot eu
Să te salut, să te măresc în toată voia;
Cuvîntul potrivit al meu
Nici să-l cobor şi nici prea mult să-l sui,
Ci cum mai bine-i şi la locul lui [2]?
Cînd tu pentr-o femeie te-narmai
Cu oastea gata să te războieşti,
Ţi-o spun acum, că n-o să-mi bănuieşti:
Nepriceput cu totul te-arătai;
Tu mintea-ţi bine nu o cîrmuiai,
Duceai doar în cutez nebun oştirea
La prăvăliş şi te păştea pieirea.
Acum cînd tu ai isprăvit frumos,
Cu drag şi din adîncul nostru, noi,
O rege, te primim cu toţii bucuros.
Cît despre cei care au rămas 'napoi,
Departe de război, la ei acasă
Avea-vei în curînd prilej, de-ţi pasă
Să cercetezi, să ştii de şi-au ţinut
Credinţa sau din drum s-au abătut [3].

AGAMEMNON

Întîi se cade a mulţumi noi zeilor
Cei pămînteni, care mi-au stat în ajutor

[1] În original, cele patru strofe ale corului, completate prin patru antistrofe, totalizează 100 versuri (681—781), pe care traducătorul le-a redus în bună măsură.

[2] Lipsesc versurile 787—798.

[3] După străjer şi cor, corifeul lasă să se înţeleagă la rîndu-i dezaprobarea pentru purtarea Clitemnestrei, exprimînd în cuvinte învăluite nădejdea că Agamemnon va şti să facă dreptate.

La-ntorsu-n țară și dreptatea mi-o cruțară
În lupta mea cu Troia. Judecata lor
Ei nu o-ntemeiară pe cuvîntul gol,
Ci-n urmă sîngelui cel scurs în greu vînzol
Ce-am dat sub zid dușman ca el să piară,
Cu toții sorțul lor de-osîndă și-aruncară.
Nădejdea ne-mplinită a rămas în urna
Dușmanilor [1]. Cenușă-i azi și fum
Pe unde fusc Troia. Vifor de blăstem acum
Mai vîjîie. Murind mormanele de spuză
Răsfiră aburii comorilor ticsite
De mai de mult. De aceea ni se cade nouă
Să tot le-aducem neuitată mulțumire,
C-au risipit trufia lotrilor și-au risipit
Orașu-ntreg pentr-o femeie. Peste noapte,
Din namila de cal, mănunchiul de viteji
Sărind cu armele sălbatec peste turn,
Ca leul lacom de nesaț, sorbi din sîngele
Domnesc. Întîiul meu salut e pentru zei [2].
Cît despre legile ce-nstrună pe supușii mei
Noi cumpăni-vom totul între noi la sfat
În adunare. Tot ce-i bine-ntemeiat
Vom face trainic să rămînă-ndelungat.
Iar unde trebuință de mijloace tari va fi
Spre lecuit, noi arde-vom voios sau vom stîrpi
Din carne rana și astfel răul va-nceta.
Acum intrăm în casă și la vatra mea
Ca să mă-nchin la Zeii mei străbuni
Ce m-au întors precum m-au dus cu-așa priință
Ca ei de-a pururi să-mi dea mie biruință.

(Cînd e gata să coboare din car, iese din palat Clitemnestra. Ea stă un moment tăcută și nemișcată, apoi vorbește întorcîndu-se spre cor.)

---

[1] Cum s-a relevat de comentatori, modul de a se exprima al lui Eschyl presupune un mod de votare — folosit în judecăți — ce comportă două urne: una pentru semnele de izbăvire, alta pentru cele de condamnare. „Nădejdea neîmplinită", de care vorbește poetul, e speranța înșelată a troienilor de a se putea mîntui cu ajutorul zeilor.

[2] S-au omis în traducere versurile 831—844.

Dragi cetățeni, mărite căpetenii ale țării,
De nu mă rușinez să cuvîntez în față eu
De-adînca mea iubire pentru soțul meu,
De vină-i vremea care alungă orice tremurat
Față de oameni. Spun numai ce-am îndurat
Sărmana-n viața mea trăită așa de greu
De cînd la Troia se lupta bărbatul meu.
Nespus de rău e-unei femei cînd stă departe
De soțul ei, pustie-n casă, singură, departe
Și chinuită de așa multe știri ce vin roind
Prăpăstioase una după alta, tot mai glasnice
Și mai năpastnice nenorociri menind.
Atîtea răni bărbatul meu de-ar fi primit,
Cum vestitorii-mi povesteau la mine acasă,
El ar fi fost mai ciuruit decît o plasă.
Iar de murea, cum se zvonea necontenit,
El trebuia să fie uriașul Gerion
De trei ori întrupatul, deci de trei ori răposatul
Cu fiecare din făptura-i osebită.
De cîte ori de-aceste zvonuri îngrozită
Era să mor, de nu-mi săreau ai mei în ajutor
Ca să-mi dezlege șireangul meu ucigător
Ce mi-l legasem de grumaz voind să mor!
De-aceea nu-i pe-aici cum trebuia din fire
Să fie Orest alături, a ta scumpă moștenire,
Chezașul legăturii noastre de iubire.
Să nu te miri de asta. E adăpostit
Prietenos de Strofiu, soț de arme al tău iubit,
De cînd acesta-mi povesti-ndoita cumpănă:
Că-i viața ta-n primejdie la Troia și că-i teamă
Ca nu cumva poporul răsculat
În Argos să răstoarne bătrînescul sfat
(Cum omul calcă sub picior pe cel căzut)
Și sfatul lui era în totul de crezut.
Iar mie mi-a secat al ochilor potop
De plîns și nu-mi rămase nici un strop.
Am tot vegheat, am tot jălit, m-am istovit

În lacrimi, în nesomn și-n așteptare
De-nștiințare-a focului, și ochii mi-au slăbit.
Chiar zumzetul ușor al mușteloi din somn
Mă deștepta și-n fața mea răstriști vedeam
Mai multe de-ale tale decît visul meu
Putea cuprinde. Aceste toate le-am răbdat
Cu suflet dat ca un zăvod păzind un staul.
Acum din plinul meu înveselită te salut!
În tine văd frînghiile ce mîntuie corabia
Columnă de granit a unui-nalt acoperiș,
Ori fiul singurul născut al unui tată
Bătrîn, sau țărmul ce plutașilor se-arată
Neașteptat, sau ziua cea din iarna-ntunecată
Străluce înseninată, ca izvorul răcoros
În calea unui călător setos. De așa
De cald salut o cred eu vrednică mărirea ta.

(Ea coboară treptele și face cîțiva pași.)

Dar n-aș vrea zeii să te pizmuie. Destul ce dat
Ne-a fost de-a suferi îndelungat.
Acum coboară-te, ființă scumpă, dar piciorul
Să nu-l pui pe pămînt, o, rege, tu cuceritorul
Cetății Troia. Roabelor ce stați voioase,
Așterneți pe-acest neted drum covoare
Și cît mai repede să fie drumu-mpurpurat,
Neașteptată intră acum Dreptatea în palat[1]!

AGAMEMNON

Tu fiica Ledei, paza casei mele, așa
Mi-ai cuvîntat de parc-ai măsurat cu lipsa mea
De-acasă al tău cuvînt: l-ai prea îndelungat. Apoi
O laudă nu trebuie să vie de la noi,
Ci de la alții. Eu te mai rog să nu mă iei
Molcuț și dulce așa cum știu niște femei,

[1] Lipsesc versurile 912—913 ale originalului.

Şi nici să mă socoţi ca rege de barbari străini [1],
Tăvalnică pe jos, cu strigăte să mi te-nchini
Şi nu mi-aşterne purpură, ca deocheat
Cumva să fiu, că asta numai zeilor e dat.
Cum poate oare un om netemător
Să calce aşa mîndreţe de covor?
Nu ca pe-un zeu cinsteşte-mă, ci ca pe un muritor [2].
Mai mult decît scumpeturi şi covoare
Înalţă-mi numele. Iar cumpăt şi-nfrînare
E cel mai mare dar al zeilor. De preţuit
E numai omul care moare fericit [3].

CLITEMNESTRA

Zi tot ce vrei, dar mie nu te-mpotrivi.

AGAMEMNON

Să ştii însă, din voia mea eu nu mă voi clinti.

CLITEMNESTRA

Ai juruit şi acum te temi cumva de zei?

AGAMEMNON

Am chibzuit de-ajuns cînd cu ţi-am dat răspuns.

CLITEMNESTRA

Ce crezi c-ar fi făcut Priam învingător?

---

[1] Respectul exagerat arătat suveranului, în primul rînd prosternarea tradiţională la curtea regilor achemenizi, apăreau grecilor ca excese nedemne de locuitorii unor patrii libere, cum erau cetăţile lor.

[2] Versul exprimă lapidar atitudinea spiritelor independente din lumea greacă, mai tîrziu şi din lumea romană, faţă de cultul cîrmuitorilor. În zilele lui Eschyl ea deosebeşte radical pe cetăţenii egali ai oraşelor Eladei de gloatele lipsite de drepturi ale regatelor din Orientul apropiat.

[3] Lipseşte versul 930.

AGAMEMNON

De bună seamă-ar fi călcat porfiră sub picior [1].

CLITEMNESTRA

Ce-ți pasă dar de oameni și de gura lor?

AGAMEMNON

Grozav e murmurul ce vine din popor.

CLITEMNESTRA

Nu pizmuiești pe cine nu-i de pizmuit.

AGAMEMNON

Dar nici femeii nu-i stă bine la sfădit.

CLITEMNESTRA

Cum șade-nvingătorului să fie biruit?

AGAMEMNON

Tu vrei să-nvingi în lupta asta dinadins?

CLITEMNESTRA

Ascultă-mă și fii de bunăvoie învins.

AGAMEMNON

De vrei tu asta, iute atunci să mă descalțe
De aste slugi ale piciorului,
Ca astfel eu păsind pe purpură, să mă ferești

[1] Exces demn de un despot asiatic, înaintea căruia șovăie spiritul îndrăgit de măsură al dramaturgului, ca și — îndeobște — al moraliștilor elini. Cf. *Introducerea*, pp. 25 și 26.

De a fi ţintit de pizma ochilor cereşti.
Ruşine mi-e să mă ating cu paşii mei
De-aste scumpeturi cumpărate pe bani grei.
Destul cu asta! Acum prietenos primeşte
Pe-o străină ce-am adus, că Cel de sus
La Domnii blînzi se uită doar cu gînduri bune.
Căci volnic nimenea la jug nu se supune.
Femeia asta, floare aleasă din avut prădat,
Mi-i dată-n dar de armată şi ca m-a urmat.

(Coboară din car.)

Iar pentru că plecîndu-mă te-am ascultat,

(merge spre poarta palatului)

Păşesc pe purpură şi intru în palat.

CLITEMNESTRA

Nemărginită-i marea. Cine-o va seca?
Nutreşte-n scoicăria ei atîta suc
De purpură spre a rumeni covoare!
O rege, mulţumită zeilor, în casa ta-i
Belşug din ea; noi nu cunoaştem sărăcia.
Eu dam nenumărate petece de astea
Spre a fi călcate sub picior, dacă ştiam
Prin ghicitori că viaţa ta o mîntuiam.

(Ea îi întinde mîinile.)

Frunzişul cel adînc sădit, împrejmuind,
De arşiţă fereşte zidul casei adumbrind.
Şi tu sosind acum la vatra ta izbînditor
Îmi eşti ca soarele în frig de iarnă-ncălzitor
Şi-atunci cînd fierbe vin în jar de soare.
Din aguridă, casa-i plină de răcoare:
Bărbatul cel întreg se simte-ntors acasă.

(Acum amîndoi stau în portal, ea îl lasă pe Agamemnon să înainteze şi stă pe loc un moment.)

O, Zeus, împlineşte tu, a-toate-mplinitor,
Dorinţa-a tot ce ai de împlinit în viitor!

(Amîndoi intră în palat.)

Îmi flutură în ochi de-a pururi
Năluci de spaimă bănuită
A inimei care străvede groază.
Cobește ca un bocet nestîrnit
Și neplătit de nimeni,
Drept visuri năplăite,
Ca să-ntronez nespaima
Și-ncrederea în mine?
Ce lung stătură mucczite
Corăbiile noastre odgonite
În prund la Troia, pîn' ce oștile
Suindu-le-napoi veniră!
Și iată astăzi eu sînt martor
Cu ochii mei la-ntorsul lor.
Și totuși de la sine îndrumată,
De nici o liră înstrunată,
Jălania mă tot descîntă,
Ca de-o furie-nsetată
De răzbunare.
Și nu cutez să cred în bine.
Nu aiurez și nici zadarnic
În negre gînduri nu mă zbat;
Aș vrea presimțul meu să mintă,
Nimic să nu se-ntîmple adevărat.
Cum sănătatea-nfloritoare
Stă veșnic răul s-o doboare!
Cu boala-i tot învecinată,
De-același zid stă răzemată.
Cînd umbli otova pe mare
Izbit pe-ascuns de-o seninare,
De vrei avutul să nu-ți piară,
Din el de-arunci în mare-o parte
Ce-ar fi de tine socotită,
Oricît de mult o să te doară,

Nu-i casa-ți toată potopită [1].
Belșugul mult cu care cerul
În fiecare an se-arată,
Din rodul cîmpului ți-alungă
Și foametea și boala toată.
Dar sîngele vărsat odată
Din trupul ce dobori, vai mie,
Cu ce descîntec o să poată
Să mai învie?
De n-ar fi fost cumva menit,
Orînduit de zei,
Într-o măsură dată
Hotar de-a pune soartei
Prin altă soartă, niciodată
Din inima-mi nepregetată
Nu mi se-ndoia cuvîntul.
Dar ea de-acum prin noapte
Se zbuciumă îndurerată
Și nu-și răspică taina
Din sinea-nfierbîntată.

(Clitemnestra se înapoiază din palat și se îndreaptă spre Casandra.)

CLITEMNESTRA

(Casandrei)

Hai vino-ncoa, pe tine te poftesc,
Casandro. Zeul milostiv te-aduse aici
Ca să iei parte-n casa noastră-alături
De multe slugi, să stai pe lîngă-altar.
Coboară-te din car și nu te mai trufi.
Se zice chiar de vajnicul Heracle

[1] Mai curînd decît o măsură de precauție, atitudinea preconizată de cor e un sacrificiu voluntar, inspirat de nădejdea de a evita astfel pedeapsa zeilor, vrăjmași ai oricărei prosperități omenești. În această ordine de idei, cf. considerațiile din *Introducere* asupra „invidiei zeilor" la Herodot și faimosul episod al inelului lui Polycrates (*Hist.*, III 39—43), cîntat într-o vreme mai nouă de Schiller.

C-a fost vîndut și s-a hrănit din pîinea robilor.
De-i astfel dat cuiva să fie pe pămînt,
Ferice-i dacă — ajunge-n casă de avuții străvechi!
Secerătorii de belșug pe negîndite
Sînt cruzi cu robii, fără milă și măsură.
La noi avea-vei tot ce drept și cuvenit e.

(Casandra tace.)

CORIFEUL

(Casandrei)

Regina ți-a vorbit așa de lămurit.
Cum tu ești prinsă în rețea de fier ursit,
Vei sta domol supusă ori te vei împotrivi?

CLITEMNESTRA

De știe numai graiul ei străin a ciripi,
Că pentru noi e păsărească[1] limba ei,
Eu n-o să-mi ies din fire și-o voi domoli.

CORIFEUL

(Casandrei)

Urmeaz-o. Ea ți-a dat cel mai prielnic sfat.
Ascult-o, dă-te jos de unde-n car te-ai întronat.

(Casandra tace.)

CLITEMNESTRA

N-am vreme aici la poartă de pierdut,
Că-n sală pe la mijloc lîngă vatra mea
M-așteaptă victimele gata de jertfire.
De vrei să vii-năuntru, hai, mai iute vino.

[1] Comparația unei limbi neînțelese cu ciripitul păsărilor e un loc comun la scriitorii greci. Cf., între mulți alții, Herod., II 57.

Iar dacă nu-nțelegi vorbirea mea, străino,
Vorbește-mi, nu din gură, ci cu semne ca un mut.

(Casandra stă nemișcată.)

CORIFEUL

I-ar trebui străinci un tălmaci. Se-arată
Ca o sălbăticiune de curînd vînată.

CLITEMNESTRA

Ce-nverșunată e și-n sine cufundată!
Ea vine dintr-o țară care abia e subjugată,
Şi nu cunoaște nici o înfrînare,
De nu plătește scump a sa-ncăpățînare.
Destul. Eu nu mai voi să mă-njosesc vorbind!

(Intră în palat.)

CORIFEUL

Nu mă-nciudez pe ea sărmana, că mi-e milă.
Nenorocito, părăsește carul, du-te,
Supune-te nevoii, -ncearcă jugul nou.

(Pauză; Casandra privește întîia dată și vede în curte imaginea lui Apolon îndrumătorul.)

CASANDRA

Vai mie, vai profetic zeu,
Apolon, o, Apolon!

CORIFEUL

De ce te jălui astfel lui Apolon?
El nu e zeul adorat cu vaiete.

CASANDRA

Vai mie, vai profetic zeu,
Apolon, o, Apolon!

CORIFEUL

(aparte)

Ea cheamă iar pe zeu și tot așa, hulind,
Că nu-i iertat să i se-nchine tînguind.

CASANDRA

Apolon, Apolon, o, zeu!
Pe căi tu dintre zei
Crești îndrumător
Și pierzător [1] al meu!
A doua oară mă țintești
Cu arcul tău ucigător!

CORIFEUL

Ea plînge patimi de-ale sale prorocind.
Suflarea zeului o poartă-n suflet[2], chiar robind.

CASANDRA

Apolon, Apolon, tu zeu
Pe cale îndrumător
Și pierzător al meu!
Spre care casă de adăpost
Duci pasul meu?

CORIFEUL

Spre casa-Atrizilor. Dacă nimic nu știi din ea,
Sînt gata să-ți spun eu cum este aidoma.

---

[1] Originalul grec prezintă aci un joc de cuvinte, făcînd să derive numele zeului de la verbul *apollymi*, „a pierde, a distruge".

[2] După o concepție foarte răspîndită la cei vechi, darul profeției — ca și inspirația poetică — ar fi opera divinității înstăpînite pe anumiți aleși, cărora le dezvăluie tainele viitorului.

CASANDRA

Urgia zeilor, locașul martor
De multe omoruri dintre frați și rude,
De-al căror sînge fu stropit pămîntul;
O peșteră grozavă de măceluri [1].

CORIFEUL

Străina-adulmecă de parc-ar fi copoi;
Ea ulmă sînge și-i va da de urmă apoi.

CASANDRA

Văd semne vii, mă-ntemeiez pe mărturii,
Scîncind copii, măcelăriți și cărnuri fripte vii
De-a lor, din care s-a-nfruptat chiar tatăl lor [2].

CORIFEUL

Cunoaștem darul tău prorocitor. Destul, te rog;
Pe-aici n-avem nevoie de nici un proroc.

CASANDRA

Vai mie, vai, ce-i paște gîndul oare?
Ce-i astă cumplitate mare?
Ce se urzește-n casă? Ce durere
Nevindecată, greu răbdată de cei dragi,
Departe de ajutor?

CORIFEUL

Dar unde bate ea? Că nu mai înțeleg;
Ce-a zis 'nainte știu. Vorbește orașu-ntreg.

[1] În cuvintele-i învăluite, Casandra asociază crimele trecute ale neamului Atrizilor, cu nelegiuirea ce stă să se săvîrșească.

[2] Aluzie la crima lui Atreu, care, după ce ucisese pe copiii fratelui său Thyeste, amestecase carnea lor în bucatele oferite nefericitului părinte. Cf. mai departe p. 93, n. 1.

CASANDRA

Nefericito, vai ce pui la cale?
Smomești pe soțul tinereții tale
Spre-a-l răcori în baie? Cum să spun pe urmă?
Va fi-n curînd, că iată-ntinde brațu-ndată
Și mîni se-ntind, de stau cutremurată.

CORIFEUL

Sînt tot nedumerit. Din aste-ntunecate
Ghiciri nimic nu poate mintea mea răzbate [1] .

CASANDRA

Ah, valeu, valeu, ce mi se năzare?
E-un lanț de iad, o înșfăcare
De arcan, o-nsoțitoare
De pat, bărbată mînă-ajutătoare
La moarte. Haită hulpavă!
Strigoiul casei [2] care chiuie
La jertfa asta-a mîrșăviei.

CORUL

Cuvintele-ți mă-ntunecă [3]. În vine
Înghcață sîngele-mi ca unui luptător
Rănit ce cade și se pierde-n sine
Abia zărind. Năpasta iute vine.

CASANDRA

Ha, iată, iată! Îndepărtați buhaiul
De juncă. Cu maramă-nșelătoare
De coarne negre îl prinde furia și-l doare,

---

[1] Modul învăluit de exprimare e caracteristic oracolelor, și Eschyl se folosește cu măiestrie de acest mijloc de a prelungi o scenă de o rară tensiune dramatică.

[2] Erinyile răzbunătoare ale sîngelui vărsat.

[3] Lipsesc două versuri spuse de corifeu.

El cade pradă în apa cea din cadă,
Pricepi momcala băii pierzătoare [1]?

CORUL

Ce veste de bine la oameni vine
De la oracole? Artă de mult înșirate
Cuvinte, triste ca din morminte,
Rostind numai jale și spaime și păcate.

CASANDRA

Amar mic biata-mi! Ce stea urgisită!
Răstrișteа mi-o cain de plîns podidită.
De ce m-ai adus [2] în neagra genună
Ca numai și numai să mor împreună?

CORUL

Cu mintea aiurită, de un zeu rătăcită
Tu buigui un cîntec-necîntec
Pe tine jălind, amintind
Cu neobositu-i, ascuțitu-i glas
Pe biata Filomelă, care dusă
Ca și răpusă de dor, cît vitează
Tot strigă pe Itys, după Itys oftează.

CASANDRA

O, Filomelă, dulce cîntătoare,
Melodioasă tu privighetoare,
Noroc de tine! Zeii te-ntrupară
Cu glas de miere, cu pene ce zboară
Ca viața s-aline cu farmec de suspine.
Pe mine, iată cum stă să mă răzbată
O suliță turbată.

---

[1] Și aci s-au omis de traducător versurile 1130—1131.
[2] Fără să fie spus lămurit, mustrarea se adresează lui Apolon, pe care Casandra-l face răspunzător de soarta-i nenorocită.

CORUL

De unde așa, din ce blăstem de sus
Răzbiră-n tine și te zbihuie nespus
Deșerte chinuri haine,
De viersu-i fioros, ba în surdine
De cobe, ba în glas răsunător [1]?

CASANDRA

O Paris, jalnic nuntitor [2],
Al casei noastre surpător!
Scamandru, rîul meu din țară!
Cum eu pe malurile tale
Voios crescui odinioară!
De-acum pierdută în curînd
Pe țărmul apelor fatale
Cînta-voi soarta mea plîngînd.

CORUL

Ce vorbe limpezi ai ales!
Și un copil te-ar fi-nțeles.
Te-aud, o suflet lăcrimos,
Cum plîngi cu viers așa duios
Ursita-ți și de-a ta plînsoare
Mă doare parcă sînt rănit
De-un mursec și rămîn uimit.

CASANDRA

O, zbucium din urmă-n cetate ce cade!
Jertfiri părintești de sub turnuri, bogate
Prinoase pe-altare-n zadar închinate,
Că n-au mîntuit osîndita cetate.
Și eu, foc încins, mă duc sloi spre morminte.

[1] Din intervenția corului lipsesc versurile 1154—1155.
[2] A cărui pasiune pentru Elena dezlănțuise războiul troian, prilejuind ruina casei lui Priam.

CORUL

Grăit-ai cuvinte tot trist ca-nainte.
Ce demon avan strivitor în povară
Te-nvinge a cînta numai cîntec de jale
Şi moarte? Văd beznă pe urmele tale.

CASANDRA

De-acuma noima n-o să-mi fie abia zărită,
Ascunsă ca mireasa-nvăluită;
Strălimpede spre-al razelor izvor
Va izbucni şi ca un val cutropitor
Tălăzui-va la lumină viforos
De-un vaiet şi mai dureros. În grai noptos
Eu nu mă-nfrîn. Urmîndu-mă-napoi,
Fiţi martori, spuneţi: dat-am fără greş apoi
De urma fărdelegilor ce sîngerară
Acest pămînt? Că niciodată n-a lipsit un cor
În casa asta laolaltă cobitor,
Nicicînd veselitor, domni doar înnoptare.
Sorbi, spre a îndrăzni el şi mai tare,
Din sîngele omenesc şi-aci din temelie
Neizgonit, rămîne cor de ospeţie
A furiilor, groaznică prăsilă de frăţie,
Aci-ncuibat descîntă ne-ncetat
Blestemu-ncepător [1]. Pe rînd au înfierat
Pe blăstematul care a spurcat
Al fratelui său pat [2]. Oare am greşit
Ghicind? Ori ţinta-mi bine-a nimerit?
Sînt eu uşernic gureş zodier de rînd?
Mărturisiţi cu jurămînt că niciodată
N-aţi áuzit ce crime vechi au scufundat
Acest palat?

[1] Omorul iniţial, uciderea copiilor lui Thyeste. Cf. mai sus p. 89.

[2] Fapta îngrozitoare a lui Atreu venea să răzbune înşelăciunea lui Thyeste, care-i necinstise casa.

CORIFEUL

La ce bun jurămîntul meu întemeiat
Oricît de cuvios și de vîrtos cu-adevărat?
Dar stau mirat, că tu, străino, peste mare
Crescută, ne vorbești cu-așa încredințare
De-aceste toate ca și cînd cu noi ai fi trăit.

CASANDRA

Apolon însuși darul său mi-a dăruit.

CORIFEUL

S-o fi-ndrăgit de tine al profeției zeu?

CASANDRA

'Nainte mi-ar fi fost rușine s-o spun eu.

CORIFEUL

E mai fălos tot insul fericit.

CASANDRA

El se-mbulzea și mă-mbăta îndrăgostit.

CORIFEUL

Și-ați mers pînă la capăt împreună?

CASANDRA

M-am învoit, dar m-am ferit cu o minciună.

CORIFEUL

Și darul pîn-atunci l-ai dobîndit?

CASANDRA

Ghicisem tot ce-aveau ai mei de pătimit.

CORIFEUL

Şi cum de ciuda-i neatinsă te-ai păzit?

CASANDRA

Din vina asta n-am avut crezarea nimănui.

CORIFEUL

Dar noi avem încredere în tot ce spui.

CASANDRA

Vai, iar mă tulbură-nceputul, vîntul
Cumplit al căpicrii mele; e frămîntul
Profetic, şi în vîrtej mă poartă-avîntul.
Văd iar pîrjol. Priviţi acolo în palat
Cum stau copii, tot plodul tupilat
De spaimă, palide arătări visate.
Ucişi de-o rudă-a lor din cele mai apropiate.
Cu mîni de proprii cărnuri pline, un praznic
De-al casei, trup şi măruntaie, un năpraznic
Morman scîrbos, de care parte are
Chiar tatăl [1]. De-asta şi urzeşte răzbunare
Un famen leu [2] pîndind în patu-i casnic
Pe-al meu mărit stăpîn de la război sosit,
Pe-acel al cărui jug mi-e dat să-l duc,
Erou al flotelor, năruitor al Troiei.
Nu poate şti ce limbă de cățea-nhăitată
Viclean voios se gudură şi-l tot îmbată,

[1] Thyeste. Vezi mai sus p. 93.

[2] Egist, al cărui rol se va vădi mai departe. Complicele Clitemnestrei era urmaşul lui Thyeste, ale cărui suferinţi va pretinde că le răzbună împotriva lui Agamemnon, fiul lui Atreu.

Ca o stafie-n temelie-l sapă și-l îngroapă,
Sau că ursita-l paște să-l prăpăstuie.
Sălbatec braț nebun, călău de soț în taină,
O mască de femeie! Cum, o iasmă, să te cheme!
Balaur veninos, o Scilă, a mării bală
Din cuib de stînci, topenia plutașilor.
Turbată furie din iad, neîmpăcată
Urgie a propriilor fii. Nu chioti
Ea, culmea îndrăznelii, ca un luptător
Cînd bate în arme și dă chiote bărbate,
Parcă serba întorsul propriu în cetate?
Eu v-am vorbit. Nu-mi pasă dacă nu-mi veți crede.
Ce-i scris să vie va veni. Și voi atunci,
Pătrunși de jale, veți vedea nezăbovit
Ce sigur adevăr v-am prorocit.

CORIFEUL

Ospățul cărnii de copii al lui Tiest
L-am înțeles, m-am îngrozit și încă tremur
De adevărul prorociei tale-nalte,
Dar nu m-am deslușit în celelalte.

CASANDRA

E vorba de Agamemnon și de moartea lui.

CORIFEUL

Păzește-ți gura! Nu cobi, nenorocito.

CASANDRA

Tăcerea mea nu-i poate fi de vreun folos.

CORIFEUL

O, nu, de-o fi cum zici — ferească Cel de sus!

CASANDRA

Tu faci urări, cînd alții-nalță mîna spre a lovi?

CORIFEUL

Dar crima asta cine o poate înfăptui?

CASANDRA

N-ai auzit nimic din tot ce-am spus aci?

CORIFEUL

Ba da; ci pe făptaș cu nu-l mai pot ghici.

CASANDRA

Știu bine totuși graiul vostru clinesc.

CORIFEUL

Și prorocia care-i greu s-o lămuresc.

CASANDRA

Au! Au!
Cum arde foc spre mine și m-aprinde-n vine!
Vai mie! Apolon, iartă-mă, vai mie!
Leoaica cea bipedă, a lupului soție,
În lipsa leului de sînge nobil, mă doboară
Pe mine, biata. Ea otravă pregătind
În băutură și tăișul ascuțind
Pentru bărbatul ei, se laudă c-astfel
Pe mine se răzbună și de adusul meu pe el.
La ce mai port ca preotească-ntr-una
Batjocura-asta, cîrja-n mînă și cununa
Pe frunte? Le dau foc pîn' viața-mi nu se curmă.
Hai, jos cu voi, pieriți, cu vin în urmă.
Pe alta-mpodobiți cu sarcina-asta strivitoare.

Apolon însuși mă despoaie de odoare
În slujba lui, cînd chiar cu ele dăruită,
Văzu-ndelung cum fui batjocorită
Tot una de prieteni și dușmani hulită.
De mine toți rîdeau ca de-o nemernică,
Otreapă de răspîntic, smintită de ușernică,
Bețivă și flămîndă. Am îndurat
Eu toate. Acum prorocul, care m-a-nzestrat
Cu darul lui, m-aduse aici unde mi-i scris sorocul
Și-n loc de altar străbun m-așteaptă dar
Un trunchi unde voi fi măcelărită.
Dar moartea-mi nu va fi de zei nerăsplătită;
Veni-va dintre voi răzbunător de seamă
Al meu și-al tatălui, un ucigaș de mamă [1]
Fugar, înstrăinat și lainic. El ducînd
Spre culmi blăstemul casei, vine în curînd.
Cu jurămînt de-un zeu este legat
S-asculte ruga tatălui său răposat.
Dar ce plîng eu smintită, de zbucium copleșită?
Dac-am putut să văd prin ce-a trecut
Orașul Troia și acum mă uit la cei
Cari o prădară cum sînt judecați de zei,
Voios mă voi supune tristei mele soarte.

(Coboară intîia dată din car și pășește spre palat.)

Salut aceast' poartă a Iadului. O, s-am parte
De lovitură grabnică de moarte
Și, fără să mă zbat, să-nchid a ochilor mei zare
Cu cea mai blîndă-a mea însîngerare!

CORIFEUL

Femeie tot așa de plîns și de-nțeleaptă,
Ce lung ai cuvîntat! Dar dacă știi cu adevărat
Pieirea ta, de ce tu, ca o juncă dreaptă,
De sus mînată, neînfricată mergi spre altar?

---

[1] Oreste, a cărui faptă formează subiectul celei de a doua prame a trilogiei, *Purtătoarele de prinoase*.

CASANDRA

Eu nu mai scap, e prea tîrziu, curînd dispar.

CORIFEUL

Cîștigă vreme cine mai în urmă moare.

CASANDRA

Văd zorile și fuga nu-i folositoare.

CORIFEUL

Nenorocirea ta-i curajul tău nebun.

CASANDRA

E-o mîngîiere de-a muri cu nume bun.

CORIFEUL

Dar n-o cunoaște omul fericit.

(Casandra urcă treptele palatului. Se oprește un minut.)

CASANDRA

Vai ție, tată, vai de tine, de copiii dragi!

(Ea se depărtează de poartă, cuprinsă parcă de o groază subită.)

CORIFEUL

Dar ce te sperii și-napoi te tragi?

CASANDRA

Oh! Oh!

CORIFEUL

De ce te vaieți? Ce stai îngrozită-astfel?

CASANDRA

Din sală simt un iz de sînge și măcel.

CORIFEUL

Miroase a jertfe din altare sfinte.

CASANDRA

E abure ce mai răsuflă din morminte.

CORIFEUL

Nu-i mirodenie, scumpet din Siria?

CASANDRA

O dragii mei, mă duc. De teamă eu
Nu tremur ca o pasăre-n tufiș.

(Se întoarce încă o dată înapoi.)

Dar după moarte-mi rogu-vă să nu uitați:
Cînd o femeie în locul meu va răposa
Și un bărbat cădea-va-n locul altuia
Trădat de o femeie, eu cu asta-atunci aștept
Să capăt de la voi al ospeției drept.

CORIFEUL

Te plîng, sărmano, osîndită tu de sus.

CASANDRA

Mai am de adaos un cuvînt, e cel din urmă
Suspin al meu. Acum cu stinsul razelor

Murinde de-ale soarelui, cu rog pe zei [1]
Să mă răzbune pe dușmanii mei, ucigători
Unei femei robite, o faptă de mișei!
O, jalnic rost al omului [2]! O umbră
I-alungă tot norocul, iar obida-i
Burete ud ce șterge scrisul [3]
Și asta-i mai de plîns, mai dureros.

(Intră în palat.)

CORUL

Nu-i nici un om sătul vreodată
De bună stare. Nu-i nimeni care oprește
Să intre în palat rîvnit de oameni
Și socotit un vistiernic de avuții.
Lui Agamemnon îi meniră zeii
Să ia cetatea neînvinsă-a lui Priam;
Mărit de ei, se-ntoarse el în țară.
Iar dacă vina sîngelui străbun
Plătește el [4] murind și pentru morți,
În urmă-i lasă moartea moștenire.
Ce om, știind aceasta, s-ar mîndri
Că nici o zestre de păcat nu moșteni ?

---

[1] În original, ruga se adresează Soarelui, răzbunător al crimelor îndeobște, și mai ales al crimelor comise de făptuitori neștiuți.

[2] Versurile 1327—1330 ale originalului sînt puse de manuscrise în gura Casandrei. Nu fără cuvînt, totuși, întemeiați pe caracterul lor gnomic, unii editori, în frunte cu Weil, le atribuie corului.

[3] În gura unui personaj presupus a fi trăit la sfîrșitul mileniului II î.e.n., aluzia la scris putea fi judecată pînă nu demult ca un anacronism, motiv pentru care Mazon, între alții, redă grecescul *graphé* prin „dessin". Astăzi, după descoperirea de arheologi a „arhivelor" din Pylos și după descifrarea de Ventris a alfabetului zis „linear B", în care aceste documente sînt scrise, versiunea Murnu apare mai corectă decît și-a închipuit vreodată însuși traducătorul.

[4] Asupra concepției lui Eschyl despre păcatul pedepsit de-a lungul mai multor generații, v. *Introducerea* acestui volum p. 27.

AGAMEMNON

(din interiorul palatului)

Au! Au! Vai mie! Vai! De moarte sînt rănit!

CORIFEUL

Tăcere! Cine a gemut așa morțiș lovit ?

AGAMEMNON

(aproape înăbușit)

Vai, mă omoară! M-a răzbit a doua oară!

CORIFEUL

Omor s-a-nfăptuit. E regele care a gemut?
Hai spuneți fiecare ce-i mai bine de făcut?

AL DOILEA BĂTRÎN

Părerea mea-i să dăm un strigăt de-ajutor,
Să vie cu arme gloată de popor

AL TREILEA BĂTRÎN

Eu zic mai iute în palat să năvălim,
Cu spada trasă crima s-o descoperim.

AL PATRULEA BĂTRÎN

Și eu sînt de părerea asta, să pornim
La faptă repede, să nu mai zăbovim.

AL CINCILEA BĂTRÎN

Văd apriat, sînt semne care-arată
Că tirania[1] va fi grabnic întronată.

[1] Termenul și noțiunea sînt anacronice, raportate la împrejurările epocii myceniene. „Tirania", ca moment caracteristic al evoluției social-politice a Greciei arhaice, se întîlnește abia în sec. VII—VI î.e n.

AL ŞASELEA BĂTRÎN

Noi pierdem vremea, pe cînd ei batjocorind
Codirea noastră, nu mai stau cu mîinile dormind.

AL ŞAPTELEA BĂTRÎN

Eu nu ştiu ce sfat să vă dau. Căci dacă vrem
Să-nfăptuim, se cere şi să chibzuim.

AL OPTULEA BĂTRÎN

Gîndesc la fel, fiindcă negreşit
Vorbind, pe rege nu-nviem, dac-a murit.

AL NOUĂLEA BĂTRÎN

Cum? Viaţa să ne-o terfelim în mîrşăvie
Sub jugul unor lotri de domnie?

AL ZECELEA BĂTRÎN

Murim mai bine, nu putem răbda o ticăloşie,
Ca asta, moartea-i mai uşoară ca o tiranie.

AL UNSPREZECELEA BĂTRÎN

Dar ce dovadă-i că al nostru rege a murit?
Ne vom lua noi numai după auzit?

AL DOISPREZECELEA BĂTRÎN

Să nu ne-nflăcărăm pe neştiute, una-i
Deplin să ştim şi alta e să bănuim.

CORIFEUL

Numai un sfat e cel mai bun: s-aflăm întîi
Ce-i sigur despre soarta regelui.

(Cînd se pregătesc să intre în palat, canaturile porţii se deschid vraişte. Pe prag, Clitemnestra cu securea în mînă. În interior se vede cada, pînza, regele mort şi cadavrul Casandrei.)

Trag masca, spun pe față, nu mă rușinez;
Cu totul altfel ca-nainte acum vă cuvîntez.
Cînd vrei să birui pe dușmani ce par prieteni buni,
În ce chip altfel mreaja poți s-o-nstruni
Mai sus, ca nu cumva ei peste ea să sară?
De mult am pus la cale lupta asta-amară.
E vrajbă veche, abia acum am izbîndit.
Aci stau unde faptă-am săvîrșit și am lovit,
E fapta mea și nu mă lepăd nicidecum de ea.
O largă mantie, drept un năvod la pescuit
Am azvîrlit asupră-i ca un giulgiu strălucit,
De n-avea cum să scape fără arme, fără scut.
Izbii de două ori. Și el după-ndoit gemut
Slăbi la-nchcieturi. Și cum se prăbuși,
Izbesc a treia oară și-l trimit de-aci
Prinos de jertfă zeului de sub pămînt,
Străjerul morților[1]. Lungit așa-și dădu suflarea,
Și-i curge șiruind izvor însîngerarea,
De-mi răcorește fruntea roua sîngerie,
Și mă înviorez nu mai puțin decît ogorul
Udat de ploaia ce-l înspică și-i mărește sporul.
Vă bucurați, bătrîni ai țării, de cumva
De asta-ați fi în stare de-a vă bucura.
Eu tot tresalt. Și dacă peste morți se toarnă paos,
Aici e drept, de mii de ori mai drept adaos
Să curgă băutură, ca să vină el să bea
Din urnă, din otrava de blăstem, cum altul nu-i,
Cu care umplusc și-osîndise casa lui.

CORIFEUL

Stăm uluiți de-a ta smintire desfrînată
Cu care lauzi crima ta înfricoșată.

[1] Hades, stăpînul lumii subpămîntene.

CLITEMNESTRA

Mă încercați ca pe-o femeie nebărbată,
Dar eu vorbesc cu inima ne-nfiorată
La voi ca să o știți. Tot una-i de mă-nvinuiți
Sau nu. Acest cadavru-i al aceluia,
Ce a fost bărbatul meu, ucis cu astă dreaptă-a mea,
Și fapta e făcută drept. Așa-i, așa!

CORUL

Cu ce venin te-a otrăvit
Pământul sau adîncul mării,
De-ai îndrăznit, de-ai nebunit
Să-nfăptui culmea destrămării,
Omorul nemaipomenit?
Blăstemul țării, țipăt din popor
Te-a osîndit la surgunit,
Că tu ești groaza tuturor.

CLITEMNESTRA

Mă osîndiți să fug din țară dintre-ai mei,
Să port mînia lumii și blăstemul ei,
Voi, care n-ați avut nimic de zis învinuind
Pe-acest călău, care nimic mai mult neprețuind
Decît un miel din turmele-i bîrsane
Jertfi pe fata lui, copila-mi dragă mie
Din sîngele durerii mele, ca el în loc s-ație
Dușmane vînturi ce-i veneau din Tracia. Pe el
Voi trebuia să-l alungați ca pe-un mișel
De greu păcat. Și tocmai voi a mea purtare
O judecați fără cruțare? Eu pot la fel,
Să v-amenință. Sînt pregătită de război
Și pot să lupt. Învingeți-mă-ntîi, apoi
Să-mi dați poruncă. Dar de-o fi să fiu mai tare,
Vă dau eu pildă de ce-i cumpăt și-nfrînare.

Femeie beată de trufie, căpiată,
De sînge-nsetoșată,
Cu frunte așa de mîndru sîngerată!
Tu văduvă de-ai tăi, nerăzbunată
Și ne-mpăcată tu, plăti-vei plată și răsplată!

CLITEMNESTRA

Egist trăiască[1]! În casa mea eu nu mă tem de fel
De nimeni și nimic, pînă ce el
Aprinsă-n vatră-mi flacăra mi-o ține
Și mi se-arată-așa de bun și drag cu mine,
Căci el mi-e scutul oțelit de-mbărbătare.
Voi ascultați-mi jurămîntul meu cel mare:
Eu jur pe orice duhuri care-mi deteră-ajutor
Ca să-mi răzbun copila și pe-aceasta să-l omor.

(Ea ridică mîna de pe cadavru.)

El zace-ncremenit aci, năpasta-acestei
Femei, ibovnicul Hrisidei[2] de la Troia.
Pieri și ea profeta sclavă, nedespărțită
Tovarășă de pat nelegiuită
Ce s-a întins cu toți năierii de pe vase[3].
Așa-i cu el, iar ea, după ce tot cîntase,
Bocindu-și soarta, cîntecul din urmă-al ei
Se stinse alături, dragostea-i adusă între ai mei
Ca trufanda de ospătare și imbold de desfrînare.

---

[1] Traducătorul a omis aci trei versuri din răspunsul Clitemnestrei (1431—1433).

[2] Robită de ahei, fiica lui Chryses fusese atribuită de oaste lui Agamemnon, înainte de a fi înapoiată părintelui ei de teama pedepsei lui Apolon. Cf. *Iliada*, I 11 și urm.

[3] Versiunea romînă exagerează aci insultele Clitemnestrei, care — după o interpretare mai plauzibilă — acuză pe Casandra de a fi împărțit cu Agamemnon lavița corăbiei ce-i aducea de la Troia.

CORUL

Ah, cine acum îndată,
Neîndurerat,
Nelînced în pat,
N-ar vrea ca moartea-i
Să-i aducă somnie
Spre-a dormi pe vecie,
Cînd al nostru și-al țării străjer
Cel mai bun, cel mai vrednic lăncer,
Erou care-ndelung a luptat
Pentru-o femeie din țara-ahee,
Fu răpus de-o femeie?

CLITEMNESTRA

O, nu doriți, mîhniți de asta,
Voi să muriți!
Nu urgisiți voi pe Elena[1],
N-o-nvinuiți c-a fost prăpădul
Danailor, că numai dînsa,
Viețile atîtor viteji secerînd,
În țară ne-aduse amaruri nespuse[2]...

CORIFEUL

(în timp ce corul înconjoară cadavrul regelui)

O rege, o Doamne,
Cum eu să te plîng?
Din dragostea ție-nchinată
Ce vorbă să-ți spun?
Sub pînză de-amarnic păianjen,
De procletă moarte răpus,
Tu zaci fără viață și dus[3]!

---

[1] Clitemnestra răspunde aci unui blestem al corului aruncat Elenei în versurile 1454—1461, suprimate de traducător.
[2] Sînt omise aci versurile 1468—1488.
[3] Lipsesc versurile 1494—1536.

Mai bine pe mine, o pămînte,
La sîn mă-ngropai înainte
Ca ochi-mi să-l vadă pe jos
Cum zace-n mormînt argintos!
Cine dar să-l înmormînte?
Cine prohodul să-i cînte?
Te vei îndura tu să plîngi pe bărbatul,
Pe soţul tău însuţi de tine ucis?
Să-i aduci mulţumită mînţită
Pentru faptele-i mari ce cu spada-i le-a scris[1]?

CLITEMNESTRA

De asta să n-aveţi voi grijă,
Cu asta nu sînteţi datori.
De noi fu lovit şi prin noi a murit
Şi-l vom îngropa nejălit de ai mei,
De bărbaţi şi de femei.
Ifigenia, fiica-mi iubită
Cu drag cum şi trebuie, umbră mîhnită,
Spre vadul din lumea cealaltă grăbită,
Aşteaptă la tata-i ca braţe să-ntindă
Şi să-l cuprindă de-acum fericită[2].

CORUL

O rege, o Doamne, din sine-mi adînc
Cum eu să te plîng?
Din dragostea-mi cea mai curată
Tot ţie-nchinată,
De jale tehui, ce cuvînt să mai spui?
Sub pînză de-amarnic paianjen,
De-o procletă moarte răpus,
Tu zaci fără viaţă acum dus.

(Egist vine cu suita înarmată.)

[1] Lipsesc versurile 1547—1550.

[2] Lipsesc versurile 1560—1576. În locul lor, traducătorul a reprodus o parte din ultima intervenţie a corifeului (vv. 1489—1493), pe care, după ştiinţa noastră, nici un editor nu le repetă în acest loc.

Lumină dulce a soarelui, o, tu dreptate!
Eu cred acum că mai sînt zeci stăpîni a toate
Ce văd nelegiuite fapte și răzbună
Pe muritori. Sub văl de furii[1], iată-aci,
Cum zace mort pe placul meu și cum plăti
Mișelul astfel părintești păcate.
Atreu, părinte-al său și Domn pe aceste olate,
Goni din țară și din casă-i pe-al său frate
Tiest, părinte-al meu, din vrajbă de domnie.
Ci-n urmă-ntors, de-altarul casei apărat,
Sărmanu-mi tată fu cruțat ca nu cumva să fie
Cu sîngele-i pămîntul lui păcat.
Dar tatăl proclet al acestui răposat
De prefăcut îndemn mai mult ca din frățic
Voios din carne pregătindu-i ospeție,
L-a ospătat din trupul fiilor lui proprii.
Dumicături de mîni și de picioare
Ascunse-n ceialaltă-a lui mîncare
Ce-o-ntinse lui Tiest. Așa că el neștiutor
Gustă din hrana ce cum vezi a fost izvor
De osîndă-a neamului acesta. Dar îndată,
Ce el văzu pe urmă grozăvia întîmplată,
Căzu-mproșcînd bucatele din gură
Și tot gemînd el blestemă cu cea mai cruntă ură
Tot neamul lui Pelop și masa asta
Spurcată. Iată dar de unde a fost năpasta
Lui Agamemnon și de ce am drept să fiu
Ucigătorul. Chiar din față cu, biet fiu
Al treilea născut al lui Tiest, a trebuit
Cu el să iau al pribegiei drum pustiu.
Cînd am crescut, napoi Dreptatea m-a-nturnat;
Și de la țară chiar, cu mîna-am pus pe acest bărbat,
Cu toată-a mea rețea-nvăluitoare.
Acuma pot voios să mor, cînd apriat
Îl văd cum zace în laț de răzbunare.

[1] Textual: „văluri țesute de Erinyi" — zeițele răzbunătoare ale crimelor neispășite.

CORIFEUL

Egist, urăsc trufia fărdelegii. Zici
C-ai săvîrșit omorul nu de-aici,
Ci singur din afară l-ai urzit și uneltit.
De-aceea cred că teafăr nu vei fi scutit
De pietrele și furia mulțimii.

EGIST

Vă-ncumetați ca de la vîsle, pleavă
De obraznici, să vorbiți unui cîrmaci de navă?
Vedea-veți voi ce greu este să-nvețe,
Bătrînii cumințenia la bătrînețe
Şi pentru voi la vîrsta asta, o nebuni,
Foamea şi lanțul vă sînt doi și cei mai buni
Ai nebuniei vraci. Cu ochii nu puteți vedea?
Nu da în bold cu talpa, că vei sîngera.

CORIFEUL

Muiere[1], care-n casă huzurind ai așteptat
Pe fiii noștri din război și ai rușinat
Iatacul soțului, pe scumpul nostru împărat
Tu l-ai trădat?

EGIST

Cu plîns amar ai să plătești
Ponoasele. Nimica din Orfeu nu ești,
Ba dimpotrivă; viersu-i fermeca pe-oricine,
Tu latri și ca un netot mă scoți din fire,
Te pun în fiare și-n curînd vei fi mai blînd.

[1] Potrivit manuscriselor, cei mai mulți editori înțeleg cuvintele corifeului ca o mustrare pentru Clitemnestra, căreia i s-ar adresa întrebarea. Cu mai multă dreptate, alții urmează exemplul lui Butler, corectînd participiul *aischynous'* în *aischynas* și înțelegînd apostrofa „Muiere!" ca o insultă îndreptată împotriva lui Egist.

CORIFEUL

Tu vrei în Argos să ne fii stăpînitor,
Tu care-ai pus la cale acest omor
Şi nu te-ai bizuit pe braţul tău!

EGIST

Femeia doar putea să-l tragă-n cursă; eu
Ca vechi duşman eram firește pus la ţintă
Ca unul care moştenesc avutul lui;
Încerc domnia peste cetăţeni să pui,
Îl leg pe-oricine-i răzvrătit ca roibul
Ce zburdă gras de orz, şi las ca foamea
Cu bezna temniţei să-i moaie apa cerbicea.

CORIFEUL

De ce atunci pe rege n-ai ucis, tu mîrşave,
Cu mîna ta, ci pus-ai să-l doboare o molimă,
O spaimă-a ţării şi a zeilor cei pămînteni?
Orest trăieşte totuşi şi mai vede soare,
Şi el veni-va-ncoace cu un ajutor
De sus, pe voi să se răzbune-ngrozitor.

EGIST

V-aţi dat de gol, veţi şti urmarea-ndată.
Băieţi, lăncerii mei, hai puneţi mîna voi pe ei!

CORIFEUL

(către corişti)

Prieteni, trageţi sabia, fiţi gata!

EGIST

Şi eu trag spada, nu mă tem de moarte!

CORIFEUL

Nici noi care o primim. S-alcagă soarta!

(Ei se îmbulzesc asupra lui Egist, care e apărat de suită. Clitemnestra se pune între luptători.)

CLITEMNESTRA

Nu, dragul meu, să nu mai facem nici un rău,
Destul ni-i secerișul trist de pînă-acum.
Plecați, bătrîni, v-adăpostiți pe-acasă
Să nu dați de vreo pacoste. Ce-am făptuit
Era sortit. De-ar fi acesta cel din urmă rău[1]!

EGIST

Cu-așa obraznice cuvinte să mă-nfrunte
Și să-mi răncască sufletul nepedepsiți?

CORIFEUL

Ai noștri nu se scad la oameni să se gudure.

EGIST

(dat înapoi de Clitemnestra)

Pun mîna eu pe voi și mai apoi.

CORIFEUL

Nu-mi pasă, numai de-ar aduce-un zeu pe-Orest!

EGIST

Cei surguniți cu fumuri se hrănesc...

CORIFEUL

Alungă-ne și îngrașă-te nelegiuind, că poți.

[1] Lipsesc versurile 1660—1661.

EGIST

(de sub poarta palatului)

Hei las' c-ai să-mi plătești tu neghiobia asta.

CORIFEUL

Te umflă-n pene, tu cocoș de lîngă puică.

CLITEMNESTRA

(către Egist)

Disprețuiește lătrătura lor. Domnind aci,
Noi amîndoi pe toate le vom rîndui.

(Ea îl conduce în interiorul palatului.)

Partea a II-a

HOEFORELE

(PURTĂTOARELE DE PRINOASE)

P E R S O A N E L E

CLITEMNESTRA
EGIST
ELECTRA
OREST
PILADE
CHILISA, doica lui Orest
PORTARUL
UN SERVITOR
CORUL DE ROABE

La mormîntul lui Agamemnon în Argos.

OREST

(venit pe ascuns în Argos)

O, Hermes, zeul morților, ocrotitor
Domniei mele părintești, ascultă ruga mea[1].
Fii mie soț de arme și mîntuitor,
Ca-ntors aici în țară să mă pot vedea.
Mă leg pe-acest mormînt cu jurămînt
S-ascult de tatăl meu. Azi închinat-am eu
Un smoc de plete rîului Inah[2], un zeu
Care-mi crescu a mea copilărie;
Acum închin al doilea smoc, de jale ție,
Părinte al meu, pe care eu la răposare
Nu te-am jălit, nu ți-am dat mîna la plecare.

---

[1] Primele versuri ale *Purtătoarelor de prinoase* lipsesc în unicul manuscris care ne-a păstrat piesa. Ele ne-au ajuns sub formă de citate izolate în operele altor scriitori antici, ceea ce explică numeroase lacune al căror loc nu s-a marcat în traducere.

[2] Astfel de jertfe erau obișnuite în lumea veche, care credea în divinitatea cursurilor de apă și le respecta puritatea.

Dar ce văd ochii mei? Grămadă de femei
Ce-n strai cernit și cuvenit încoace vin.
Ce trist prilej de asta le mai poate fi?
Din nou răstrîștca-ncearcă-acest cămin?
Sau ele în ziua morților aduc aci
La tatăl meu prinoase spre a-l potoli?
E asta, sigur. Între ele vine-mi pare,
Și sora mea Electra, care-n jalea-i mare
Întrece pe-orișicare. O, Doamne, tu răzbună
Pe tatăl meu, cu mine luptă împreună.

(Către Pilade)

Pilad, să stăm deoparte să vedem noi ce-i
Cu-acest alai al spășitoarelor femei.

(Orest cu Pilade se retrag.)

CORUL

Strofa 1

Mînate din casă venim,
Aducem prinos la mormînt.
Obrazul ni-l rupem cu gheara.
Cu brazde cruntate-l zdrelim
Și inima noastră cu chiuri
De plîns o hrănim.
Frumoasele pînze de in,
Podoabele pieptului nostru,
Se sfîșie sub lovituri
Ce-arată durere nespusă.

Antistrofa 1

O spaimă, zburlindu-ne părul,
Treziră din vis prin iatacuri,
Din somnu-i răsuflă mînie,
Dă țipăt în miezul de noapte
Și-n casa femeilor glasul

Răsună-așa greu. Ghicitori
Ai Vrerei de sus tîlcuiesc
Că morții grozav clocotesc
De ciudă pe ucigători.

Strofa 2

Cu astfel de daruri nedaruri
De calpă tămadă de rău
(Zeiță, tu maica mea Țărnă!)
Ea, nelegiuita, la jertfă
Pe aici ne trimite. Mi-e groază
Cuvîntul să-l spun. Oare unde-i
Spășirea de sînge vărsat?[1]

Strofa 3

Oriunde bea sînge pămîntul,
Neșterse stau urmele lui.
Amară-i ursita; ea-l rabdă
Pe cel vinovat pîn' ce-n urmă
Otrava din sine-l doboară.

Antistrofa 3

Cum nu-i nici un leac, dacă cinstea
De vergură fată se-ntină,
Așa, dacă apele toate
Pe-o albie numai s-ar scurge,
Nu pot niciodată să spele
O mînă pătată de sînge.

Epoda

Dar noi, biete prinse pe care
Ne înstrăinară din țară,
Din casa părinților noștri
Și roabe ne-aduseră zeii,
Noi cată necazul să-nvingem,

[1] Lipsesc versurile 49—65

Cu silă-a stăpînilor faptă,
Ori dreaptă o fi ori nedreaptă,
S-o tot prearnărim și să plîngem.
Sub haină ne picură lacrimi,
Jălim a stăpînului soartă
În brumă de-ascunsă plînsoare.

ELECTRA

O pretene, femei prin casă lucrătoare
Acestui parastas[1] al nostru-nsoțitoare,
Gîndiți și dați-mi sfat și mic, surioare,
Acum cînd eu aduc prinoase la mormînt,
Ce binc-n rugă să-i zic tatei, ce cuvînt?
Să-i spun că-i darul pentru răposat
De la soția credincioasă, de la mama dat?
Ori să-i urez, așa cum este obișnuit,
Să fie tot cu acecași plată răsplătit
Acel care trimite darul? Mă tem foarte,
Că-aici răsplata ce-l așteaptă-i moarte.
Sau rușinos să tac așa cum el căzu
Tăcut, să picur vinul pe pămîntul mut
Pășind pe-alături fața-ncolo să mi-o duc,
De parcă-s zoaie ce le-arunc din vas și fug!
O dați-mi sfatul, voi care gîndiți la fel
Cu mine, dragi femei, cum se cuvine
Mormîntul tatei să-l cinstesc mai binc[2]?

CORIFEA

Închină-i ruga de la toți cei buni cu noi.

ELECTRA

Dar care-s ei? Sînt alții decît eu și voi?

[1] În tot cursul antichității jertfa la mormînt a rămas un moment important al cultului familial și una din principalele îndatoriri ale urmașilor față de strămoșii decedați.

[2] Lipsesc aici versurile 106—108 și după următoarea replică a Electrei, alte două (110—111).

CORIFEA

Gîndește dacă nu-i și altul cineva.

ELECTRA

E vrunul să-l mai număr printre noi cumva?

CORIFEA

Orest, măcar că nu-i pe-aproape pripășit.

ELECTRA

Așa-i. Ce bine-i că mi-ai amintit!

CORIFEA

Și pe cîinoșii ucigași tu nu-i uita.

ELECTRA

Dar ce să zic? Nu știu, învață-mă cu vorba ta[1].

CORIFEA

Să-i spui curat să dea un om de răzbunat.

ELECTRA

Pe un dușman să nu-l plătești cu fapta sa?

(Electra îngenunchează la mormînt.)

ELECTRA

Tu, crainic mare al zeilor și al morților
De sub pămînt, o Hermes, fii mijlocitor
S-audă ruga-mi zeii care urmăresc
De-acolo sîngele meu părintesc,

[1] Omise versurile 119—120.

S-audă și-a Pămîntului zeiță, Maică-a toate,
Răsadniță de hrană și de orice vietate.
Stropesc din paos sfînt acest mormînt
Și chem pe tatăl meu: „Te-ndură, tată,
De mine și de fratele-mi, ajută-ndată
Ca iar s-avem noi casa-ne pierdută,
Că noi pribegi umblăm acum ca și vînduți
De mama care ne-a trădat luînd bărbat
Pe ucigașul tău. Sînt ca și sclavă lor.
Orest e-nstrăinat, de-avere despoiat,
Iar ei se lăfăie-n desfrîu și tot petrec, fiind
Nesățioși, agonisita-ți risipind.
Te rog pe tine, tată, dă-mi ascultare mie
Fă tu pe-aici ca norocos Orest să vie
Și eu să fiu cu mult mai bună decît maica mea,
Cu suflet mai cucernic decît ea.
Noi asta te rugăm, iar pe dușmani tu nu-i cruța,
Ci-n fața lor trimite-le pe careva
Răzbunător, de ucigași ucigător.
Cu-aceste rugi prinosul meu ți-l torn aici."
Voi, fetelor, începeți bocetul, cîntați amar,
Cum cere datina, al mortului tropar.

(Pe cînd ea toarnă prinosul, corul cîntă.)

CORUL

Lăsați să curgă lacrimi
Bocite, irosite
Pentru stăpînul dus.
Turnați sfințitul paos
Pe locul de repaos,
Izbavă și-apărare
De orice rău de-aproape,
De molima, de vraja
Blestemului, de care
Fiornic ne ferim
Și plîngem fiecare.
Auzi-ne, o, Doamne,

Şi ia aminte-ndată
Din sinea ta-nnoptată.
Vai nouă! Vai nouă! Vai!
Ajută să ne vie
Bărbatul, înarmatul
Mîntuitor al casei
Domneşti şi el să fie
Cu arc strunit şi gata
Ca bun ţintaş vrodată
Să nu-i dea greş săgeata
Şi sabia-mpumnată.

ELECTRA

(sculîndu-se)

La tata-ajunse paosul băut de glie.

(Vede pe dimb o şuviţă din părul lui Orest.)

Ce-i asta? Spuneţi, sfatul daţi-mi mie.

CORIFEA

Dar ce-i? Cum pieptu-mi bate speriat!

ELECTRA

Văd pe mormînt un smoc de păr tăiat.

CORIFEA

E pus de vreo femeie sau de vreun bărbat [1]?

ELECTRA

Şi-aduce foarte mult cu părul meu acest.

CORIFEA

Să fie oare tainic dar de la Orest?

[1] Omise versurile 170—175.

ELECTRA

Așa de mult se-ascamănă cu părul lui!

CORIFEA

Cum a îndrăznit să vie aci? Nu-i vis?

ELECTRA

E smoc de păr de dragul tatălui trimis.

CORIFEA

De-aceea și mai trist ne pare ce ne spui;
Că nu mai calcă-acest pămînt piciorul lui.

ELECTRA

Ca un talaz mi-o simt în mine furia,
Ca de-o săgeată mi-e străpunsă inima.
Din ochi, setoasă îmi pică roua caldă
Nestăvilită care fața-mi scaldă
Privind șuvița lui. Cum pot să cred c-ar fi
Un semn din coama unui cetățean de-aci?
Și mai puțin putea să fie păr tăiat
De mama ce păgîn și vitreg s-a purtat
Cu noi, nevrednică de numele de mamă
Dar nici nu-mi vine așa deodată-a socoti
Că asta e-un odor de la Orest al nostru, suflet
Nespus de drag al meu, și stau îngînduratã.
De-ar fi avut șuvița glas spre a vorbi
Și de-a-ndoielii grijă-a mă scuti,
Puteam s-o lepăd cu știință-atunci,
Dacă venea din plete de dușmani;
Sau s-o păstrez, dac-ar fi fost de la un neam
Al meu, părtaș la jalea noastră, cu podoaba
Și cinstea asta-a lui pentru mormînt.
Dar eu mă rog de zeii care știu că noi
Ca niște bieți corăbieri ne-nvîrtejim

Pe vreme de furtună. Dacă-i scris să scape ei,
Pe loc din sîmbur crește un stejar măreț.

(Ea descoperă urmele celor doi prieteni.)

Mai iată și alte semne pe aici. Sînt pași străini
Ce seamănă cu pașii mei, ba sînt la fel.
Mai e și unul de la altul care a fost cu el.
Și talpă și măsură, uite aci cum ei
Se potrivesc cu pașii mei. Ah, tremur toată,
Mă trece un junghi și-i mintea-mi tulburată.

(Orest și Pilade ies din ascunziș. La vederea lor Electra se sperie și se dă doi pași înapoi.)

OREST

Așa s-ai parte de noroc, oricînd te vei
Ruga de binefăcătorii zei!

ELECTRA

Și care-i binele ce zeii mi-au făcut?

OREST

În fața ta e tot ce le-ai cerut.

ELECTRA

Eu nu te cred. Tu vrei să mă înșeli, străine.

OREST

Atunci m-aș amăgi doar cu pe mine.

ELECTRA

Tu vrei să rîzi de jalnica mea stare?

OREST

Aș rîde atunci de-a mea îndurerare.

ELECTRA

Tu ești Orest? Pot să te chem cu astfel oare?

OREST

Mă vezi și nu mă crezi. Dar cînd ai dat
De-un smoc din plete-mi retezat,
De-a pașilor mei urmă, te-ai înaripat
Deodată și-ți păream în față întrupat.
Privește aici la tăietura mea de păr
De frate al tău, de parcă-i de la tine-ntr-adevăr,
Vezi haina asta ce-i de mîna ta lucrată
Cu-aceste alesături de o măiastră spată.

(Se îmbrățișează.)

Nu-ți pierde firea, nu te bucura prea tare,
C-avem pe-aproape noi dușmani fără iertare.

ELECTRA

O, scumpă grijă-a casei noastre părintești!
Nădejde-n floare-nlăcrimată-a mîntuirii!
O braț vînjos ce slava ne-o va da redobîndită,
Tu față dulce, tu iubirea mea-mpătrită!
Doar tu-mi vei fi de azi încolo tată,
Tu mamă, dragostea-mi adevărată,
(Cealaltă mi-i neîmpăcată). Tu și soră
În locul bietei ce ne fu sălbatec înjunghiată.
Tu frate-mi ești; mi-aduci cucernic închinată
Credința-n zei [1]. De-acum dreptatea să ne-ajute
Și mai ales Prea-naltul cu puteri neîntrecute!

[1] Mai curînd decît „credința-n zei", expresia folosită de Eschyl pare să indice respectul, considerația după care tînjește Electra și pe care i le făgăduiește revenirea la cămin a lui Oreste.

OREST

O, Doamne, fie-ncoa privirea ta-ndreptată
Spre puii cei sărmani de vultur-tată
Pierit în cerc de- ncolăcire-nviperată.
Ei singuri, părăsiți, în sărăcie flămînzesc
Și nu pot duce-n cuib vînatul părintesc.
Ai milă, Doamne, ține seama-acum de noi,
De mine și de soră-mea Electra, de-amîndoi,
Copii orfani de tată, bieți fugari pustii,
Goniți de-acasă. Dacă tu pe-acești copii
De mare-nchinător al tău și slăvitor
Ca tatăl nostru-i lași să piară-n țara lor,
De unde ai de așteptat un praznic mai îmbelșugat
De daruri pentru tine? Dacă puii vulturești
Îi vei strivi, tu n-ai de unde să vestești
La oameni semne de-ascultare. Dacă veștejești
Domnescul tău copac care a înflorit,
Altarul nu-ți va fi vreodată-așa de-mpodobit.
Ajută-ne, ușor înalță tu acest palat
Din adîncimea-n care-i scufundat.

CORIFEA

Copiilor, a vetrei părintești lumine,
Tăceți, o fiilor, să nu v-audă oarecine,
Ca vorba voastră s-o destaine la stăpînii săi,
Vedea-i-aș mistuiți în fum și-n vîlvătăi!

OREST

Cuvîntul nu și-l va trăda puternicul meu scut
Apolon, care mi-a cerut primejdia să-nfrunt,
Vîrtos m-a-mbărbătat și m-a înfricoșat [1]

[1] E de reținut stăruința cu care se subliniază rolul lui Apolon în urzirea matricidului, ceea ce explică intervenția zeului în procesul lui Oreste și izbăvirea acestuia în scena finală a *Eumenidelor*, ultima dramă a trilogiei.

Că mult necazul îmi va fi pe urma lui,
De nu voi urmări pe ucigașii tatălui
Ca să-i zdrobesc la fel cum ei pe tata-mi l-au zdrobit,
Plătindu-mă cu viața lor în chip cumplit.
Mi-a prevestit că altfel eu afund în mine
Voi îndura cele mai crîncene suspine
Ce vin din pămîntene învrăjbiri,
Din arșiță de crunt blăstem și de boliri,
De bube ce cu dinți adînci în carne sfredelesc,
Cu zgaibe albe pielea ne-o spuzesc
Și trupu-n floare îl destramă așa devreme.
Și altele o mulțime de păcate și blăsteme
De Furii [1] care sîngele ce plată n-are
Le naște-n lume. Iar săgeata-ntunecată
A umbrelor din tainița de jos zburată,
De n-a fost moartea lor răscumpărată,
Răscoală turba, spaimă-a nopților deșartă
Și jăruie și asmute și alungă de la orice poartă
Cu bici de fier pe cine osînda poartă:
Și-acesta nu mai are parte de serbare
De-a morților, nu toarnă paos din ulcioare,
De-altare-l depărtează tainica mînie
A tatălui și nimeni nu-i dă ospeție.
Disprețuit și oropsit de lumea toată,
Sleit și-nțepenit el moare-n stare desperată.
Să credem în acest cuvînt profetic ce-am avut.
De nu l-aș crede, fapta-i totuși de făcut,
Că multe-ndemnuri ne dau zor spre a ne bate,
Porunca zeului și adînca tatei jale
Și toată sărăcia care mă prăvale,
Spre a feri poporul meu cel mai slăvit
Ce nu de mult făloasa Troie a cucerit,
S-ajungă rob perechii de femei. O, da,
Femeie-i doar și el cum în curînd o vom vedea [2].

---

[1] Erinyile, răzbunătoarele sîngelui vărsat, de care s-a vorbit în atîtea rînduri în *Agamemnon* și se va vorbi încă și mai mult în continuarea *Orestiei*.

[2] Omise versurile 306—384.

CORUL

Oh, dat să-mi fi fost mic
Să scot un chiu de bucurie [1]
La prăbușirea lui și-a ei,
Pereche de mișci!
La ce năduful să-mi ascund?
Adînca-mi ură și mînie
Reverse-și inima-mi din fund
Pe fața tuturora
Ca spuma ce-o-mproașcă prora!

ELECTRA

O, Doamne, a-tot-putinte-al slavei
Cînd brațul ridica-vei
Aceste capete strivind,
Credința obștii întărind?
De la nedrepți dreptate cer,
Ascultă, iad, pămînt și cer!

CORIFEA

Tot sîngele pe jos stropit
C-un altul cere a fi spășit [2]
Omorul săvîrșit 'nainte.
Tot strigă duh răzbunător,
De ucigaș ținînd aminte,
Să nu-nceteze cazna lor.

OREST

O, zei din lumea-ntunecată,
Grozav al morților blăstem!

---

[1] Strigătul ritual cu care credincioșii însoțeau căderea victimei la sacrificii.

[2] E străvechea lege a talionului, în vigoare de-a lungul epocii arhaice a Greciei și pentru înlăturarea căreia aveau să lupte cu vigoare apărătorii dreptății împărțite de Cetate.

Vedeți voi starea desperată
A moștenirii din Atrizi,
Vedeți a casei lor cădere
Și-a lor împrăștiere [1]!

ELECTRA

(spre femei)

Ce-ajută dacă ne-am tot plînge
La cei care dureri ne-au dat?
Oricît de dulce cuvîntat
Ni-i graiul, nu-i putem înfrînge;
Al mamei suflet nu se îndură,
Ca fiara stă împietrită-n ură.

CORUL

Ca niște femei bocitoare măiestre
În piept ne băturăm, cîntarăm jălanii,
Bătăile-ntr-una cu pumnii-ndesirăm
Din creștet la vale de-o parte și alta,
Cum bietele țeste ne tot răsunară!

ELECTRA

O, mamă încîinită,
Dușmană ne-ngrozită,
Tu care, vai, pe-al tău bărbat
Ai cutezat fără alai
Să-l duci neplîns, nevăietat
La-nmormîntat. Oh, vai [2]!

---

[1] Lipsă versurile 410—417.

[2] Lipsesc versurile 434—438, strămutate în urma versului 455, după pilda unei părți din editori.

CORUL

L-a zdrumecat [1] și l-a-ngropat,
Cruzime grea, de neuitat!
Viața fiului gonit
Făcu pe veci de netrăit.
Și-auzi al tatălui sfîrșit:
Ce rușinos, ce sîngeros!

ELECTRA

Vorbești de tata. Eu, batjocorită,
Disprețuită, stau încercuită
Într-un ungher, ca un stingher
De cînc rău, cu plînsul gata,
Cu gemet greu ascuns mereu —
Acest năplai fu soarta mea;
Înseamn-o-n minte, n-o uita!

CORUL

Auzul tău adînc pătrundă
Cuvîntul de durere-afundă.
Așa-i cum sună spusa lor.
Învață-acum că ești dator
Să te încorzi peste măsură:
Cu sufletul ne-nfrînt,
Cu braț ce nu se-ndură,
Rotindu-și arma-n vînt,
Să dai a morții lovitură.

[1] Mutilarea cadavrului pentru a împiedica revenirea răzbunătoare a umbrei e confirmată de numeroși autori și poartă în Grecia veche numele de *maschalismos*. Un ecou al ei stăruie în credințele atestate în diferite locuri despre morți deveniți „moroi" și în practicele folosite pentru a-i împiedica să vatăme pe supraviețuitori.

OREST [1]

Mi-ați înșirat voi toate
Pățaniile-ntîmplate
Cu bietu-mi tata, vai!
Dar vine plata
Cu ajutor de zei,
Cu arma-n pumnii mei;
Apoi stingher
Pribeag să pier!

(Toți înconjoară pe Orest.)

O, tată, fii alăturea de-ai tăi!

ELECTRA

Și eu te chem cu lacrimile-n ochii mei [2].

CORUL

Ascultă-ne, răsari aci lumină,
Ajută-ne la-ncaier cu dușmanii!

OREST

Armă cu armă vom bate,
Dreptate cu dreptate.

ELECTRA

O zei, fiți obli în judecată!

(Amîndoi frații se suie pe movila mormîntului. Corul împrejuru-le cîntă.)

CORUL

Rugarea asta toată
Ascult înfricoșată.

[1] În manuscrise, aceste versuri se citesc mai sus. Înserîndu-le aci, traducătorul a urmat pilda unor editori ca Schutz și Wilamowitz.

[2] Lipsește versul 458.

De mult tot așteptată,
Ursita-nduplecată
Prin rugi, de-ar da răsplată!
O înnăscută patimă,
Amară, sîngeratecă
A morții lovitură
Nespusă, jalnică tortură,
Fără-ndurare și măsură!
Din casă, nu din țări străine
Mîntuitorul nostru vine
Și vindecă puroi de rană
În luptă sîngeros avană.
Slăviți să fie zeii
Puternici sub pămînt [1]!

OREST

(bocănind mormîntul)

O tată, care împărătește n-ai murit,
Cer ție tronul țării unde ai domnit.

ELECTRA

Și mie, tată, ajută-mi s-am tot rostul meu,
Cînd pe Egist l-om fi răzbit din greu.

OREST

Atunci supușii tăi ți-or prinosi comînd bogat [2].
Altminteri sta-vei rușinat în fața altora
Părtași de-ospețe mari, de fumegoase arsuri.

ELECTRA

Și eu din părintesc cămin, de nunta mea,
Am să-ți aduc din zestrea-mi cel mai bun prinos,
Cinsti-voi mai presus de toate acest mormînt.

[1] Lipsă versurile 476—478.
[2] Vezi mai sus p. 122, n. 1.

OREST

Pământe, las' pe tata-n luptă să mă vadă!

ELECTRA

Puteri să-nvingem dă-ne, o, zînă-a morților[1]!

OREST

Să nu uiți, tată, baia unde te-au răpus!

ELECTRA

Să nu uiți lațul care-n taină ți l-au pus!

OREST

Neferecatul laț, cu care te-au robit[2]!

ELECTRA

Tu scumpă fața ta spre noi nu vei-nălța?

OREST

Ortac de harță, dă-ne răzbunarea ta.
Sau dacă tu, învins, să birui vrei,
Fă cursa lor pe ascuns s-o-ntindem și la ei.

ELECTRA

Auzi-mi cel din urmă strigăt, tată,
Privește pe copiii tăi de pe mormînt,
Îndură-te de fiul tău și de-a ta fată!

---

[1] Core-Persefona, soața lui Pluton, zeul lumii subpămîntene.

[2] Omise versurile 494—495.

OREST [1]

Semința ast-a Pelopizilor să n-o stîrpești,
Ca astfel chiar și mort să mai trăiești.

ELECTRA [2]

Copiii doar păstrează numele părinților.
Ei sînt ca pluta care undița o poartă
Și ține nodul cu cîrligul din afund.

OREST

Ne-ascultă, pentru tine-s aste lacrimi sufletești;
Te cruți pe tine, dacă dorul ne-mplinești.

CORIFEA

Vorbit-ați mult, dar să vă învinui n-am cuvînt,
C-ați plîns în cinstea unui biet neplîns mormînt.

(Către Orest)

Acum cînd tu spre faptă ești pornit,
La luptă dar! Încearcă-ți soarta neclintit.

OREST

Sînt gata. O-ntrebare-ntîi de-aproape.
De ce aceste jertfe de la dînsa? Ce-a făcut-o
De-a vrut așa tîrziu să se dezvinuie?
Trimite daru-i unui mort nesimțitor,
Nenorocita? Nu-i pot înțelege rostul
Așa de mai prejos de toată vina ei.
Oricîte jertfe-ai da spre a răscumpăra
Viața unui om, deșartă e silința ta
De-aci-ntrebarea-mi. Dacă știi, răspunde-mi
Că vreau s-aud.

[1] Versurile atribuite de traducător lui Oreste, în manuscrise fac parte din replica Electrei.

[2] Cele cinci versuri următoare sînt puse de manuscrise în gura lui Oreste.

CORIFEA

O știu c-am fost de față.
De umbre și vedenii spăimîntată-n vis
Ea, blestemata, aceste daruri a trimis.

OREST

Cunoști tu visul? Spune-l limpede, deschis.

CORIFEA

Zicea că ea visase că o viperă născu.

OREST

Și cum era, și ce sfîrșit avu tot ce văzu?

CORIFEA

Că ea-nfășase vipera ca pe un prunc.

OREST

Cu ce-și hrănea mursecătorul pui?

CORIFEA

La sînul ei și-l îmbia să sugă-n vis.

OREST

Și n-a fost el rănit de-otrava lui?

CORIFEA

Ba sînge-a supt cu-a laptelui împreunare.

OREST

Nu-i fără noimă-asemenea-ntîmplare.

CORIFEA

Din somn trezită ea țipă-ngrozită
Și multe facle, peste noapte-orbite,
De dragul Doamnei, luminară pre-nnoite.
De-aceea și-a trimis cu noi aceste daruri
Închipuindu-și c-ar feri-o de-orice amaruri.

OREST

Pe acest pământ și-al tatălui mormînt
Urez să-mi fie visul împlinit!
Îl văd cu soarta mea în toate potrivit.
Doar din același sîn ca mine răsărit
E șarpele-copil, la fel s-a înfășat
Și-a supt din sînul ce m-a alăptat
Un cheag de lapte amestecat cu sînge,
De-a prins să urle ea de spaimă și otravă.
Ca una ce născu o iazmă-așa grozavă
Să piară crîncen! Vlasta-nveninată
Sînt eu și moartea-i e cum visul ne-o arată.
Într-asta voi să-mi fiți judecătoare.

CORIFEA

Așa să fie! Dar acum învață-ne, cum oare
Noi trebuie să-ți fim ajutătoare?

OREST

Răspunsul meu e scurt. Tu, soro, intră în palat
Și-n taină ține-ți tot ce-am cuvîntat,
C-așa cum ei l-au arcănit cu viclenie
Pe un viteaz, le-ntindem și noi cursă vie
Precum ceruse Apolon, zeul care
Nu minte niciodată-n cuvîntare.
Ca un străin cu îmbrăcat și înarmat,
Pe poartă vin cu-acest al meu fîrtat
Pilad, iubit tovarăș, gata de-apărat.
Noi doi în graiul focean vom prinde glas,

Așa cum sună la muntenii din Parnas.
De bună seamă, nu va fi nici un portar
Prietenos cu noi, că tot palatul e focar
De duhuri rele. Aci noi așteptăm pînă se-ndură
Vreun drumar, ia seama și începe-a face gură:
„De ce Egist străinilor le-nchide poarta așa,
Cînd e știut că el e-acasă și nedus pe undeva?"
Atunci, de cum voi trece pragul în palat
Și-l voi brodi pe tronul unde tatăl meu a stat [1],
Sau el mă va pofti să-i stau în față,
Să știți că eu, de cum cu ochii dau de el,
'Nainte de-a-ntreba de unde sînt, deodată
Îl culc pe jos cu cel mai iute-oțel [2],
Ca Furia să bea din sînge-a treia oară,
Măcar că pînă-acum bău de-ajuns din iad.

(Către Electra)

Ia seama tu, veghează-n casă negreșit
Să meargă strună tot ce am urzit.

(Corului)

Pe voi vîrtos vă rog să țineți gura,
Tăceți cînd trebuie, vorbiți dacă-i nevoie.
Iar celelalte eu le las în seama Celuia
De sus care în mînă sabia mi-a pus.

(Iese cu Pilade.)

CORUL

Cum mișună dihănii peste tot pămîntul
Și prin adîncul mării de-o potrivă
Dușmane nouă! Nori din cer detună
Și fulgeră spre noi și mii de zburătoare
Pe vînt și pe uscat năvălitoare

[1] În *Orestia* lui Stesichoros, pe care Eschyl o cunoștea și căreia i-a împrumutat unele amănunte, Egist era ucis de Oreste chiar pe tronul cîștigat prin crimă.

[2] Textul grec vorbește aci de „aramă" (chalkeuma), în acord cu caracterul civilizației myceniene, care e o civilizație a bronzului.

Vin ca urgii de vijelii,
Dar mai presus de toate-i nebunia
Cutezului bărbaților, și a femeii
Neînfrînată patimă-nfocată,
Pîrjol ce lasă vetre omenești pustii
Și spulberă și pacea și-armonia!
Domnește pofta-n sufletul femeii,
Și-nvinge orice-avînt
De fiară și vîrtej de vînt.
Să știe orice om nevînturatec
Și chibzuit, ce gînd sălbatec
Făcu pe-Altéa mamă sîngeratecă —
Vicleana, arse ea-n jăratec
Tăciunele aprins ce fu pe viață
Legat de soarta fiului din clipa
Cînd el dădusc-ntîiul țipăt
La nașterea din sînul mamei [1].
Mai fu-n povești vestită
Și altă-aspidă, Scila [2]
Cretanul Minos cu o salbă
De aur dată-n dar momind-o,
Ea la dușmani trădat-a pe-al ei tată,
Eroul Nisos, de la care,
Cînd el sufla în somn, pe nesimțite
Ea, cruda, reteză din părul
Nemuritor spre-a lui pierzare [3].
Povestea crimelor din Lemnos
Stă-n frunte, așa-i de plină
De scîrbă-n veci și de ocară

[1] Althaia avea în păstrarea ei tăciunele magic amintit în text, de care atîrna viața lui Meleagru. După un conflict în cursul căruia eroul ucisese pe frații mamei sale, mînioasă, aceasta zvîrlise în foc tăciunele, provocînd astfel moartea fiului.

[2] Nisos, craiul Megarei și tatăl Skyllei, avea în creștet un fir de a cărui integritate era legată însăși viața lui. În timpul unui război, Minos, căpetenia dușmanilor, obținuse de la fiică să smulgă tatălui firul miraculos, pricinuindu-i moartea.

[3] Au fost omise versurile 623—630.

Cruzimea ce femeile-arătară;
Nici un bărbat în viață nu lăsară.
De-aceea fapta lor avană
Se cheamă lemniană. Osîndită
De zei, pentru aceste crime,
Semința asta fu stîrpită.
Ce ei urăsc nu cruță nime,
Nu sînt aceste toate întemeiate
Pe dreptate [1]?

OREST

(venind cu Pilade din stînga)

Portar, n-auzi că bate cineva la poartă?
Deschide! Nu e nimenea în casa asta?
A treia oară strig: portar, deschide-mi,
De mai primește oaspeți pe la el, Egist.

GLASUL UNUI OM

Ba da, te aud. Dar cine și de unde ești?

OREST

Băiete, du-te la stăpînii tăi și spune
Că am venit s-aduc o mare veste.
Grăbește-te că noaptea vine, prin amurg,
În caru-i negru, vremea cînd drumarul
Din larguri trage pe la han sau la liman.
Să vie cineva mai mare dintre Domnii tăi,
Să vie Doamna sau mai bine Domnul însuși.
Că, dacă-s mulți, e greu să spui de-a dreptul,
Pe cînd bărbatul cu bărbatul singur
Au altfel de obraz, s-arată mai pe față.

(Clitemnestra apare cu suită.)

[1] Traductăorul a omis aci versurile 640—652.

CLITEMNESTRA

Ce căutați, străinilor? Dacă vă pasă,
Pe-aici găsiți ce trebuie-ntr-o casă,
Băi calde și un pat de odihnă potrivită,
Și ochi de slugi ce-au grija cuvenită [1].

OREST

Sînt om străin, un foceean din Daulis.
Cînd eu duceam povara asta-n spate,
Veneam spre Argos, unde-acum mi-am pus piciorul.
Am dat pe drum de-un om necunoscut,
De-un foccean anume Strofiu, care după
Ce multe-mi povesti, mă și-ndrumă încoace;
„Prietene, mi-a zis, dacă te duci în Argos,
Tu nu uita s-aduci la cunoștința
Părinților, că fiul lor sărman Orest
E mort. Înștiințează-i negreșit.
Cînd vii-napoi, tu să-mi aduci cuvîntul lor
De-or vrea cenușa lui s-o-ngroape acolo;
Sau noi, pe veci înstrăinată s-o-ngropăm aici.
Acum, bocită și frumos jălită fără mamă,
Închisă zace spuza-i într-o urnă de aramă "[2].

CLITEMNESTRA

Vai mie, iată-mă zdrobită! Neînfrînt
Blăstem ce zguduie aceste temelii,
Cum tot pîndești și tot ce-mi fu departe
Și bine adăpostit, tu singur l-ai ochit
Și m-ai lăsat de-ai mei cu totul pustiită.
Acum și fiul meu Orest, copil care ferice
Stătea departe, ne-ntinat de lutul
Pierzării, singura nădejde-a vindecării
Cumplitei nebunii, e dus pe totdeauna!

[1] Lipsă versurile 672—673.
[2] Lipsă versurile 688—690.

OREST

La niște gazde așa de mari și fericite
Eu aș fi vrut să vin cu știri mai îndulcite,
Ca să mă bucur de ospătarea lor. Că cine
Ca oaspele e gazdelor mai voitor de bine?
Eu v-aș fi fost un suflet păcătos,
De n-aduceam solia asta de folos.

CLITEMNESTRA

Ba totuși tu avea-vei tot ce se cuvine
Și tot așa primit vei fi la mine.
De nu veneai tu vestitor, venea un oarecine.
E vreme-acum ca voi, după o cale lungă
Și-obositoare, s-aveți cele trebuitoare.

(Adresîndu-se unei slugi)

Să-l duci în sala pregătită pentru oaspeți
Cu-al lui prieten și cu-ai lui tovarăși.
Acolo ei să fie ospătați din toate,
Să faci întocmai cum îți spun. Tu vei răspunde.
Eu mă grăbesc să dau fruntașilor de știre;
Și cum avem destui prieteni sfetnici,
Ne-om sfătui la astă grea nenorocire.

(Slujitorul conduce pe Orest și Pilade pe poarta principală în sală. Clitemnestra se retrage în apartamentul femeilor.)

CORIFEA

Hai surate, roabelor de casă,
Arătați ce poate ruga voastră
Pentru fiul regelui răpus.

CORUL

Sfinte tu pămînt, movilă sfîntă
Care-acoperi trupul unui mare
Domn, stăpînitor pe mare,

Ruga noastră-ascultă-ne și ajută.
Fă pe zîna cea cu vorbă-nșelătoare[1],
Fă pe cel de sub pămînt[2], pe zeul nopții,
Pe amîndoi să-l sprijine la arme,
Să-nalțe sabia ucigătoare!

(Doica Chilisa iese din apartamentul femeilor.)

De cînd sosi străinul, nu-i a bine.
Vezi doica plînsă cum din casă vine.
De ce-ai ieșit, Chilisa tu, așa pripită
Și plîngi mîhnită și de vaiete-nsoțită?

DOICA

Regina m-a grăbit să chem îndată pe Egist,
Să vie acasă unde oaspeții străini așteaptă,
Ca el mai repede s-audă vestea-ntreagă
Din gura lor, bărbat de la bărbat să se-nțelcagă.
La noi s-arată ea cu fața-ntunecată,
În ochi și-ascunde bucuria, dar se simte
Că-i pare bine după moartea întîmplată.
Pe cînd aici în casă e-o jălanie
În urma știrii ce-o aduseră străinii.
O, cît de mult se va înveseli Egist,
Cînd asta o s-audă el! Săraca-mi
De mine, cîte amărăciuni îndelungate
Și ne-ndurate mi s-au grămădit în suflet
Și tot le-am înghițit la Domnii mei în casă,
Dar niciodată n-am pățit nimic ca asta.
Eu toate le-am putut răbda, dar vai! acum...
O, dragul meu Orest, odorul meu!

(Izbucnește în plîns.)

Eu l-am hrănit, primindu-l de la maică-sa
Necaz de nopți și țipete și-ngrijorări
Și mii de cazne ce-n zadar le-am suferit.

---

[1] În greceşte Peitho, zeița persuasiunii.
[2] Hermes, în ipostaza de călăuz al sufletelor în lumea infernală.

Că-i greu să crești un prunc lipsit de minte,
De parcă-i pui de fiară. Numai pe ghicite
Pătrunzi nevoile-i. El nu dă nici un strigăt,
De nu-i silit de sete și de foame
Doar n-are sat o gură de copil.
Eu toate astea le ghiceam și nu arareori
M-am păcălit și curățit-am scutece;
I-am fost și doică și spălătorească,
Această slujbă îndoită mi-am făcut,
Pe cînd pe-Orest eu pentru tata-i l-am crescut,
Acum, eu biata aflu c-a murit
Și merg spre acel nemernic prădător
Al casei lor, să-i dau de știre spre a se bucura.

CORIFEA

Și cum? Ceru ca singur el să vie-așa[1] ?

DOICA

Ba nu, cu paznici purtători de lance.

CORIFEA

Te rog să n-o spui urgisitului stăpîn;
Să vie singur el și fără teamă
Să stea de vorbă. Du-te veselă cu pas grăbit.
Un vestitor mai drege un cuvînt greșit.

DOICA

Vă bucurați de tot ce voi ați auzit?

CORIFEA

De-ar pune zeii răutăților sfîrșit!

[1] Omise versurile 767—768.

DOICA

Acum cînd singura nădejde a pierit[1] ?

CORIFEA

Grăbește-te și fă cum am vorbit
Și las' c-au grijă Cei de sus de ce-au urzit[2].

(Doica iese prin dreapta.)

CORUL[3]

Eu ție acum mă rog, o, Doamne,
Părinte-al zeilor olimpieni,
Fă tu să izbutim temeinic,
Ca să vedem domnia înțelepciunii
Și a dreptății mult dorite.
Dreptate-mi strigă tot cuvîntul.
Păzește-l pe Orest și-ntinde-i scutul
Ca el cu-a lui îmbărbătare
Lovind vrăjmașii dinăuntru
Să bată! Fă-l slăvit și mare
Să facă el ca pe altare
Prinosul întreit să-ți fie!

.....

Voi care-n tainițele casei
Păziți comorile domniei,
Luați aminte,-o zei prieteni!
Tot sîngele vărsat 'nainte
Cu sînge proaspăt dezlegați-l,
Blăstemul vechi stîrpit să fie!

.....

Apolon, Doamne, care-ai templul
La gura stîncilor din Delfi,

[1] Lipsă versurile 778—779.
[2] Lipsă versurile 781—782.
[3] Acest cînt al corului e în manuscrise extrem de lacunar. Traducerea redă un text în bună parte conjectural.

Măreț ridică-n slavă casa asta
Și fă ca toți cei dragi să vadă
Din neagra negură-a robiei
Țîșnind lumina libertății!

.....

Ajută, Hermes, fiul Maiei,
Cel mai isteț și-ndemînatec
Cînd vrei să dai imbold cu mîna
Ta dreaptă faptei îndrăznețe
Norocul biruinței...
Tu multe din ascuns dezvălui
Și-nvălui spusele-ți cuvinte,
Tu ochii ne orbești pe întuneric
Și-n toiul zilei nu-i desneguri.

.....

Belșug va fi atunci domnia,
Va înflori descătușată
Și noi vom chiui nebune
Și vom cînta cetății cîntec
Fermecător din glas și strune.
Dori-vom slava și norocul,
Din care-avea-vom și noi parte,
Cînd cei iubiți de noi trăi-vor
Pe veci de duhul rău departe.
Tu fii bărbat cînd vine ceasul,
Copile! De-ai auzi din gură
Cuvîntul „fiule", tu adu-ți
Aminte de al tău părinte:
Nu șovăi, dă drept 'nainte!

EGIST

(Venind din dreapta)

Eu am venit fiind chemat de vestitori.
Am auzit că din străini sosiră călători
Cari-au adus la noi o știre dureroasă
C-ar fi murit Orest, o faptă care-apasă

Ca o povară zdrobitor de grea pe-acest palat
Însîngerat de-ajuns pînă acum și sfîșiat.
Să fie adevărat și de crezut? Nu-s oare
Palavre de femei spăimoase, fluturare
De funigei ce zboară și se pierd în vînt?
Puteți să-mi dați spre lămurire vreun cuvînt?

CORIFEA

Am auzit și noi. Poftim 'năuntru mai curînd
Şi-ntreabă singur pe străini. Solie cu temei
E numai cînd vorbesc bărbații între ei.

EGIST

Eu vreau să-i văd pe-acești străini spre-a-i iscodi,
Să știu de-au fost de față, cînd Orest muri
Sau spusa lor e-un zvon. Ei n-au să-nșele
Pătrunzătorii ochi ai minții mele.

(Trece pe poartă și intră în palat.)

CORUL

O, Zeus, cum să spun, de unde
Să-ncep rugarea, demîndarea
Fierbinte-n fața ta? Cu ce putință
Din mine să rostesc cum se cuvine
Mai bine-a mea credință?
Acum începe lovitura
Din săbii care-nsîngeră bărbații,
Căci ori pe veci se stinge neamul
Lui Agamemnon ori de-a lui robie
Cu foc și pară se descinge
Şi pune mîna iarăși pe domnie
Şi pe străbuna mare bogăție.
La luptă singur se încinge
Orest măritul în mînie
Cu doi dușmani. O Doamne, dă-i tărie
Ca el să poată-nvinge!

GLASUL LUI EGIST

(din interiorul palatului)

Valcu! Valeu!

CORUL

Haha! Haha! Așa!
Dar ce-a fost asta? Cum s-a făptuit?

CORIFEA

Acum cînd lucru s-a-mplinit,
Ne-nlăturăm, ca nu cumva
Să dăm de bănuit
Pîn' nu e totul isprăvit.

(Corul se retrage în cele două laturi. Scena întunecată rămîne cîteva clipe golită, cînd deodată apare în curte un slujitor din poarta de la mijloc a palatului.)

SLUJITORUL

Vai mie, vai mie, că stăpînul nostru moare.
Vai mie, vai și de trei ori vai!
Că nu mai e stăpînul meu!

(Aleargă la poarta femeilor și bate.)

Deschideți, hai!
Mai repede zăvorul trageți de la poartă,
Femeilor. Aci ne trebuie un braț voinic,
Măcar că nu ne-ajută la nimic!
Ho! Ho!
Vorbesc și strig de-a surda parcă toți
În somn au amuțit. Dar Clitemnestra unde-i,
Și ce-i cu ea? Mă tem că-i rîndul ei de astă dată.
Să cadă cu cerbicea înjunghiată.

(Clitemnestra deschide poarta.)

CLITEMNESTRA

Ce e de strigi așa prin casă? De ce vii?

SLUJITORUL

Ne pasc păcate: omoară morții pe cei vii!

CLITEMNESTRA

Vai mie, vorba ta-nțeleg și mă-nfior.
Eu mor în mreaja ce-am întins-o lor.
Aleargă, dă-mi securea-ntr-ajutor,
Să văd de mai învingem, sau cădem învinși.
Aci ajuns-am de primejdie încinși.

(Orest și Pilade ies pe poarta de la mijloc.)

OREST

Te cat pe tine. Celuilalt i-a fost de-ajuns.

CLITEMNESTRA

Vai! Dragul meu Egist, pierdut, pierdut pe veci!

OREST

Ți-e drag? Nu-l plînge, fi-vei doar cu el
Într-un mormînt și n-o să-l mai trădezi.

CLITEMNESTRA

(dezvelindu-și pieptul)

Oprește-ți brațul! Cruță, fiule, acest sîn,
Pe unde dulce-ai adormit adeseori
Și-ai supt din sîngele meu lapte hrănitor.

OREST

(întorcîndu-se spre Pilade)

Ce zici, prietene? S-o cruț sau s-o omor?

PILADE

Dar cum rămîne cu-nsoritul, delficul cuvînt
Al lui Apolon[1] şi cu datul jurămînt?
Te poţi înduşmăni cu toţi, dar nu cu zeii.

OREST

Tu ai dreptate şi îndemnul tău e bun.

(Clitemnestrei)

Hai vino-ncoa să te dobor peste un famen leu,
Pe care l-ai iubit mai mult decît pe tatăl meu.

CLITEMNESTRA

(căzînd în genunchi)

Eu te-am hrănit. Aş vrea să-mbătrînesc la tine.

OREST

La mine să trăieşti, tu ucigaşa tatălui?

CLITEMNESTRA

Nu-s cu de vină, ci ursita, fiule.

OREST

Ursita ţi-a croit şi-acest sfîrşit.

CLITEMNESTRA

Copile, nu te temi de-al mamei crunt blăstem?

OREST

Copil ce l-ai zvîrlit în braţele pierzării.

[1] Vezi mai sus p. 129.

CLITEMNESTRA

Nu în pierzare, ci-n cămin prietenesc.

OREST

Copil de două ori vîndut al unui tată liber.

CLITEMNESTRA

Dar unde-i prețul ce pe tine l-am primit?

OREST

Rușine mi-e să te-nfierez mai deslușit!

CLITEMNESTRA

Dar spune și păcatele de tată vitregit.

OREST

Nu-nvinui pe un viteaz, cu care-n casă ai stat.

CLITEMNESTRA

E greu pentru femei să stea departe de bărbat.

OREST

Bărbatul le hrănește pe femei cu munca lui.

CLITEMNESTRA

Cum, fiule, tu vrei pe-o mamă să răpui?

OREST

Nu eu, ci însăşi tu pe tine te omori.

CLITEMNESTRA

De al mamei greu blăstem[1] nu te-nfiori?

OREST

Mă tem,
Dar cum să scap de-al tatălui blăstem?

CLITEMNESTRA

Zadarnic plîng ca la mormînt spre-a te mişca!

OREST

A tatei soartă hotărăşte şi pe-a ta.

CLITEMNESTRA

Vai mie, şarpe-n loc de fiu în lume am dat.

OREST

S-adeveri aşa cum ai visat;
Păcatul morţii se răstoarce în păcat.

(El o tîrăşte în palat. Pilade îl urmează, corul intră pe scenă din amîndouă părţile.)

CORUL[2]

Veni dreptatea-n casa lui Priam,
Veni dreptatea cea tîrzie;
Veni-n palatul regelui Atrid
Perechea leilor să se omoare,

[1] Textual: „fereşte-te de căţelele maicii tale" — Furiile răzbunătoare ale sîngelui matern.

[2] Din cîntul corului lipsesc primele patru versuri (931—934).

Şi-ajunse ţinta fiul cel fugar
Trimis de zei spre răzbunare.
Deci chiot, bucurie mare
În casele domneşti să fie!
S-a dus desfrîul şi risipa-averii,
S-a dus perechea, duhul sfîşierii
De unde nu mai pot să vie[1].
Apolon de pe muntele Parnasul,
De unde-şi are adînc popasul
De stînci, trimise viclenia
Spre a lovi în cei vicleni şi a-i răsplăti
Tîrziu de toată mişelia.
Iar tot ce-i dat de zei nu poate
Să ducă-n iad de răutate,
Deci slavă ţie, zeule-mpărate!
Lumina iată-a răsărit,
Căminul nostru-i dezrobit.
Din nou ridică-te, palat,
Că mult în colb cernit ai stat.

ÎNTÎIUL SEMI-COR

Curînd veni-va ceasul
Înfrăţitor a toate;
Din prag vom duce pasul,
Palatul vom străbate,
Cînd vatra mîntuită
Va fi desmolipsită,
De crime ispăşită.

AL DOILEA SEMI-COR

Văzurăm vremea asta
De-odihnă şi-mpăcare;
Să vie-acuma ziua

[1] Omise versurile 946–952.

De veselă strigare:
Năpasta-acum dispare.

(Poarta palatului se deschide. Orest trece pragul cu sabia în mînă. Pe podea se văd cadavrul lui Egist şi al Clitemnestrei, avînd asupra lor întinsă aceeaşi mantie, sub care zăcuse mort Agamemnon. Servitorii cu facle luminează scena, urmează îmbulzindu-se poporul din Argos ca să intre în curtea palatului.)

OREST

Priviţi cu toţii pe cei doi tirani[1],
Călăii tatălui, pustiitorii casei noastre;
Ce falnici amîndoi şedcau pe tron!
Ce mult se mai iubesc precum arată
Unirea lor, credinţa pîn' la moarte.
Ei s-au jurat să-l piarză pe sărmanul tată
Şi-uniţi să moară, s-au ţinut de jurămînt.

(Ridică pînza mortuară şi arată celor de faţă.)

Priviţi, voi martori ai acestei crime groaznice,
Unealta vicleniei, cursă pentru tatăl meu,
Cătuşa lui de mîini şi de picioare.
Destindeţi-o şi arătaţi-o împrejur
Învelitoarea regelui, ca tatăl, nu al meu,
Dar cel care le vede toate, soarele[2], să vadă
Nelegiuirea neiertată a mamei mele;
Să-mi fie-odată martor el în judecată,
Că eu cu drept răpus-am maica-mi vinovată,
Nu zic nimic despre Egist. Acest spurcat
Destrămător şi-avu la urmă tot ce-a meritat.
Dar ea, femeia asta, care astfel de păcat
De moarte-nchipui pentr-un asemenea bărbat
Mărit, cu care avu-mpreună şi copii,
Iubit odinioară şi apoi sălbatec duşmănit,

[1] Vezi mai sus p. 102.
[2] Vezi mai sus p. 101, n. 1.

Cum vi se pare? N-a fost șarpele turbat
Ce-abia se-atinge de aproapele nemurmecat
Și-l stinge, așa nebună și haină-a stat.

(Cu degetul spre pînză)

Dar asta, cum să-i zic sau s-o botez mai nimerit
Un laț de fiare, piedecă de prins picioare,
Ori pînză de sicriu, o mreajă, un arcan,
Capcană de tîlhar ce-și duce viața de pîndar
De drum, înșcală pe străini cu vicleșug
Și-i pradă de avut și tot i-omoară.

(Aruncă o privire spre cadavrul mamei și face o mișcare de groază.)

Feri-m-ar zeii să am parte de-o soție
Ca asta! Mor mai bine fără cununie.

(Îl cuprinde un fior, își îngroapă fața în mîini.)

CORUL

Vai ce faptă lăcrimoasă,
Vai ce moarte fioroasă!
Pentru cel rămas în urmă
Patima nu se mai curmă.

OREST

(din nou luînd pînza)

E vinovată ea sau nu? Acest veșmînt
Vădește o pată de la spada lui Egist[1].
Dar pata asta, veche de la început,
Cum șterse-atîtea flori de țesături!
Privind la pînza ce pe tata mi-a răpus,
Și-ndurerat de soarta-ntregului meu neam,
Aci mă-nalț pe mine, aci zbucnesc în plîns,
Gîndind ce crimă neagră am ispășit
În urma biruinței mele.

[1] Sîngele lui Agamemnon, încă vizibil.

CORUL

Nu-i viața nimănui neturbure,
În veac senină nu rămîne;
Neapărată vine pacostea
La unul azi, la altul mîne.

OREST

(cu vădite semne de comoție morală)

Dar ca să știți... ce știu eu mai la urmă cum va fi?
Sînt dus parcă de cai sirepi care pe drum
Mă vîntură, de nu mai pot eu să-i înstrun —
Așa mă poartă ne-nfrînate gîndurile-mi
Și-ncepe a cînta în mine ca un viers nebun
Și a juca desfrîul unui joc asurzitor.
De-aceea pînă ce mă simt întreg la minte,
Vă cuvîntez, prieteni. Eu vă zic din nou
C-avui tot dreptul ca pe mamă să omor,
Pe ucigașa tatălui și urgia zeilor.
Iar vraja care-mi dete acest curaj mi-o dărui
Îndemnul lui Apolon, care-mi porunci
Că fapta mea va fi scutită de-orice vină.
Pedeapsa mea, de n-ascultam, avea să fie...
Dar nu v-o spun, așa cumplită-i fu amenințarea.
De-aceea mă vedeți cum stau acum împodobit
Cu stema asta și cu ramul de măslin,
Sînt gata de a porni ca rugător
Spre Delfi, unde-i mijlocul pămîntului[1],
La templul lui Apolon, vatra unde arde
Un foc numit nestins și unde zeul
Îmi porunci să merg spre ispășire.
În vremea asta voi, argii, cu toții
Mărturisiți cum faptele s-au petrecut.

[1] După o credință imemorială, la Delfi ar fi fost centrul lumii, marcat printr-o piatră căreia grecii îi ziceau *omphalos* („buricul"). Cf. mai departe p. 167.

Eu biet fugar, străin de țară, dus departe,
Purta-voi acest greu ponos pe viață și pe moarte.

CORUL

Nu trebuie să te defaimi, să te blăstemi,
Ce ai făcut, e bun făcut, să nu te temi.
Tăiat-ai două capete din șerpărie
Și țara-ntreagă-ai mîntuit-o de robie.

OREST

A! A!
Ce sînt acele fețe crunte de meduze?
Femei cernite și cu plete-ncolăcite
Vulvoi de șerpi? Eu trebuie să fug pribeag.

CORUL

Ce spaime te cuprind pe tine, fiul cel mai drag
Din lume? Nu te speria, ci stai, că vei învinge.

OREST

Dar nu sînt spaime ce insuflă chinuri grele,
Sînt Furii negre de-ale morții mamei mele.

CORUL

Pe mîni ți-i pata proaspăt sîngerată,
De unde ți-i și mintea turburată.

OREST

O, Doamne, Apolon! Ele vin, tot vin cu spor,
Din ochii lor tot pică sînge-ngrozitor.

CORUL

E un singur leac, spășirea. Dacă tu vei fi
Atins de zeu, tot chinul tău va conteni.

OREST

Voi haita asta n-o vedeți? Dar o văd eu;
Și de mai stau, s-aține pe tot drumul meu[1].

(Fuge spre stînga.)

[1] Traducătorul a omis versurile 1063—1076, ultima intervenție a corului, al cărui cînt melancolic se încheie cu întrebarea: „unde se va domoli, unde oare se va opri, mulcomită, pornirea Răzbunării?"

Partea III

EUMENIDELE

PERSOANELE

APOLON
HERMES
ATENA
CORUL ERINIILOR
OREST
PREOTEASA DIN DELFI

Înaintea templului lui Apolon din Delfi. Amurg de dimineață. Între coloanele de la pridvor se vede bătrîna Pitia cu cîrjă și laur, cu brațele ridicate spre a se ruga.

PITIA

Întîi rugarea mi-o îndrept zeiței
Pămîntului [1], că ea-i străbuna prorociei.
A doua zice-se că după muma ei a fost
Zeița Temis întronat-aci prorocitoare.
A treia moșteni cu voia ei și fără silă
Acest locaș titana pămînteană [2] Febe,
Zeiță-al cărei dar de naștere-nchinată
Fu moștenire dată lui Apolon
Ce după ea numit e Febos [3]. Părăsindu-și
Stîncosul Delos [4] cel încercuit de mare

[1] Gaia, divinitate primordială a panteonului elenic, pe care Hesiod o numește „zeița cea cu piept larg, reazem temeinic a tot ce există" (*Theog.*, 117).

[2] În înțelesul de fiică a Cerului și a Pămîntului, cum o prezintă Hesiod, *Theog.*, 136.

[3] *Phoibos*, de la *Phoibe*. În greceşte epitetul înseamnă „Luminosul", „Strălucitorul".

[4] În această insulă, Apolon avea să continuie a fi adorat pînă la sfîrșitul antichității, într-un sanctuar care se numără printre cele mai renumite ale lumii grecești.

Şi-nlimănit apoi pe ţărmul zînei Palas [1],
Veni aci la templul de pe-o coastă din Parnas,
Pe unde fiii lui Efest [2] îl petrecură
Şi-nchinători lui Febos îl făcură,
Ca meşteri, căi de mers la deal spre munte
Şi-acest olat sălbatec îmblînziră [3].
Cum el sosi, poporu-i se supuse
Cu Delfos împreună, Domnul ţării noastre.
Şi Zeus cu-a lui minte mare-nsufleţindu-l.
L-a pus pe el a patra frunte de oracol.
Cu-aceşti fruntaşi de sus încep rugarca-mi,
Precad şi zînci Palas cea din faţă de la Templu [4].
Mă-nchin şi Nimfelor din peştera coriciană,
Unde se-ncuibă pasări şi se-adună zeii.
Acolo-i al lui Bacchus loc. Mi-aduc aminte
Că-n partea ceea zeul, întcţind bacantele,
Ucise ca pe-un iepure pe al său duşman
Penteu [5]. Izvoarele lui Pleistos şi puterea
Lui Poseidon ca şi pe cel mai mare din toţi zeii [6]
Eu chem şi mă înscaun prorocind în templu
Şi fie cît mai fericită-a mea intrare,
Mai bine ca oricînd! Deci vic-ncoace oricare
Elin, de cum îi cade sorţul după-ndătinare.
Voi proroci aşa cum zeilor mai bine pare.

(Intră în interiorul întunecos din templu. După cîteva minute se întoarce cu gesturi de cutremurare.)

---

[1] După tradiţie, pe coasta Atticei, la Marathon.

[2] Atenienii, în frunte cu regele lor Erichthonios, care trecea drept fiu al lui Efest (Hephaistos).

[3] Delfi, unde se petrece acţiunea primei părţi a *Eumenidelor* şi unde avea să se înalţe cel mai vestit templu al lui Apolon, e situat într-o regiune greu accesibilă, în mijlocul unui peisaj impresionant.

[4] În greceşte: Pallas Pronaia; al cărei templu se înalţa în faţa marelui sanctuar oracular al lui Apolon.

[5] Rege al Tebei, a cărui împotrivire la răspîndirea cultului lui Dionysos avea să-i aducă moartea în împrejurări ce formează subiectul dramei lui Euripide, *Bacchantele*.

[6] Zeus *Hypsistos* („Prea-înaltul").

Ce groază mi-i de-a spune, o, ce groază de-a vedea!
Mă-ntoarce zeul înapoi din locuința sa,
De nu mă pot ținea și nici nu pot fugi;
Mă poartă cîrja, dar genunchii nu mi-i pot urni.
Ca un copil se moaie o bătrînă speriată.
Cum intru în templu, printre multele cununi,
Ce văd cu ochii? Un bărbat pe lîngă albul stei[1]
Rotund stă tupilat, un oropsit de zei,
Nelegiuit fugar ce vine spre tămadă
Cu sîngerate mîni, cu proaspăt smulsă spadă,
Ținînd o creangă răsărită de măslin
Învăluită-n panglică de lînă albă.
Și ce năpraznă mai văzui? Pe nesimțite spui:
'Naintea lui femei grămadă stau ciudate
Dormind în jețuri, nu femei adevărate,
Gorgone-nfricoșate și totuși negorgone
Cum le-am văzut odată zugrăvite,
Răpind bucate de la masa lui Fineus. Ele toate
Sînt aripate, groaznice, întunecate.
Le-auzi cum strașnic sforăie cu gemet greu.
Din ochi un suc scîrbos le picură mereu,
Iar portul lor nu-i de locașuri dumnezeiești
Și nici de locuințe omenești.
N-am mai văzut făpturi de-o astfel de-arătare,
Și nici nu cred c-au fost ținuturi, care,
Hrănind în sînul lor ființe-așa cumplite,
Scăpară de blăstem și chin nebîntuite.
În aste trebi eu să m-amestec n-am căderе,
Le las în grija celui care-mi dă mie putere,
Căci el e marele proroc vindecător
Și multe case curăți de foc molipsitor.

(Pitia iese repede din portic, întunericul din interiorul templului se luminează treptat. Pe încetul apare ca din fumărie un mare stei de piatră în chip de stup ce reprezintă „buricul pămîntului",

---

[1] Așa numitul *omphalos*, pus să reprezinte mijlocul pămîntului. Cf. mai sus p. 158.

împodobit cu panglici și cu ghirlănzi de fructe. Orest cu spadă și ramură de măslin stă încleștat de el, împrejuru-i stau tupilate Furiile adormite. În fund se văd amîndouă zeitățile: Apolon și Hermes.)

APOLON

(către Orest)

Eu nu te las, ci pîn' la capăt neclintit
Vei fi de mine aproape sau departe ocrotit
Și cu dușmanii tăi voi fi neîmblînzit.
Privește-aici cum somnul mi le-a domolit:
Sînt Furiile, groaza asta de fecioare
Străvechi din sînul nopților, cu care
Nici zeu, nici om, nici altă vietate nu se arc.
Născute pentru rele, adăpostite-s ele
Prin beznele Tartarului de sub pămînt,
Bărbați și zei olimpieni înfiorînd.
Ia fuga deci și din picioare nu slăbi o clipă;
Goni-vor după tine peste tot în pripă
Oriunde pe uscat vei rătăci prin lume,
Pe mare și prin orișice oraș bătut de spume.
Dar tot trudind și rătăcind nu osteni,
Ci mergi de-a dreptul la cetatea sfintei Palas
Atena, îmbrățișează-i vechiul chip
De marmură. Acolo noi vom nimeri
Judecători care din grai pot prilosti
Aceste duhuri, mijlocind cu judecată,
Ca tu să fii deplin scutit de osînda toată,
Căci eu am stăruit să faci omorul.

OREST

Tu, Doamne Apolon știi dreptății să dai zborul,
Învață-ne să n-o uităm vreodată:
Chezaș de bine-i mîna ta neînduplecată.

Nu te lăsa să te învingă teama.

(Către Hermes)

Tu Hermes, scumpe frate bun, ia seama,
Păzește tu pe-acest al meu cucernic rugător.
Și cum ești călăuză dată pentru călători,
Petrece-l tu. Cinstește Zeus acest drept la fel
De-a fi prielnic îndrumat un om ca el.

(Imaginea zeului dispare. Hermes apucă de mînă pe Orest, trece cu el prin corul Eriniilor și-l duce spre stînga prin portic, ieșind afară. Apare umbra Clitemnestrei.)

UMBRA CLITEMNESTREI

Dormiți? Ohe! La ce dormirea asta împietrită?
Din parte-vă să fiu așa nesocotită
În rîndul morților, și pentru răul săvîrșit
Să fiu de-acum batjocură necontenit?
Pribeagă-așa să mă tot port e rușinos;
Vă spun, m-apasă zdrobitor al lor ponos.
Și după ce de la ai mei am suferit,
Nu-i nici un zeu care-i de dragu-mi îndîrjit,
Cînd cu de-un braț călău de mamă am pierit?

(Își dezvăluie pieptul.)

Vedeți aceste răni cu ochii cei din sine?
În somn doar vede sufletul mai bine [1].
De-atîtea jertfe-a' mele voi v-ați înfruptat deplin,
De băuturi ispășitoare, de prinoase fără vin,
De ospețele de noapte ce la vatră am pregătit,
Cînd nu-i la praznic nici un zeu poftit [2].

[1] După o credință al cărei ecou se face aci Eschyl, în somn omul vede cu inima *(kardia)*. Același lucru e valabil și pentru Erinyi, cărora în originalul grec Clitemnestra le spune în continuare: „cît doarme, sufletul e constelat de ochi cărora nu li-i dat să vadă în cursul zilei".

[2] Singurele jertfe săvîrșite noaptea sînt cele închinate zeilor subpămînteni.

Şi toate astea pulbere s-au vîntuit.
Din mînă o zbughi el ca un căprior,
Ca din desiş de mreji se smulse el uşor
Şi o tuli în chicote de rîs înfruntător.
Aţi auzit? E sufletu-mi ce glăsuic cuvîntul lui.
Veniţi-vă în fire, odrasle-ale pămîntului,
Vă cheamă umbra Clitemnestrei, jocul vîntului.

ERINIILE

(Icnesc în somn.)

UMBRA

Dormind voi gemeţi, dar el e dus în zare!
Duşmanii mei se bucură de ajutoare.

ERINIILE

(Iar icnesc.)

UMBRA

Voi tot dormiţi. De-a mea obidă nu vă doare,
Cînd ucigaşul mamei fuge şi dispare.

ERINIILE

(Iar icnesc.)

UMBRA

Oftaţi şi dormitaţi. Hai şi săriţi în grabă
La goană şi prigoană, că n-aveţi altă treabă.

ERINIILE

(Gem şi mai tare.)

UMBRA

Odată somnul şi-oboseala s-au unit
Jurînd şi-au biruit balaurul cumplit.

ERINIILE

(în somn)

Ah, prinde-l! Prinde-l! Nu-l slăbi! Ia seama!

UMBRA

În vis lătrați și-adulmecați vînatul
Ca niște ogari ce-n somn vînează cu lătratul.
Ce-i asta? Sus! Lăsați, odihnele obosite!
În somn, ce pradă prindeți moleșite?
Nu ustură în voi auzul dreptelor ocări
Cum dor pe cei de treabă ascuțite strămurări?
Suflați în urmă-i sîngeroase împroșcări,
Uscați-l aburind în el pribană
De foc, zvîntați-l în a doua voastră goană!

(Umbra dispare. Conducătoarea Eriniilor sare în picioare și scutură din somn pe celelalte.)

CORIFEA

Deșteaptă-te! Eu te deștept pe tine, tu pe alta,
Nu mai dormi, ci scoală! Dați somnului un brînci,
Ca să vedem de n-a fost nălucire!

ÎNTÎIUL SEMI-COR

Vai nouă! Ce-am pățit e vai și-amar!

AL DOILEA SEMI-COR

Ce mult ne-am tot trudit, dar în zadar.

ÎNTÎIUL SEMI-COR

Ce rușinoasă-nfrîngere am pătimit,
Nesuferit de durcroasă!
Din gheare ne-a scăpat vînatul și-a fugit.

AL DOILEA SEMI-COR

De somn somnite, noi l-am năpustit.

ÎNTÎIUL SEMI-COR

O Hermes, tu amăgitor ai străjuit.

AL DOILEA SEMI-COR

Tu tînăr zeu, pe noi, bătrînele, ne-ai toropit.

ÎNTÎIUL SEMI-COR

Păzind pe un fugar nelegiuit,
Pe ucigașul mamei tu ni l-ai răpit,
Deși un zeu, pe înșelate.

AL DOILEA SEMI-COR

Ah, cine-ar zice c-asta e dreptate?

CORIFEA

Din visuri ne-a venit un glas de-ocară,
Ca un imbold de-un mînător de telegar
Mi-a-nfipt țepușă-adîncă-n mine,
Prin piept pîn' la ficat, parcă-i un bici
De braț călău, așa de-amarnic și de greu,
De m-a cuprins fior de gheață-n vine.

CORUL

Așa cu noi se poartă zeii cei mai noi,
Ei nu știu de dreptate, ci cum le-abate.
Din tronul lor tot pică-nsîngerare
De sus prelinsă pînă la picioare.
Vezi piatra sacră [1], mijlocul din omenime,

[1] Vezi mai sus p. 167.

Cruntată și-nciumată e de crime,
Și plînge-n jur ca șipotul de sînge.
Cu molima-asta vatra ta izbăvitoare,
Tu Febos, spurci cu a ta voie și chemare,
C-ajuți pe oameni peste legi dumnezeiești
Și-a lumii legi străvechi nesocotești.
Pe noi cu asta ne-ai mîhnit, pe el nu l-ai izbăvit
Și nici chiar sub pămînt dac-ar fugi,
Izbavă niciodată n-ar mai dobîndi,
Fugar spurcat și-aci nu scapă neiertat,
De un alt răzbunător va fi el înșfăcat.

(Apare Apolon cu tolba și cu arcul, din fundul templului.)

APOLON

Afară, haitelor! Vă poruncesc, afară!
Plecați din templul prorocici mele,
Că-ndată eu din arcul meu de aur
Vă săgetez cu-aspide albe înaripate,
De care adînc mușcate-ndurerate,
Veți fi de negru sînge omenesc scăldate
Și veți vărsa tot sîngele sorbit de voi.
Afară din altarul meu, că nu-i de voi!
Cărați-vă pe unde-i cumplitate,
În locuri unde-s numai capete trunchiate,
Ochi scoși, măcel de vieți, secată-nsemințarea
Copiilor, pe unde prăznuie dezmădularea
Și unde cei bătuți cu pietrele sau trași în țeapă
Tot urlă de durere și tot omul pare-otrcapă.
Aceasta vi-i plăcerea, slăvita sărbătoare,
La care dați prilej voi, scîrbe-ngrozitoare.
Se vede după-a voastră pocitură. Pentru asta
Vi-i bun bîrlogul de dihănii sîngeroase,
Dar nu altarul templului de prorocie
Ce-l prihăniți cu ne-mpăcată dușmănie.
Afară, hergheliе, voi, fără păstor!
De turma asta nici un zeu nu-i iubitor.

CORIFEA

Tu, Doamne-Apólon, și pe noi ne-ascultă.
Tu nu ești numai un părtaș de vină multă,
Ci un făptaș cu totul vinovat [1],
Că la omor de mamă pe străin l-ai învățat.

APOLON

La răzbunarea tatălui l-am îndemnat.

CORIFEA

Și-apoi pe cel pătat de sînge ai apărat.

APOLON

L-am și chemat să vie-aci la mine.

CORIFEA

Iar noi sîntem alaiul lui. De ce ne faci rușine?

APOLON

Intrarea voastră-n casa mea-i nesuferită.

CORIFEA

Doar asta nu-i menirea rînduită.

APOLON

Ce fel de slujbă? Ce mărire strălucită?

CORIFEA

Pe ucigașii mamei să-i gonim de-oriunde-n țară.

[1] Traducătorul a omis aci versul 201.

APOLON

Ai mamei care pe bărbat și-omoară?

CORIFEA

Dar nu-i de-același sînge, nu-i tot una doară.

APOLON

Atunci ce preț mai are nunta, legătura
Orînduită de perechea cea mai-naltă
Din cer, de Zeus și de Hera? N-ar da lumii
Nimica bun, de-ar fi întemeiată-a ta părere.
Și frumusețea, culmea de plăcere,
Al nunții pat ce leagă pe-o femeie c-un bărbat,
Dreptatea-l apără mai mult ca un cuvînt jurat.
Dar dacă voi lăsați ca între ei să se sfîșie
Și nu vă pasă, nu le dați pedeapsă de mînie,
Să prigoniți pe-Orest voi n-aveți drept.
De-acum vă judecă-al lui Palas creier înțelept.

CORIFEA

Dar noi pe el nu-l vom slăbi vreodată.

APOLON

Dați buzna-n goană și mai încordată.

CORIFEA

Tu cinstea noastră n-o știrbi cu vorba.

APOLON

Chiar dată-n dar eu n-aș primi a voastră cinste.

CORIFEA

Tu mare poți să fii pe lîngă tron la Zeus,
Pe noi ne cheamă sîngele de mamă
Să-l răsplătim și năvălim fără de teamă.

(Eriniile pleacă.)

APOLON

Dar eu pe rugător l-oi sprijini și mîntui,
Că-i vajnică mînia lor pe-un muritor
Și pe un zeu, de-l oropsesc așa cum vor.

(Transformarea scenei. Acropola Atenei. În față o statuie arhaică a zeiței Palas Atena, pe care Orest, ca un refugiat, o ține îmbrățișată.)

OREST

Zeiță sfîntă-Atena, din îndemnul lui
Apolon, eu la tine vin. Primește-mă prielnic
Pe mine un vinovat, nu însă neiertat.
Dezîntinată mi-a fost mîna, șterșă pata [1]
Prin casele unde am umblat cu oamenii,
De care am dat fugar pe mare și uscat.
Pe-al lui Apolon sfat profetic răzemat,
M-apropiu de locașul, de icoana ta
Și judecata-aci-mi voi aștepta.

CORIFEA

(descoperind dîra)

Hei iată! Acolo urma lui vădit s-arată.
Urmați pe dîra asta trădătoare mută.

[1] În judecata multor neamuri aflate pe aceeași treaptă de dezvoltare morală și intelectuală ca grecii epocii arhaice, crima nu întinează numai conștiința, ci întreaga ființă a făptașului. Urmele ei nu se șterg decît prin abluțiuni repetate, în cadrul unui ritual ce variază de la societate la societate. Cf. p. 178, n. 1.

Ca un copoi zgornind un pui rănit de ciută
I-adulmecăm noi stropii sîngerii
Şi pieptul ne tot gîfuie de trude mii.
Cutreierat-am pretutindenea pămîntul
Şi peste mare-n fugă ne-am tot dus ca vîntul
În zbor nearipat după-a lui navă. Tupilat
E undeva pe-aici. Mă-mbată sînge de bărbat.

CORUL

Te uită bine peste tot şi cată
Să nu ne scape fiara cea pătată
De-al mamei sînge care plînge.

(Descoperă pe Orest la statuie.)

Dar uite! Aci cu braţele-ncleştate
De chipul zînei stă-nlemnit şi nu s-abate.
Înalţă mîni cerşind dreptate-ntru păcate.
Dar nu se poate. Sîngele de mamă-n glie
Stropit nu poate doar' napoi să vie,
E scurs şi risipit pe o vecie.
Tu-l vei plăti. Din trupul viu ţi-l voi sorbi
Tot sucul roşu, greaţa asta la băut.
Uscat ca iasca sub pămînt vei fi trecut
Ca să răscumperi crima ce-ai făcut [1].

OREST

De-nvăţătură patimile-mi fură
Şi acum ştiu multe; ştiu să tac din gură
Şi la nevoie să vorbesc. Ci-n treaba asta
Mi-i dat cuvîntul de un dascăl mare.
Adoarme sîngele şi braţul supt îmi pare
Curat de pata ucigaşului de mamă.
Dezaburit de vatra zeului ce mi-i străjer

[1] Lipsă versurile 270—275.

Fu proaspătul păcat cu jertfa unui vier[1].
Ar fi poveste lungă să socot
Pe-acei care-mi priiră-n pribegie peste tot.
Cum vremea vremuind sfințește toate!
Eu chem pe-Atena acum din buze ne-ntinate,
Pe ocrotitoarea astei țări, să-mi vie
În ajutor[2] de-oriunde-o fi, de-aproape
Sau din departe, ruga să-mi asculte mie,
Să mă dezlege ea din procleta robie.

CORIFEA

Pe tine Apolon și Atena nu te iau sub scut,
Ci fi-vei osîndit a trepăda pierdut
Pe unde nu-nflorește nicio bucurie
Și unde trupul sec de sînge e-o stafie.
Nu mă deszici? Te-ngrețoșezi să mai vorbești?
Tu pradă dată nouă, nu te mai urnești?
Nu înjunghiat pe altar, ci viu mă vei hrăni.
Auzi-mi cîntecul urzit spre-a te robi.

CORUL

Haidem la horă să ne prindem
Să-nceepem viersul fioros
Ce-arată calea ce ni-i dată
Să fim în lume de folos.
Ne facem fală de-oblitate
Oricine-ntinde mîni curate
Nu-i prigonit de noi, nu-l bate
A noastră aprigă mînie,
Trăiește-un veac de bucurie.

[1] Textele și monumentele figurate ne lasă să înțelegem că, potrivit riturilor practicate în unele temple ale lui Apolon, purificarea ucigașului de părinți se făcea prin stropirea cu sîngele unui purcel, urmată de spălarea într-o apă curgătoare. În templele lui Dionysos ritualul era diferit, comportînd, între altele, o mărturisire publică din partea vinovatului.

[2] S-au omis aci versurile 289—296.

Dar cine, ca acesta, din păcate
'Şi-ascunde braţe sîngerate
Îndată cată el să ştie
Că martoră de morţi nelmpăcată,
Înverşunată Furia se-arată
Şi cere sîngele răsplată.

ÎNTÎIUL SEMI-COR

O, mamă Noapte de-nceput,
O, mamă care ne-ai născut [1]
Ca pentru lumea luminată
Şi-ntunecată noi să fim
Spre judecată!

AL DOILEA SEMI-COR

Ascultă, mamă, cum mă-nsultă
Apolon cu neteamă multă.
Ne ia vînatul ce păcatul
De-a mamei moarte, cruntă vină,
Pedcapsa noastră-l dezîntină.

CORUL

Deasupra jertfei să tot sune
Un glas nebun, gîndiri nebune,
Din noaptea minţii în rătăcire
Cîntare fără de strunire,
E lanţ de suflete, -uscăciune
De omenie.

---

[1] În *Theogonia* lui Hesiod, „Neagra noapte" e fiica Haosului (v. 123), la rîndu-i născătoare a Morţii, a Somnului şi a Viselor, în sfîrşit a celor trei Ursitoare şi a Kerelor, „neîndurate răzbunătoare... a căror cumplită mînie nicicînd nu contenceşte înainte de a fi atins pe vinovat" (217—220). După acelaşi autor, Erinyile îşi trag obîrşia din perechea primordială Ouranos-Gaia.

ÎNTÎIUL SEMI-COR

Ursita ni-i nemlădiată,
Ea ne-a legat menirea toată
C-o legătură ferecată
Să dăm tot fugă paşilor
Pe urma ucigaşilor
Pînă ce ei ajung sub glie.
Nici morţi nu scapă de robie [1].

AL DOILEA SEMI-COR

E slujba care din născare
Ni-i dată, noi numai de zei
Nu ne atingem. La ospătare
De-a noastră nu vin ei.
Veşminte albe de sărbare
Noi n-avem ca femei...

CORUL

Noi case năruim,
Noi neamuri risipim,
Şi celor cu prihană
Le dăm turbată goană,
Le sugem tînăr sînge
Şi viaţa lor se frînge [2].

CORIFEA

Măriri de muritori
Strălucitori sub soare
Se irosesc ca flori
Ce-ngheaţă de ninsoare,
Cînd noi cernite năpădim
Şi hora jalnică pornim.

[1] Lipsă versurile 340—345.
[2] Lipsă versurile 360—377.

CORUL

Şi cum din vechi ni-i dat,
Cu-avînt înviforat
Vîrtutea din picior
Pe jos odată o izbim,
Surpăm pe fugător,
Pieirii îl sortim.

CORIFEA

Căzut, nu simte-a lui cădere,
Aşa-nnoptată peste dînsul
Pluteşte a crimei lui putere
Şi-auzi din umbră deasă plînsul
De mii de cobe care-apasă
Pustia-i neagra casă.

CORUL

Cu-ndemînare avîntată
Şi pîn' la capăt 'naintată
Neuitătoare de păcate,
De nimenea neîndurate,
De teamă-n lume prea-nălţate,
Noi răzbunăm nerăzbunate,
De zei răznite, -nsîngurate
Străbatem locuri ne-nstelate,
Pustii de soare-ndepărtate,
De întuneric destrămate,
La morţi şi vii ne-nvederate.
Ce om mai stă nesperiat,
Ce om mai stă ne-nfiorat,
Cînd află-a noastră legiuire
Ce ne-a fost scrisă de menire
Şi-a zeilor orînduire,
De n-are capăt niciodată;
E veche sarcină purtată
Cu toată cinstea-ntîmpinată,

Măcar că viața noastră dată
E în străfunduri cufundată
Pe sub pămînt unde nu-i soare,
Ci beznă cutremurătoare.

ATENA

Am auzit strigare din departe,
Din Troia, de pe malul lui Scamandru
Și-am stat cu ochii să-mi cuprind ținutul,
Pe care-aheii, Domni și căpetenii,
Luîndu-l, mare pradă, atunci de la troienii
Robiți, întreg mi-l închinară mie,
Un dar de aur pentru neamul lui Tezeu [1].
De acolo nu m-aduse-ncoa' piciorul meu
Neobosit, nici zboru-mi, numai vîntul
Egidei [2] înfoiate. Acum cu văd'nainte-mi
Pe-aici o adunare nouă și ciudată,
De care nu mă sperii, ci cu totul sînt mirată.
Dar cine sînteți voi? Vă-ntreb, mulțimea toată,
Pe tine care chipul meu îmbrățișezi, străine:
Pe voi, ființe fără asemănare
Cu altele, nici cu zeițele, pe care
Le văd doar zeii, nici cu omenești tipare[3].

CORIFEA

Pe scurt afla-vei totul, preamărită
Tu a lui Zeus fiică. Noaptea cea cumplită
Născutu-ne-a și ne numim Blăsteme[4]
În beznă locuințelor subpămîntene.

[1] Aluzie, poate, la împrejurarea că în vremea cînd scria Eschyl, atenienii stăpîneau promontoriul Sigeion, la intrarea în Hellespont, poziție extrem de importantă pentru o putere interesată în controlul căii maritime spre grînarele Mării Negre.

[2] Groaznicul scut al lui Zeus (purtat uneori și de Pallas), tivit cu șerpi și înfățișînd în mijloc un chip de Gorgonă.

[3] Omise versurile 413—414.

[4] În grecește: *Arai*, divinități implinitoare ale nenorocirilor chemate prin imprecațiuni, confundate aci cu Erinyile.

ATENA

Știu numele și-a voastră semințe.

CORIFEA

Poți ști și sarcina ce ni s-a dat?

ATENA

De bună seamă, dacă-mi spuneți mai curat.

CORIFEA

Din vatra lor gonim pe ucigași.

ATENA

Gonindu-i, unde-opriți ai voștri pași?

CORIFEA

Acolo unde-i înțărcată bucuria.

ATENA

(arătînd pe Orest)

Voi urmăriți și pe acesta cu urgia?

CORIFEA

A cutezat pe mama să-și omoare.

ATENA

Nu l-a silit nevoie și mai mare?

CORIFEA

Dar ce imbold mai tare-i la acest omor?

ATENA

Am isprăvit cu el, să vic al doilea dator[1].

CORIFEA

Întrcabă-l și fă dreaptă judecată.

ATENA

Cum, cu să dau pedeapsă și răsplată?

CORIFEA

Cinstim doar vrednicia celui vrednic dată.

ATENA

(întorcîndu-se spre Orest)

Ce ai de zis, străine, ca răspuns la asta?
Vorbește de-a ta țară, de al tău neam și de năpasta
Ce-ai pătimit; răspinge-apoi învinuirea.
De-ai fost cu totul răzemat pe-a ta dreptate,
Cînd tu aici de vatră-mi te-ai apropiat
Și brațele de chipul meu le-ai încleștat,
Cucernic vinovat cum Ixion[2] a fost odată,
Răspunde-mi drept la întrebarea toată.

OREST

Domniță-Ateno, dă-mi tu voie-a te scuti
De-o mare grijă ce cuvîntul tău rosti
La urmă. Nu ca vinovat și de prihană
Mînjit întins-am brațele spre-a ta icoană.
Eu asta pot vădi-o în chipul următor:

[1] Lipsă versurile 429—432.

[2] Ucigaș al socrului său Deioneus, Ixion găsise iertare înaintea lui Zeus, pînă ce încercase s-o necinstească pe Hera; pentru această din urmă vină, fusese condamnat la chinul veșnic al ruperii pe roată.

Făptașul crimei după datină-i dator
Tăcut să stea pînă ce-un om curățitor
Îl va stropi cu sînge tînăr de mior.
De mult eu astfel sufletul mi-am curățit,
Pe unde am fost cu-agheasmă și cu sîngele jertfit.
Poți fi pe pace despre asta negreșit.
Mă-ntrebi de unde sînt și-ți pot răspunde.
Eu sînt din Argos. Tu prea bine îl cunoști
Pe tata-mi Agamemnon, ale cărui oști
Și flotă falnică sub al tău scut
Cetatea Troia în cenușă-au prefăcut.
Întors acasă moarte jalnică-a avut.
Căci mama, cuget negru, îl vicleni
Cu multe mreji ascunse și-l zdrobi
În baia care-a fost a crimei mărturie.
Cînd am venit fugar din pribegie,
Eu spun pe față c-am ucis pe-aceea
Ce m-a născut, răsplată pentru că femeia
Mă orfăni de-al meu părinte adorat.
Dar și Apolon e la asta vinovat,
Căci el m-amenințase că-mi dă mie
Dureri în oase, dacă oarba mîrșăvie
N-o voi plăti la fel. De-a fost cu drept
Sau nu, eu judecarea ți-o aștept
Și mă supun cuvîntului tău înțelept.

ATENA

Pricina asta e mai mult decît să poată
Un om s-o judece, nici mie nu mi-e dată
O judecată de omor și răzbunare,
Și mai ales cînd tu vii după-ndătinare
Împricinat curat și fără vătămare
De locuință. Deci te voi primi-n cetate,
Dar nici plînsoarea lor de lepădat e
Ușor. De n-or ieși biruitoare,
Din ele răspîndi-vor o duhoare
De otravă-n țară, bolișteseceratoare.
Așa fiind a voastră cerere-ndoită

E greu de-a fi răspinsă ori primită.
Fiindcă-i jalba-aci înaintată,
Eu voi înscăuna juraţi de-omor întîia dată,
Bărbaţi aleşi, de lege bine cinstitori
Să fie pururea de-acum judecători[1].
Iar voi aduceţi orice mărturie şi dovadă
Şi faceţi jurămînt ca în dreptate să vă creadă.
Eu cetăţeni de frunte alege-voi
Şi am să vin cu ei în faţa voastră-apoi
Spre-a pune capăt vrajbei dintre voi.

(Iese prin dreapta.)

CORUL

Pierzanic de datini noui
Veni-va, dacă birui-va
Al mamei ucigaş pe noi
În lupta care acum porni-va.
Uşor tot omul gata fi-va
Spre-asemenea sălbăticii.
De-a lungul vremii, ce urgii!
De cîte patimi au să sîngere
Părinţii, după astă-nfrîngere,
Din mîna propriilor fii!
Mînia noastră-a celor care
Pe oameni urmărim nebune
Păcatul n-o să-l mai răzbune,
Nu pune morţii înfrînare
Şi unul de la altul o s-audă
Cum geme de păţania cea crudă,
De cîte-ndură semenii de-aproape,
Şi nu-i alin de caznă şi durere
Şi-ngînă în zadar o mîngîiere.

[1] Aluzia e la cea mai temută şi respectată instanţă judecătorească ateniană, tribunalul *Areopagului*, astfel numit după împrejurarea că-şi ţinea şedinţele pe colina lui Ares. Originile lui sînt foarte vechi, dar modul de funcţionare şi alcătuirea încep a ne fi mai bine cunoscute abia după reformele lui Dracon (621 î.e.n.).

Tot insul dar, cînd e amar
Lovit, să nu mai strige în zadar:
„Dreptate! Răzbunare!
Săriți voi Furii!“ Iată cum un tată,
O mamă proaspăt înjunghiată
Va izbucni în văitare.
Dreptatea-i clătinată
În temelia-i cea mai tare[1].

(Schimbare. Areopagul. Atena apare cu areopagiții, care se așază pe scaunele lor de judecători. Orest și Eriniile stau ca acuzați și acuzatori, fiecare în cele două laturi ale scenei. Mai departe poporul din Atena se îmbulzește în cercuri.)

ATENA

Crăinește, crainice, mulțimei să se-nstrune.
Fă trîmbița tinerică să sune,
Din gură suflă să se-audă tare
Departe în popor răsunătoare.
Cum adunarea-n păr c-acuma toată,
Fă liniște să-mi fie ascultată
De-ntreg poporul legiuirea care se-ntemeie
Pe veci și felul cum județul meu se-ncheie.

(Glas de trîmbiță. Apolon apare lîngă Hermes.)

CORIFEA

Rămîi, Apolon, Domn peste-ale tale;
De ce te-amesteci tu pe-această cale?

APOLON

Eu vin ca martor. Acest om învinuit,
Ca rugător în casă-mi oploșit,
S-a milogit la mine lîngă vatra mea
Și cu sfințind l-am curățit de pata-i grea.

[1] Au fost omise în traducere versurile 516—565.

Apoi cu el alături sînt și eu, că doar
Am parte la omorul mamei.

(Către Atena)

Tu începe dar
Județul și încheie-l cum te poți pricepe.

ATENA

(către Erinii)

Vă dau cuvîntul. Iată că disputa-ncepe,
Întîi vorbește-mpricinatul, că el poate
Mai sigur să ne dea-ndrumare-n toate.

CORIFEA

Sîntem un roi, dar scurt grăi-vom noi.

(Către Orest)

Răspunde-ne cuvînt după cuvînt.
Mărturisește-ntîi că ești călău de mamă.

OREST

E drept, o spun pe față fără teamă.

CORUL

De la-nceput vedeți c-a fost bătut.

OREST

Nu vă mîndriți pîn' ce vrăjmașul n-a căzut.

CORIFEA

Acum al doilea: cum făcuși omorul ei?

OREST

În beregată-i sabia-nfipsei.

CORIFEA

Cu sfatul cui crima-ai făptuit?

OREST

Cu-al lui Apolon, cum el singur a mărturisit.

CORIFEA

El te-a-nvățat pe mamă s-o răpui?[1]

OREST

De două crime întinată o văzui.

CORIFEA

Cum asta? Lămurește mai învederat.

OREST

Ucisc și pe tata și pe-al ei bărbat[2].

CORIFEA

Nu omorî pe-o rudă-a sa de sînge, ca.

OREST

Şi eu sînt rod curat din maica mea?

CORIFEA

Sub brîul ei, nelegiuite te-a nutrit
Şi-acum te lepezi de al mamei os slăvit?

[1] Lipsă versurile 596—599.
[2] Lipsă versurile 603—604.

OREST

Mărturisește, Apolon luminate,
Și-arată, de-am făcut-o pe dreptate.

APOLON

'Naintea marelui județ statornicit
De-Atena cu vorbi-voi ca proroc nedezmințit.
De tatăl meu olimpian neporuncit
Cuvînt profetic niciodată n-am rostit
Despre o țară, o femeie, un bărbat;
Gîndiți ce mult însemnă asta. Nu uitați
De a tatălui meu vrere s-ascultați:
Mai tare-i ca un jurămînt porunca lui.

CORIFEA

Tu zici că de la Zeus ți-a venit așa
Povață dată lui Orest de-a răzbuna
Pe tatăl său și-a-nsăbia pe maica sa[1]?

APOLON

Vă spun o pildă ca să știți și voi că nu vă-nșel.
Nu mama naște pe copil, precum se zice,
Ci numai hrană dă semănăturii;
Îl naște tatăl. Ea, ca o străină pentru el
Străin, păstrează rodul, dacă-l cruță zeii.
Avem dovada spusei mele:
Că un părinte poate naște fără mamă
Ne-o pilduiește a lui Zeus fiică,-Atena.
Ea n-a crescut în noaptea unui sîn de mamă:
Făptură-așa n-o poate naște o zeiță.

(Către Atena)

Cît despre mine,-Ateno, cu puterea dată mie
Înalț cetatea și poporul tău și-a ta domnie.

[1] Omise versurile 625—656.

Drept care am şi trimis pe acest fugar aci
Spre a se adăposti la vatra ta şi-a fi
De-a pururi ţie credincios şi-alăturat
Cu armele, o zeiţă, şi apropiat
De toţi ai tăi şi dînsul şi urmaşii lui
Pe totdeauna[1].

ATENA

De vorbit aţi isprăvit
Şi pot să las judecătorii, după cum
E drept şi bine să dea sorţii lor acum?

CORUL

Săgeţile din tolba noastră-am aţintit
Şi aşteptăm cuvîntul tău din urmă-ndreptăţit[2].

ATENA

Auzi-mi legiuirea, tu popor atenian,
Voi care judecaţi întîia dată
O crimă-a sîngelui vărsat. Înfiinţat
De mine-acest judeţ va dăinui mereu[3]
Aici pentru poporul lui Egeu,
Pe acest deal, pe unde Amazoanele
Bătură corturi, cînd ciudoase ele
Veniseră la bătălic cu Tezeu
În faţa zidurilor-nalte-ateniene.
Cetate nouă şi măreaţă-n turnuri ridicară
Şi jertfe aduseră lui Ares, pentru aceea dară;
Şi stînca asta-a fost Areopag numită.

[1] Profeţia pe care Eschyl o pune în gura lui Apolon se inspiră din nedezminţita legătură de prietenie existentă între Argos şi Atena de-a lungul epocii arhaice, sancţionată spre sfîrşitul sec. al V-lea printr-un tratat de alianţă pe 100 de ani al cărui text ne-a fost păstrat de Thucydide (V 47).

[2] Lipsă versurile 678—681.

[3] Vezi mai sus p. 186, n. 1.

Aci domnește teama cu evlavia-nfrățită
Supraveghind dreptatea zi și noapte,
Ferind cetatea de-orice a legilor schimbare.
Aveți în asta puternic zid de apărare
Cum n-au ca voi străinele popoare
Din țara lui Pelop și pîn' la scitice hotare[1].
Instaurez acest areopag să fie
Curat de orice mită, vrednic de cinstire,
Necruțător de rău și ca un turn de neclintire.
De-a pururi veghetor peste-a tuturor somnie.
Aceasta-i sfatul meu de dat pentru vecie
La cetățenii mei. Acuma vă sculați,
Luați îndată sorții, judecați după dreptate
Cum ați jurat. Eu asta-aveam de cuvîntat.

APOLON[2]

(către judecători)

Ați auzit ce s-a vorbit, judecători.
Dați sorții, dar gîndiți ce greu sînteți datori.

(Întîiul se scoală și aruncă sorțul său într-una din cele două urne.)

CORUL

V-aș sfătui ca nu cumva să ne-njosiți,
Să ne siliți să fim vrăjmașii țării voastre.

(Al doilea areopagit face ca și cel dintîi.)

---

[1] „Țara lui Pelops" e Peloponesul, locuit de dorieni ale căror instituții au găsit din totdeauna admiratori la Atena. „Sciți" erau pentru grecii secolului al V-lea toate populațiile de pe țărmul de nord al Mării Negre, fără distincție.

[2] Traducătorul a transportat aci, fără temei, versurile 679—680, a căror lipsă de la locul lor firesc s-a semnalat mai sus.

APOLON

Cinstiți vă rog ale lui Zeus și ale mele
Oracole și faceți rod s-aducă ele.

(Al treilea de asemenea.)

CORUL

(către Apolon)

Să nu te-atingi de sîngele vărsat,
Că-n slujba de proroc vei fi-ntinat.

(Al patrulea areopagit votează și continuă tot astfel după fiecare răspuns al reclamantelor și al zeului.)

APOLON

Și tatăl meu greși, cînd a iertat
Pe Ixion[1] de primul său ucigător păcat?

CORUL

Tu zici. Dar dacă nu vom fi îndreptățite,
Vom fi acestei țări, din nou cumplite.

APOLON

Toți zeii cei mai vechi și cei mai noi
Vă nesocot pe voi. De-aceea cu învinge-voi.

CORUL

Așa făcuși în casa lui Admet, cînd ai silit
Ursita să-nvieze pe un om ne-nsuflețit[2].

---

[1] Vezi mai sus 184, n. 2.

[2] Hărăzit morții de Artemis, Admet fusese mîntuit prin intervenția lui Apolon, care obținuse ca viața să-i fie răscumpărată prin sacrificiul unei rude apropiate. Din acest mit se inspiră tragedia lui Euripide, *Alcesta*.

APOLON

Nu-i drept unui cucernic să-i faci bine,
Îndeosebi cînd la nevoie vine el la tine?

CORUL

Străbune zîne tu cu vinul ai smomit
Şi-a lor domnii străvechi ai prăbuşit.

APOLON

Învinse aci-n curînd, voi nu mai împroşcaţi
Otravă grea duşmanilor ce-mbălorați.

CORUL

Tu tînăr zeu ai pentru noi, bătrînele, dispreţ,
Dar aşteptăm sfîrşitul la acest judeţ
Spre-a duşmăni sau nu cetatea voastră.

(Areopagiții în acest moment, au votat cu toții.)

ATENA

(luînd sorțul să voteze)

Rămîne acum să-nchei eu judecata.
Dau sorţul meu pentru Orest, şi-i gata.
Eu n-am vreo mamă, care viaţa să-mi fi dat
Şi am din suflet laude pentru bărbat,
Afară de nuntire. Eu mă ţin numai de tată,
Şi nu pun mai presus femeia-ncumetată
Ca să omoare pe un soţ, stăpînul casei.
Acum din urne trageți sorții aruncați
De voi, judecători cu asta-nsărcinați.

OREST

(către Apolon)

Ce-arată sorţii? Spune, o, minte luminată.

CORUL

Fii martoră, o mamă, Noapte întunecată!

OREST

M-așteaptă șreangul sau lumină nouă am să văd?

CORUL

Noi ce-o s-avem? Domnie mai departe sau prăpăd?

APOLON

(către judecătorii care în vremea asta și-au turnat sorții pe o tăblie)

Alegeți sorții fără greș la împărțit
Spre-a nu fi cineva năpăstuit.
Cu unul lipsă pierderea-i nesuferită,
Cu un adaos casa-i mîntuită.

ATENA

(punîndu-și sorțul laolaltă cu celelalte)

Iertat de crimă-i vinovatul. El
În urnă are numărul de sorți la fel.

(Mișcare în popor și printre judecători. Apolon dispare.)

OREST

Ateno, care casa-mi de pieire mi-ai ferit,
Prădat de-al meu pămînt străbun, m-ai îndomnit
La vatra mea din nou. Va zice-acuma un elin:
Locuitor din Argos e și Domn deplin
Al casei părintești cu ajutorul
Ce-i dete Apolon, Palas și A-tot-împlinitorul,
Izbăvitorul Zeus, care, — a tatei soartă
Temînd, de-a mamei plîngere mă iartă.

Acum eu plec la mine-acasă. Dar 'naînte
Pe totdeauna eu mă leg cu jurăminte
Făcute țării și acestui neam, că de la noi
Spre voi nu va porni război vreodată[1]
O căpetenie cu suliți înarmată[2].
Noroc, zeiță, tu, popor de falnică cetate!
Pe veci să-nfrîngi dușmanii cînd te-ar bate
Și fie-ți armele pe veci înfricoșate!

(Pleacă.)

CORUL

Cum drepturi vechi, vai nouă!
Din mînă ne-ați luat,
Ni le-ați desființat,
O, zei din vremea nouă!
În slavă iată-ne lovite,
Rănite, scoase din sărite,
Și mînioase ca răsplată
Vom răspîndi în țara toată
Din sine-otrava îmbrumată
Peste tot lanul pierzătoare.
Ca un vînt de ciumă ne-om abate
Peste toate, o, dreptate, o, dreptate!
Frunzele-or cădea uscate,
Nașterile-or fi secate,
Vieți de oameni secerate[3].

ATENA

Voi dați-mi ascultare, nu fiți greu jignite;
Învinse n-ați fost, nici nesocotite.
Avură-ți parte dreaptă cu adevărat,
Iar Zeus mărturia și-a învederat;
Ca martor însuși el prorocul s-a rostit

[1] Vezi mai sus p. 191, n. 1.
[2] Lipsă versurile 767—774.
[3] Omise versurile 789—793.

Că nu e fapta lui Orest de pedepsit.
Voi nu-nspumați cu fierea voastră această țară,
Luați seama, nu vă înfuriați, voi foc și pară,
Nu-mprăștiați cu-a voastră neagră mană,
Stîrpind semănături și aducînd avană
Nerodnicie, maică de boli și sărăcie.
Vă dau cuvîntu-n schimb că voi, mărite
Pe-aici veți fi-n popor statornicite
Subpămîntene sfinte tainiți și altare
Bogate-n jertfe și în daruri de-nchinare.

CORUL

Cum drepturi vechi, vai nouă!
Din mînă ne-ați luat,
Ni le-ați desființat,
O, zei din vremea nouă!
În slavă iată-ne lovite,
Rănite, scoase din sărite,
Și mînioase ca răsplată
Vom răspîndi în țara toată
Din sine-otravă îmbrumată
Peste tot lanul pierzătoare.
Ca un vînt de ciumă ne-om abate
Peste toate, o, dreptate, o, dreptate!
Frunzele-or cădea uscate,
Nașterile-or fi secate,
Vieți de oameni secerate.

ATENA

Nu sînteți înjosite. Nu vă dați în vînt
Să faceți voi pustiu acest pămînt.
În Zeus bizuită, eu vă spui
Că singură-ntre zei am cheia lui
Din casa fulgerelor. Dar de ele
Eu n-am nevoie. Voi poveței mele
Supuse, nu mai împroșcați din gură
Veninul vostru prin semănătură,

Pîrjol în țara asta. Puneți lacăt gurii,
Să nu-și mai scurgă negrul val al urii.
Veți locui la mine aci în cinste mare
Și-n veci în țară veți avea îmbelșugare
De pîrgă-a roadelor la nașteri și nuntiri
Și-mi veți aduce-n urmă mulțumiri.

CORUL

Cum asta să pățim,
Vai nouă! Și să fim
Batjocură; sub glie
Noi tot să locuim,
În beznă oropsite,
Disprețuite?!
O, mamă Noapte,-ascultă,
Că zeii uneltiră
Și dreptul ne răpiră,
Puterea ne-njosiră.

ATENA

Vă iert necazul; voi sînteți mai vechi ca mine
Și poate vă pricepeți mult mai bine.
Și mie-mi dete Zeus cuminție
De-ajuns și pot să spun o prorocie;
Mergînd acuma voi în țări străine,
Vă dau o demîndare de la mine:
Hotarul nostru cît mai drag să fie,
Căci tot mai mare-n veacul ce-o să vie
Va fi acest popor. Pe lîngă sanctuarul
Lui Erehteu avînd voi toate altarul
De cinste, atîtea daruri veți primi
De la bărbați, de la femei ce vor veni
Cum nicăiri voi nu veți dobîndi.
Și eu vă dau un har neprețuit:
Făcînd voi bine și primind din tron mărit,
Fiți parte din acest pămînt nespus de zei iubit.

CORUL

Cum asta să păţim,
Vai nouă! Şi să fim
Batjocură; sub glie
Noi tot să locuim
În beznă oropsite,
Dispreţuite?!
O, mamă Noapte,-ascultă,
Ni-i supărare multă,
Că zeii uneltiră
Şi dreptul ne răpiră,
Puterea ne-o-njosiră.

ATENA

Eu nu voi obosi de-a vă vorbi de bine,
Spre-a nu vă înrăi cumva pe mine,
Că cu, cea nouă, cu poporul meu iubit
Pe voi, zeiţe vechi, v-am izgonit
Din ţară ruşinos cu duşmănie.
Dar dacă-mi preţuiţi a vorbelor tărie
De-alin, de mîngîiere, de-mblînzire,
Rămîneţi între noi; iar dacă nu, apoi
Nu-i drept să v-aruncaţi înfuriate,
Zăcaşe,-abraşe în popor şi în cetate,
Că doar puteţi pe-acest pămînt s-avcţi voi parte
De drepturi şi domnie mai departe.

CORIFEA

Dar ce locaş, zeiţă, ne veţi dărui?

ATENA

E vreme de răstriştе şi-l puteţi primi.

CORIFEA

De l-am primi, cu ce putere ne-om făli!

ATENA

Doar nici o casă fără voi nu va-nflori[1].

CORIFEA

Aşa de mult cu fapta asta ne vei ridica?

ATENA

Oricine vi se-nchină, se va vindeca.

CORIFEA

Te pui pe totdeauna chezăşie?

ATENA

Ce nu-mplinesc, să spun nu mi se iartă mie.

CORIFEA

Ne-ai împăcat, s-a dus orice mînie.

ATENA

Trăiţi la noi şi cuceriţi prietenie.

CORIFEA

Şi cum vrei să cîntăm acest pămînt?

ATENA

Cîntaţi al sfintei biruinţe-avînt
Şi de prin larg, din slavă şi din vînt
Cîntaţi răcoare care suflă-n soare,

[1] Devenite *Eumenide* („Zîne prielnice, binevoitoare"), Erinyile vor ajunge pentru atenieni izvor de bună stare şi de fericire.

Desfăt de boare peste a țărnei întinsoare.
Bogat și spornit rod de turme și de glie
Să fie și să nu mai sece pe vecie,
Să-nfloare omeneasca semințic,
Că-ntocmai ca un grădinar cu drag păstrez
Semința bună, putregaiul depărtez.
Din parte-vă cu asta cer. Cît despre mine,
Voi stărui ca-n luptele de falâ pline
În joc războinic tot cetatea-nvingătoare
Să fie-n lume cea mai înălțată floare.

CORUL

Primi-vom ospeția
Zeiței Palas și cetatea-i;
Cinsti-vom adăpostul
Dumnezeiesc pe care
Și Zeus cel a-tot-puternic
Și Ares tot în pază-l are,
Fălosul turn de apărare
Ce mîntuie altare
De-a zeilor elini.
I-urăm voios cu bună vrere
Și prevedere, niciodată
Pe-aici să nu s-abată
Un vînt de arșiță turbată[1]!
Ba mulțumită nouă
Toți pomii, toți măslinii
Ca florile grădinii
Să crească-n ploi și rouă.
Nici secetă, nici boală,
Mălură sau neghină
Să nu se-ntindă-n țară
Spre a stîrpi cîmpia
Cu holda și cu via
De toată rodnicia.
Și turmele-ngrășate

[1] Lipsă versurile 927—936.

Vlăstare-ngemănate
Să dea cînd vreme o să fie,
Iar din a stîncei mină[1]
Neașteptată vină
Cerească-i bogăție!

ATENA

Auziți, străjeri ai țării,
Bunuri și răzbunări date
De zeițele-nchinate,
Preaputernice pe lîngă
Zeii cei subpămînteni
Și-n viața muritorilor.

CORUL

Nu-ngăduim să piară
Bărbații peste vreme.
Fecioarelor iubite
Dați voie să-și aleagă
Perechea ce li-i dragă,
Voi zînelor Ursite,
Surorilor mărite,
Puteri care îndreaptă
Perechi pe cale dreaptă
Și-n orice locuință
Iau parte cu priință,
Silesc peste măsură
La dreaptă legătură.
De-aceea și-ntre zei
De peste tot sînt cele
Mai prețuite cu temei.

[1] Mincle de argint de la Laurion, în Attica, cunoscute din mileniul al II-lea î.e.n., dar a căror exploatare luase un avînt neobișnuit tocmai în zilele lui Eschyl. Descoperirea — în anul 483 î.e.n. — a filonului de la Maroneia permisese atenienilor să construiască flota cu ajutorul căreia aveau să cîștige biruința de la Salamina.

ATENA

De tot ce țării mele
Priind ne-mbie ele
Cu drag, mă bucur tare.
Ce bine-mi pare
Că ochii zînci care
Înduplecă spre ascultare[1]
Îmi dete farmec gurii
S-alin a lor înverșunare.
Sălbăticia urii.

CORUL

Nesățioasă de păcate
Dihonia-ntre gloate[2]
Nu va urla-n cetate.
Nici colbul n-o să bea
Din negrul sînge-al lor,
Că nu se vor mai încleșta
Bărbații spre a se răzbuna
În laolalt omor.
Doar nu urgie,
Ci bucurie
Între ei să fie,
Împărțită frăție
Și dușmănie unită
A tuturor,
Tărie neclintită
Pentru popor.

[1] Peitho, zeița sau personificarea persuasiunii.

[2] Tabloul prosperității făgăduite de Eumenide se completează printr-un apel la bună înțelegere între cetățeni, ușor de înțeles după gravele tulburări sociale al căror teatru fusese Attica în tot cursul sec. al VI-lea și care — în zilele cînd scria Eschyl — păreau atenuate de recentele reforme ale lui Cleisthenes.

ATENA

(către judecători)

Numai cine-i cuminte
Află drum de cuvinte
Înțelepte și drepte.
Din aceste obrazuri cumplite
Văd comorile voastre-nflorite.
De-aveți cinstea spre ele voi toată,
Cum vi-i inima lor cîștigată,
Străluci-veți mereu cu-a voastră cetate
Și țară pe tron de dreptate.

CORUL

Salut, fericite, bogate
Popor din Atena, apropiate
De casa lui Zeus, apărate,
Iubite de fiica-i, fecioara cea pură,
Slăvită de voi, oameni plini de măsură,
De care și zeii se-ndură.

(Alaiul preoteselor și conducătoarelor apare cu urne, cu victime și facle aprinse.)

ATENA

Noroc și vouă! În frunte eu
Duc pasul meu-nainte
Pe sub lumini de facle sfinte
De-alai, ca însă-mi să v-arat
Locașul vouă închinat.
Pășiți și-acolo coborînd
În hrube sub pămînt,
Jertfiți voi victime curate;
Sub aburc de sînge-al lor
Opriți a voastră cumplitate,
Iar tot ce-i bine priitor

Să fie-avînt biruitor.
Pentru cetate.

(Către alai)

Petreceți pe străine-n cor,
Voi cetățeni atenieni,
Și duceți-le-n casa lor.

CORUL

Urez noroc de mii de ori
La toți de-aci, locuitori
Nemuritori și muritori
Cuprinși în sfînta-vă cetate,
Cinstind a voastră-apropiere,
Feriți de orice răutate,
N-o s-aveți cazną și durere.

ATENA

(păşind în fruntea alaiului)

Vă laud caldele cuvinte de urare
Și vă petrec sub facle-aprinse de sărbare
Spre-a voastră locuință-ntunecată
De sub pămînt cu sclave care-neredințată
Icoana mi-o păzesc. Cu drept, că iată
Pe-aci sosi-n duium a țării frunte,
Bărbați, femei și tineri și cărunte
Bătrîne în porfiră-nveșmîntate.

(Către popor)

Vă închinați și țineți facle-nflăcărate,
Ca binevoitoare acestei țări pe veci să fie,
Izvor de bine și belșug a lor tovărășie!

ALAIUL

Spre casa voastră mergeți, voi-nălțate
Și darnice ale Nopții fiice, luminate

De-alai voios.
Păstrați cucernică tăcere!
În hrube-adînci subpămîntene întronate,
Veți fi cu jertfe și cvlavie în slăvi urcate.
Păstrați cucernică tăcere!
Cu suflet blînd, cu minte dreaptă și senină,
Voi sfintelor, înveselindu-vă-n lumină
De facle, mai veniți încoace peste drum.
Răsune chiot, joc și cîntec nou de-acum!
Aprinse facle și prinoase ne-ncetate
Avea-veți de la tot poporul din cetate;
Acesta-i legămîntul între noi înfăptuit,
De Cel de sus și de Ursită întărit.
Răsune chiot, joc și cîntec nou de-acum!

PROMETEU ÎNCĂTUŞAT

în romîneşte de
I. COSTA

Pentru greci, şi îndeosebi pentru locuitorii Atticii, Prometeu era o divinitate a focului, al cărei cult, legat de reînnoirea flacării pe altarele publice şi particulare, prilejuia ceremonii de felul faimoasei „întreceri a torţelor", celebrată în Atena în mijlocul unui mare entuziasm de-a lungul întregei epoci clasice. Treptat, atributul de căpetenie al zeului era sortit să creeze cadrul mitic al istoriei lui, în sensul că — pentru credincioşi, ca şi pentru poeţii interesaţi de tradiţiile religioase ale Eladei — activitatea şi suferinţele Titanului aveau să fie concepute în funcţie de rolul lui în răspîndirea focului, acest element fundamental al oricărei civilizaţii. Motivele „personale" ale duşmăniei cu Zeus, aşa cum se oglindesc în *Theogonia* lui Hesiod, nu puteau lipsi de a cădea în uitare, pe primul plan trecînd ostenelile lui Prometeu de a scoate pe oameni din starea de sălbătecie care-i stîrnise interesul şi compasiunea. Îmbrăţişînd toate aspectele vieţii lor rudimentare şi comportînd în primul rînd revelarea focului, în ciuda interdicţiei for male a lui Zeus, aceste strădanii culminează cu sacrificiul voluntar al Titanului, hotărît să înfrunte suferinţele cele mai crunte fără să se plece voinţei arbitrare a Stăpînului zeilor.

În ochii gînditorilor şi ai poeţilor, Prometeu devenea astfel cel dintîi „martir" al inteligenţei, şi acesta e sta-

diul legendei pe care ni-l înfățișează tragedia *Prometeu încătușat*, singura păstrată din trilogia în care Eschyl s-a încumetat a pune în scenă un conflict atît de bogat în semnificații. Cît se poate judeca, pe baza informațiilor indirecte și a foarte puține fragmente, cea de-a doua dramă a ciclului, *Prometeu descătușat*, înfățișa liberarea Titanului și împăcarea lui cu Zeus: în privința celei de-a treia, *Prometeu purtător al focului*, nu se pot face decît presupuneri.

Chipul izolat în care ne-a parvenit piesa, ca și unele amănunte ale textului, anevoie de explicat în stadiul prezent al documentării, au făcut ca între filologii zilelor noastre să se iște îndoieli cu privire la autenticitatea dramei pe care o citim. Cei mai mulți, totuși, întemeiați pe tradiția unanimă a celor vechi, nu șovăie să păstreze lui Eschyl paternitatea unei opere care se numără printre cele mai frumoase și mai bogate în conținut din cîte ne-a lăsat teatrul antic.

Cu privire la data cînd drama a fost prezentată publicului atenian, sîntem cu totul lipsiți de știri. Pe temeiul anumitor particularități de structură, se admite că trilogia Prometeilor ar fi fost scrisă după 467, data tragediei *Șapte împotriva Tebei*.

PERSOANELE

PROMETEU
HEFAISTOS
CRATOS
BIA
HERMES
OKÈANOS
IO
CORUL OCEANIDELOR

CRATOS

(Intră împreună cu Bia și Hefaistos, aducînd pe Prometeu.)

Ajuns-am dar la marginea pămîntului,
La ţărmul sterp și necălcat al Scitiei [1].
Hefaistos, amintește-ți tu poruncile
Ce Tatăl preamărit [2] ți-a dat: să cetluiești
De stîncile prăpastiei cu strașnice
Cătuși de fier pe-acest sfruntat răufăcător;
Căci floarea ta, văpaia strălucită-a focului,
Furîndu-ți-o, a dat-o muritorilor
Și-acuma pocăință datorează zeilor:
Să-nvețe-a se pleca puterilor lui Zeus
Și dragostea-i de oameni să se termine.

---

[1] Ţinutul astfel evocat nu e tradiţionalul loc al osîndei Titanului, Caucazul, unde se petrece acţiunea celei de a doua piese a trilogiei: *Prometeu descătușat*, ci o regiune nedefinită, la extremitatea nordică a lumii atunci cunoscute. Vezi mai departe. p. 228, n. 3.

[2] Aci și în alte cîteva pasaje unde e invocată autoritatea lui Zeus, textul grec poartă „părintele", simplu, fără niciun atribut de sfinţenie. Cf. mai departe pp. 215,216.

Tu Cratos şi tu Bia, voi puteţi uşor
Îndeplini poruncile ce dete Zeus;
Dar mie-mi este greu pe-un zeu de-acelaşi neam [1]
Cu mine să-l încătuş în prăpastie.
Şi totuşi trebuie să mă-ncumet: e greu
Să nu-mplineşti poruncile părintelui. —
O, fiule-nţelept al dreptei Themis [2], azi
Eu fără voia ta şi-a mea te ţintuiesc
De-aceste stciuri sterpe unde vocile
Şi feţele-omeneşti nicicînd nu se ivesc,
Ci vine numai soarele cu focul lui
În care corpul tău frumos se mistuie:
Duioasă noaptea potoli-ţi-va arşiţa,
Dar soarele ţi-o va aprinde-n zori din nou
Şi astfel vei tînji ani grei şi-ndelungaţi,
Căci încă nu-i născut mîntuitorul tău [3].
Aceasta-i plata dîrzei tale dragoste
De oameni; căci tu, zeu fiind, sfidaşi pe zei
Şi oamenilor dar necuvenit le-ai dat.
De-aceea vei veghea de-acum pe-aceste stînci
De-a pururi în picioare, ţapăn, nedormit.
Zadarnic ridica-vei rugăminţi spre cer,
Căci inima lui Zeus rămîne crîncenă:
Domnia nouă pururi e tiranică.

---

[1] Hefaistos, fiu al lui Zeus şi al Herei, coboară şi el din Ouranos, ca Prometeu, nepot al zeului primordial prin maică-sa, Themis.

[2] Pentru Eschyl, Themis e „zeiţa cea cu gînduri înţelepte". În tradiţia reprezentată de Hesiod, ea trecea însă drept născătoare a Horelor — personificări a trei Virtuţi cardinale în ochii vechilor greci: Disciplina, Dreptatea şi Pacea.

[3] De bună seamă, gîndul lui Hefaistos nu merge la Heracles, a cărui naştere — după trecerea a 13 generaţii — singur Prometeu o putea cunoaşte. Cuvintele Zeului-faur vor să spună doar că tăria legăturilor sale e de nezdruncinat.

CRATOS

De ce te vaieți în deșert? Tu nu urăști
Pe zeul urgisit de zei și care-acum
Furat-a pentru muritori comoara ta?

HEFAISTOS

Noi sîntem rude; sîntem și prieteni buni.

CRATOS

Așa-i; dar cum nesocotești poruncile
Părintelui preasfînt[1]? De dînsul nu te temi?

HEFAISTOS

Tu ești întotdeauna prea-ndrăzneț și crunt.

CRATOS

Plîngîndu-l nu-l ajuți de loc și n-are rost
Să te topești în frămîntări zadarnice.

HEFAISTOS

Ah, blestemată fie meseria mea!

CRATOS

De ce-o blestemi? Ea nu-i de vină nicidecum
De toate-aceste suferinți cari s-au ivit.

HEFAISTOS

O dăruiesc cu bucurie altcuiva.

[1] Vezi mai sus p. 213, n. 2.

CRATOS

Nici zeii nu-și aleg ei înșiși soarta lor [1],
Căci astăzi numai Zeus e liber pe deplin.

HEFAISTOS

O știu și nu pot afirma că nu-i așa.

CRATOS

Atunci apucă-te să-i pui cătușele,
Să nu te vadă Tatăl sfînt [2] că șovăiești.

HEFAISTOS

Cătușele sînt la-ndemînă, lîngă noi.

CRATOS

Așază deci cătușa-n jurul brațului,
Dă tare cu ciocanul; fercă-l de stînci.

HEFAISTOS

Îndată-i gata tot ce este de făcut.

CRATOS

Lovește tare, strînge, strînge, nu slăbi;
Viclean cum e, dezleagă lanțuri și mai tari.

HEFAISTOS

C-un braț am terminat: e cetluit deplin.

---

[1] Cîndva, la începutul Firii, zeii și-au împărțit între dînșii stăpînirea universului. Fiecare a căpătat un domeniu definit, singură voința lui Zeus n-a fost legată de un cîmp de acțiune anume.

[2] Vezi mai sus p. 213, n. 2.

CRATOS

Acum încătușează-i brațul celălalt:
Să-nvețe că nu-i el mai înțelept ca Zeus...

HEFAISTOS

Pe mine numai el mă va putea certa.

CRATOS

Acuma țintuiește-l viguros, bătînd
Acest piron usturător prin pieptul lui.

HEFAISTOS

Vai Prometeu, mă doare-amarnic chinul tău.

CRATOS

Tu stai bocind aici pe dușmanul lui Zeus?
Ia seama să nu te bocești pe tine chiar.

HEFAISTOS

Privelișteа aceasta cruntă tu n-o vezi?

CRATOS

Văd cum pe drept e pedepsit un vinovat.
Dar pune-i lanțurile-n jurul coastelor.

HEFAISTOS

Le pun căci trebuie; dar tu nu-mi da porunci.

CRATOS

Ba-ți dau și încă ți le dau cu furie.
Coboară; prinde-i șoldurile repede.

HEFAISTOS

Am și făcut-o fără multe oboseli.

CRATOS

Acuma fcrecă-i picioarele-n cătuși,
Dar strînge tare: e sever stăpînul tău.

HEFAISTOS

Cum ți-e făptura, tot așa-i și limba ta.

CRATOS

Fii tu cît vrei de blînd, dar nu lua-n deșert
Ne-nduplecarea și-ndărătnicia mea.

HEFAISTOS

Putem pleca: e strîns în lanțuri corpu-ntreg.

CRATOS

Blesteamă-acum și fură iarăși de la zei
Comori ca să le dărui muritorilor[1].
Îți pot aceștia potoli durerile?
Mințiră cei ce te-au numit „Prevăzător"[2].
Ai merita frumosu-ți nume numai cînd
Te-ai fi știut feri de-aceste pătimiri.

(Cratos, Bia, Hefaistos ies.)

---

[1] În greceşte, termenul folosit de poet — *ephemeroi* — înseamnă mai mult decît „muritori": „ființe de o zi".

[2] *Prometheus (pro manthano)* înseamnă în greceşte „prevăzător", „prudent". Deprinderea jocurilor de cuvinte întemeiate pe etimologii corecte sau fanteziste e frecventă la Eschyl (cf. *Agamemnon*, pag. 75, n. 2, pag. 88, n. 1).

Divin Eter, voi vînturi iuți, talazuri largi
Cari vă-nălțați vuind din rîuri și din mări,
Tu Gea, sfîntă mamă-a tuturor, tu ochi
Atoatevăzător [1] al Soarelui: priviți
Un zeu pe care-l pun la cazne ceilalți zei.
Ani lungi, fără număr mă voi zbuciuma
Strivit de dureri, umilit, ferecat
În lanțuri pe cari pentru mine
Le-a dat la lumină stăpînul cel nou [2]
Al celor etern fericiți.
Amarnica mea suferință de azi și de mîne
Mă-năbușă greu și nu știu:
Sfîrșitul ei cînd va veni?
Dar ce vorbesc? Eu toate suferințele
Cari mă pîndesc, le-am prevăzut; nici un necaz
Nu-mi va sosi pe neștiute. Trebuie
Să-mi port povara ce mi-e dată; bine știu
Ce ne-ndurate-s vrerile Destinului [3].
Că-mi spun sau că nu-mi spun durerile,
Tot una e. Mă zbucium crunt, deoarece
Un dar de preț făcut-am muritorilor:

---

[1] Pentru greci, începînd cu Homer, Soarele e divinitatea „ce știe totul și vede totul" (cf. *Agamemnon*, pag. 101, n. 1). În acest loc, textul nu vorbește însă de un „ochiu atoatevăzător", ci de o "roată" *(kyklos);* reminiscență poate a credinței primitive care vedea în soare o roată înflăcărată și care se întîlnește și în *Edda.*

[2] Zeus, feciorul lui Cronos, devenit domn al zeilor și stăpîn al lumii după detronarea părintelui, povestită de Hesiod în *Theogonia*, 492 și urm. (vezi și *Agamemnon*, pag. 61).

[3] Nu fără temei s-a relevat ciudățenia acestei recunoașteri a atotputerniciei destinului din partea unui autor a cărui operă mărturisește o concepție despre raporturile omului cu divinitatea în multe privințe opusă fatalismului homeric. Cf. *Introducerea* p. 26.

În surcă găunoasă [1]-am coborît din cer.
Văpaia tăinuită-a focului, tezaur scump,
Izvor al meşteşugurilor omeneşti [2].
Aceasta-i crima grea pe care-o ispăşesc
Încătuşat aici sub cerul larg deschis.
Vai, vai,
Ce vuiet, ce miros ascuns soseşte-aici?
De zei? De simpli muritori? De semizei [3]?
Ce martor suferinţii melc vine-acum
În ţara asta-ndepărtată? Şi ce vrea?
Priviţi-mă: un zeu în lanţuri, urgisit
De Zeus şi de zeii ceilalţi
Cari intră-n măreţu-i palat
Şi stau la ospeţe cu el,
Fiindcă pe oameni prea dragi i-am avut.
Dar vai, ce se-aude de pare
Un streapăt de paseri? Eterul tresare
De freamăt uşor de aripi.
Mi-e teamă de tot ce se-apropie-acum.

(Purtat pe un „car înaripat", Corul, format din 12 Oceanide, pătrunde în scenă din dreapta şi se opreşte în preajma piscului de care e ţintuit Prometeu.)

---

[1] Tradiţii asemănătoare, despre flacăra coborîtă din cer pentru a fi pusă la dispoziţia muritorilor, se păstrează în mitologia indiană, pentru care *Agni* (focul) e o adevărată divinitate. „Surca găunoasă" — *narthex* — e planta numită de botanişti *ferula communis*.

[2] În concepţia celor mai mulţi greci, ridicarea oamenilor din barbaria primordială era opera unui erou binefăcător — după unii Orfeu, după alţii Palamede sau Minos, după Hesiod şi Eschyl — Prometeu. Ideea unei lente evoluţii, legată de succesiva descoperire a celor mai elementare meşteşuguri şi-a găsit expresie abia în gîndirea lui Epicur şi, sub înrîurirea acestuia, în admirabilul cînt al V-lea al poemului lui Lucreţiu, *Despre natură*.

[3] Originalul grec face aluzie la fiinţe a căror natură se situează între aceea a zeilor şi a oamenilor, aşa cum erau închipuite Oceanidele.

CORUL

N-ai teamă: cu dragoste-n suflet coboară năvalnicul stol
Al nostru pe locul acesta,
Cu voia părintelui nostru Okèanos.
Zefiruri ne-aduscră repede-aici:
Bătăi de ciocan răzbătură-n adîncul
Speluncelor noastre-nvingînd
Sfiala naivă din noi
Şi grabnic pornirăm la drum în rădvanul cu-arîpi.

PROMETEU

Vai, vai,
Vlăstare-ale rodnicei Thetis,
Copile-ale scumpului nostru părinte
Okèanos care pămîntul întreg împresoară [1]
Cu apele-i nepotolite,
Priviţi-mă: strîns în cătuşi
Eu stau, nevolnică veghe
Pe piscul înaltelor stînci.

CORUL

Vedem, Prometeu, şi-ntristaţi ochii noştri
De pîclă de lacrimi se umplu văzînd
Făptura ta-n lanţuri legată
Topindu-se-n chinuri pe stîncă.
Sînt noi azi stăpînii-n Olimp; după noi legi împarte
Porunca-i tiranică Zeus, sfărmînd astăzi
În praf pe giganţii puternici de ieri [2]

---

[1] În cele mai vechi reprezentări ale grecilor, lumea locuită *(oikoumene)* se înfăţişa ca un taler înconjurat de apele fluviului Okeanos. Această imagine rudimentară se regăseşte pînă şi în hărţile primilor geografi.

[2] Textul original vorbeşte de „uriaşii" sau „giganţii de altădată", cu alte cuvinte de Titanii din numărul cărora face parte Prometeu.

PROMETEU

Mai bine m-ar fi aruncat sub pămînt,
În Tàrtarul [1] fără hotare
Al întunecatului Hades,
Ca nimeni din zei sau din oameni
Să nu se mai simtă-ncîntat că mă vede
În lanțuri legat.
Acum sînt batjocura vînturilor,
Spre dulcea plăcere-a vrăjmașilor mei.

CORUL

Dar care din zei este-așa de hain,
Să-l bucure aceste dureri?
Și cine nu simte-ndurare de tine, afară de Zeus?
Acesta, vai, ne-nduplecat ține-n mîni stăpînirea
Asupra vlăstarelor lui Uranòs [2]
Și n-are s-o lase decît
Cînd inima-i fi-va sătulă de ca
Sau cînd i-o va smulge
Un zeu mai viclean decît dînsul.

PROMETEU

De mine oricît în lanțuri de-ocară mă puse
Avea-va nevoie pritanul [3]
Fericilor, ca să-i dezvălui
Urzeala ce-odată
Domnia din mînă-i va smulge [4].

---

[1] Pentru Eschyl, ca și pentru Homer, Tartarul e partea cea mai afundă a Hadesului, lumea subpămînteană.

[2] *Ouranos* (cerul), cel dintîi dintre zeii panteonului grec. Feciori ai acestuia fuseseră Cronos și Titanii, asupra cărora se înverșuna dușmănia lui Zeus.

[3] Înțelesul cuvîntului e „șef", „căpetenie". În cetățile guvernate democratic, pritanul va deveni un simplu magistrat.

[4] Aluzia, obscură, se va lămuri întrucîtva, mai tîrziu, de-a lungul dialogului dintre Prometeu și Io.

Zadarnic spre mine veni-va
Cîntînd rugămintea-i microasă,
Zadarnic amenințări va rosti
De cari nu mă tem;
Cît timp nu voi fi dezlegat din cătușe,
Nici un cuvînt nu vor spune
Buzele mele.

CORUL

Prea ești îndrăzneț și nimic nu-nvățași
Din grelele tale dureri;
Prea liber ți-e-n gură cuvîntul.
În inima noastră, vai, groaza pătrunde:
Ce soarte avea-vei și cînd va sosi
Sfîrșitul durerilor tale?
Căci tainic e gîndul, de piatră
E inima celui din Cronos născut.

PROMETEU

Amarnic e Zeus, o știu, și dreptatea
E-n mîinile lui; însă totuși
Lipsit de putere va fi,
Cînd fi-va lovit de năpastă:
Uitîndu-și mînia, cuprins de iubire,
Cu dor coborî-va la mine
Cel care cu dor îl aștept.

CORUL

Vorbește-ne și spune-ne amănunțit,
De ce te-a osîndit acum mărețul Zeus
Așa cumplit și-umilitor? Arată-ne
Ce s-a-ntîmplat — de nu ți-e cumva greu s-o spui[1].

[1] Cum s-a observat cu dreptate, „*Corul... n-are în această tragedie altă funcțiune decît aceea de a provoca mărturisirea eroului, ajutînd ca chipul lui răzvrătit să se desprindă, bine reliefat, pe fondul universului supus*“ (Alice Voinescu, *Eschil* p. 141).

Mă doare și să spun aceste întîmplări,
Mă doare și să nu le spun: c trist oricum.
De mult, cînd zeii stăpîniți de furie
Se-ncăierară între dînșii-nverșunați [1],
Vrînd unii să dea jos pe Cronos cel bătrîn
Și să ridice-n tron pe Zeus, iar alții vrînd
Să-mpiedice pe Zeus de-a fi stăpîn pe zei,
Eu n-am putut convinge pe Titanii mei,
Fii lui Uranòs și-ai Gcei, să urmăm
Povața mea: aceștia-ncredințați deplin
Că biruința forța singură ne-o dă,
Respinseră-n trufia lor tot planul meu.
Dar Temis-Gea, mama mea — cea unică[1]
Deși cu multe nume — mi-a prezis ades
Desfășurarea aspră-a viitorului,
Spunînd că-n luptă-aveau să fie-nvingători
Nu cei cu brațe tari ci cei cu cap isteț.
Cînd eu le-am spus acestea, dînșii nici n-au vrut
S-asculte, ci m-au părăsit înfuriați.
Găsii atunci, cum mă-ndrumase mama mea,
Că mult mai bine fac luptînd alături ea
De Zeus, spre marea mulțumire-a mea și-a lui.
În urma iscusinței mele Tàrtarul
Închise-n negurosul, tristul său mormînt
Pe Cronos și pe soții lui. De sprijinul
Ce astfel i-am adus, puternicul stăpîn
Al zeilor mă răsplătește cu torturi,
Căci tirania are pururi boala grea
De-a nu se-ncrede nici în bunii săi amici.
De-ntrebi ce fărdelege-am săvîrșit de-s pus
Astfèl la chinuri, te voi lămuri deplin.

---

[1] Povestirea lui Prometeu se întemeiază pe o tradiție privind lupta lui Zeus cu Titanii, despre care astăzi nu mai avem cunoștință. Varianta păstrată de Hesiod în *Theogonia* se deosebește simțitor de cea adoptată de Eschyl.

[2] În Hesiod (*Theogonia*, 135), Gea și Temis sînt înfățișate ca mamă și fiică. Contopindu-le, Eschyl pare să fi urmat o tradiție diferită, probabil attică.

Cînd se sui pe tronul tatălui învins,
Zeus grabnic fiecărui zeu îi dărui
Menirea sa [1] și-și întocmi domnia cum
I-a fost pe plac, dar la sărmanii muritori
Nu se gîndi, ba chiar voia ca neamul lor
Stîrpindu-l să crească unul nou.
Nu i se-mpotrivi nici unul decît eu:
Eu cutezai și mîntuii pe muritori
De-a coborî la sumbrul Hades fulgerați.
De-aceea pătimesc în aste lanțuri tari,
Amare de-ndurat și triste de văzut:
Cu mila mea de muritori nu meritam
S-ajung aici, și totuși iată-mă legat
De stînci, batjocură privirilor lui Zeus.

CORUL

Din fier și piatră sînt făcuți aceia cari
N-au milă de durerea ta, o, Prometeu.
N-am fi crezut că vom vedea dureri adînci
Cum sînt acestea cari ne sfarmă inima.

PROMETEU

Cei dragi ai mei de m-ar vedea, s-ar îngrozi.

CORUL

Dar pentru oameni altceva n-ai mai făcut?

PROMETEU

Oprii pe oameni de-a-și vedea destinele [2].

---

[1] Vezi mai sus. p. 216, n. 1.

[2] Lotul inevitabil al oamenilor fiind moartea, binefacerea cu care se mîndrește Prometeu e de a-i fi ajutat să-și păstreze încrederea în viață. Cf. Horațiu, *Ode* III 29, 29 —30: *„Un zeu cuminte ține sub negrul văl al nopții toate cele ce vor veni...“*.

CORUL

Ce fel de leacuri ai găsit acestei boli?

PROMETEU

Le-am semănat în suflete speranțele [1].

CORUL

Într-adevăr, un mare bine le-ai făcut.

PROMETEU

Le-am coborît apoi văpaia focului.

CORUL

Și muritorii au acuma flacăra?

PROMETEU

Și multe meșteșuguri vor avea prin ea.

CORUL

Aceasta-i marea crimă pentru care Zeus
Te-a pedepsit cu-atîtea cazne crîncene?
Dar suferința ta cînd va avea sfîrșit?

---

[1] Textul sună: „oarbele speranțe" și adjectivul nu-i de bună seamă ales la întîmplare. Cei mai mulți gînditori și poeți ai Eladei vorbesc despre nădejde ca despre un rău: amestecată cu relele, în chiupul Pandorei, ne-o înfățișează Hesiod; tot un rău e și pentru Theognis, care nu șovăie s-o asemuie cu primejdia; în cîteva versuri splendide, Pindar o evocă — aci trufașe, aci umilă, — umflîndu-se ca valul pe marea iluziilor. Pentru greci, deci, speranța n-a fost niciodată o virtute, cum avea s-o proclame pentru întîia oară creștinismul; și-i era rezervat poetului modern să cînte dulcața iluziei cu căldura cu care o face Hölderlin în *Hyperion*.

Nicicînd, decît cînd îi va fi pe plac lui Zeus.

CORUL

Pe plac? Dar tu ce speri? Tu nu vezi c-ai greșit?
Să-ți spunem ce-ai greșit, ni-e greu și te-ar durea.
De-aceea să nu mai vorbim de-acest necaz;
Iar tu să cauți să scapi de suferința ta.

PROMETEU

Cînd nu ți-e prins în laț piciorul, e ușor
Să cerți și să-ndrumezi pe cel năpăstuit.
Dar eu știam ce chin amar aveam să-ndur;
Eu am greșit cu voia mea: o spun deschis:
Sînt torturat fiindcă-am ajutat pe om.
N-aș fi crezut că pentru-acest păcat al meu
Aveam să trec prin suferința de-a zăcea
În lanțuri grele țintuit aici de stînci.
Dar nu bociți această schingiuire-a mea,
Ci coborîți și-mi ascultați cuvintele,
Ca să-nțelegeți soarta ce m-adulmecă.
Veniți, veniți la mine; fiți alături
De mine-n chinul meu: rătăcitoare-n veci
Năpasta ne lovește rînd pe rînd pe toți [1].

CORUL

Cu drag ne supunem
Chemărilor tale,
Și dîndu-ne jos din rădvanul cu-arîpi,
Ce drumul sprințarelor paseri urmînd
Ne-aduse grăbit
La stîncile-acestea pustii,

[1] O idee asemănătoare la Herodot, 1 207: *„există o roată a rosturilor omenești, care, în necontenita-i mișcare, nu lasă pe aceiași indivizi să izbîndească într-una...“*

Venim s-ascultăm
Întreagă povestea durerilor tale.

(Intră Okèanos.)

OKÈANOS

Sosesc terminînd mult întinsul meu drum,
Mînîndu-mi spre tine cu zor, Prometeu,
Fugarul meu înaripat [1], fără frîne,
În zbor furtunatic,
Căci soartea-ți amară mă doare profund.
Așa se și cade să fac, întrucît
Noi sîntem rudenii [2]:
Dar chiar dacă n-am fi, în inima mea
Nu-i altul mai drag decît tine.
Cum mie nu-mi place de loc vorbăria,
Arată-mi, te rog,
Ce pot eu să fac ca să-ți fiu de-ajutor?
Căci nu vei putea niciodată să spui
Că ai un prieten mai bun decît mine.

PROMETEU

Ce față văd? Sosișsi și tu aici să fii
Durerii mele martor? Cum ai cutezat,
Lăsînd talazul care-ți poartă numele,
Lăsîndu-ți grotele scobite-adînc în stînci,
Să vii aici, în țara fierului [3], să vezi

---

[1] Cît se poate judeca, Okeanos se arată călare pe un cal înaripat (Cf., mai departe, versul 395); alți interpreți se gîndesc la un grifon.

[2] Ca și Prometeu, Okeanos trecea drept fiu al lui Ouranos și al Geei.

[3] În original, ținutul unde se găsește Prometeu e arătat ca „născător de fier", „bogat în fier", așa cum își închipuiau grecii Sciția, pe care o localizau uneori în Caucaz, alteori pe țărmul de nord al mării Negre. Abia *Istoria* lui Herodot (jum. sec. al V-lea î.e.n.) avea să contribuie la limpezirea cunoștințelor în această privință.

Aprinsele-mi dureri, împărtășindu-le?
Privește-mă: amic cucernic al lui Zeus,
Cu-al cărui sprijin el domnia-și înălță,
Sînt chinuit aicea din porunca lui.

OKÈANOS

Văd, Prometeu, și bune sfaturi vreu să-ți dau,
Cu toate că tu ești destul de priceput.
Cunoaște-te pe tine însuți[1]; caută-apoi
Căi noi, căci nou e și stăpînul zeilor.
De nu vei înceta s-arunci ocări lui Zeus,
El are să le-audă, oricît stă de sus,
Și suferințele de azi îți vor părea
Un joc pe lîngă cele ce te vor lovi.
De-aceea smulge-ți furia din inimă
Și cată modru de-a scăpa de schingiuiri.
Sînt vechi și cunoscute vorbele ce-ți spun,
Dar tu vezi însuți, Prometeu, ce dobîndești
Cu-o limbă prea semeață și prea liberă.
Tu încă nu te-ai săturat de cîte-nduri,
Ci vrei să-ți mai sporești nenorocirile.
Ascultă sfatul meu și nu te-mpotrivi
Destinului[2], căci vezi cît e de ne-ndurat
Stăpînul care azi domnește peste noi.
Acum eu plec și stăruiesc: nu cumva pot
De chinurile-acestea grele să te scap?
Tu însă stai domol și nu mai blestema.
Îndemînatic și-nțelept cum ești, nu vezi
Că limba fără frîu aduce pacoste?

PROMETEU

Te fericesc că-ți duci în voie zilele,

[1] E faimosul dicton delfic, adoptat ca îndreptar de Socrate în predicația lui morală.

[2] Textual: „și nu-ți oferi membrele înțepăturii boldului", sfat echivalînd — evident — cu un îndemn la resemnare. În legătură cu concepția despre Destin a autorului piesei, vezi mai sus. p. 219, n. 3.

Deși la toate fost-ai demn părtaș al meu.
Dar, rogu-te, nu-ți pierde timpul în deșert:
Zadarnice-s oricc-ncercări: n-ai să-l convingi.
Ia seama să n-o pați c-ai coborît aici.

OKÈANOS

Pe alții mult mai bine-i sfătuiești decît
Pe tine însuți: faptele mi-o dovedesc.
Dar nu mă poți abate de la gîndul meu.
Eu sper și sper că Zeus tot îmi va hărăzi
Putința să te scot din grelele-ți cătușe.

PROMETEU

Bunăvoința, știu, niciclnd nu ți-a lipsit
Și nici acum nu pregeți. Însă nu-ncerca
Să-mi fii de ajutor, căci n-ai să poți s-o faci,
Oricît te-ai strădui. Stai deci în liniște,
Ținîndu-te departe de primejdie.
Nu vreau ca, dacă astăzi eu îndur torturi,
Și alții mulți să sufere cu mine-n rînd.
Destul mă doare-n suflet crîncenul destin
Al fratelui meu Atlas, care-n zările
Apusului pe umeri poartă neclintit
Pilastrul[1] cerului și al pămîntului;
Mă-ndurerează Tifon, monstrul zămislit
De Gea[2] și prin grotele Siciliei
Adăpostit odinioară, care, cînd
Scrîșnind din dinții sutei lui de capete

[1] Originalul vorbește de o coloană *unică*, susținută de Atlas, potrivit unei tradiții al cărei ecou se întîlnește și la Homer, (*Odiseea*, I 53). La Hesiod (*Theogonia*, 517—520), Titanul — *„supus nevoii"* — sprijină cerul cu *„creștetul și cu brațele-i neobosite"*. E reprezentarea mai des întîlnită în arta plastică a grecilor. Cf., mai departe p. 234, n. 2.

[2] În mitologia greacă, *Typhon* sau *Typhos* e personificarea puterilor ce prilejuiesc cutremurele de pămînt și erupțiile vulcanice. De-aci și localizarea lui în regiuni ale lumii mediteraneene expuse acestui soi de primejdii.

La luptă se porni cu zeii, fu zdrobit.
Din ochii lui privirile gorgonice
Părea că-n praf vor doborî din cer pe Zeus,
Cînd fulgerul acestuia, etern aprins,
Cu tunete și cu văpăi năvalnice
Se năpusti asupra lui și-i amuți
Amenințările semețe: trăsnetul
Îl arse tot și-i nimici puterile.
Acum el zace ca un leș pe țărmurii
Strîmtorilor întinsei mări, ascuns
Sub nestatornicele Etnei rădăcini [1];
Pe pisc Hefaistos bate cu ciocanul său,
Iar într-o zi din înălțimi porni-se-vor
Aprinse rîuri vrînd cu dinți de flacără
Să mistuie cîmpiile Siciliei [2].
Căci Tifon, oricît e de prefăcut în scrum
De fulgerul lui Zeus, va răbufni vărsînd
Vîrtejuri de săgeți aprinse și de foc.
Tu ești isteț: n-ai lipsă de povața mea:
Ajută-te cum vei putea; la rîndul meu
Eu am să-ndur această soarte pînă cînd
Lui Zeus i se va stinge-n fine furia.

OKÈANOS

Dar tu nu știi că vorba dulce, Prometeu,
Tămăduiește și jignirea cea mai grea?

PROMETEU

Cînd inima o poți înduioșa la timp
Și nu cu sila-i potolești pornirile.

---

[1] Vezi nota precedentă. După Homer, prima așezare a monstrului ar fi fost în țara arimilor, în părțile muntoase ale Ciliciei (*Iliada* II 785).

[2] Fără excepție, comentatorii consideră aceste versuri ca inspirate de erupția Etnei din anul 479/478 î.e.n. Alte izbuceniri păgubitoare ale vulcanului sînt amintite pentru anii 425 și 396/395.

OKÈANOS

Dar dac-aș cuteza și-aș stărui,
Crezi că din asta ar ieși vreo pagubă?

PROMETEU

E o sforțare de prisos, un gînd naiv.

OKÈANOS

Las' să bolesc de-această boală; mai folositor
E ca-nțeleptul să nu pară prea-nțelept.

PROMETEU

De pasul tău tot cu voi fi cel vinovat[1].

OKÈANOS

Cuvîntul tău acasă mă trimite-atunci.

PROMETEU

Nu vreu să suferi pentru cutezanța ta.

OKÈANOS

Din partea preaputernicului nostru domn?

PROMETEU

Din partea lui: ia seama deci, să nu-l jignești.

---

[1] Întreagă scena îndepărtării lui Okeanos e pătrunsă de o amară ironie. Episodul, s-a observat cu dreptate *„proiectează o lumină nouă asupra eroului și înfățișează o nouă latură a firii lui. Răzvrătit față de cei puternici, milostiv cu cei slabi, — iată-l pe Prometeu și în fața semenilor săi: el îi disprețuiește"* (Alice Voinescu, *Op. cit.* pag. 145—146).

OKÈANOS

Năpasta ta mi-e-nvățătură, Prometeu.

PROMETEU

Fugi deci: păstrează gîndul tău cel bun de azi.

OKÈANOS

Cuvîntul tău e tocmai după gîndul meu.
Îndată patrupedul meu înaripat
Străbate-va eterul ca să-și plece-apoi
Voios la staul subțiratelii genunchi.

(Iese.)

CORUL

Ne doare ursita-ți amarnică, o, Prometeu;
Șiroaie de lacrimi se varsă din triști ochii noștri
Pe fragezii noștri obraji;
Căci lege făcîndu-și din toanele sale
Azi Zeus te supune la cazne, precum stăpînește
Cu armele crunte pe zeii cari fură puternici odată.
Răsună de vaier pămîntul: mărirea străveche
A ta și a fraților tăi o jelesc,
Amar suspinînd de mila durerilor tale,
Acum muritorii cari spornici se-ntind
În vastele Asiei cîmpuri,
Fecioarele cari fără teamă de lupte
Trăiesc în Colchida [1],
Popoarele Scitici cari stăpînesc
Pămîntul limanurilor Meotidei [2],

[1] Amazoanele, pomenite și mai departe. Cf p. 246, n. 3.
[2] Lacul Maiotis e marea de Azov. În zilele lui Eschyl, sciții din jurul acesteia, păreau așezați oarecum la capătul pămîntului.

Războinicul neam al Arabiei [1] care
Pe-naltele culmi din Caucaz locuieşte
Şi zăngăne, dîrză oştire, din lăncile lui ascuţite.
Văzut-am pe timpuri [2] pe altul dintre Titani
În cazną de trainice lanţuri,
Pe Atlas, zeul stingher,
Cel care pe umerii săi cu imensă putere
Susţine pămîntul şi vînăta cerului boltă:
Vuieşte spărgîndu-se-n maluri talazul,
Gem adîncimile,
Noptaticul Hades de mila-i se zbate,
Izvoarele sfintelor rîuri boceşc suferinţele lui.

PROMETEU

Voi să nu credeţi că de slab sau de semeţ
Am amuţit: alt gînd îmi muşcă inima
Cînd văd ce chinuită este soartea mea.
Căci cine altul decît mine-a dăruit
Puterea tuturor acestor zei de azi?
Dar despre asta voi tăcea; nu voi vorbi
Nimic decît ceea ce ştiţi voi înşivă:
Cum am făcut pe muritori din tonţi, isteţi,
Trezindu-le din adormire spiritul.
Voi spune-aceasta nu ca să-i vorbesc de rău,
Ci ca iubirea mea spre dînşii s-o vedeţi [3]:
Priveau cu ochii, însă nu vedeau cu ei;

---

[1] Pomenirea arabilor printre neamurile caucaziene trezeşte nedumeriri şi explică încercările unor editori de a îndrepta textul, citind *Arias* în loc de *Arabias*. Dar tradiţia manuscrisă e aci sigură şi, de altă parte, imaginea pe care şi-o făcea poetul despre locul pătimirii lui Prometeu e plină de greşeli şi confuzii.

[2] Textul e în acest loc nesigur. Întreg pasajul referitor la Atlas e considerat de unii editori ca interpolat. Pentru modul cum e închipuită de poet suferinţa lui Atlas, vezi mai sus p. 230, n. 1.

[3] Vezi mai sus p. 220, n. 2.

Aveau auz, dar n-auzeau nimic cu el[1];
Mult timp în volburi de năluci le-nvălmășeau
Pe toate[2]; nu știau nici dulgheria ce-i,
Nici cascle-nsorite cum se făuresc;
Asemenea măruntelor furnici trăiau
Retrași în ascunzișurile grotelor[3];
Nu cunoșteau prin semne sigure cînd vin
Temuta iarnă, primăvara veselă
Sau vara pururi darnică, ci bîjbîiau
Nepricepuți[4]. Iubindu-i, eu i-am învățat
Ce-i răsăritul, ce-i apusul stelelor;
Le-am dat știința foarte-naltă-a cifrelor
Și folosirea literelor[5]; în sfîrșit
Le-am dat memoria ce-i mama muzelor[6]
Eu fui întîiul care boii-n jug i-a pus,
Silindu-i ca prin vajnicele lor puteri
Să ușureze opintirea omului,
Și care caii plini de foc i-a înhămat
La car, podoabă strălucitei bogății;
Eu fui întîiul care năvi a construit

---

[1] Lipsiți, cum erau de inteligență. În această ordine de idei, cf. versul lui Epicharm, păstrat de Plutarch: *„mintea vede și mintea aude: toate celelalte, surde și oarbe"* (fr. B 12 Diels).

[2] Textual: *„Asemeni arătărilor din vise își duceau viața, cît e de lungă, nedeosebind între lucruri"*.

[3] *„Cuceririle civilizației noi nu sînt clădite nici istoric, nici ierarhic: neorînduiala e voită. Căci Eschyl nu urmărește să ne înfățișeze istoria culturii, evocînd-o în etapele-i progresive, ... ci pune în lumina rosturilor eterne fapta măreață a generosului titan"* (A. Vaineșcu, *Op. cit.* p. 147).

[4] La greci, împărțirea anului în patru anotimpuri apare cu Homer.

[5] Toate aceste născociri sînt puse de Sofocle în seama lui Palamede (fr. 399). Prețuirea arătată de poet științei cifrelor trădează o înrîurire pitagoriciană.

[6] În greceşte *Mneme* sau *Mnemosyne*. Fiicele ei, cele nouă muze, personificau pentru cei vechi ansamblul activităților spiritului.

S-alunece cu-aripi de in în larg de mări [1].
Iar eu, cel care pentru neamul muritor
Făcui acestea toate, nu-mi găsesc un sfat
Să scap de suferința mea de azi.

CORUL

Grea suferință-nduri; pierzîndu-ți cumpătul
Te zbați ca vraciul slăbănog căzut bolnav
Și-n desperarea ta nu poți descoperi
Ce leacuri ți-ar tămădui durerile.

PROMETEU

Ca și mai tare să te miri, ascultă-acum,
Ce meșteșuguri și căi noi am născocit.
Întîi și-ntîi, cînd cineva cădea bolnav
N-avea nimica să-l ajute, nici fierturi,
Nici alifii, balsamuri, ci se mistuia
Lipsit de leacuri, pînă cînd eu în sfîrșit
Le-am arătat amestecele ierbilor
Cari toate morburile lor le vindecă [2].
I-am lămurit cum să-și prevadă sorțile,
I-am învățat să-și tălmăcească visele
Și le-am deschis șoptirile destinului:
De ce presemne să te ții cînd ești la drum?
Ce tainic înțeles cuprinde-naltul zbor
Al pasărilor, îndreptarea lor în zări
La stînga sau la dreapta, felul cum înghit,
Cum se-mprietenesc și cum se dușmănesc
Sau cum se strîng în stol? Ce lustru și culori
Cuvine-se să aibă măruntaiele,
Ce forme fiarea și ficatul paserei
Spre-a fi pe placul zeilor? Prin ardere

[1] Despre aceste cuceriri ale omului, etape hotărîtoare pe calea civilizației, cf. frumosul cor al lui Sofocle în *Antigona* (mai departe, p. 446).

[2] În textul grec, leacurile sînt împărțite în trei categorii: cele ce se mănîncă, cele ce servesc la uns, cele ce se beau.

De coapse groase și de mari spinări pe-altar
Am învățat pe oameni meșteșugul greu
De-a înțelege taincle văpăilor [1].
N-a fost de-ajuns atît: se află cineva
Să spună că-naintea mea descoperi
La oameni avuțiile pămîntului:
Arama, fierul dur, argintul, aurul?
Nu-i nimeni, căci ar fi un mincinos.
Pe scurt: azi toate meșteșugurile lor
Trudiții oameni de la Prometeu le au.

CORUL

Acuma lasă grija muritorilor;
Gîndește-te la mîntuirea ta. Avem
Speranța că, descătușat odată, tu
Nu vei fi mai puțin puternic decît Zeus.

PROMETEU

Nu asta-i voia Moirei care pe noi toți
Ne mînă; mii de suferinți mai am să-ndur
Pîn' la scăparea mea: deșteptăciunea e
Cu mult mai slabă decît tainicul Destin [2].

CORUL

Dar cine-s cei ce poruncesc Destinului?

PROMETEU

Sînt Moirele tustrele și-Eriniile [3].

---

[1] Sînt înșirate în text cele mai răspîndite căi de scrutare a viitorului, folosite de cei vechi de-a lungul întregei antichități. În aceeași ordine de idei, trebuie amintit rolul important al oracolelor, nu numai în drama attică, dar și în istoria diferitelor cetăți grecești.

[2] Cf. mai sus p. 219, n. 3 și *Introducerea*, p. 26.

[3] Cf. mai sus pp. 109, n. 1; 130. n. 1; 179, n. 1.

CORUL

Şi decît ele Zeus e mai neputincios?

PROMETEU

Nici el nu scapă de sfîrşitul ce-i e scris.

CORUL

Nu-i este scris lui Zeus ca el să fie Domn în veci?

PROMETEU

Aceasta nu căutaţi s-o ştiţi: nu mă-ntrebaţi.

CORUL

E-o taină sfîntă, dacă nu voieşti s-o spui.

PROMETEU

Vorbiţi de altceva; eu încă nu vă dau
Răspunsul; sînt silit să-l ţin ascuns cît pot,
Căci numai astfel, tăinuindu-l, voi putea
Să scap de lanţuri şi să scap de umilinţi.

CORUL

O, fie ca Zeus, domnitorul a toate,
Să nu-şi ridice-mpotriva dorinţelor noastre puterea;
Iar noi, aducînd sacrificii preasfinte de boi înjunghiaţi
Pe malul eternelor valuri ale părintelui [1] nostru,
Să nu lipsim a cinsti pe puternicii zei
Şi nici să cîrtim în cuvinte,
Ci-n minţile noastre să stea şi să nu se mai şteargă:
Că viaţa se cere lungită cu-nalte speranţe,
Iar inima vrea să se umple de dulci bucurii.
Dar iată, vedem îngrozite, că mii de torturi te frămîntă.

[1] Okeanos (în legătură cu care v. mai sus p. 228, n. 2).

Sfidînd pe puternicul Zeús,
Cu gîndul trufaș preamărești muritorii, o Prometeu.
Arată-ne, scumpe prieten: ce dar fără dar [1] le-ai adus?
Ce sprijin îți dau muritorii [2]? Tu nu cunoști oare
Amarnica lipsă de vlagă ce-ncătușcază
Acest neam prea orb și mînat de năluci[3]?
Căci nu vor putea niciodată sfărma muritorii
Cu mintea lor orînduiala lui Zeus.
Așa m-a-nvățat, Prometeu, pățania ta dureroasă.
Azi cîntecul meu este altul decît
Acela pe care-l cîntam
La baia și patu-ți de nuntă,
Cînd pe Hesiona, copila părintelui nostru,
Cu daruri bogate-nvingînd-o
Mircasă-o aduseși în casă [4].

(Intră Io, două coarne pe frunte indică spectatorilor transformarea la care a fost supusă.)

IO

Ce țară, ce neam e pe-aici? Și cine-i acesta
Pe care-l zăresc în cătuși ferecat
De stîncile-naltc?
Ce fărădelegi ispășești tu aici?
Vorbește-mi: ce fel de pămînt

---

[1] Textul e în acest loc corectat de unii editori într-un fel care face ca întrebarea să aibe înțelesul: *„ce bine ți-a adus binele tău?"* (mai în acord, credem, cu întrebarea formulată în versul următor).

[2] În original: *„efemerii"* (mai sus, p. 218, n. 1).

[3] Traducere liberă. În original: *„nu cunoșteai amarnica lipsă de vlagă, asemeni viselor, care stingherește neamul orb al oamenilor?"* Într-un sens analog, Pindar, *Pythice*, VIII 135 urm.: *„Ființe de o zi! Ce e fiecare din noi? Ce nu e? Om, vis al unei umbre!"*

[4] În lumea eroilor lui Homer, care înfățișează cel mai vechi fond de datini și credințe ale poporului grec, despre care ni s-au păstrat știri, e curentă deprinderea ca mirele să-și cîștige mireasa prin daruri bogate oferite socrului. Cf. notele noastre la *Iliada* (E.S.P.L.A., 1954), IX 146, XI 242—244 și *Odiseea* (E.S.P.L.A., 1956), I 378; XVIII 354—360.

E-acesta pe unde-s acuma pribeagă [1]?
Vai, vai,
Din nou mă arde strechea; iată, colo-n fund
E Argos cel născut din Gea, paznicul
Cu mii de ochi: înghite-l, o, pămîntule!
Mi-e groază cînd îi văd înaintînd mereu
Spre mine cu privirile-i nemernice.
Nici mort nu vrea pămîntul să-l ascundă:
Ieșind din adîncuri
M-alungă tutindeni pe maluri
Sfîrșită de foame și fără repaus.
Din țevile cu ceară-ngemănate
Aromitor suspină flautul. Unde
Mă poartă rătăcitele-mi cărări?
O, fiu al lui Cronos, cu ce ți-am greșit?
De ce mă lovișI cu osînda aceasta
Gonindu-mă fără-nectare, nefericita de mine,
Înnebunită de chinuri?
Cu fulgere arde-mă, înmormîntează-mă-n fundul pă-
mîntului,
Aruncă-mă pradă iazmelor mării:
Nu trece cu vederea
Rugăciunea ce-ți fac.
Ajungă-ți acum pribegiile mele,
Altmintrelea nu se mai termină chinul ce-ndur.

CORUL

Dar tu, Prometeu, tu auzi
Amarul cuvînt al fecioarei cu coarne de juncă?

---

[1] Episodul ce stă să înceapă are ca scop să alăture suferinței lui Prometeu, suferința unei alte victime nevinovate a lui Zeus. În același timp el dă prilej Titanului să-și mărturisească nădejdile, arătînd că-și așteaptă scăparea de la intervenția unui urmaș al fecioarei astăzi persecutate. În sfîrșit, „*în fața victimei lui Zeus, se trezește vie compătimirea Titanului; puterea sa creatoare exercită o acțiune binefăcătoare asupra conștiinței înnoptate a bietei femei: el trăiește în fața noastră acțiunea pentru omenire...*“ (Alice Voinescu, *op. cit.* p. 168).

PROMETEU

Cum să n-aud cu tînguirea jalnică
A vergurei lui Inachos, care-a aprins
De dragoste pe Zeus și-alergă-acum mereu
Gonită de turbata Herei furie?

IO

De unde știi numele tatălui meu?
Și cine ești spune, de știi cine-s eu
Și ce sînt durerile mele?
Căci drept ai ghicit chinul meu de-o zeiță trimis,
Ce trupul cu spinii aprinși ai turbării-mi străpunge.
Sosit-am aici istovită de fuga-mi nebună,
O jertfă a Herei geloase și răzbunătoare.
Mai este vre-o nenorocită
Să sufere-n lume ca mine?
Tu spune-mi acum
Ce mai am de-ndurat?
Ce sprijin, ce leacuri
Cunoști pentru apriga-mi boală?
Ascultă rugarea fecioarei pribege.

PROMETEU

Am să-ți spun astăzi tot ce trebuie să știi,
Nu-n pilde cu-ascunzișuri, ci deschis și clar,
Cum se cuvine pururi între-amici: cu sînt
Cel ce-a dat oamenilor focul: Prometeu.

IO

O, Prometeu, sprijinitor nefericit
Al omului, de ce sînt caznele ce-nduri?

PROMETEU

Abia sfîrșii să povestesc năpasta mea.

IO

Nu vrei să-mi dăruieşti şi mie lămuriri?

PROMETEU

Întreabă-mă ce vrei; n-am să-ţi ascund nimic.

IO

Cine-i cel ce-n acest abis te-a ferecat?

PROMETEU

Hefaistos m-a legat, dar Zeus a poruncit.

IO

Pedeapsa căror crime-o ispăşeşti aici?

PROMETEU

Ţi-ajunge-atîta; nu căuta să ştii mai mult.

IO

Dar spune-mi: care-i scopul grelei pribegii
Prin care trec şi cînd se va sfîrşi?

PROMETEU

Mai bine-i, asta să n-o ştii decît s-o ştii.

IO

Nu-mi tăinui ce voi avea de suferit.

PROMETEU

De cele ce-ţi voi spune nu te pizmuiesc.

IO

De ce mai stai și nu-mi dezvălui tot ce știi?

PROMETEU

Sînt gata, însă teamă mi-e că te-nspăimînți.

IO

Nu fi cu mine mai milos decît vreau eu.

PROMETEU

Fiindcă vrei, am să-ți vorbesc; ascultă deci.

CORUL

Stai: împlinește și dorința noastr-acum.
Să-și povestească dînsa-ntîi năpasta sa,
Apoi, cînd pribegiile-și va fi descris,
Să-și afle grelele-ncercări cari o pîndesc.

PROMETEU

Ai datoria, Io, să le faci pe plac,
Cu-atît mai mult că sînt surori cu tatăl tău.
E-o caldă mîngîiere să-ți astîmperi inima
Plîngîndu-ți soarta, cînd aceia ce te-aud
În lacrimi grele izbucnesc de mila ta.

IO

Nu știu cum v-aș putea-nșela speranțele;
Afla-veți deci din vorba-mi răspicată tot
Ce vreți să știți, deși mi-e greu să povestesc
Ce furii mi-a trimis zeița, cum apoi
Făptura mi-a schimbat-o, urîțindu-mă.
Ades prin camera-mi de fată fremătau
Nesăbuite visuri și mă ispitcau

Zicîndu-mi: „O fecioară plină de noroc,
În vergurie stărui cînd ți-e dat să ai
Cea mai rîvnită nuntă? Însuși Zeus e-aprins
De dorul tău și vrea mireasa lui să fii.
Tu nu disprețui, copilă, patul lui,
Ci ieși în lunca Lernei unde-s turmele
Și staulele tatălui tău, Inachos,
Plinind cu drag dorința aprigă-a lui Zeus".
Nopți după nopți mă frămîntai trudită-așa,
Pîn' ce-ntr-o zi mă-ncumetai apoi să spun
Părintelui meu visurile ce-am avut.
El soli evlavioși trimise repede
Să-ntrebe-n Pito și Dodona [1], prin ce fel
De fapte și cuvinte-ar împăca pe zei.
Aceștia n-au adus decît oracole
Prea tainice și cu-ndoielnic înțeles
Pîn'ce-ntr-o bună zi sosi lui Inachos
Răspunsul foarte lămurit ce-i poruncea,
Să mă goncască din palat și patrie
S-alerg pribeagă cît de larg e-acest pămînt:
Altmintrelea cu fulgeru-i de flacări Zeus
Îl va stîrpi-mpreună cu tot neamul lui.
Împins de-acest oracol al lui Loxias
Părintele meu, fără voia lui și-a mea,
Din casă m-alungă, silit la fapta rea
De-atotputernicia groaznică-a lui Zeus.
Atunci de-odată mintea și făptura mea
Schimbate fură, coarne-mi răsăriră-n cap,
Precum vedeți, și-mpunsă de-otrăvitul ac
Al strechei m-aruncai grăbit spre apele
Cerchnèei și izvorul Lernei, iar zorind
În urmă-mi pas de pas, porni gonindu-mă
Păstorul Argos cel din Gea zămislit.
Pe-acesta moartea-l fulgeră-n curînd;
Eu însă biciuită de zeiță-alerg

[1] Sanctuare oraculare faimoase în lumea greacă: primul al lui Apolon, al doilea al lui Zeus; unul în Grecia centrală (Pito e totuna cu Delfi), celălalt în Epir.

Mereu și-n nici o țară nu găsesc popas.
Cunoști acum năpasta mea. De știi cumva
Ce alte suferinți m-așteaptă, spune-le.
Din milă însă nu-mi minți: minciuna e
Cea mai nerușinată faptă pe pământ.

CORUL

Oprește-te, stai!
Niciodată o poveste amară ca asta
Urechile noastre n-au auzit;
Nici spaimă, pedeapsă sau chin ca acesta,
Grozav de văzut și grozav de-ndurat,
În inima noastră nu și-a-mplîntat
Prea-rece-le său ascuțiș.
Vai Moira, Moira,
Ni-e groază de ursita bietei Io.

PROMETEU

Prea vă grăbiți cu plînsul și cu spaimele
Și n-așteptați să știți tot ce va mai urma.

CORUL

Vorbește, spune: cei bolnavi sînt bucuroși
Să afle ce dureri au încă de răbdat.

PROMETEU

Întîia cerere vi s-a-mplinit acum:
Ați vrut să știți întîi din însăși gura ei,
Prin ce nenorociri amarnice-a trecut.
Acum deci ascultați ce va mai fi, ce chin
Îi pregătește Hera ca să sufere.
Tu însă, Io, ține minte tot ce-ți spun,
Să afli, pribegia-ți cînd se va sfîrși.
De-aici pleca-vei mai întîi spre răsărit,
Vei trece prin întinderi sterpe ca s-ajungi

În țara sciților nomazi cari locuiesc
În șatre de grădele puse-n care tari
Și poartă arcuri cu cari trag înverșunat.
Tu nu te-apropia de ei, ci grabnic treci
Pe țărm de-a lungul mării către alt pămînt.
În stînga locuiesc chalibii [1], un popor
De fauri duri de cari op e să te ferești:
Sînt cruzi și legea ospeției n-o cunosc.
Vei da de Rîul Furios [2], cu drept cuvînt
Numit așa, pe care însă n-ai să-l treci,
Căci n-are vad, și vei urca pe culmile
Caucazului, de unde rîul furtunos
Coboară-n văi. Va trebui apoi, trecînd
De creste-mpinse-n cer, s-o iei spre miazăzi.
Vei da aici de oastea Amazoanelor [3],
Cari pe bărbați urăsc și cari vor locui
Odată-n Temiscira lîngă Termodon,
Acolo unde Stînca salmidesică [4]
E moartea marinarilor și-a năvilor:
Acestea te vor îndrepta ce drum s-apuci.
Ajungi apoi prin poarta strîmtă-a mlaștinei
La-ngustul Istm Cimeric [5] și, plecînd de-aici,
Vei trece brațul Apelor Meotice [6]:
Vor ține minte muritorii fapta ta

---

[1] Neamul chalibilor e situat de cei mai mulți autori în Asia Mică. Pentru Eschyl, așezarea lor e în Sciția, cu ai cărei locuitori se confundă. S-a presupus că ne-am găsi înaintea unei străvechi tradiții despre zăcămintele de fier din munții Urali. Cf. și p. 228, n. 3.

[2] În greceşte: *Hybristes*. Localizarea lui e nesigură.

[3] Tradițiile privitoare la Amazoane le atribuie ca loc de baștină fie malurile rîului Thermodon, în regatul de mai tîrziu al Pontului, fie regiunea din jurul lacului Maiotis (Marea de Azov). Eschyl împărtășește prima opinie; Herodot, între alții, pe cea de-a doua.

[4] În epoca istorică, Salmydessos era o colonie pe țărmul tracic al Mării Negre, la nord de Bosfor.

[5] Astăzi istmul Perecop.

[6] Partea cea mai îngustă a mării de Azov, astăzi strîmtoarea Kerci.

Și trecătoarea Bòsporos [1] se va numi.
Lăsînd apoi Europa vei călca-n sfîrșit
Întinsul țărm al Asiei [2]. Stăpînul zeilor
Nu vi se pare-acum egal de ne-ndurat
Cu toți și pretutindenea? Ca zeu rîvni
Pe-această fată și-o năpăstui apoi.
Nevrednic pețitor avuși, copila mea;
Căci ceea ce din gura mea aflași acum,
Nu-mi pare-a fi decît abia un început [3].

IO

Vai mie, vai!

PROMETEU

Tu plîngi și te frămînți. Ce-ai face însă cînd
Ai ști durerile cari încă te pîndesc?

CORUL

Mai ai și alte suferinți să-i povestești?

PROMETEU

O mare furtunoasă de nenorociri.

IO

De ce să mai trăiesc? De ce să nu m-arunc
Din vîrful stîncilor ca, sfărîmîndu-mă,

[1] În greceşte, *boos poros* înseamnă „loc de trecere pentru un bou", respectiv „Trecătoarea vacii", etimologie explicată ca o reminiscenţă a legendarelor rătăciri ale fiicei lui Inachos.

[2] După cei mai mulţi autori antici, Bosporul cimmeric (strîmtoarea Kerci) despărţea cele două continente atunci cunoscute.

[3] Înduioşarea lui Prometeu, repede transformată în mînia care-l împinge să ameninţe pe Zeus, pregăteşte desfăşurarea ulterioară a acţiunii, precipitînd catastrofa cu care sfîrşeşte drama.

Să scap acum de toate suferințele?
Nu e mai bine ca de-odată să te stingi,
Decît să-nduri torturi în fiecare zi?

PROMETEU

Ce greu ai îndura atunci tu chinul meu,
Căci moarte mie soarta n-a voit să-mi dea:
Iar moartea e scăpare de orice dureri.
De-acum năpasta mea nu va avea sfîrșit
Decît cînd doborît va fi tiranul Zeus.

IO

Zeus va putea-nceta-ntr-o zi de-a mai domni?

PROMETEU

Cred că-ți va da plăcere prăbușirea lui.

IO

Cum nu, cînd cu din vina lui mă chinuiesc?

PROMETEU

Să știi deci că se va-ntîmpla precum îți spun.

IO

Şi cine-i va răpi toiagul lui regesc?

PROMETEU

El însuși cu nesocotința-i fără leac.

IO

Dar cum? Răspunde-mi, dacă nu ți-e greu s-o faci.

PROMETEU

Va face-o nuntă care-l va lovi amar.

IO

C-o muritoare sau zeiță? Spune-mi-o.

PROMETEU

Nu mă-ntreba, căci asta nu pot să ți-o spun.

IO

Și tronul și-l va pierde prin soția sa?

PROMETEU

Un fiu i se va naște mai voinic ca el.

IO

Și scrisa sorții el n-o poate ocoli?

PROMETEU

Nicicum, decît descătușîndu-mă de-aici.

IO

Și cine te va dezlega, de nu vrea Zeus?

PROMETEU

E scris să facă-aceasta unul din urmașii tăi.

IO

Mîntuitorul tău va fi un fiu al meu?

PROMETEU

A treia spiță după zece altele.

IO

Nu pot pricepe bine-aceste profeții.

PROMETEU

De-aceea nu-ntreba ce vei mai pătimi.

IO

De ce-mi întinzi un dar, ca să-l retragi apoi?

PROMETEU

Alege-ți una dintre două povestiri.

IO

Tu spune-mi cari sînt și mă lasă-apoi s-aleg.

PROMETEU

Pe care-o vrei: prin ce dureri mai ai să treci?
Sau: cine mă va dezlega-ntr-o zi de-aici?

CORUL

Tu dăruiește una nouă, alta ei;
Nu trece cu vederea ruga ce-ți făcu:
Arată-i ei cărările cari o pîndesc
Iar nouă pe cel ce te va scăpa de-aici.

Fiindcă mă rugați, eu nu mă-mpotrivesc
De-a vă dezvălui tot ce doriți să știți.
Întîi vorbi-voi, Io, despre goana-ta;
Adînc în minte sapă-ți vorbele ce-ți spun.
Cînd peste apa dintre țări vei fi trecut
Spre poarta-nvăpăiată-a răsăritului,
Vei da de-o mare-n clocot [1], pînă vei sosi
La lunca din Cistene, a Gorgonelor [2];
Acolo stau Forcidele, trei vergure
Cu trup de lebădă, cu cîte-un singur ochi
Și-un singur dinte, peste cari nici soarele
Nici luna n-au vărsat nicicînd lumina lor.
Cu ele stau, înaripate, trei surori,
Gorgonele preagroaznice, cu păr de șerpi;
Îți încetează răsuflarea cînd le vezi:
Ți-o spun aceasta, ca să știi să te ferești.
Vei da apoi de-o altă groaznică priveliște:
Ia seama la grifoni, zăvozii muți cu plisc,
Pe cari îi ține Zeus, și nu te-apropia
De oștile c-un ochi ale-arimaspilor [3]
Cari, neam de călărcți, trăiesc pe țărmurii
Cu aur ai Plutonului [4]. Ajunge-vei
Departe la popoare negre cari trăiesc
Înspre izvorul închinat lui Helios

---

[1] Aluzie greu de înțeles. Textul prezintă aci o lacună.

[2] Cum s-a relevat în mai multe rînduri, geografia lui Eschyl în această piesă e mai mult legendară. Alți autori situează sălașul Gorgonelor departe spre vest, la porțile Apusului.

[3] În tradiția mitică a grecilor, grifonii păzeau aurul împotriva atacurilor arimaspilor, popor fabulos, cu așezarea în Nordul necunoscut. Cu o generație înainte de Eschyl, Aristeas din Proconnesos scrisese despre arimaspi o epopee, ale cărei date fantastice sînt combătute de Herodot în mai multe locuri ale *Istoriilor* sale.

[4] Rîu necunoscut, poate născocit de Eschyl, care i-a dat un nume în raport cu regiunea unde-l situează (în greceşte, Pluton înseamnă: „Cel bogat", „Cel ce ascunde comori").

Din care rîul Etiops [1] coboară-n văi.
Urmează-i malul pînă dai de-un cataract
De unde, lîngă Biblos, prăvălindu-se
Din dealuri, Nilul își începe largu-i curs [2]
Sosi-vei astfel la pămîntul în triunghi [3]
Al Nilotidei, unde-ți este dat să ai
Cuib falnic pentru tine și copiii tăi.
De-ți este ceva-ntunecat și ne-nțeles,
Tu spune-mi-o și-ascultă cu-nțelegere:
Am pentru asta timp mai mult decît doresc.

CORUL

De-au mai rămas de povestit pățanii din
Mult încurcata-i pribegie, spune-le;
Dar dacă toate i le-ai spus, aminte-adu-ți
De rugămintea mare ce-ți făcurăm noi.

PROMETEU

Am arătat întreagă pribegia ei.
Ca să nu creadă că i-am spus închipuiri,
Voi povesti și suferința-i din trecut
Ca mărturie că cu adevăr grăiesc.
Lăsînd apoi deoparte ce e de prisos,
Voi spune, rătăcirea-i cum se va sfîrși. —
Cînd ai trecut de luncile moloșilor,
Pe culmile Dodonei unde-și are Zeus
Tesprotic templul și oracolul și cînd,

[1] Care va fi fost „izvorul lui Helios", e greu de spus. Judecînd după context, rîul numit aci Etiops, e Nilul.

[2] Pentru greci, Egiptul propriu-zis începea de la ultima cataractă (înspre nord), aceea avută în vedere de Eschyl și căreia Herodot îi zice *Kataduopa* (II 17). Un loc cu numele Biblos (în original e vorba de un șir de munți) nu există. Scornindu-l, Eschyl s-a inspirat probabil de la cuvîntul *byblos*, care în grecește înseamnă papyrus.

[3] Aluzia e la binecunoscuta Deltă (de la litera cu acest nume, care în alfabetul grec are forma unui triunghi).

Minuni cerești, stejarii sacri cari vorbesc [1]
S-au închinat în fața ta numindu-te
Pe față falnică mircasă a lui Zeus,
— Și poate ți-a plăcut acest cuvînt al lor —
Te ridicași înnebunită și porniși
Gonind pe țărm s-ajungi la largul Reci golf [2],
De unde-apoi pe drum întors venișî aici.
Prin secoli marca ce-ai urmat se va numi
Ionică, spre-a nu se pierde drumul tău
Nicicînd din amintirea muritorilor.
Ce-ți spun, ți-arată că eu văd cu mult mai mult
Decît le este dat să vadă altora.
Mă-ntorc la vechiul fir al povestirilor:
Voi ascultați deci împreună ce vă spun.
La capul țării, lîngă gura cu prundiș
A Nilului, este-o cetate, Canobos [3]:
Acolo Zeus îți luminează mintea iar,
Cu mîna lui ușoară mîngîindu-te.
Curînd vei naște din această-atingere
Pe negrul Epafos, cel ce va secera
În larga Nilului cîmpie holdele;
A cincia spiță-a ta, de cincizeci de surori,
În Argos se va-ntoarce iar, fără să vrea,
Fugind de fărdelegea nunții silnice
Cu înșiși verii săi; aceștia, scoși din minți,
O vor urma ca uliul pe porumbei
În setea lor de neiertate căsnicii [4].
Un zeu îi va opri de-a-și face voile:

---

[1] La Dodona, răspunsurile la întrebările credincioșilor se dădeau prin tălmăcirea de către preoți a foșnetului unui stejar închinat lui Zeus. Legenda întemeierii oracolului e povestită de Herodot, II 52 și urm.

[2] Marea Adriatică.

[3] „Gura cu prundiș", e brațul numit Canobic, la extremitatea vestică a Deltei, nu departe de locul unde avea să se înalțe mai tîrziu Alexandria.

[4] Cele cincizeci de surori sînt fiicele lui Danaos (Danaidele); verii lor, feciorii lui Aigyptos, fratele lui Danaos. Urmărirea la care face aluzie textul a fost pusă în scenă de Eschyl în tragedia *Rugătoarele*.

Pelasgicul pământ nu le va mai primi
Decît cadavrele străpunse de femei,
Căci, treze, noaptea fetele vor împlînta
Pumnale cu-ndoit tăiș în soții lor.
(Lovire-ar Cypris astfel pe vrăjmașii mei!)
Pe una însă-amorul o va-ndupleca
Să nu-și ucidă soțul: mai curînd va vrea
Să treacă drept o lașă-n ochii tuturor
Decît o ucigașă [1]. Dînsa naște-va
Regescul neam ce stăpîni-va Argosul.
Prea m-aș întinde zugrăvind și soarta lui.
Acesta zămisli-va pe eroicul
Arcaș prin care eu scăpa-voi de cătuși [2].
Aceasta mi-a prezis-o însăși mama mea,
De mult născuta Themis, soră de Titan;
Dar cînd și cum? Ar cere prea mult timp s-o spun,
Iar ție de nici un folos nu-ți poate fi.

IO

Vai mie, turbarea din nou mă cuprinde
Și creieru-mi iarăși s-aprinde rănit,
Iar ghimpele streche mă arde; se zbate
În pieptul meu inima plină de spaimă
Și ochii-mi rotesc amețiți.
Furtuna turbării mă smulge din căile mele
Și limba mi-e neputincioasă;
Iar cugetu-mi tulbure luptă zadarnic
În groaznica furie tălăzuire.

(Iese.)

CORUL

O înțelept, înțelept fu acela
Ce-ntîiul cu gîndul gîndi și-ntîiul cu rostul rosti,

[1] Hypermestra, soața lui Lynceus.
[2] Heracles, pomenit în mai multe rînduri în chip învăluit.

Că nu-i fericită decît însoțirea celor de-o seamă[1].
De-aceea nici celui de-averi încărcat,
Nici celui de mòșii-strămoșii săi mîndru
Să nu-i ceară fata omul de rînd.
Nicicînd, vai nicicînd, o sfintelor Moire,
Să nu ne sortiți pe nici una aleasă lui Zeus,
Nici dulce mireasă vreunuia dintre nemuritori,
Căci groaza ne trece văzînd
Pe Io, fecioara sfielnică, pradă
Mîniei năvalnice-a Hereі.
Cînd mirele-mi este de-o seamă cu mine,
Eu n-am nici o teamă.
O fie ca ochiul nici unuia dintre puternicii zei
Să nu se oprească la vruna din noi,
Căci lupta-i înfrîngere-ar fi și zadarnic s-ar zbate:
Nimic n-ar putea dobîndi. Și nici nu vedem,
Ce căi am avea să fugim de voința lui Zeus.

PROMETEU

Și totuși Zeus, oricît e de trufaș acum,
Smerit va fi-ntr-o zi: din nunta-i un vlăstar
Va răsări puternic, care va sfărma
Domnia lui tiranică, plinind astfel
Blestèmul aruncat de Cronos, tatăl său,
Cînd de pe tronul său străvechi fu răsturnat[2].
Dar calea de-a scăpa de soarte nici un zeu,
Afar' de mine, nu i-o poate dezveli:
Eu singur o cunosc. Tronezе deci de-acum
Cît vrea, semeț de tunetele-i crîncene,
În mîna-i dură scuturîndu-și fulgerul;
Nimic nu-l va putea opri de-a lunecа
În fundurile rușinoasei prăbușiri.
Un ne-ndurat dușman își pregătește-acum,
Dîrz și puternic, care va descoperi

[1] Aluzia pare a fi la Pittacos, unul din cei șapte înțelepți legendari ai Greciei.
[2] V. mai sus p. 219, n. 2.

O flacără mai tare decît fulgerul,
C-un tunet mai puternic decît trăsnetul
Şi-n stare să zdrobească-n praf tridintele
Cu care Poseidon răstoarnă ţări şi mări.
Astfel din propria-i năpastă va-nvăţa
Şi el ce-nseamnă: a fi rege şi-a fi sclav.

CORUL

Tu profeţeşti ce însuţi tu doreşti lui Zeus.

PROMETEU

Aşa se va-ntîmpla; iar eu i-o şi doresc.

CORUL

Şi crezi că cineva-l va doborî-ntr-o zi?

PROMETEU

Îi sînt ursite suferinţe mult mai mari.

CORUL

Nu te-nspăimînţi rostind aceste blasfemii?

PROMETEU

De ce m-aş teme, cînd să mor nu-mi este dat?

CORUL

Dar suferinţe mult mai grele-ţi poate da.

PROMETEU

Să facă ce va vrea: sînt gata la orice.

CORUL

Cei ce se pleacă-Adrăsteci [1] sînt înțelepți.

PROMETEU

Rugați-l, măguliți-l, căci e tare-acum;
În ochii mei e mai puțin decît nimic.
Domnească-n voie scurtul timp ce i-a rămas:
Mult n-are să mai fie rege zeilor.
Dar, iată, văd venind pe crainicul lui Zeus,
Pe credincioasa slugă-a noului stăpîn;
Desigur îmi aduce vești cu totul noi.

(Intră Hermes.)

HERMES

Vreau să vorbesc cu tine, procletul vicleau
Făr' de măsură, care crunt jignișI pe zei
Furînd de dragul muritorilor divinul foc.
Zeus vrea să-i spui ce nuntă îi-va cea
Prin care, cum zvonișI, domnia-și va sfîrși.
Dezvăluie-i această taină clar, deschis
Și fără vreun ocol. Nu mă sili să fac
De două ori același drum: prea bine vezi
Că astfel de purtări pe Zeus nu-l îmblînzesc.

PROMETEU

Solemnă și trufașă este vorba ta,
Precum se și cuvine unei slugi de zeu.
Zei noi, domnie nouă sînteți; vă simțiți
În cetățuia fără griji. Dar n-am văzut
Eu pînă-acuma doi tirani căzînd în praf?
Pe-al treilea, cel de azi, îl voi vedea curînd
Nemernic prăbușindu-se-n abis și el.
Nu crezi cumva că noii zei mă sperie?

[1] Personificare a necesității. „A se pleca Adrasteei", a accepta inevitabilul.

De asta-n firea mea nici slabă umbră nu-i.
Întoarce-te frumos la cel ce te-a trimis,
Căci n-ai să poți afla nimic din ce-mi ceruși.

HERMES

Trufia-ți pururi sfidătoare te-a făcut
S-ajungi la suferințele ce-nduri aici.

PROMETEU

Nu voi schimba nicicînd nefericirea mea
— Ascultă bine! — cu slugărnicia ta.
Mai bine stau rob umilit acestei stînci,
Decît să fiu umilul crainic al lui Zeus.
Trufașilor eu tot trufaș răspuns le dau.

HERMES

Pari mulțumit de starea-n care te găsești.

PROMETEU

Par mulțumit? Fire-ar ca mine mulțumiți
Vrăjmașii mei, iar într-aceștia ești și tu.

HERMES

Socoți că-s vinovat și eu de chinul tău?

PROMETEU

Să-ți dau răspuns deschis: urăsc pe zei, căci ei
Plătesc cu chinuri binele ce le-am făcut.

HERMES

Văd că-i de boală grea bolnavă mintea ta.

PROMETEU

Așa e, dacă-i boală ura de vrăjmaș.

HERMES

Nici de-ai fi mulțumit, n-ai fi de suportat.

PROMETEU

Vai, vai!

HERMES

Iată-un cuvînt rămas necunoscut lui Zeus.

PROMETEU

Îl va-nvăța, căci cruntul timp îl va sili.

HERMES

Pe tine totuși încă nu te-a cumințit.

PROMETEU

Așa-i; altfel c-un sclav ca tine n-aș vorbi.

HERMES

Nu vrei să-mi spui nimic din ce dorește Zeus?

PROMETEU

Vrea o dovadă de recunoștința mea?

HERMES

Îți bați de mine joc de parc-aș fi copil.

PROMETEU

Nu ești copil, și mai puțin decît atît,
Cînd speri să scoți din mine vreun cuvînt?
Nu sînt torturi și nu sînt viclenii prin cari
Zeus m-ar constrînge să-i dezvălui ce-a cerut,
Mai înainte de-a-mi fi scos cătușele.
De-aceea scapere-i în hăuri fulgerul
Și-ntreg imensul univers scufunde-se
În vifor alb de nea și-n trăsnete:
Nimic nu mă va face să-i destăinuiesc
Prin cine se va prăbuși domnia lui.

HERMES

Vezi în acestea pentru tine-un ajutor?

PROMETEU

Acestea toate hotărîte sînt de mult.

HERMES

Nebunule, de ce nu te-neumeți să tragi
Învățături din suferința ta de azi?

PROMETEU

Mă certi zadarnic: eu rămîn neclătinat.
Să nu crezi că temîndu-mă de furia
Lui Zeus voi deveni vreodat' un slăbănog
Și că-ntinzînd ca o femeie mîinile
Spre Zeus, pe care eu din inimă-l urăsc,
Îl voi ruga să mă dezlege. N-am s-o fac.

HERMES

Vorbesc, dar văd că e-n deșert cuvîntul meu.
Cu rugi eu nu te pot nici înmuia nici îmblînzi.
Ești ca un mînz ce-ntîia dată prins în ham

Zăbala-și mușcă și zmuncește-ntinsul frîu.
Stai dîrz, dar stai pe-o temelie șubredă.
Trufia-nseamnă mai puțin decît nimic,
Cînd cel ce-o poartă nu-i cu cuget luminat.
Ascultă deci, ce vijelie, ce potop
De suferinți te vor lovi, de nu urmezi
Cuvîntul meu. Întîi preasfîntul tată Zeus
Cu fulger va trăsni prăpastia sfărmînd
Aceste-nalte stînci și-nmormîntîndu-te
Sub năruirea strivitoare-a pietrelor.
Dar după ce va trece-un timp îndelungat,
Din nou ieși-vei la lumina zilei. Cîncle
Înaripat, cumplitul vultur al lui Zeus
Va sfîșia atunci cu lăcomie trupul tău
Și zi de zi, tiranic oaspe nepoftit,
Va devora sălbatic negrul tău ficat.
Dar nu spera că chinul tău se va sfîrși,
Decît cînd unul dintre zei asupra sa
Lua-va suferința ta și va voi
La sumbrul Hades să coboare-n locul tău.
Tu cumpănește bine deci, căci ce-ți spun cu
Nu-i spaimă născocită, ci e adevăr;
Zeus n-a rostit și nu rostește-n veci minciuni:
Devine faptă fiece cuvînt al lui.
Nu crede tu că dîrză semeția ta
E mai frumoasă decît cumințenia.

CORUL

Nu par de loc nepotrivite vorbele
Lui Hermes cari te sfătuiesc să părăsești
Trufia și de gîndul înțelept s-asculți.
E nebunesc a te-ndărătnici-n greșeli.

PROMETEU

Vestirea ce-mi faci cu de mult o cunosc.
Dar cînd dușmănești, nu-i de loc rușinos

Să-nduri lovituri de la dușmanul tău.
Asupra mea cadă deci fulgerele
Aprins împletite, răsune văzduhul
De trăsnet, de spasmul năvalnic
Al viforelor; cutremure-se
Din funduri pământul izbit de-uragane;
Înalțe-se-n drumul cerești lor aștri
Cu muget sălbatic al mării talaz;
În Tărtarul trist prăbușească-mi-se,
Zvîrlit furtunos de vîrtejurile
Destinului crîncen nemernicu-mi trup:
De moarte eu nu pot să fiu doborît.

HERMES

(către Oceanide)

Cuvinte și gînduri de descreierat
Sînt cele pe cari el acum le rosti.
Ce pas îi lipsește pînă la nebunia
Deplină? Și cine-i înfrînă turbarea?
Voi însă, cari milă de dînsul simțiți
Și de suferințele lui, luați seama:
Fugiți din aceste pămînturi grăbit:
Altmintrelea trăsnetul necruțător
Vă zdruncină mintea cu tunetul lui.

CORUL

Vorbește-ne altfel; dă altfel de sfaturi,
De vrei ascultare să-ți dăm; căci cuvîntul
Ce-ai spus noi nicicum nu-l putem suferi.
Cum ceri mișclie ca asta să facem?
Vom sta lîngă el îndurînd ce-i e scris:
Noi am învățat să urîm trădătorii
Și nu este boală
Mai josnică-n lume decît e trădarea.

HERMES

Luați bine seama la cc v-am prezis
Şi nu-nvinuiți, de v-ajunge năpasta,
Destinul puternic, nici spuneți că Zeus
Cu ura-i pe neprevăzut vă lovește,
Căci sînteți de vină doar singure voi;
Cu plină știință și nu făr' de veste
Cădea-veți din propria voastră sminteală
În mreaja prăpădului necruțător.

(Iese.)

PROMETEU

Cuvîntul lui, iată, devine-acum fapt:
Pămîntul se zguduie,
Vuiește-n ecouri puternicul trăsnet,
Vîrtejuri de flacări străfulgeră-n cer[1]
Şi pulberea-n volburi se-nalță gonind
Din negrele-adîncuri, nebune-uragane
Izbindu-se-n grele, turbate-ncleștări
S-alungă tutindeni cu muget prelung,
Văzduhul și marea se-amestecă-n clocot.
Astfel se prăvale-nspăimîntătoare
Asupră-mi cumplita mînie-a lui Zeus.
O, sfîntă putere a Mamei iubite,
Etèr, care dai tuturora lumină,
Privește-mă, cum pătimesc pe nedrept.

(Ultimele cuvinte ale lui Prometeu se pierd în vuietul trăsnetelor zvîrlite asupră-i, sub ale căror lovituri stîncile se prăbușesc şi-l îngroapă.)

[1] Arta regizorală a grecilor dispunea de mijloacele de a da spectatorilor iluzia fenomenelor atmosferice. Textele pomenesc un dispozitiv făcut să imite tunetul şi un altul care imita sclipirea fulgerelor.

SOFOCLE

Sofocle
(Muzeul Lateran, Roma.)

AIAS

în romîneşte de
GEORGE FLORIN

Subiectul tragediei *Aias* e împrumutat legendelor Troiei, şi mai precis unui episod lăturalnic al memorabilului asediu. *Iliada* nu-l pomeneşte, dar în cîntul al XI-lea al *Odiseii*, după întîlnirea cu Ahile în lumea subpămînteană unde pogorîse ca să-şi afle soarta, fiul lui Laerte se găseşte înaintea fiului lui Telamon în împrejurări ce dau prilej poetului să evoce pe scurt conflictul care-i despărţise în viaţă:

„Iar celelalte suflete mîhnite
Steteau şi mă-ntrebau fieştecare
Ce le durea. Doar sufletul lui Aias,
Odrasla lui Telamon, sta deoparte,
C-avea încă necaz de biruinţa
Ce cîştigasem eu la judecata
De la corăbii pentru armătura
Cea mîndr-a lui Ahile şi pe care
Cinstita-i mamă Tetis o pusese
Ca plată de întrecere în arme,
Şi judecau Minerva şi troienii
Robiţi de noi. Mai bine-n lupta-aceea
Nu biruiam! Că-n schimb cu-acele arme
Pămîntul înghiţi pe-un om ca Aias,
Bărbatul cel mai arătos şi vrednic
În arme între-ahei, după Ahile...“ [1].

[1] XI 729—744 (trad. Murnu, E.S.P.L.A. 1956).

Întreagă piesa lui Sofocle e cuprinsă în aceste versuri, începînd cu pricina disidiului şi sfîrşind cu căinţa exprimată de Odiseu, care e sinceră şi pe care dramaturgul n-a uitat s-o folosească într-una din cele mai frumoase scene ale dramei. Tot aşa, natura neînduplecată a eroului, mai elocvent decît prin orice alt mijloc pusă în lumină de tăcerea dispreţuitoare cu care răspunde cuvintelor adversarului:

„Aşa-i vorbii. Nimica nu-mi răspunse;
Tăcut se trase el napoi şi merse
Spre beznă printre celelalte umbre...“ [1].

Trăsătura dominantă a firii lui Aias e toată în acest refuz, iar îndîrjirea prelungită pînă dincolo de mormînt conferă o sălbatecă măreţie omului în stare să respingă milostenia unei mîrgîieri, luptătorului care — într-un ceas de cumpănă pentru grecii copleşiţi de negura ce le-nvăluia ziua — e pus să rostească rugăciunea sublimă:

„Zeus, părinte ceresc, înlătură ceaţa din oaste,
Fă să răsară seninul şi limpede ochii să vadă
Şi la lumină măcar să pierim, dacă astfel ţi-e voia“ [2].

*

Între epopeile homerice şi vremea lui Sofocle figura lui Aias şi sfîrşitul lui tragic fuseseră cîntate, mai întîi, în două poeme ale ciclului troian, — *Aithiopis* a lui Arctinos din Milet şi *Mica Iliadă* a lui Lesches din Pyrrha — apoi într-o serie de tragedii, astăzi pierdute. Dintre acestea, o menţiune specială se cuvine trilogiei eschyleene compuse din piesele *Judecata armelor*, *Tracele* şi *Salaminienele*. Sofocle însuşi pare să fi revenit asupra unor momente diferite ale legendei în dramele *Teucros* şi *Eurysaces*, dar după el subiectul avea să fie reluat în repetate rînduri, fie de poeţi greci, fie de dramaturgi romani.

În legătură cu data compunerii lui *Aias*, se discută între filologi dacă piesa e anterioară sau posterioară *Antigonei*,

[1] *Odissea*, XI, 757—759.
[2] *Iliada*, XVII 611—613 (trad. Murnu, E.S.P.L.A. 1955).

cu care prezintă numeroase trăsături comune. Oricare ar fi adevărul în această privință, pare neîndoios că între una și cealaltă depărtarea în timp n-a putut fi mare și că, împreună, au a fi opuse celorlalte opere păstrate ale dramaturgului, apropiate între ele prin particularități de tehnică dramatică și printr-o concepție a raporturilor dintre om și divinitate deosebită de cea a tinerții poetului.

PERSOANELE

PALLAS ATHENA
AIAS
ODISEU
TEUCROS
TECMESA
AGAMEMNON
MENELAOS
CRAINICUL
CORIFEUL
EURYSAKES
CORUL: *Vîslaşii salaminieni*

Acțiunea se desfășoară pe coasta nordică a Troadei, nu departe de promontoriul Rhoeteion. Pe țărmul mării este tabăra aheilor, pe vremea războiului troian. De-a lungul țărmului se înșiruie cîteva corturi. În mijloc, cortul lui Aias. La începutul piesei Odiseu dă tîrcol cortului lui Aias, iscodind urmele pașilor pe pămîntul nisipos. Fără a fi văzută de el, Athena îi urmărește mișcările, din înălțimi pe un „theologeion". Acțiunea are loc în zorii zilei.

ATHENA

O! Fiu al lui Laert, te văd cum tot mereu
La pîndă mi te-ațîi, vrăjmașii-ți să-i lovești
Cînd nici că bănuiesc. Și iată-te acum
La numai cîțiva pași de cortul lui Aiàs,
Aci, la capul taberii, tot dînd tîrcol,
Tot iscodind vreo urmă proaspătă de pași,
Să vezi dacă Aiàs o fi în cort, ori nu.
Ca un ogar spartan ce-și 'dulmecă vînat,
De urmele-i ai dat... E-n cort! Pe frunte-i curg
Sudori șiroi și sînge-i șuruie pe mîini.
Zădarnic tot privești iscoditor spre cort;
Mai bine spune-mi, hai! de ce mi te țîi scai
De urma lui și-apoi și eu te-oi lumina...

ODISEU

Athena, tu, ce-ntre zeițe îndrăgesc
Mai mult, în van acum vederii-mi te ascunzi;
Doar glasu-ți auzind te-am dibăcit, căci el
Ca trîmbițele tyreniene-n sufletu-mi
A răsunat... Tu știi ce iscodesc pe-aci:
Îl caut pe Aiàs, cel-purtător-de-scut.
Pe el, pe nimeni alt, de mult mi ți-l pîndesc;
● faptă fărdelege-aud că-a făptuit
În noaptea ce trecu... Făptașul fi-va el?
Un altul poate-o fi? Nu știm!... Doar bîjbîim.
Și însumi truda-mi luai să-l caut, să-l găsesc.
Cirezile ce-avut-am prăzi de la vrăjmași
Găsitu-le-am în sînge-acum, cu păzitori
Cu tot... Aiàs făcut-a ăst prăpăd — spun toți.
Un om ce mi-l văzu cu înșiși ochii lui
Cum o zbughia pe cîmp și-n mîini strîngea un fier
Mînjit de-un sînge cald mi-a spus ce-a fost și cum.
Eu, val-vîrtej atunci, pe urmele-i m-arunc...
Ia uite-aici: văd pași ce parcă-s pașii lui,
Dar colo alți pași văd, că însumi nu mai știu
Ce să mai cred... Zeiță, la nimară-mi vii,
Să mă îndrumi și-acum și să mă-ndrumi mereu!

ATHENA

Ce-a fost, știu tot și-n calc-ți, Odiseu, de mult
Mă tot ațin să mi te-ajut a-i da de rost.

ODISEU

Mi-o fi strădania-n zădar, stăpîna mea?

ATHENA

Nici vorbă nu-i, că doar făptașu-i el, Aiàs!

ODISEU

Dar ce năstrușnic gînd mînat-a brațul lui?

ATHENA

Doar ciuda că i-au luat armura lui Ahil[1].

ODISEU

De ce, atunci, el năpustitu-s-a-n cîrezi?

ATHENA

În sîngele-ţi credea că braţu-i şi-l mînjea.

ODISEU

Dar gîndul îi era să-i sfîrtece pe-ahei?

ATHENA

Cu ochii-n patru-am fost!... Altcum o şi făcea.

ODISEU

Ce-l semeţi-ntr-atît? Cum fusc-aşa-ndrăzneţ?

ATHENA

În noapte... pe furiş se iureşi spre voi.

ODISEU

Şi-ajuns-a pîn' la noi? Şi ţinta şi-a atins?

ATHENA

Ajuns-a-n prag, la cortul celor doi Atrizi.

ODISEU

De sînge hămesit, cum braţu-i şi-l struni?

[1] Vezi deslușirile ce preced piesa și, îndeobște, Homer, *Odiseea* (E.S.P.L.A. 1956) XI 731—762, cu nota respectivă.

ATHENA

Pe ochii-i buimăciți îi văluii năluci
Și seteа lui de sînge-atunci i-o amăgii.
Îl năpustii apòi de-a-dreptul în cirezi,
Ce-aheii-avut-au prăzi și tot de-a valma stau...
Prăpăd — o! ce prăpăd — în juru-i mai făcu.
Sub brațu-i înciudat i se părea că pier
Cei doi Atrizi și că de mîna lui căđeau,
Pe rînd, toți capii oștilor înjunghiați.
Cînd îl văzui sărit din minți, eu mai vîrtos
Îi dat-am ghes și-n ițele zmintelii-l prind.
Isprava-i cînd sfîrși, el ferecat-a-n lanț
Ce bruma-a mai scăpat din boi și din cirezi.
Îi duse-apoi în cort cum parc-ar fi mînat
Ostași prinși în războiu, nu mîndri boi cornaci;
Acòlo-i priponì cu lanțuri, fedelès,
Și, vai! ce-i chinui... Sminteala-i însuți vreau
S-o vezi și-aheilor să poți să povestești.
Nu te urni din loc! De el nu te feri!
Cu neguri eu îi împîcli-voi ochii lui
Și nici măcar să te zărească n-o putea...

(Privind către cortul lui Aias)

O! Tu, Aiàs, al cărui braț răzbunător
Se vitejește-acum pe bieții-nlănțuiți,
Auzi-mă, te chem! Hai, vino-afar' din cort!

ODISEU

Zeiță, vai! Ce faci?... Rămîie-n cortul lui!

ATHENA

Mai taci! Că-ți va ieși și faima de mișel.

ODISEU

Pe zei, o! nu, pe zei, să steа acolo-n cort!

ATHENA

De ce? Au, oare omul ăsta nu ți-a fost...?

ODISEU

Vrăjmaș mi-a fost și astăzi încă mi-i vrăjmaș!

ATHENA

Să-ți rîzi de vrun vrăjmaș, ce rîs mai dulce-o fi?

ODISEU

Rămîie-n cortul lui și-mi fi-va de ajuns!

ATHENA

Te temi să vezi un om ce și-a sărit din minți?

ODISEU

De-n toată mintea-ar fi, nu m-aș codi nicicum.

ATHENA

Și la un pas de-ar fi și tot nu te-o vedea.

ODISEU

Cum oare n-o vedea?... Doar ochii-i sînt deschiși.

ATHENA

Or fi! Eu însă umbre-așterne-voi pe ei.

ODISEU

Cînd unelțește-un zeu, e cu putință tot!

ATHENA

Ci locului rămîi și-o vorbă să nu scoți!

ODISEU

Te-ascult... O! ce-aș fi dat să nu fi fost aici!

ATHENA

Aiàs!... N-auzi? Aiàs, te strig mereu... N-auzi?
Eu vreau să mi te-ajut și-mi stai nepăsător?

(Aias, buimăcit și în mîini cu spada-i mînjită de sînge, vine din cort.)

AIAS

Salut, Athena, tu ce te-ai născut din Zevs!
La timp venișI! Pe-altarul tău belșug de prăzi
Voi prinosi și mi-oi cinsti izbînda mea.

ATHENA

Prinosul ți-l primesc, dar spune-mi: de ajuns
Muiat-ai paloșu-ți în sîngele aheu?

AIAS

O! da... o fală-mi fac, o mare fală chiar!

ATHENA

Simțit-au de ajuns Atrizii brațul tău?

AIAS

Să-și rîdă de Aiàs niciCînd n-or mai putea!

ATHENA

Ori vrei să spui cumvà că-Atrizii au murit?

AIAS

Murit!... Mai vină-acum ei armele să-mi ia!

ATHENA

Dar fiul lui Laert ce soartă-o fi având?
Pe unde oare-o fi? Din mînă ți-a scăpat?

AIAS

Și mai mă-ntrebi de el? De ăst vulpoi viclean?

ATHENA

De el, de Odiseu întreb, de-al tău dușman!

AIAS

Zeiță-mi place-așa, să-l țin în cort, cît vreau,
Că sufletul să-și dea eu încă nu vroiesc.

ATHENA

Dar ce-ăi mai vrea cu el? Și de la el ce-ăi vrea?

AIAS

L-aș vrea, legat la stîlp, aci, în cort... l-aș vrea...

ATHENA

Ce gînd mai ai cu el? Ce rău mai rău îi vrei?

AIAS

Să-și deie duhu-aici, sub biciu-mi sîngerat!

ATHENA

Sărmanul, vai!... încăi nu-l mai tot chinui!

AIAS

În altele precum ți-i vrerea fac, dar lui
Așa i-am fost sortit și-așa va ispăși!

ATHENA

Ei, bine, fie-așa! — dacă morțiș o vrei...
Și de ți-ai pus-o-n gînd, lovește! Nu-l cruța!

AIAS

M-am dus, zeiță, dar auzi-mă ce-ți cer:
În preajmă-mi tu să-mi stai, cu sfatu-ți să m-ajuți!

(Aias se reîntoarce în cort.)

ATHENA

Puterea zeilor văzut-ai, Odiseu,
Ce mare e? O fi vrun om mai chibzuit
Decît Aiàs și-n faptă mai dibaci ca el?

ODISEU

Ce-i drept, ca el pe nimeni alt nu l-am știut.
Vrăjmaș îmi e, dar tot îl plîng — că-i chiar de plîns,
Atît de măsteră îi fuse soarta lui![1]
Și cînd la ea gîndesc, chiar soarta-mi parcă-mi văd.
Căci ce sîntem cît viețuim pe-acest pămînt?
Doar umbre doar... și doar deșarte năluciri?[2].

---

[1] Aci și mai departe, în discuția cu Agamemnon, recunoscînd măreția indiscutabilă a adversarului și înduioșîndu-se de soarta lui, Odiseu dă dovada unei mărinimii ce nu caracterizează fără excepție imaginea-i tradițională.

[2] O dată mai mult (cf. mai sus p. 239, n. 3), textul rechemă în minte versurile lui Pindar: „Ființe de o zi! Ce e fiecare din noi? Ce nu e? Om, vis al unei umbre!" *(Pythice*, VIII 135 urm.).

Învață dar mînia zeilor niciciînd
Să n-o stîrnești, semețe vorbe despre ei
Rostind, iar brațu-ți mai vînjos de-ți e și-averi
Mai mult ca altul dacă ai, nu fi trufaș!
O zi-i de-ajuns pentru-a-nălța sau nărui
Măririle-omenești. Pe cei ce-or fi smeriți
Zeii-i iubesc, dar îi urăsc pe cei semeți[1].

(Zeița Athena pleacă. Pleacă și Odiseu. Intră corul: vîslașii salaminieni.)

CORIFEUL

Vlăstar din Telàmon, ce-i ești Salaminei
Bătute de valuri o fală!
Ferice-s cînd soarta-ți surîde. Cînd însă
Mîniatu-s-a Zeus ori feluri
De zvonuri ahcii-mpotrivă-ți scorniră
Și rău te bîrfiră, mi-i frică
Și tremur ca ochiul sfioasei columbe.
Așa astă noapte prinsèrăm
O sumă de zvonuri cari rău te defaimă,
Că dat-ai năvală-n livada
În care li-i cailor drag să tot zburde,
Și-ucis-ai cirezile toate
Ce fost-au ahcilor prăzi în războaie,
Zvîrlindu-te-n ele cu fierul
Tăios... Odiseu e acel ce scornit-a
Ăst zvon, ce-i chiar clevetire,
Și-l duse apòi de la unul la altul
Și toți îl crezură, că-s lucruri

[1] Cuvintele zeiței, cu care se încheie prologul, constituie o lecție de înțelepciune pentru Odiseu și pentru celelalte căpetenii ale ahcilor. În același timp, în ochii spectatorilor (și desigur, și în ochii poetului), îndreptățirea unei pătimiri altminteri inexplicabile. Orgoliul de care s-a făcut vinovat Aias e, după modul de a judeca al celor vechi, *hybris* — un exces împotriva căruia protestează ființa îndrăgită de măsură a omului clasic.

Ce lesne-s crezute... Şi rîs-au cu toţii
Pe seama-ţi mai tare ca însuşi
Scornaciul. Căci prinde crezare bîrfeala
Cînd ea în puternici ţinteşte,
Că mulţi pizmui-i-vor. Dar geaba bîrfire-ai
Pe seama-mi, sărmanul! Şi totuşi
Cei mici, făr' cei mari, doar slab apăra-vor
Cetatea. Căci sprijin în omul
Vînjos, cel slab îşi găseşte şi-acèla
În cel slăbănog şi-l afla-va,
La rîndu-i. Dar greu ai să-nveţi pe-un zănatec
Atare zicală-nţeleaptă!
Sînt slabi şi acèi ce-mpotrivă-ţi porniră,
Dar fără de tine, o! rege,
Nicicùm izbuti-vom vreodată a-i bate.
Din gură ei fac pe vitejii...
Cînd scapă privirii-ţi... ca stolul de păsări
Cînd aprigul uliu-i departe,
Dar chiar piuitul le piere, de-aproape
De ei te-ai ivi dintr-o dată.

CORUL

Strofa I

O! zvonuri haine, izvor al atîtor
Amaruri! Să fie odrasla
Lui Zèus, zeiţa Artèmis, a cărei
Caleaşcă e trasă de tauri[1],
Accea ce-n turmele-ahee, de ciudă
Că parte n-avuse-n vînatul
Şi-n rodul izbînzii, pe el l-asmuţit-a?
Sau Ares cu zale de-aramă,

[1] Interpretare liberă a unui epitet însemnînd: „Cea care stăpîneşte taurii, îmblînzitoarea de tauri". În această ipostază se aduceau zeiţei jertfe sîngeroase, asociate în imaginaţia poetului cu măcelul săvîrşit de Aias.

Ce tare-nciudat că tu ajutoru-i
Zvîrlit-ai, își stinse mînia-n
Vicleana capcană de-ast-noapte?

Antistrofa

Fecior lui Telàmon, pe tine-al tău suflet
Nicicînd nu te-mpinse ca buzna
Și iama să dai în cireada de vite,
Ci zeii-ți trimis-au sminteala.
Deci Zèus și Febus Apollo să-nchidă
Aheilor gura, că mare-i
Bîrfeala! Dar dacă-s Atrizii ori, poate,
Nemernicul ăla din neamul
Acelui Sisýfos[1], cari zvonu-l scorniră,
Tu pleacă mai zornic din cortu-ți,
Căci scîrnavul zvon o prinde mai tare.

Epoda

Ci nu-ți mai lungi chinuita-ți hodină
În cortu-ți, că pînă în ceruri
Prăpădul și jalea-ți s-or duce și fără
De frică și-or rîde de tine-n
Vîlceaua cu dulce-adiere vrăjmașii
Obraznici și-ocările-or curge
Mai tare... Ce grea mi-i obida din suflet!

(Dinspre cortu-i vine Tecmesa.)

TECMESA

O! voi ai lui Àias năicri care luntrea-i
Vîsliți! Erechtèus vă fost-a

[1] Odiseu, căruia — din motive ușor de înțeles — i se atribuie o ascendență puțin onorabilă, întrucît, în legendă, pretinsul părinte trecea drept prototipul omului fertil în șiretlicuri și lipsit de scrupule. Pentru a face verosimilă legătura lui cu regele Itacei, Sofocle acceptă aci tradiția după care, înaintea nunții cu Laertes, Anticleia ar fi avut cu Sisyf un copil care e tocmai viitorul biruitor al Ciclopului. În acest sens, cf. și *Filoctet*, 417.

Străbunul[1]... Departe de țară, ce mare
Ni-i jalea de neamul telàmic!
Vînjosul Aiàs, neînfrîntul, acuma-i
În cortu-i, bătut de furtuna
Ce mintea-i în norii smintelii-i cuprins-a.

CORIFEUL

Dar zilei trecute, ce grea suferință-i
Urmat-a, adusă de noapte?
Hai, spune tu fiică ce-i ești lui Telèvtas,
Frigianul! Lui Àias tu fost-ai
O sclavă[2] și el, vijeliosu,-ndrăgit-a-ți
Culcușul... Deci știi. Povestește!

TECMESA

Dar cum povesti-voi așa grozăvie?
Că-afla-vei ceva ce-i năpraznic
Ca moartea. Vestitul Aiàs, astă noapte,
Făcutu-s-a chiar de rușine,
Cînd mare sminteală-l cuprinse... Privește
În cortu-i, de el căsăpite
Și-n sînge, tot feluri de leșuri de vite!

CORUL

Strofa 2

Ce-adevărată și ce grea
E vestea ce acum ne dai
De omul ăsta vijelios!

[1] Riguros vorbind, Erechteu e străbunul atenienilor. Sofocle pare a admite că locuitorii Salaminei ar fi fost de aceeași viță, în ciuda faptului că de-a lungul dramei independența insulei nu-i nici o clipă pusă la îndoială. Cf. mai departe p. 333, n. 1.

[2] În original: „captivă cîștigată cu lancea", ceea ce dealtminteri e același lucru, în antichitate soarta prinșilor de război fiind de a robi învingătorului.

Şi-apòi mulţi crai ahei, mereu,
Din om în om o vor purta,
Iar gura obştii vestea rea
Mai tare-o va umfla... Văleu!
Mă tem de ce va fi, căci el
Atîtea jertfe ce făcù
Cu fierul lui, cînd fuse şui,
Printre păstori şi prin cirezi,
Prin moartea lui le-o ispăşi.

TECMESA

Dar iată-l, de-acòlo se-ntoarse; în lanţuri
Cirezile-s cobză legate;
În cortu-i ajunse, şi cîtorva vite,
Pe jos tăvălite, grumazul
Li-l taie, iar àltora pieptu-l despică;
Apòi doi berbeci de-ăi cu albe
Picioare-nşfăcat-a şi unuia ţeasta
I-o zboară şi limbii el sfîrcu-i
Retează şi-l zvîrle. Pe-un altu-n picioare
De-un stîlp priponit-a-l cu şleaul,
Cu biciu-l plesneşte, de sfîrîie pleasna,
Şi-njură, cum nu-l învăţat-au
Nici zeii, nici cei ce-s de-o seamă cu dînsul!

CORUL

Antistrofa 2

Acuma pe furiş şi-n zor,
Cu capu-n văluri pitulaţi,
S-o luăm din loc sau să vîslim
Cît om putea şi-n mare zor
Corăbiile peste mări
Să le purtăm. Căci mult prea mult
Atrizii-n noi ameninţări
Ce te-ngrozesc au azvîrlit,

Și teamă ni-i că vom pieri
Striviți cu pietre, cu acèl
Pe care-l paște-o soartă grea!

TECMESA

Dar stinsă-i de-odată mînia-i, ca vîntul
Ce iute din jos se pornește,
Dar fără de fulgere repezi, și iute
Se lasă. Acum în simțire-și
Venit-a, dar jalea-i mai mare cînd însuți
Văzut-ai cumplita-ți ispravă.

(Tecmesa se apropie de corul vînătorilor. Se îndepărtează apoi de cortul lui Aias.)

CORIFEUL

Îi fi-va lui mai bine-acum, că furia-i
Trecù; uitării-i dat un rău, cînd dusu-s-a...

TECMESA

De ți-ar fi dat s-alegi, ce-ai fi ales? Să ai
Doar bucurii, dar amărînd pe-ăi dragi ai tăi,
Sau tot amarul lor să-l sorbi și tu cu ei?

CORIFEUL

Femeie, crește-un rău cînd îl îndură doi!

TECMESA

Lui... răul i-a trecut..., dar nouă ni-i mai rău.

CORIFEUL

Ce-ăi vrea să spui? Că vorbelor nu-ți dăm de rost.

TECMESA

Cît fusc-n mrejele-aiurelii prins, Aiàs
Se legăna cu gîndu-i doar că-i fericit.
Dar noi, ce-n toate minţile eram, vai! rău,
Văzîndu-l, sufeream. Dar azi, că furia-i
Trecu, mai mare-i încă jalea lui, iar noi
Ca şi atunci ne părpălim! Un singur chin
A fost şi, iată, -adus-a două după el!

CORIFEUL

Aşa-i! Mă tem că boala-i vine de la zei,
De vreme ce Aiàs, măcar că-i lecuit,
Îi tot întunecat, cum încă-ar fi bolîu.

TECMESA

Şi din păcate-aşa şi e!... s-o ştiţi şi voi.

CORIFEUL

Dar care-i fuse oare-al răului izvor?
Haţi! spune-ni-l şi-mpărtăşi-vom chinul tău.

TECMESA

L-oţi şti, căci soartei lui şi voi sîntèţi legaţi:
În miezul nopţii-era... şi faclele s-au stins.
Cleştîndu-şi mîinile pe spada-i cu-ndoit
Tăiş, în bezna nopţii-Aiàs o luă din loc
Şi o porni... ca-n hău! În calc-i m-aţinui:
„Ce vrei să faci, Aiàs? — întreb — ce gînduri ai?
Nici crainicii nu te zoresc, nici trîmbiţa
Nu a sunat, iar oastea-i adîncită-n somn".
Dar el atît mi-a spus — e-o vorbă spusă-ades —:
„A şti să taci, frumos îi stă unei femei!"
Am şi tăcut! El o zbughi şi dus a fost...
Ce-o fi făcut pe unde-a fost, nu ştiu. Curînd
Se-napoiè, mînînd de-a valma-nlănţuiţi,
Şi tauri şi berbeci şi cîini ce-i străjuiau.

Zburară capete... pe unii-i hăcuì-n
Hăbuci, pe alții-i zdupuì și-i deșelă-n
Bătăi, le răsucì grumazu-n streang și, vai!
Cum cu harapnicu-i plesnea, de-ai fi crezut
Că nu-s doar vite, ci-s dușmàni. Sfîrșind, țîșni
Din cort și umbrelor grăia fălos, zbucnind
În hohote de rîs de cum s-a răzbunat
Și pe Atrizi și pe-Odiseu... și iar veni
În cort... Aci, cînd se desmeticì și cînd
Prăpădul și-l văzu, molîu și lesnuit
Se prăbușì pe ălc leșuri... Vai! În cap
Cu pumnii cum își da!... Cum părul și-l smulgea
Cu unghiile lui și jalnic cum țipa!
Rămase-o vreme-așa, întunecat și mut.
Mă luă apòi cu groaznice amenințări
Și-mi porunci să-i spun ce s-a-ntîmplat cu el.
Atunci, netăinuindu-i chiar nimic din tot
Ce știu, prieteni, îngrozită-i povestii
De-a fir a păr isprăvile-i — cît le știam.
De-odată se porni să geamă-ngrozitor,
Cum dat niciclnd mi-a fost din gură-i să aud,
Căci socotea că doar un fîrav și-un fricos
Se poate-nvrednici de-atare văicărcli
Și-ntotdeauna el durerea-și arăta
Gemînd înăbușit... ca taurul mugind.
Și-acum, răzbit de soarta-i grea, stă toropit,
Și flămînzind și nebăut, trîntit pe jos,
Chiar printre vitele ce paloșu-i jertfi.
Mocnește-n el cevà și vezi din plînsu-i și
Din vorba lui că mistuie a săvîrși
Un lucru rău... Venìi, prieteni, să vă rog:
Dați zor! Intrați în cort și-l ajutați! Un om
Ca el se lasă-nvins de-un sfat prietenos.

CORIFEUL

O! Fiică-a lui Telèutas, ce povestești?
Ne-ai îngrozit!... Smintitu-s-a din suferinți?

(Din cort se aude glasul lui Aias.)

AIAS

Vai! Vai!

TECMESA

'L-auzi? Îi, pare-mi-se, și mai rău... 'L-auzi
Pe bietu-Aiàs? Ce bocete! Ce văicăreli!

AIAS

Vai mie, vai!

CORIFEUL

E, pasă-mi-te, rău bolîu... sau jalea lui
Mai grea-i acum, isprava-i hîdă că-și văzu.

AIAS

Copilul meu! copilul meu!

TECMESA

Evrýsakès! Te strigă-Aiàs... Dar ce-o mai vrea?
Tu unde-mi ești?... Vai, vai! nefericită sînt.

AIAS

Teùcros[1], mă auzi?... Teùcros, unde mi-ești?
...El după prăzi o fi pornit, iar eu... eu... mor!

CORIFEUL

Își vine, pare-se,-n simțiri... Deschideți-i!
Cînd ochii-o da de noi, s-o mai desmetici.

[1] Cel strigat în ajutor e fratele după tată al lui Aias, născut din Telamon și Hesione (în legătură cu care vezi p. 296, n. 2, și p. 334, n. 2).

TECMESA

Deschid! Şi iată-acum putea-veţi să-i priviţi
Isprăvile-i şi halu-i jalnic să-i vedeţi!

(Pînzele care închid intrarea cortului se deschid. Aias zace peste leşurile vitelor jertfite. Este încă prins în mrejele aiurelii.)

AIAS

Strofa 1

Vai mie, dragi vîslaşi,
Prieteni credincioşi
Doar voi mi-aţi mai rămas!
Priviţi, priviţi ce val
De sînge-n jurul meu
Vuieşte furtunos!

CORIFEUL

(către Tecmesa)

Cît adevăr e, vai, în tot ce-ai povestit!
Acum şi noi vedem că-n toată mintea nu-i.

AIAS

Antistrofa 1

Vîslaşi cari peste mări
Voi luntrile-mi vîsliţi,
Doar voi, în lupta mea
Cu craii-ahei, mai vreţi
Să m-ajutaţi. Loviţi
Şi zilele-mi curmaţi!

CORIFEUL

Ce tot cobeşti a rău?... Mai zi-i de bine, hai!
Căci scăciori orice rău, cînd leacuri rele-i dai.

AIAS

Cum? Eu? Viteaz, vînjos și războios,
Pe niște vite doar, cari frică nu,
Ci milă-ți fac, mă vitejit-am azi?
Ajuns-am, vai, de-ocară și de rîs.

TECMESA

Aiàs, stăpînul meu, nu mai vorbi așa!

AIAS

Te dù! Fă-ți drum întors și pici din ochii mei!
Vai mic, vai!

TECMESA

Pe zei! Îndură-te și vino-ți în simțiri!

AIAS

Strofa 2

Vai mic, vai! Din gheară-mi cum
Lăsai să-mi scape ăști mîrșăvi
Atrizi și cum mă năpustii
Pe capre și pe boi cornaci
Și-n sînge negru mă scăldai?

CORIFEUL

De ce ți-oi face sînge rău pentru ce-a fost?
Ce-a fost a fost! Și n-ai să poți să-nturni ce-a fost.

AIAS

Antistrofa 2

O! Fiu al lui Laert, ce toate vezi,
Hîrșit în mîrșăvii, hapsîn ce ești,
Scîrnăv al oștii-ntregi, cum vei rînji
Pe seamă-ne și-ăi hohoti de rîs!

CORIFEUL

Şi lacrimile-s — ca şi rîsul — de la zei.

AIAS

Să-l văd! Să-l văd, măcar că-i într-un hal de plîns.
Vai mic, vai!

CORIFEUL

Ci nu vorbi trufaş! Nu vezi ce soartă-avuşi?

AIAS

O! Zevs, strămoş al alor mei
Strămoşi[1]! Ce-aş jupui acum
Pe ăst viclean, pe ăst scîrnăv!
Ce-aş jupui pe cei doi crai
Atrizi şi-apoi să mor şi eu!

TECMESA

De moartea-ţi chemi acum, mi-o chiamă şi pe-a mea!
De ce să mai trăiesc, cînd tu te vei fi dus?

AIAS

Strofa 3

O! Noapte-adîncă! Beznă, tu,
Ce-mi fi-vei luminos lăcaş,
Ca oaspe-n veci, primeşte-mă,
Primeşte-mă! Căci vrednic nu-s
Spre zei nici ochii să-mi înalţ,
Şi nici s-aştept, nici de la zei,
Nici de la oameni trecători
Pe-acest pămînt, vrun ajutor!

[1] După legendă, tatăl lui Aias, Telamon, era fiul lui Aiakos, care trecea drept fiul lui Zeus.

Zeița, fiică a lui Zevs,
Picirea-mi vrea! Și und' să fug?
Și-un adăpost unde-oi găsi,
Cînd răzbunarea-mi s-a sfîrșit
Cu aste jalnice isprăvi
Ce-n nebunia-mi săvîrșii,
Și gata-s toți ostașii-ahei
Cu lăncile-a mă-nsulița!

TECMESA

Nefericită-s, vai! Cum o vorbi-n ăst chip,
Cînd el de-atàri vorbiri altdat-ar fi roșit?

AIAS

Antistrofa 3

O! Valuri vijelios vuind,
Și peșteri, voi, ce valurile
Tot izbesc! Și voi, livezi
Ce țărmu-l înverziți! Destul,
Destul în preajma Troii voi
M-ați țintuit!... O clipă, nu,
Cît fi-voi viu, n-oi sta mai mult!
Cine-are minte m-a-nțeles...
Și tu Scamandru-al cărui val
Prielnic curge pentru-ahei,
Pe-acest viteaz — și-o spun fălos —
Decît vrun altul mai viteaz
Din cîți ahei în Troia-au fost
Nicicînd vreodat-a fost, curînd
Voi n-o să-l mai vedeți... că azi,
Sînt la pămînt, hulit de toți.

CORIFEUL

Nu știu: să te mai las? Să mi te-opresc?... Ori ba?
De-a-mi tot vorbi așa?... Vai! greu fuși urgisit!

(După cîteva clipe de tăcere se ridică Aias.)

Vai! Cine vreodată-ar fi putut gîndi
Că numele-mi, ce sună ca un vaiet[1], vai!
Ursit pare-ar fi fost atîtor suferinți?
Iar azi, cînd greu de soartă-s urgisit, l-aud
Ca pe un vaiet, vai! cînd tot mi-l strig, cînd tot
Mi-l plîng!... Și cînd gîndesc că tatăl meu s-a-ntors
Cîndvà din Troia-n țara lui, slăvit, purtînd
Cununi de biruinți pe fruntea-i de viteaz[2],
Iar eu... eu, fiul lui, ce-s tot așa viteaz
Și săvîrșind eu însumi mari isprăvi pe-acest
Meleag troian, sfîrșesc hulit de-aheii toți!
Dar umbră de-ndoială n-am că de-ar trăi
Ahil și de-ar alege el pe cel ce-a fost
Viteaz între viteji — cui armele-i să-i dea —
Niciunui alt'naintea mea nu le-ar fi dat[3].
Dar ei, Atrizii,-n seamă nici că-au luat c-am fost
Viteaz și-unui mîrșav — lui Odiseu — le-au dat.
Ah! Mintea, ochii-mi teferi de-i aveam atunci
Și-n calea gîndului ce-aveam nu mi-ar fi stat,
Danaii nu-ndrăzneau să facă ce-au făcut.
Dar ea, neîmblînzita fiică a lui Zevs,
Zeița-ai cărei ochi — de-i vezi — te și-ngrozesc,
Mă năucì-ntr-atît și mintea-mi rătăci,
Că mîinile-mi mînjii, dînd iama în cirezi.

---

[1] Aias, apropiat de *aiazein*, „a geme, a se tîngui". Asemenea jocuri de cuvinte sînt frecvente la autorii greci. Cf. mai sus, p. 75, n. 2 și p. 88, n. 1.

[2] În original, răsplata vitejiei lui Telamon e mai mult decît o simplă cunună: „un prea frumos dar" (Hesione, fiica lui Laomedon), mod de exprimare pe care spectatorii obișnuiți cu datele mitului îl înțelegeau fără greutate. Despre participarea lui Telamon la expediția lui Heracles împotriva Troiei, vezi spusele lui Teucros la p. 336 și n. 2.

[3] Ca și Ahile, jignit de hotărîrea ce-l lipsește de Briseis, Aias nu se poate mîngîia de o judecată al cărei temei îl contestă. Într-adevăr, ceea ce-l îndurerează nu-i simpla pierdere a unor arme, cît desconsiderarea propriei valori, a cărei tăgadă o resimte ca o umilință. Asupra sentimentului onoarei la eroii epopeilor homerice, cf. considerațiile noastre în *Introd.* la *Iliada* (E.S.P.L.A., 1956) pp. 21—22.

Şi-acum, că-n ciudă-mi ei scăpatu-mi-au din mîini,
De mine-şi rîd! Cînd zeii vor să-ţi facă rău,
Putea-va şi-un mişel scăpa unui viteaz.
Şi-acum, ce să mă fac? Că sare-n ochi oricui
Că zeii mă urăsc, că oştile greceşti
Cu scîrbă mă privesc, că-n Troia-s vrăjmăşit.
Egeea s-o străbat şi să mă-ntorc acas'?
Să las acest liman? Să părăsesc pe-Atrizi?
Telàmon, tatăl meu, cu ce obraz să viu
În faţa ta? Cum s-o uita la fiul lui,
Întors acas' fără cununa de viteaz
Ce-ntotdeauna-mpodobit-a fruntea lui?
Nu! Gîndul ăsta nu-l îndur!... Să năvălesc
În Troia?-n zidurile ei? Şi buzna-n ei
Să dau? Să lupt pieptiş? Să mor ca un viteaz?
Prea tare-aş bucura pe-Atrizi — şi n-am s-o fac!
Ci m-oi trudi, prin fapte vrednice de el,
S-arăt acum şi tatii-mpovărat de ani
Că fiul său şi vitejia-i moşteni!
Că-i ruşinos să vrei ca viaţa-ţi să-ţi lungeşti,
Cînd suferinţele-ţi a-ţi lecui nu poţi!
De ce-ai trăi tot înnădind zi după zi?
Doar ca să-ţi bată mai tîrziu al morţii greu
Soroc?... Nimic nu dau pe cel ce s-ar hrăni
Cu-aşa zădarnice nădejdi! Un om de neam,
Un om ales, cu cinste cade-se-a trăi,
Cu cinste a muri[1]... Ce-aveam de spus, am spus!

CORIFEUL

Din suflet că-ai vorbit — vor spune toţi, Aiàs —
Iar nu că altu-ţi dat-a ghes... Goneşte-le,
De gînduri negre ai! Şi-atunci prietenii
S-or bucura că ascultat-ai sfatul lor.

[1] E morala aristocratică pe care o proclamă întreaga literatură a Greciei arhaice şi a cărei întrupare avea să rămînă pentru cei vechi Ahile, eroul care — unei vieţi tihnite şi obscure — nu şovăie să-i prefere faima plătită cu preţul morţii înainte de vreme.

Aiàs, stăpînul meu, nu-i rău mai rău decît
Să fii robit[1]... Om liber tatăl meu a fost,
Iar dintre frigieni a fost cel mai vestit
Prin avuția lui... Și-acuma cu robesc!
Au vrut-o zeii-așa și-a vrut-o brațul tău.
De cînd îmi fuse dat culcușu-ți să-l împart,
De-atunci, tot gîndul meu doar ție ți l-am dat.
Pe Zevs, pe el, ce-asupră-ne ni-i veghetor,
Pe patul nunții care ne-a legat, te rog
Nu mă lăsa s-aud cum m-ar batjocori
Dușmanii tăi, de-ar fi sub jugul lor să cad!
Și de-ăi muri, gîndește-te că-n ziua chiar
Cînd tu m-ai părăsi, danaii zmulge-m-or
Și m-or robi, ca și pe-al tău fecior, și-apòi
Noi amîndoi purta-vom jugul greu de rob.
Vai mie! cum m-o suduì vrun nou stăpîn,
Zicînd: „Uitați-vă,-i femeia lui Aiàs,
Cel mai viteaz dintre danai, ce pînă ieri
De toți slăvită-a fost, iar azi o sclavă-i doar!“ [2]
Eu îndura-voi soarta-mi grea, dar va cădea
Rușinea chiar pe capul și pe neamul tău.
Poți să roșești că-ți părăsești pe tatăl tău,

---

[1] Într-un sens analog, un personaj din *Odiseea*, care e și el un sclav, Eumaios, face mărturisirea rămasă proverbială: „Căci Dumnezeu pe oameni îi despoaie (de vrednicia lor pe jumătate), cînd ei ajung în stare de robie...“ (XVII 429—431, trad. Murnu, ESPLA 1956).

[2] De-a lungul întregei scene stăruie amintirea despărțirii dintre Hector și Andromaca, la sfîrșitul cîntului VI din *Iliada*. Ruga sfioasă a Tecmesei răspunde ca un ecou cuvintelor amare ale eroului troian către soața muncită de presimțiri funeste:

„Zice-va, cum te-ar vedea oarecine, cu lacrimi pe față:
Asta-i femeia lui Hector, întîiul viteaz, căpitanul
Oastei troiene din vremea războiului cel de la Troia.
Asta va zice, și amarul din nou te va frînge de jalea
Soțului care putea să te scape din jugul robiei...“

(VI 455—458, trad. Murnu.)

Ajuns acum moşneag, pe maică-ta c-o laşi,
Bătrînă, vai de ea! şi tot în rugăciuni
Rugînd pe zei ca teafăr să te-ntorci acas'.
Şi fie-ţi milă de-un copil cui nu-i fu dat
Să crească-n alintări, şi el, ca alţi copii!
Orfan, îl îngriji-vor nişte oameni răi...
Cît rău ne-aduce, lui şi nouă, moartea ta!
Şi de-ăi muri, alt sprijin n-am... Şi cui să-l cer?
Cu lancea-n mîini tu ţara-mi pustiişi, iar ei,
— Şi tatăl meu şi maică-mea — de soartă-au fost
Trimişi lăcaş de veci să-şi afle în Infern.
Şi cine-mi va mai fi — cum fostu-mi-ai doar tu —
Şi ţară şi averi?[1] Legată-i soarta mea
De însăşi soarta ta... O! de-aş avea un mic
Locşor în gîndul tău!... Făcutu-ţi-a vrun om
Vrun bine vreodat',[2] pe-acela nu-l uita!
De-o faptă bună faci... şi alţii-ţi face-vor!
Nu-şi ţese cuib uitarca-n sufletul ales...

CORIFEUL

Aiàs, de te-ai putea ca mine-nduioşa,
Tu vorbele ce spuse lăudare-ai chiar.

AIAS

Aş lăuda-o, da! de cùmva va-ndrăzni
Să-mi împlinească-acum porunca ce-i voi da.

---

[1] La fel, în episodul abia citat al *Iliadei*, Andromaca e pusă să-l implore pe Hector în versurile înduioşătoare:

„N-o să-mi rămîie, cînd tu vei muri, fără numai
Plîns şi suspinuri. Că nu mai trăieşte nici tata, nici mama
. . . . . .
Tu-mi eşti dar, Hector, şi tată şi mamă cinstită şi frate,
Tu-mi eşti bărbatul în floare...“

(VI, 410 şi urm., trad. Murnu)

[2] Înţelesul textului grec e aci întrucîtva diferit. Tecmesa nu vorbeşte de „binefaceri“, îndeobşte. Sfios mărturisit, gîndul ei e altul: „Se cade ca bărbatul să nu uite, dacă a avut cumva parte de plăcere...“.

TECMESA

Supusă slugă-n toate-ți sînt, o! scumpe-Aiàs.

AIAS

Copilu-mi àdu-mi-l! Să-mi văd copilul meu!

TECMESA

În spaima-mi, dusu-l-am de-aici... voiam să-l scap.

AIAS

Cînd fui înnebunit?... Au asta vrei să spui?

TECMESA

Sărmanu-ar fi murit, de te vedea-n ăst hal.

AIAS

De soarta-mi grea sfîrșitu-i vrednic i-ar fi fost.

TECMESA

Dar cîtă grijă-avui! Și cum ți l-am ferit!

AIAS

Cum oare fapta-ți lăuda-o-voi de-ajuns?

TECMESA

Aș vrea și-acum, dar cum?, să-ți fiu de vrun folos.

AIAS

Fă să mi-l văd cu ochii mei... să-i pot vorbi!

TECMESA

Mi-i chiar pe-aici, în grija unor slujnici buni.

AIAS

De ce nu vine-atunci?... De ce-o mai zăbovi?

TECMESA

Copile,-auzi? Te chiamă taică-tău! De zor
Să mi-l aducă-aici vrun slujnic credincios!

AIAS

Au, lui vorbitu-i-ai? Ori nici te-a auzit?

TECMESA

Te uită,-l vezi... e lîngă noi... L-au și adus! [1]

(Vine un sclav. El aduce pe Eurysakes, pe care îl încredințează lui Aias.)

AIAS

Hai, àdu-mi-l! Da, àdu-mi-l aici! Și el,
De-i fiul meu, nicicum s-o-nfricoșa, văzînd
Prăpădul ce-l făcui... De mic fie deprins
Cu viața aspră-a mea și-atunci și firea lui
Va fi ca firea mea... O! Fiul meu, să fii
Mai norocos decît am fost! Încòlo, fii
Ca taică-tău și fi-vei om[2] ... O! ce-aș rîvni

[1] S-a relevat de comentatori faptul că, dintre dramele attice ajunse pînă la noi, Aias e cea mai veche în care un copil e adus pe scenă. Eurysakes e încă un personaj mut, ca și sclavul ce-l însoțește.

[2] Pentru cunoașterea sufletului lui Aias, versul nu-i lipsit de înțeles. Într-o împrejurare asemănătoare, pe care Sofocle a avut-o în minte necontenit de-a lungul acestei prime părți a tragediei, Hector urează lui Astyanax:

„Vrednic și tare să fie și-n Troia domnească puternic.
Și oarecine la întorsu-i din luptă să zică vreodată:
Bate pe tata-i cu mult..."

(Iliada, VI 473—475, trad. Murnu)

Să fiu ca tine-acum! Căci tu cît sufăr eu
Nici poţi să simţi... Al vieţii farmec doar atunci
Îl guşti cît încă mintea nu-ţi frămînţi, dar cînd
Îţi fi-va dat să rîzi, şi plînsu-ţi va fi dat!
Şi-atunci vrăjmaşilor s-arăţi că vrednic eşti
De tatăl tău! Dar pînă-atunci să creşti frumos
Ca floarea-n adierea de zefir şi-aşa
Vei ferici pe maică-ta! Nu va-ndrăzni
Nici un aheu — o ştiu — a te-mproşca cu fel
Şi chip de-ocări, încăi şi singur dacă-ai fi.
În seama lui Teùcros te-oi lăsa, iar el,
Ca paznic grijuliu, copilăria ta
Îţi ocroti-va el... dar azi departe-i dus,
Să mai vîneze vrun duşmân... Iar voi, ostaşi,
Vîslaşi, eu vouă tuturor vă cer să daţi
De veste lui Teùcros cum că vreau pe-acest
Copil să-l ducă în căminul meu şi lui
Telàmon — lui — şi Eribèci, maică-mi,
Să-l dea, să fie cîrja bătrîneţii lor,
Pîn' ce-n lăcaşul umbrelor or coborî!
Iar armele-i, nici juzii, nici acel ce-mi vru
Picirea mea să nu le dea vrunui aheu!
Evrýsakès, tu, fiul meu, să ţii ăst scut
De nepătruns, ce-i căptuşit cu şapte pici,
Să-l porţi la braţ încopciat, căci de la el
Tu numele ţi-l tragi...! [1]

(Către Tecmesa)

Ce arme-am mai avut
M-or însoţi-n mormînt. Pe-acest copil tu du-l
În cort şi cortul să-l închizi! Şi nu-i mai da
Tîrcol, bocind! Prea-i drag femeii a jăli!
Cînd numai prin cuţit o boală-şi află leac,
Un vraci dibaci n-o lecui-o doar prin vrăji.

---

[1] În greceşte, *Eurysakes* înseamnă „Cel cu scutul larg". Despre scutul faimos purtat de Aias în luptele de la Troia, vezi *Iliada* VII 212—216.

CORIFEUL

Vorbești atît de-nverșunat, că mă-nfior,
Iar glasu-ți prea tăios de-a bună parcă nu-i.

TECMESA

Aiàs, stăpînul meu, ce gînd ăi mai avea?

AIAS

Nu mă mai iscodi! Nu-i bine-a ști prea mult.

TECMESA

Vai! amărîtă sînt... Pe fiul tău, te rog,
Te rog pe zei, nu ne lăsa, nu ne lăsa!

AIAS

Nu mă tot sîcîi! Mai taci!... Că nu mai sînt
Dator cinstire zeilor s-aduc [1], nu știi?

TECMESA

Taci! taci!

AIAS

Vorbește doar cui să te-asculte-o vrea!

TECMESA

Nu te-ăi înduplecа?

AIAS

Vorbești prea mult... Destul!

[1] În ochii spectatorului antic, ale cărui sentimente sînt limpede exprimate de Tecmesa, și această declarație e caracteristică pentru lipsa de măsură a eroului, — păcatul pe care pînă la urmă-l va plăti cu viața.

TECMESA

Stăpîne, mă-nfior...

AIAS

(către sclavi)

Daţi zor! S-o-nchidă-n cort!

TECMESA

Pe zei! O leac' de milă ai!

AIAS

De cùmva crezi
Că firea-mi poţi s-o schimbi, o nebunie-ar fi!

(Pînzele de la intrarea cortului se deschid. Aias intră în cort. Tecmesa, copilul ei şi slujitorii au plecat.)

CORUL

Strofa 1

O! tu, Salamină vestită,
De valuri şi valuri scăldată,
Ferice şi veşnic slăvită[1]!
De ani amărîtul de mine
Tînjesc prin livezile Troii,
Şi iarnă şi vară, într-una,
Uitat şi vrednic de hulă,
Şi văd cum şi viaţa-mi se scurge
Cu anii ce repede zboară,

[1] În sec. al V-lea î.e.n., faima nepieritoare a Salaminei era legată de înfrîngerea lui Xerxes. În această ordine de idei, e vrednică de menţiune informaţia oferită de o viaţă anonimă, după care, cu prilejul ceremoniilor menite să comemoreze marea biruinţă, corul instruit să aducă mulţumire zeilor era condus de viitorul autor al *Antigonei*.

Şi-adăst cu nădejdea că ziua
Veni-va cînd drumul ne-ntors
Oi străbate şi-ajunge-voi astfel
La hîdul şi aprigul Hades.

Antistrofa 1

Dar încă mai mare ni-i jalea
De boala ce-i făr' leeuire
Ce lui trimisu-i-au zeii!
Aiàs, cui fapta îi fuse
Odată viteză pe ţărmul
Acesta, stă azi singuratec,
Cu gîndu-i ce-şi mistuie-n sine,
Şi-i, vai! într-o mare sminteală,
De plîngu-i acuma de jale
Acei ce-l iubiră, iar tot ce
Făcut-a-n războaie odată,
Isprăvi minunate, zvîrlite-s
De-Atrizii cîinoşi în uitare.

Strofa 2

Cînd veste de groaznica-i boală,
De-a minţii-i sminteală, primi-va
Măicuţa-i bătrînă cui părul
Îi ninsu-i-au anii, ce jalnic
O geme, sărmana! Ah, cît de
Departe-i duioasa cîntare
A privighetorii de plînsu-i
Ţipos şi jălanic! Cum pumnii-i
În sînii-i într-una izbi-vor,
Sărmana! Şi cum zăpezile
Şuviţe din părul-i şi-o smulge
Atuncea, sărmana bătrînă!

Antistrofa 2

Şi fi-va Aiàs mai ferice,
Aiàs, ce din viţă aleasă
Se trage, din cei mai viteji ai

Eladei, că prins de sminteală
S-o duce în bezna lui Hades.
Schimbată-i și firea acuma
Și nici mai gîndește la sine.
Sărmane părinte! Ce veste
Mai rea și amară te-așteaptă
De soarta ce-ți paște copilu-ți?
Căci nimeni din neamul eăcic
N-avut-a atâre ursită!

(Din cort, a cărui intrare se deschide, vine Aias. El strînge paloșu-i în mîini. Pare mai potolit. În urmă-i vine Tecmesa, aducînd pe Eurysakes.)

AIAS

Putea-va timpu-n mersu-i cel făr'de sfîrșit [1]
Dezvălui ce fuse-ascuns și-ascunde tot
Ce-n văzul tuturor a fost! Așteaptă-te
Oricînd, la orișicè! Și-un strașnic jurămînt,
Și-un suflet împietrit se poate-nmlădia!
Un suflet tare-aveam și cu și mă muiai,
Ca fieru-n jar, de vorbele unei femei...
Și milă mi-i s-o las vădană-ntre vrăjmași,
Iar pe copil orfan... Mă duc spre lunci, pe mal,
Și-n apa mării m-oi scălda și m-oi lăia
De spurcăciuni și-așa putea-voi domoli
Mînia aprigei zeițe [2]... Tainic loc
Găsi-voi undevà și-acòlo-oi îngropa,

[1] Considerațiile ce urmează asupra transformărilor la care sînt supuse sentimentele omenești de-a lungul timpului reflectă preocupări proprii mai multor gînditori contemporani cu Sofocle. Îndeosebi a fost pusă în lumină înrîurirea din acest punct de vedere a ideilor lui Antifon Sofistul, ale căror ecouri pot fi recunoscute și în alte tragedii ale poetului (cf., mai departe, p. 463, n. 1).

[2] Cum s-a relevat și cu alt prilej, în concepția celor vechi crima întinează nu numai conștiința, dar întreaga ființă a făptașului. De-aci repetatele abluțiuni în mare sau în ape curgătoare practicate înaintea readucerii în societate a oricărui acuzat de vărsare de sînge.

De nimenea văzut, ăst paloș blestemat,
Ce-n paza nopții și-a lui Hades fi-va-n veci.
De cînd hainul Hector, el, cu daru-acest
M-a dăruit [1], cu parte n-avusei decît
De-ocări de la ahei... Ce mare adevăr
Spun oamenii-n zicala lor, cînd spun: „Un dar
Dat de vrăjmaș nu-i dar și-aduce numai rău!“ [2]
De-acum puterii zeilor să mă supun
Voi ști. Voi ști pe-Atrizi să-i proslăvesc. Stăpîni
Sînt ei și cade-se să li te pleci... Așa-i
Pe lume dat: poți fi vînjos, dar celor mari
Te-nclini... Și iarna cu vifornița de nea
S-a dus, cînd vara a sosit cu rod bogat;
Și bezna nopților s-a risipit cînd, trași
De albii telegari, ai zilei zori se-aprind;
Se domolește-al mării val, mînios vuind,
Cînd vîntul aprig a căzut; și somnu-a tot
Stăpînitor desleagă uneori pe om!
Iar noi n-om învăța a fi mai înțelepți?
Abia acum înțelesei că pe vrăjmaș
Atît doar să-l urăști cît într-o zi să poți
Să-l și-ndrăgești! Iar pe prieten să-l ajuți
Așa și-atît cum doar vremelnică-ți va fi
Prietenia lui. Căci pentru cei mai mulți
Prietenia-i doar liman amăgitor!
De-acum mai bine-o fi!... Soția mea, te du
Înuntru-n cort și roagă-te mereu la zei
Să-mi împlinească dorul inimii... Și voi,
Prieteni dragi, rugați-vă și voi ca ca,

---

[1] Episodul schimbului de daruri se citește în *Iliada*, VII 290 și urm. unde, la sfîrșitul unei zile încheiate fără biruința vreuneia din părți, Hector e pus să adreseze lui Aias cuvintele:

„Hai să ne facem și daruri, un schimb de slăvite odoare,
Ca între ahei și troieni să zică de noi oarecine:
Vrajba, ce mistuie vieți, silitu-i-a la încleștare,
Dar se desprinseră ei împăcați amîndoi, ca prieteni“.

[2] În termeni aproape identici, zicala citată în text se întîlnește și în *Medeia* lui Euripide și într-un fragment al comicului Menandru.

Iar lui Teùcros să-i vestiţi, cînd o veni,
Ne aibe-n grija lui pe noi şi fie bun
Cu voi!... Şi-acum, mă duc unde-s dator s-ajung.
Voi faceţi ce v-am spus! Afla-veţi în curînd
Că-n suferinţe azi scăparea mi-o găsii[1]!

(Aias pleacă. Tecmesa intră în cort. Corul, mai bucuros, auzind cuvintele împăciuitoare ale lui Aias faţă de Atrizi, îşi întovărăşeşte cuvintele cu un joc săltăreţ.)

CORUL

Strofa

Şi inima-mi rîde în mine
Şi-mi pare că zbor. O! Pan, Pan,
O! Pan, ce mult rătăcit-ai
Pe ţărmuri de mări!... Coboară
Din vîrful stîncos al Cillènei,
Cea ninsă de nea! Ci vino,
Tu zeu, ce zeilor danţul
Îl mîi şi-ncingă-se jocul
Săltăreţ din Cnossos şi Nyssa[2]
Că tare ni-i drag ţupăirea!
O! zeule-Apòllo din Dèlos,
Treci marca lui Icar şi vino
Şi fi-mi tu într-una prielnic!

[1] Ca şi versurile ce preced, cuvintele din urmă ale monologului sînt destinate să liniştească aprehensiunile Corului şi pe ale Tecmesei. Înţelesul lor scapă cui nu cunoaşte încă adevăratele intenţii ale eroului.

[2] Nyssa e locul mitic unde se presupune a-şi fi petrecut copilăria Dionysos, în tovărăşia satyrilor jucăuşi. Cnossos — capitala Cretei, despre a cărei înaltă civilizaţie în mileniul al II-a î.e.n., poemele homerice ne-au păstrat informaţii preţioase. În legătură cu dansurile cretane, aşa cum şi le închipuia Homer, cf. *Iliada*, XVIII 578—593.

Gonitu-mi-a Ares amara
Tristeţe din ochii-mi şi iarăşi
Zîmbi-va şi nouă a zilei
Curată lumină. Şi iarăşi,
O! Zeus, acuma cînd Àias,
Uitîndu-şi durerea, adus-a
Şi zeilor slavă-n bogate
Prinoase, putea-vom s-ajungem
La cele-ale noastre uşoare
Şi repezi corăbii... Iar timpul
Ce trece le şterge pe toate.
Şi însuşi Aiàs, ce-atîta-i urîse
Pe-Atrizi, uitatu-şi-a ura!

(Din tabăra aheilor vine un crainic.)

CRAINICUL

Prieteni, mai întîi o veste vă vestesc:
Teùcros a sosit din munţii cei stîncoşi
Ai Misiei şi-n tabără abia sosì,
Că-l şi-mproşcară cu sudălmi aheii toţi;
Şi cînd l-aflară că venea din depărtări,
Dădură-ndată roată-n jurul lui şi toţi,
Pe rînd şi care mai de care-l suduia:
„E frate c-un nebun — spuneau — ce oştilor
O droaie de capcane-a-ntins!“ şi-l înfricau
Cu pietre că-i zvîrli-vor şi l-or face praf!
Atît s-au gîlcevit, că-şi şi trăseseră
Din teacă spadele ce-n mîini le şi sclipeau,
Cînd sfada lor, ce se-ncinsese foc, deodat',
La sfatul celor mai bătrîni, se potoli...
Dar unde-o fi Aiàs? Că-i povesti-voi tot
Ce-a fost... Vreo taină faţă de stăpîni să n-ai!

CORIFEUL

S-a dus! Abia plecă... Părea alt om. Fierbea
În el şi gînduri noi în gîndu-i mistuia.

CRAINICUL

Vai! vai!
Mînatu-m-a încoà Teùcros prea tîrziu?...
Sau poate zăbovit-am cu prea mult în drum?

CORIFEUL

Ei şi? Şi ce că-ai zăbovit? Ce s-a-ntîmplat?

CRAINICUL

Teùcros poruncitu-ne-a: Aiàs să stea
Acolo-n cort, pîn' însuşi el se va fi-ntors!

CORIFEUL

Dar el porni şi-nţelepţeşte-aşa gîndea:
O! dacă m-aş putea cu zeii-mpăciui!

CRAINICUL

De cùmva Càlchas [1] va fi fost un bun proroc,
Atunci vorbit-ai cam în vînt şi cam hai-hui.

CORIFEUL

Dar ce-o fi prorocit? Ce ştie el de-Aiàs?

CRAINICUL

Atîta ştiu şi însumi eu de faţă-am fost:
Mai-marii oştilor ţineau cu toţi sobòr;
De-odată Càlchas, depărtîndu-se de-Atrizi,
Veni lîngă Teùcros şi, prietenos,
Cu dreapta-i prinse dreapta lui şi-l sfătui
Să facă tot ce-o şti ca nu cumvà Aiàs
Să calce azi un singur pas afar' din cort,

[1] „Fiul lui Testor, întîiul şi fala proorocilor, Calha..." *(Iliada,* I 68).

De-n viață să-l mai vadă vrea. Și mai spunea
Apòi că, numai azi, doar azi — o zi — pe el
Athena prigoni-va-l cu mînia ei!...
Și mai spunea tîlcuitoru-așa: „Un om,
De va uita cumvà că-i om și de-o rîvni,
Trufaș, deșertăciuni ce-s mai presus de el,
Îl prăvăli-vor zeii-n mari nenorociri". [1]
Dar el, de-acas' cînd o porni, în seamă nici
Că-a luat ăst sfat cuminte dat de taică-său:
„Copilul meu — i-a spus — să vrei să-nvingi prin lănci,
Dar cu-ajutorul zeilor să vrei să-nvingi!" [2]
Dar el, măros și ca ieșit din minți, grăi:
„O! tată, și-un nemernic, sprijinit de zei,
Putea-va birui. Ci eu, cu mă fălesc
Că slava biruinții fi-va doar a mea!"
Trufaș vorbi! Altdat', Athena-i dat-a ghes
Și l-a stîrnit să-nturne brațu-i ucigaș
Potriva alor lui vrăjmași, dar el, fălos
Din calc-afar', cu vorbe strașnice-a răspuns:
„Zeiță,-n lupte-ajută tu pe alți ahei!
Eu unde-oi fi, bătelișteа-napòi nu dă!"
Grăind trufaș, cum nici se cade unui om,
Zeiței furia-i aprinsu-i-a de tot.
De-o trece însă ziua de-azi, atît: o zi!
Și-n viață-l vom găsi, ajutorați de zei,
Îl vom scăpa... Tîlcuitoru-așa grăi.
Și-atunci Teùcros m-a zorit poruncile-i
S-aduc... De-o fi tîrziu, iar Càlchas adevăr
De-o fi prezis, atunci sfîrșitu-s-a cu-Aiàs!

---

[1] E lecția de măsură pe care o proclamă Athena în ultimele versuri ale prologului și care, în fond, exprimă o convingere a lui Sofocle și a foarte multor moraliști greci.

[2] E concepția precumpănitoare în epopee și în operele unui mare număr de poeți lirici (cf. *Introducerea*, p. 30). Nesocotirea ei de Aias, cum o dovedesc răspunsurile către Telamon și către Athena, nu putea să nu ducă în judecata celor vechi, la pedeapsa celui vinovat de un asemenea exces de trufie.

CORIFEUL

Tecmesa, vai! nefericită ești... Ce neam
Năpăstuit! Hai, vin' și crainicul ce-a spus
S-auzi!... Ah! pielea-mi de durere s-a zburlit!

(Din cortul ei vine Tecmesa, care aduce pe Eurysakes, ținîndu-l de mînă.)

TECMESA

De ce, cînd suferii atît și-abia-mi găsii
O leacă de ogòi, hodinii-mi iar mă smulgi?

CORIFEUL

Ascultă-l! Crainicul atîtea-a povestit
De soarta lui Aiàs, că ne-au trecut fiori.

TECMESA

Măi omule, ce-ai spus? S-a isprăvit cu noi?

CRAINICUL

Ce soartă-avea-vei tu, nu știu! Cît despre-Aiàs,
Din cortu-i de va fi plecat, eu mă-ngrozesc.

TECMESA

Plecat-a, da! Ce-ăi vrea să spui? Vai, mă-nfior!

CRAINICUL

Teùcros porunci: Aiàs să mîie-n cort!...
Și, singur, niciun pas nu calce în afar'!

TECMESA

De ce-o fi spus așa?... Teùcros unde-o fi?

CRAINICUL

Acuși veni!... Dar tare-i rău îngîndurat
Că-Aiàs, de-o fi ieșit din cort, s-o prăpădi.

TECMESA

Vai! Cine-i mai vîrî și astă teamă-n cap?

CRAINICUL

A spus-o Càlchas, fiul lui Thestòr: cu-Aiàs
S-alege astăzi într-un fel: ori mort, ori viu!

TECMESA

În astă clipă grea, o mînă de-ajutor
Să-mi dați: zoriți și pe Teùcros mi-l chemați!
Și voi pe urma lui Aiàs, spre asfințit
S-o luați, iar cești lalți zoriți spre răsărit!
Dezamăgită-s, vai! Văd bine-acum și eu...
Cît m-a iubit și cum din sufletu-i m-a scos!
Copilul meu, vai! ce-am să fac? Pe loc n-oi sta!
S-alerg! Să fug cît m-or ținea puterile!
Hai, deci, de zor! Pornim... O clipă să nu stăm,
De vrem ca să-l scăpăm pe cel ce moartea-și vrea!

CORIFEUL

Porni-voi chiar acum și nu spun vorbe-n vînt,
Căci vorbii-mi va urma acum chiar fapta mea!

(Corul, împărțit în semi-coruri, dispare prin ieșirile laterale. A plecat și Tecmesa, ducîndu-și cu ea copilul. Scena s-a schimbat: un loc singuratec, acoperit cu hățiș pe țărmul mării. Aias și-a înfipt spada în pămînt, cu vîrful ascuțit în aer.)

AIAS

O! fier ucigător ce-n glie-mi stai înfipt!
Aci, pe loc, tu moartea-mi poți să-mi dai! O! dar

Aducător de rău ce-mi fost-a dăruit
De Ilèctor, el, ce dintre toți ce-mi sînt vrăjmași
Mi-i mai vrăjmaș și hîd ca toți!... Aci-n pămînt
Hain, în țărna Troii-l împlîntai și-atît
La piatră-i trasu-i-am tăișu-i, că-ar putea
Pe loc, pe loc, să-mi deie moartea ce-mi rîvnesc.
Gătcala morții eu făcutu-o-am de-ajuns!
O! Zevs, tu cel dintîi să-mi vii în ajutor!
Și cine știe ce hatîr eu n-am să-ți cer:
Vrun crainic lui Teùcros să-i trimiți, să-i dea
Cea veste rea și el să vie cel dintîi
Și să-mi ridice leșul meu de paloșu-mi
Străpuns! Să nu-i ia vrun dușmân-naintea lui,
Ce hoitu-mi va zvîrli la păsări și la cîini!
O! Zevs, aceasta-i ruga mea. Pe Hermes rog,
Pe el, cîrmaci de sufletc-n Infern, îl rog
Să mă adoarmă-acum, ușor, în somn de veci,
Cînd trupu-mi va fi fost de paloșu-mi străpuns.
Pe voi, fecioare-n veci, pe voi care veghcați
Asupra omenești lor dureri, pe voi
Vă chem!... Veniți voi repezi Erinii, veniți
Ca să vedeți ce jalnic un sfîrșit mi-au dat
Cei doi Atrizi! Mișeii!... Cît amar am tras
Pe urma lor, de-atîta aibe parte ei!
Și-așa cum cad străfulgerat de mîna mea,
Să piară ei sub ochii celor ce li sînt
Mai dragi!... Veniți răzbunătoare Erinii!
Prăpăd, pîrjol zvîrliți în toată oastea lor!
O! Soare, tu, ce caru-ți plimbi pe-a cerului
Înaltă boltă, tu pămîntul de-ăi vedea
În care m-am născut, de hățuri aurii
Trăgînd, de veste tatii-mpovărat de ani
Și bietei mele maici să-i dai de jalnicu-mi
Sfîrșit... Sărmana, vai, cît va jăli și cum
Cu bocetele ei va umple-orașul tot!...
Dar nu mi-i a jăli! Ci-i vremea să zoresc
Să duc pîn' la sfîrșit ce-mi fost-am pus în gînd!
...O! moarte, moarte-acum te-ndură și mă vezi!

Curînd, curînd de taină sta-vom în Infern.
O! tu, o rază-a zilei ce străluci, și tu,
O! soare de lumină dătător, Aiàs
Vă spune cel din urmă-al lui cuvînt!... O! sfînt
Pămînt al Salaminei care m-a născut,
Tu, drag pămînt al vetrei strămoșești! Și tu,
Vestită-Athenă, tu! Și voi, prieteni dragi
Cu cari crescui!... Izvoare, ape și cîmpii
Din Troia, voi, cari m-ați hrănit, pe voi vă chem!
Și-acuma, bun rămas!... Ce-oi mai avea de spus
Voi spune-o còlo, jos... la Hades... în Infern!

(Aias se zvîrle asupra paloșului, care-i străpunge trupul. Hățișul, în mijlocul căruia se prăbușește, nu lasă să-i fie văzut leșul. Din părți vine corul. Dintr-o parte, un semi-cor. Din cealaltă, al doilea semi-cor. Vorbesc în șoaptă.)

PRIMUL SEMI-COR

Tot răul aduce alt rău după sine!
Pe unde, pe unde
N-am fost? Bătut-am tot locul și nimeni
Putut-a vreo veste
De el să ne dea... Ascultă, că iarăși
Se-aud niște șoapte!

AL DOILEA SEMI-COR

Noi sîntem, ai voștri tovarăși de vîsle.

PRIMUL SEMI-COR

Ei, bine! dar ce-i?

AL DOILEA SEMI-COR

Bătut-am tot țărmul spre Soare-Apune...

PRIMUL SEMI-COR

Şi dat-aţi de el?

AL DOILEA SEMI-COR

De unde! zădarnică fostu-ne-a truda.

PRIMUL SEMI-COR

Iar noi dinspre Soare-Răsare-l băturăm,
Dar fuse zădarnic, de el nu dădurăm...

(Cele două semi-coruri, ajunse în mijlocul scenei, se unesc.)

CORUL

Strofa

Dar care-i pescarul ce clipă de clipă
S-aţine cu nada-i la pîndă,
Şi care-i zeiţa ce-şi are acòlo-n
Olimp aşezarea, ori care-i
Cel fluviu ce-n ale Bosfòrului valuri
Se varsă şi care putea-va
Să spună că dat-a de omul cu inima
Aspră? Că, vai! pe cîte
Meleaguri trudalnic şi fără de tihnă
Umblat-am, de omul zdrobit de
Durere nicicùmva să dăm izbutit-am.

(Se aud, mai departe, plînsete. Vine Tecmesa care, în hăţişul de lîngă movilă, descoperă trupul însîngerat al lui Aias.)

TECMESA

Vai mie, vai!

CORIFEUL

Ce-i glasul ce-aud din pădurea vecină?

TECMESA

Nefericită-s!...

CORIFEUL

Tecmesa-i! ea, nevasta lui, ce-i fostu-i-a
Şi sclavă de război!... Cît mai jălește, vai!

TECMESA

Cu mine s-a sfîrșit, prieteni, s-a sfîrșit!

CORIFEUL

Dar ce-i?

TECMESA

Vedeți-l! E Aiàs! Pe palosu-i, chircit,
Ce-l și străpunsu-l-a, stă făr' de suflu-acum.

CORUL

Adio-ntors acas'!...
O! rege, tu-l jertfișI
Pe-acest al tău vîslaș!
Ce jale mi-i!... Dar ea?
Sărmana-i, vai! de plîns.

TECMESA

Așa-i fu dat! Şi-atît ni-i dat: să ne jălim.

CORIFEUL

Ce braţ? al cui, curmat-a-i viața? Vai, biet om!

TECMESA

Chiar brațul lui! Nici umbră de-ndoială nu-i.
Privește! Mărturie-i fieru-n glie-nfipt!

CORUL

Ce mare jalea mi-i
Că-n ascunziș de-ai tăi,
Aiàs, tu viața-ți luași!
Vai, greu păcat făcui
Că-asupră-ți n-am vegheat!
Pe unde-mi zaci, Aiàs?
„Aiàs"...
Ce nume cobitor![1]

TECMESA

În mantia-i cu falduri lungi l-oi văluì
Şi n-o să-l mai puteți vedea, căci inima
Pe nimeni n-o răbda — prieten de i-ar fi —
Să vadă sîngele-i țîșnindu-i negricios
Din nări, din rănile-i adînci... Vai mie, vai!
Ce-oi face-acum? Şi cine te-o-ngropa? Ah, ce
La timp Teùcros ar veni!... Dar unde-o fi?
Să poarte grija-ngropăciunii fratelui
Căzut!... Sărmane-Aiàs, ce-ai fost, ce ești! Oricùi
I-ai smulge lacrimi azi, oricît te-ar vrăjmăși!

CORUL

Antistrofa

Sărmanul de tine! Cernitul soroc
Ce aprigu-ți suflet atît și-l dorea,
Noianului tău de amaruri și chin
Să-i pună odată-un sfîrșit, a sosit!
Ah, iată de ce cu venin și ocări
Tu ziua şi noaptea-n Atrizi împroșcai.
Şi tot ce acum pătimim ni s-a tras
Din ziua aceea cînd sfada s-a-ncins,
Din ziua cînd fost-a să fie ales

[1] Vezi mai sus p. 296, n. 1.

Viteazul ce-a fost mai viteaz decît toți,
Și-n mîinile cui mai pe drept s-ar cădea
Să fie dat arcul ce-avut-a Ahil.

TECMESA

Vai mie, vai!

CORIFEUL

Cît te-a durut, cît sufletu-ți rănit... o știm!

TECMESA

Nefericită-s, vai!

CORIFEUL

Tecmesa, da! nu-s lacrimi de ajuns să plîngi
Pe cel ce-ți fuse drag și azi pierdutu-l-ai!

TECMESA

Tu chinu-mi doar mi-l înțelegi... Eu mi-l trăiesc.

CORIFEUL

Așa-i!

TECMESA

Copile!-n ce robie grea cădea-vom noi
Acum? Ce alți stăpîni ne-or înrobi în jug?

CORUL

Ce-ai spus? Atrizii-or fi
Cîinoși pînă-ntr-atît

[1] Vezi mai sus p. 296, n. 3.

Încît amaru-ţi chiar
Să-l mai sporească vor?
O! zei, o! nu-i lăsaţi!

TECMESA

Fu vrerea zeilor... că n-ajungeam aici.

CORIFEUL

Asupră-ţi năpustitu-ţi-au prea mari dureri.

TECMESA

Ăst rău doar Pàllas, fiica vajnică-a lui Zevs,
Trimisu-nc-a..., să-i fie-n plac lui Odiseu.

CORUL

Ce-şi rîde-va ăst om mîrşàv,
În sufletu-i întunecat,
De noi şi-a noastre suferinţi,
Ce ni s-au tras de-atunci, de cînd
Te-ai fost smintit, că te-nciudaşi!
Şi, vai! ce-or rîde, ce-or rînji,
Cînd or afla, şi-ăi doi Atrizi!

TECMESA

Să-şi rîdă cît or vrea, rînjească dacă vor
De suferinţa lui! De nu-l iubiră viu,
În lupte-acum or duce jindul lăncii lui!
Cei răi un bine-a-l preţui nu ştiu decît
Cînd nu-l mai au. Pe cît de moartea-i jale mi-i,
Pe-atît de bucurie saltă azi şi el,
Şi ei! Dar lui, sfîrşitul ăsta-i fuse drag,
Căci el, Aiàs, şi-l vru! Iar moartea ce-şi visa
El însuşi azi şi-a dat... De ce şi-or rîde ei
De el, cînd moartea-i nu-i isprava lor? Ci-au vrut

Şi zeii-aşa! Iar Odiseu cu ea-n zădar
S-o-mpăuna... Aiàs sfîrşit îi pentru ei,
Dar mie jale, vai! şi lacrimi mi-a lăsat.

(Tecmesa se reîntoarce în cort. Spre sfîrşitul vorbirii ei, din cort se auzeau vaietele lui Teucros.)

TEUCROS

Vai mie, vai!

CORIFEUL

(către Tecmesa)

Sst! Taci! Îmi pare pe Teùcros că-l aud
Cum jăluieşte-amar năpasta ce-l lovi.

(Vine Teucros.)

TEUCROS

Aiàs, o! frate drag, cu tine fost-ai tu
Pînă-ntr-atît de crud cum tot huieşte-un zvon?

CORIFEUL

Teùcros...! S-a sfîrşit cu el: Aiàs e mort!

TEUCROS

Vai, măşteră şi grea ursită-am mai avut!

CORIFEUL

Acum, în jalea-ţi...

TEUCROS

Da! nenorocit mai sînt!

CORIFEUL

Şi ai de ce jăli!

TEUCROS

Ce chin îngrozitor!

CORIFEUL

Teucros, vai! aşa-i...

TEUCROS

Vai mie! unde-o fi,
Aci-n Troada..., unde-o fi copilul lui?

CORIFEUL

E-n cort! Doar el...

TEUCROS

Tu àdu-mi-l aici! Dă zor!
Să nu-l înşface vrun duşmàn, ca pe un pui
De leu, cînd maică-sa, leoaica-a văduvit...

(către un ostaş)

Hai! zornic mergi şi-ajută-mă, că oamenii-s
Şi-au fost mereu porniţi pe morţi a-i ponegri!

CORIFEUL

Pe cînd trăia, Aiàs în seamă-ţi pe copil
Ţi-a dat, să-l ai în grija ta, cum faci acum.

(Tecmesa a plecat. Teucros se apropie de leşul însingerat al lui Aias.)

O! Alt nimic din ce-mi văzut-au ochii mei
Vreodat' mai dureros n-a fost decît ce-mi văd
Acum. Nici drum mai plin de lacrimi n-am făcut
Ca cel de azi, cînd cum de soarta-ți groaznică
Aflai, o! scumpe-Aiàs, pe urmele-ți mă luai
Să te găsesc. Căci printre-ahei, ca fulgerul
Un zvon huì-n văzduh — ca de la zei — vestind
De moartea ta... Eram departe cînd l-aflai,
Şi-năbuşit, în mine, vai, cît te jălìi!
Şi-acum, cu ochii-mi că te văd, eu mor... mă sting.

(către un sclav)

Vai, vai!
Zvîrliți-i giulgiul de pe el! Vai, groază-i tot
Ce ochii-mi văd! Amară vitejie-avuşi!
Ce griji îmi da-va moartea ta! Şi încotrò
S-apuc? La cine mi-oi găsi vrun adăpost?
Eu care-n suferința ta nu-ți fost-am chiar
De nici un ajutor! Telàmon, tatăl tău
Şi-al meu, m-o-ntîmpina cu vrun surîs, ori blînd,
Cînd fără tine oi veni? El, care nici
Cînd soarta îi surîs-a fruntea-i n-a ştiut
A-şi descreți... Şi-o-năbuşì mînia-n el?
Cu ce sudălmi m-o împroşca! Mi-o zice: „Fiu
Nelegiuit de sclavă, tu trădatu-l-ai
Pe-Aiàs! Fricos ai fost? Mîrşàv? Ori fuşi
Hulpàv şi-ai vrut a-i moşteni şi tron şi-averi?"
Aşa-mi vorbi-va ăl bătrîn acrit de ani
Şi certăreț şi din nimic m-o sudui,
Că-i mînios! Din țară-apòi m-o izgoni,
Ce fel şi chip de-njurături, ca pe un rob.
Vezi dar ce soartă grea m-aşteaptă-n țara mea[1].

[1] După legendă, tocmai aceasta avea să fie soarta lui Teucros la întoarcerea în casa părintească: izgonit de Telamon, nevoit să-şi găsească adăpost în Cypru, avea să întemeieze în noua-i patrie o Salamină menită să înlocuiască pe cea pierdută. Cf. Horaţiu, *Ode*, I 7, 21—32.

Şi cîţi în Troia-mi sînt vrăjmaşi! Prieteni? Doar
Cîţivà! Tu mort, din viaţa mea alege-s-a
Doar praf. Valcu! ce pot să fac? Să-ţi smulg din piept,
— Dar cum? — ăst blestemat de fier ce te-a ucis?
Biet om! Gînditu-te-ai că Hector, din mormînt,
Că-i mort de mult, adùce-va-ţi chiar moartea ta?
Pe zei! Priviţi la soarta celor doi viteji:
El, Hèctor, fedeleş legat de carul lui
Ahil, cu cingătoarea-i dată de Aiàs[1],
A fost tîrît pîn' sufletul şi-a dat, iar el,
Aiàs, cui Hector spada-i dărui cîndvà,
În spada-i moartea şi-o găsi, zvîrlindu-se
În ea! De Furii fost-a-i fierul făurit,
Iar asprul Hades cingătoarea-i meşterì.
Eu unul spùne-voi mereu că de la zei
Vin toate cîte-au fost şi toate cîte sînt.
Gîndească alţii — slobozi sînt — altcùm, de vor,
Dar ăsta, ăsta-i crezul meu — şi altul nu![2]

(Menelaos, urmat de mulţi ostaşi, se apropie.)

CORIFEUL

Ci vorba nu-ţi mai tot lungi! Mai bine vezi
Cum ai să-ngropi pe-acest viteaz şi ce-ai să spui,
Căci — iată! — vine un duşmàn de-al lui
Ce-şi rîde-va, ca un mîrşàv, de răul nost'.

TEUCROS

Dar cine-i ăl ostaş pe care spui că-l vezi?

CORIFEUL

E Menelau!... Şi-aici vîslit-am pentru el[3]...

---

[1] Cf. *Iliada*, XXII 384 şi urm. — Pentru „cingătoare", mai sus p. 307, n. 1.

[2] Credinţa lui Teucros e şi credinţa poetului, a cărui adîncă evlavie nu poate fi pusă la îndoială, chiar dacă de-a lungul anilor experienţa şi reflexia aveau s-o umbrească de melancolie. Cf. *Introducerea*, p. 34.

[3] În căutarea soaţei lui, Elena, răpită de Paris.

TEUCROS

Îl văd! A-l dibăci nu-i greu, că-i la doi pași.

(Vine Menelaos.)

MENELAOS

(către Teucros)

Hei, tu, m-auzi? Doar îți vorbesc! ăst leș
Să nu-l îngropi cumvà! Ci lasă-l unde e!

TEUCROS

De dragul cui vorbitu-mi-ai așa de sus?

MENELAOS

Așa vreau eu! Și-o vrea și craiul oștilor.

TEUCROS

Și ce te face să-mi vorbești cum îmi vorbești?

MENELAOS

Cînd îl adus-am pe Aiàs din țara lui,
Trăgeam nădejdi că-i un prieten pentru-ahei,
Și cînd colò, decît troienii toți ni-i mai
Vrăjmaș. Pieirea oștilor urzind-o-n gînd,
Noptiș se năpusti-mpotrivă-le, cu lănci.
Și furia-i de zeii nu i-ar fi strunit,
Noi înșine chiar soarta lui am fi avut;
De-o moarte rușinoasă-am fi pierit de-atunci,
Ci el în viață-ar fi și-acum... Dar furia-i
Întorsu-i-au chiar zeii-n bietele cirezi.
Și hîdă fapta-i fu-într-atît, că nu-i un om
Ce-o cuteza să-ngroape trupu-i în mormînt,
Ci stîrvu-i, azvîrlit pe malul nisipos,
De păsările mării fi-va cronțăit...

Şi de-ăi avea vrun gînd mai şui, tu pune-i frîu!
De vrerii noastre să-l supunem n-am putut
Cît fuse viu, om izbuti-o azi, că-i mort.
Iar tu de te-ăi împotrivi, îţi vom veni
De hac! Poruncilor nicicînd, pe cînd trăia,
Nu vruse-a se pleca... E-n firea omului
De rînd şi-abràş să nu asculte de cei mari.
Dar slovă moartă rămîneà-vor legile,
Cînd oamenii de frică nu le-or şti. Şi nici
Oştirile n-or fi strunite înţelept,
Mai-marii lor cînd nu-s temuţi şi nu-s slăviţi.
De-ar fi cît de vînjos un om, de-a dura-l dă
Chiar şi-o greşeală de nimic. Ferit n-a fi
Decît acel ce-n viaţa lui lăsa-se-va
De teamă-ori de ruşine-a fi mînat — să ştii!
Iar ţara-n care-obraznic şi semeţ îţi faci
De cap, cu vremea nărui-se-va de sus,
De sus, din bogăţii-n prăpastie-n adînc[1].
Mai binc fi-vom sfiicioşi şi nicidecùm
Să facem tot ce ni s-o năzări prin gînd,
Că de pedeapsă n-om scăpa şi ne-om căi...
Că-i roata vieţii noastre-aşa: cînd rîzi, cînd plîngi.
Şi-Aiàs a fost cîndvà obraznic şi măros,
Şi eu, la rîndu-mi, sînt măros şi-atîta-ţi spun:
Găti-vei groapa lui? Cădea-vei tu în ea!

CORIFEUL

O! Menelaos, înţelept o fi ce-ai spus,
Dar, vezi, cu fapta-ţi mînia-vei tu pe zei.

TEUCROS

Eu nu m-oi mai mira nicicùm, măi oameni buni,
De-ar fi să văd pe-un om de rînd greşind, cînd cei
Ce-şi zic că dintr-o viţă mai de neam se trag

[1] Reflexii asemănătoare despre nesupunere, puse în gura lui Creon, se citesc în *Antigona* (mai departe, pp. 462 şi 463, n. 1).

Păcătuiesc prin àstfel de vorbiri. Hai! dar,
Mai zi-i odat'! Ori spui că l-ai adus pe-Aiàs
Ca pe-un prieten și-un tovarăș pentru-ahei?
'L-adus-ai tu? Nu oare însuși a pornit
Să vie-aici? Mai mare peste el de cînd
Ai fi? Ostașilor aduși din țara lui
De cînd ai drept a da porunci? Venișì aici
Ca rege-al Spartei doar, dar ca al nostru nu!
Vrun drept a-i da porunci tu n-ai avut mai mult
Decît avut-a el a-ți da! Ca un supus
Venișì aici, iar nu mai mare peste toți.
Nici peste-Aiàs! Fii domn doar peste-ai tăi supuși!
Atît! Semeț doar lor dă-le zavràc! Pe-Aiàs
Îl îngropa-voi în mormînt — că-i drept așa! —
Chiar dacă tu, ori vrun alt crai, ăți spune nu!
De gura-ți nu mă tem! Doar nu s-a războit
Pentru femeia ta! Și nici că-a fost ostaș
De-ăl simbriaș. Ci doar că-așa s-a fost jurat,
Dar pentru tine nicidecùm! Căci scîrbă-avea
Pentru mișei... Și-acum pe craiul oștilor,
Pe crainici àdu-ți-i aici! De gura ta
Nu mă-nspăimînt, cît ești și fi-vei cinc-mi ești!

CORIFEUL

Ci nu-mi vorbi-n ăst chip, cînd în năpastă mi-ești!
Rănește vorba grea — și dreaptă-ncài de-ar fi.

MENELAOS

Arcașul[1] ăsta-i, pasă-mi-te, cam trufaș...

---

[1] În gura lui Menelau, cuvîntul e o insultă. În lumea homerică, nobilii luptau împlătoșați, cu lănci și spade; în zilele lui Sofocle, „arcași" prin excelență erau „sciții" care — în Atena — asigurau ordinea și paza locurilor publice.

TEUCROS

Dar arcu-a mînui un lucru josnic nu-i!

MENELAOS

Ce te-ai făli, de-ai fi un purtător de scut!

TEUCROS

Eu nu-s armat. Tu? Pînă-n dinți, dar tot te-nfrunt!

MENELAOS

În vorbă mi-ești din cale-afară de-ndrăzneț!

TEUCROS

Și mîndru-ncài pot fi, cînd dreptate am!

MENELAOS

Au, oare-i drept să-nvingă-acel ce m-a ucis?

TEUCROS

Ucis? Ce vorbă-o fi? În viață mi-ești, te văd!

MENELAOS

Scăpatu-m-a un zeu! Altcùm, m-ar fi ucis.

TEUCROS

Slăvește-i dar pe zei, căci zeii te-au scăpat!

MENELAOS

Dar oare calc eu azi poruncile zeiești?

TEUCROS

Le calci, cînd morții-a-mi îngropa te-mpotrivești[1].

MENELAOS

Să mi-i îngrop? Nici se cădea! Mi-erau vrăjmași.

TEUCROS

Ce-ai spus? Vrăjmaș au oare fostu-ți-a Aiàs?

MENELAOS

Doar știi cît mă ura. Urîtu-l-am și eu!

TEUCROS

N-ai vrut să fie-ales... Că-ai meșterit, știa!

MENELAOS

Au vrut-o juzii-așa... De vină-s ei, nu eu!

TEUCROS

Făcut-ai tu-n ascuns blăstemății de-ajuns.

MENELAOS

Dar vorba-ți ar putea să facă rău... cuivà.

TEUCROS

Acèl „cuivà"-ți răspunde-va și el... și... de...!

---

[1] Declarația lui Teucros, ca și întregul dialog de altminteri, ridică problema pe care, către aceeași vreme cu *Aias*, Sofocle avusese prilejul s-o dezbată în *Antigona*.

MENELAOS

Atîta-ţi spun: să nu cutezi să-ngropi pe-Aiàs!

TEUCROS

Şi eu nu-ţi spun decît atît: am să-l îngrop!

MENELAOS

Văzut-am eu un om la vorbă îndrăzneţ,
Ce la vîslaşi da ghes să ia furtuna-n piept,
Dar vijelia-n toi cînd fù, glasu-i pieri
De tot şi, zgribulit în mantia-i, se da
De-a tăvăliş şi se-ncurca-n picioarele
Vîslaşilor... Aşa şi tu: eşti îndrăzneţ,
Dar vorba-ţi s-o propti-n gîtlej, cînd vîntul s-o
Zburli, batîr că-i doar un nouraş pe cer.

TEUCROS

Şi eu văzui un om obraznic şi sărit
Din minţi ce de aproapele-i nenorocit
Îşi tot rîdea. Dar unul, tot aşa puţin
Ca mine răbduriu, i-o cam tăiè, zicînd:
„Măi, omule, cu cei ce-s morţi nu te purta
Aşa, că fi-vei pedepsit — s-o ştii şi tu!"
Aşa povaţă-i da mişelului ce-i sta
În faţa lui şi care, dacă nu mă-nşel,
Nu-i altul decît... tu! Vorbitu-ţi-am pe şleau?

MENELAOS

Mă duc de-aici, căci aş roşi de s-ar afla
Că doar cu vorba pot lovi, cu braţu-mi nu!

TEUCROS

Te dù, căci mie încă mai ruşine mi-i
S-aud un om smintit pălăvrăgind în vînt.

(Menelaos a plecat.)

CORIFEUL

La harță-acum s-or încleșta, dar tu,
Teùcros, zor să-i dai și-adînc mormînt
Să-i sapi. Aiàs în el va hodini!
Și-n ăl jilàv pămînt mormîntul lui,
Cît oameni vor mai fi, va fi slăvit!

(Vine Tecmesa, aducînd și pe copilul ei, pe Eurysakes.)

TEUCROS

Îi văd! sînt ei!... Nevasta și odrasla lui.
La vreme vin și-or îngriji și-mpodobi
Mormîntul lui, viteaz nefericit ce-a fost!
Copile,-apropie-te-acum! Cu ochii-ți doar
Spre el țintiți, tu mîngîie pe tatăl tău
Și-ngenunchind în rugi, în mîinile-ți să strîngi,
— Umil prinos — șuvițele din părul meu,
Al maică-ti și-al tău. De-n silă vrun ostaș
Te-o smulge-atunci cumvà de lîngă leșul lui,
Să fie-acèl mîrșàv din țara lui zvîrlit!
Să n-aibe parte de mormînt! Din rădăcini
Să-i fie neamul lui stîrpit, cum eu tăiai
Àst smoc de păr! Să-l ții, copile, să-l păstrezi!
Și-n rugi stai lîngă tatăl tău și nimeni nu
Te-o izgoni.

(Către cor)

Voi fiți bărbați, iar nu muieri!
Vegheați-l pînă ce mă-ntorc și voi griji
De vrun mormînt, de-ar fi să lupt cu-aheii toți!

(Teucros pleacă. Cîteva clipe tăcere.)

CORUL

Strofa 1

În goana anilor fugari,
Cînd fi-va cel din urmă an
Ce luptelor ce-adeseori

În fața Troii am purtat
Le-o pune-odată un sfîrșit?
Că mult i-au amărît pe-ahei
Și de ocară i-au făcut!

Antistrofa 1

Înghită-l iadul, da! și praf
Și pulbere aleagă-se
De cel ce-a învățat pe-ahei
Să mînuiască armele!
Ah! hîde-s armele și cît
Amar și jale-aduc! Și sînt
Năpasta omenirii-ntregi!

Strofa 2

Nu-mi fuse dat, căci el n-a vrut,
Pe frunte-mi lauri să-ncunun,
Nici din potire-adînci să sorb,
Și nici urechia-mi să-mi dezmierd
Cînd flautul șoptește-ușor,
Și nici de-ai dragostei fiori,
— Ah! sfîntă-i noaptea cînd iubești! —
Nu-mi fuse dat să mă-nfior!
S-a dus ce-mi fuse drag. Și-acum,
Cu păru-n roua zorilor
Scăldat, tînjesc, uitat de toți.
Ah! Troia... jalnice-amintiri!

Antistrofa 2

Cînd aprigul Aiàs trăia
Și cînd vrăjmașii m-atacau
Noptiș, doar el mă apăra
De sulițele lor! Doar el
O pavăză-mi era! Și-acum
Un zeu hain mi l-a răpit!
Ce mîngîieri mi-au mai rămas?

Ce bucurii? Acòlo, sus.
La Sunion de-aș fi acum,
Pe dealul cela-mpădurit,
Scăldat de val, aș saluta
Athena sfîntă-n ruga mea[1]!

(Teucros se reîntoarce grăbit.)

TEUCROS

Grăbii întorsul, căci zării zorind încoa
Pe Agamemnon, craiul oștilor, și-acum
Zbucni-va-n contra mea cu-ntunecate-ocări.

(Vine și Agamemnon.)

AGAMEMNON

Ori tu ești cel care cutezi, nepedepsit,
Cu grele vorbe să ne-nfrunți? Ție-ți vorbesc,
Fecior de sclavă! Mumă-ta de neam ales
Dacă-ar fi fost, o! ce măros ai mai vorbi
Și cum te-ai țîntoși!... Dacă așa, că ești
Nimica tot, și tot ne-nfrunți pentru ăl mort!
Vorbești de parcă n-am fi capii oștilor,
Și nici ai năvilor grecești și nici ai tăi.
Aiàs — spui tu — mai mare însuși lui și-a fost
Și-așa-mi veni aici!... E-njositor s-aud
Pe-un sclav vorbind așa! Și pentru cine-atît
Te-ăi semeți? N-am fost și eu și n-am luptat
Pe unde-a fost și el? Dar ce? Alt om ca el
Aheii n-au? De ce-om fi-ncăierat pe-ahei
Pe-armura lui Ahil — și ne-om căi — dacă-azi
Ponosu-l vom purta cum ticăloși am fi?
— Că rău Teùcros ponegritu-ne-a — iar voi,

[1] Sunion e promontoriul Atticei, pînă astăzi celebru prin ruinele vizibile de departe ale templelor închinate Athenei și lui Poseidon. În legătură cu sentimentele exprimate de Cor, vezi mai sus p. 286, n. 1.

Măcar că-nfrînți[1], nici chiar poruncii juzilor
Nu v-ați supus, ci-ntr-una ne-mproșcați cu fel
Și chip de-ocări și hămișliu ne mai bîrfiți.
Cu-așa năravuri, legile n-ar dăinui
Nicicum, de noi pe cei ce-n fața juzilor
Dreptatea-și vor afla îi da-vom peste cap
Și-n locul lor om cocoța pe cei perdași.
Așa ceva noi n-om răbda! Nu cei vînjoși,
Cu spete largi, sînt cei mai tari, ci-or birui
Acei ce-nțelepțește știu gîndi... Un bou
În coapse poate fi cît de voinic, dar tot
Un sfîrculeț de bici îl duce drept pe drum.
Și leacul ăsta-mi pare c-ai să-l simți chiar tu,
Acuș-acuș, de nu-ți bagi mintea-n cap, că prea
Cutezi obraznic și de sus să ne vorbești!
Nu știi că omul ăla-i azi o umbră? Știi,
Ori nu? Ci bagă-ți mintea-n cap! Cînd știi din cin'
Te tragi, te du și să-mi aduci aici un om,
Dar liber, nu vrun rob, ca să-mi vorbească el
În locul tău! Căci tu, vorbindu-mi, nu pricep:
Eu graiului barbăr nu pot să-i dau de rost[2].

CORIFEUL

O! facă zeii-așa să fiți mai înțelepți
Și tu, și el! Alt sfat mai bun nici n-am de dat.

TEUCROS

Vai! lesne binele-i uitării dat, cînd cel
Ce ni-l făcu s-a dus dintre cei vii! Ba chiar,
Curînd, cu gînd hain gîndi-ne-vom la el.
Au tu, Aiàs, nu pusu-ți-ai de-atîtea ori

[1] Aluzia e la judecata care-l înfrînsese pe Aias, atribuind lui Odiseu armele lui Ahile.

[2] Altă aluzie injurioasă la originea lui Teucros, a cărui mamă era troiană. De reținut, totuși, că în Homer supușii lui Priam sînt înfățișați vorbind aceeași limbă cu grecii. Nicăieri poetul nu-i califică drept „barbari".

Şi viaţa-ţi pentru el în joc, luptînd cu lănci?
Şi nici măcar de-o vorbă bună parte-avuşi,
Ba chiar uitării fost-ai dat!... O! tu, ce-atît
Sporovăişi, uitaşi de tot că-a fost o zi
Cînd voi, în metereze-nţărcuiţi, eraţi
Pe-aci, pe-aci, să fiţi cu lăncile zdrobiţi?[1]
Şi-atunci cin' v-a scăpat? Nu oare-Aiàs? Şi cînd
Corăbii şi vîslaşi erau învăluiţi
De vîlvătăi şi Hector peste şanţ sări-n
Corăbii, peste voi, pe fugă cin' l-a pus?[2]
Nu tot Aiàs? Nu cel de care-acuma spui
Că prea viteaz nicicînd n-a fost? Da-n slăvi atunci
Nu ridicat-ai tu isprava lui? Şi cînd,
Nicicum silit, ci doar de voia lui veni
De piept cu Hector să se ia, ci sorţu-au tras,
Cu zaru-n chivără zvîrlind, el nu zvîrli,
Un zar din lut mîlos, ce s-ar lipi de fund,
Ci-un zar uşor, să sară cel dintîi în sus[3].
Aşa purtatu-s-a Aiàs! Cu el, eram
Şi eu, biet sclav ce dintr-o bàrbară-s născut.
Sărmane! - aşa-mi fuşi de orbit, de-aşa-mi vorbeşti?
Nu ştii că străbunicu-tău, Pelòps, era
Barbar din Frigia? Că taică-tău, Atreu,
Făcu ospăţ nelegiuit cu frate-său[4]
Şi-l ospătă din însăşi carnea fiilor
Lui frate-său? Iar tu dintr-o cretană eşti
Născut, ce prins-o-a-n curvie taică-său

---

[1] Episodul e povestit pe larg în *Iliada*, XII 330 şi urm.

[2] Atacul lui Hector asupra corăbiilor aheene se citeşte în *Iliada*, XVI 110 urm. Tot acolo, descrierea purtării vitejeşti a lui Aias, chiar dacă în această împrejurare respingerea troienilor avea să se datorească lui Patroclu.

[3] Cf. *Iliada*, VII 165 urm. Aluzia la sorţul măsluit se leagă de un episod al legendei Heraclizilor, în care — cu prilejul împărţirii Peloponesului — Cresfontes îşi înşală fraţii pentru a dobîndi Messenia.

[4] Fratele lui Atreu e Thyeste. Despre „ospăţul nelegiuit" s-a vorbit mai sus, p. 89 şi n. 2.

Şi-n valuri o zvîrlì[1] de hrană peştilor!
Cînd vezi dar cine mi-eşti, ce-ţi rîzi de neamul meu?
Telàmon tată mi-e — viteaz între viteji —
Iar maică-mea-i şi ea din mare neam regesc.
Laòmedon e tatăl ei[2], iar taică-meu
De la fecioru-Alcmènii[3] o primise-n dar,
Soţie-a-i fi, ca preţ al vitejiei lui.
Şi eu, vlăstar de neam, din doi părinţi de neam,
Pe cei ce mi-s de-un sînge-i pîngări-voi eu
— Şi-s doar destul de urgisiţi! — cînd vrei să-l las
Neîngropat? Şi nu roşeşti s-o spui? Să ştii:
De l-ăi zvîrlì din groapă-afar', pe noi, tustrei,
De-odat' ne vei zvîrli! Decît aşa, e mai
Frumos să-l apăr şi să mor şi eu, luptînd
Făţiş, decît luptînd pentru femeia ta
Şi pentru-a lui frăţine-tău[4]. Ci vezi că-n joc
Nu-i numai soarta mea, ci soarta-ţi este-n joc!
Nu mă batjocorì, că te-ai căi... că-n loc
Să-mi fii mai sfiicios, îmi fost-ai prea-ndrăzneţ!

(Odiseu, care pe cînd Teucros rostea ultimele cuvinte se apropiase, intră în scenă.)

CORIFEUL

O! rege Odiseu, la ţanc picaşi... De vrei,
Mai tare nu-i mai dihonì, ci să-i desparţi!

ODISEU

Dar ce-i? Că de departe-i auzii pe-Atrizi
Sfădindu-se ce face-vor cu leşul lui.

---

[1] După legendă, spre a-şi pedepsi fiica (Aerope) surprinsă cu un sclav, Catreus, regele Cretei, ar fi încredinţat-o lui Nauplios, regele Eubeii, pentru ca acesta s-o ucidă. Nauplios i-a cruţat viaţa şi, mai tîrziu, Aerope a devenit soţia lui Atreu. Subiectul a fost tratat de Euripide în tragedia *Cretanele*, reprezentată în 438.

[2] Laomedon, tatăl lui Priam şi al Hesionei, fusese unul din regii Troiei. Cf. mai sus p. 296, n. 2.

[3] Heracles, fiul lui Zeus şi al Alcmenei, soaţa lui Amfitrion, regele Tebei.

[4] Menelau, soţul Elenei.

AGAMEMNON

Nu-l auzit-am noi acuma, Odiseu,
Ce vorbe, ce sudălmi zvîrlitu-ne-a ăst om?

ODISEU

Dar ce-o fi spus? Eu iert pe omul ce, jignit,
Răspunde-va la fel cui l-a obrăznicit.

AGAMEMNON

Vorbitu-mi-a de sus, de sus și cu vorbii!

ODISEU

Dar ce-ți făcu, de răscolitu-te-a atît?

AGAMEMNON

Mi-a spus ritòs că n-o lăsa făr'de mormînt
Pe-ăl mort, ci-mi înfrunta-va el porunca mea.

ODISEU

Cînd vrun prieten spune-va-ți un adevăr
Ce te-o-nciuda, mai fi-va-ți drag cum ți-a mai fost?

AGAMEMNON

Hai, zi-l, că n-oi fi hăbăuc să mă-nciudez,
Iar dintre-ahei prietenul cel bun mi-ești tu!

ODISEU

Pe zei! Ascultă-mă; cîinos nu cuteza
Să fii, zvîrlindu-l făr' mormînt pe-acest viteaz!
De ură și-nciudare-a fi tîrît să nu
Te lași, că-atunci dreptatea în picioare-o calci.
Și mie-mi fu cel mai hain vrăjmaș, de cînd
Armura lui Ahile-am cucerit-o eu.

Că m-a urît, o știu, dar toată cinstea-i dau,
Și spun că mai viteaz ca el — l-o-ntrece doar
Ahil — vrun alt aheu eu n-am văzut din cîți
Ahei pe-acest al Troii țărm am năpădit[1].
Nedrept ar fi să nu-l cinstești și tu așa,
Căci nu pe el,-pe zei, pe ei i-ai pîngări!
Pe-un om viteaz ce ochii-și va fi-nchis, nu-i drept
Să-l mai și pîngărești, de l-ai urî oricît!

AGAMEMNON

Dar pentru el mă-nfrunți tu astăzi, Odiseu?

ODISEU

Cum vezi! Eu doar cît fost-a-n viață l-am urît.

AGAMEMNON

Acum, că-i mort, ar fi să-ți rîzi pe seama lui.

ODISEU

De biruințl nedrepte,-Atrid, nu te-ngîmfa!

AGAMEMNON

Dar unui rege nu-i ușor să fie drept!

ODISEU

Dar nu-i va fi prea greu s-asculte-un sfetnic bun.

AGAMEMNON

La rîndu-i, omul bun s-asculte de cei mari!

[1] La fel, în *Odiseea* XI 731 urm. coborît în Hades pentru a-și afla soarta de la Tiresias, și ajuns în fața umbrei lui Aias, Odiseu rostește cuvintele de căință reproduse mai sus p. 269.

ODISEU

Ci taci! Stăpîn rămîi, chiar sfaturi de-ăi primi.

AGAMEMNON

Dar cel cui partea-i luași uitat-ai cine e?

ODISEU

Vrăjmaș mi-a fost, dar om de inimă a fost!

AGAMEMNON

Și-l vei cinsti pe cel ce fostu-ți-a vrăjmaș?

ODISEU

'I-aud virtutea lui!... Nu ura mi-o aud!

AGAMEMNON

Ca tine-s mulți, că nestatornici, vai! sînt mulți.

ODISEU

Îți sînt prieteni azi, dar mîine-ți sînt vrăjmași.

AGAMEMNON

Și oare tu prieteni de-ăștia ți-ai dori?

ODISEU

Dar nici pe-un om acrit, cu sufletu-mpietrit!

AGAMEMNON

Au, vrei să fim priviți cum fire-am ticăloși?

ODISEU

Ba nu, ci oameni drepți să vadă-aheii-n noi.

AGAMEMNON

Și-mi ceri să-i fie stîrvu-n gropiște-așezat?

ODISEU

Ți-o cer!... acòlo merge-voi și eu cîndvà.

AGAMEMNON

Tot omu-ntîi și-ntîi la sine s-o gîndi...

ODISEU

La mine, da! La cine altul m-aș gîndi?

AGAMEMNON

Că-i fapta ta — a mea nicicum — or spune mulți.

ODISEU

Dreptatea-ți lăuda-vor toți — orice-ai să faci!

AGAMEMNON

Și de mi-ai cere mult mai mult decît atît,
Să știi, eu nu ți-oi spune nu! Cît despre el,
C-o fi-n mormînt, c-o fi aici, tot una mi-e!
Vrăjmaș îmi e, vrăjmaș!... și fă ce vrei cu el!

(Agamemnon pleacă grăbit.)

CORIFEUL

De spune-va vrun om de tine, Odiseu,
Că nu ești înțelept, acela-i chiar smintit.

ODISEU

Teùcros va afla — că-i spune-voi doar eu —
Că pe Aiàs, pe cît l-am vrăjmășit, pe-atît
Îl îndrăgit-am azi. De-ngropăciunea lui
Griji-vom amîndoi și n-om uita nimic
Din tot ce oamenii-s datori unor viteji.

TEUCROS

Prea bunule-Odiseu! Cum lăuda-te-voi
De-ajuns? Făcut-ai pentru el mai mult decît
În gîndul meu. Tu, ce-i fuseși dintre ahei
Cel mai vrăjmaș, tu singur astăzi partea-i luași.
Căci inima nu te-a răbdat — sub ochii tăi —
Să-și rîdă de cel mort, cum o vroiau ăst crai
Smintit al oștilor și frate-său, veniți
Să-l zvîrle pe Aiàs, lăsîndu-l făr'mormînt.
O! fie ca acèl ce-i Domn peste Olimp,
Și-nverșunata Erynis și Dike, ca,
Dreptatea împărțind, pierzării-acum să-i dea
Pe cei ce vrură-a pîngări pe-acest viteaz,
Lăsîndu-l ne-ngropat... Tu, fiu al lui Laert,
Să nu atingi cumvà mormîntul lui Aiàs,
Că s-o-nvîrti-n mormînt Aiàs! De vrei
Altcùm să ne ajuți, de-aduce-vei pe vrun
Ostaș de-al tău, pe noi nicicum nu ne-oi mîhni.
De altele griji-voi eu și n-om uita
Nicicînd — să știi — ce om de suflet fost-ai tu.

ODISEU

Vroit-am să te-ajut; pre voia-ți însă văd
Că nu-i... Mi te-nțeleg, mă-nclin... și-acuma... plec.

(Odiseu a plecat.)

TEUCROS

Destul! Destulă vreme-acum s-a scurs!
Dați zor și groapă înșivăți săpați!
Iar voi de-asupra rugului aprins

'Nălțați tripodul cel cu scalda lui,
Și-n apa sfîntă-o fi-mbăiat! Un pîlc
De-ostași zorească înspre cort și-aici,
Sub scut, s-aducă armele-i! Ci tu,
Mlădița lui, cu mîini firave, tu
Și eu îi ridica-vom trupul lui,
Ușor, ușor, că-i șuruie și-acum
Din vine-un sînge negricios și cald,
Cu drag, cu drag l-ăi mîngîia, iar cei
Ce-și spun că fostu-i-au prieteni lui
De grabă vină-acum și lui Aiàs
Cinstirea cea din urmă să i-o dea,
C-a fost viteaz, cum n-a mai fost viteaz!

(Corul pornește în cortegiu funebru.)

CORIFEUL

Ah, multe putea-va un om învăța cît trăi-va,
Că-i spune-vor ochii! Dar tainița zilei de mîine
Nicicînd despica-va... și veșnic rămîne-va taină[1]!

[1] În forma în care ne-a ajuns, sfîrșitul dramei e fără îndoială trunchiat. Versul 1417 al originalului (lăsat la o parte în traducere) e socotit de cei mai mulți ca interpolat. Alți editori consideră adăogată intervenția Corifeului, a cărei lipsă de legătură cu înmormîntarea lui Aias greu poate fi tăgăduită.

OEDIP REGE

în romîneşte de
DAN BOTTA

Aşa cum *Orestia* lui Eschyl se inspiră din legendele unei regiuni a Greciei renumită pentru viaţa înflorită acolo în mileniul al II-lea î.e.n. — Argolida, unde rîvna arheologilor a scos la iveală ruinele impunătoare ale unor cetăţi ca Tirynthul şi Mycene, — cele două drame ale lui Sofocle reproduse mai departe au ca teatru un alt ţinut faimos al Eladei străvechi, Beoţia, dintre ale cărei aşezări Orchomenos şi Teba sînt cele mai cunoscute. Îndeosebi istoria agitată a Tebei pare să fi impresionat de timpuriu imaginaţia poeţilor, de vreme ce — odată cu ciclul troian — întîlnim constituit un ciclu teban, grupînd şi sistematizînd tradiţii privitoare la familia domnitoare a acestui oraş, din zilele lui Cadmos întemeietorul. Cît putem judeca, pe baza unor informaţii fragmentare, ansamblul legendelor tebane era înfăţişat în trei epopei — *Oidipodia*, *Tebaida* şi *Epigonii* — atribuite, prima lui Kynaithon din Sparta, celelalte lui Antimachos din Teos. Textele s-au pierdut, dar conţinutul lor trăieşte pentru noi în drame ca: *Şapte împotriva Tebei* a lui Eschyl, *Fenicienele* lui Euripide, cei doi *Oedip* şi *Antigona* lui Sofocle.

Din ultimele trei, cea dintîi scrisă e fără îndoială *Antigona*, reprezentată în 441. Acţiunea pe care o înfăţişează se situează însă în urma acţiunilor celorlalte drame, şi mai precis în urma morţii lui Oedip, pusă în scenă în

Oedip la Colonos, reprezentată postum în 401. Acesta e şi motivul pentru care, în această culegere, poate cea mai veche din dramele lui Sofocle ajunse pînă la noi se citeşte în urma *Regelui Oedip*, scrisă în jurul anului 430. În lipsa unei trilogii propriu zise, cum nu ni s-a păstrat, am crezut potrivit să grupăm piesele în succesiunea cronologică a acţiunilor înfăţişate, pentru a permite cititorului puţin familiarizat cu ciclul teban urmărirea de-a lungul mai multor generaţii a episoadelor lui principale.

Oedip rege înfăţişează descoperirea păcatelor involuntare ale eroului (omorîrea propriului tată, Laios, căsătoria cu propria-i mamă, Iocasta), descoperire realizată încetul cu încetul, sub ochii noştri, printr-o anchetă nemiloasă, la capătul căreia, copleşit de durere şi ruşine, Oedip îşi scoate ochii, în timp ce Iocasta se sinucide.

Drama se caracterizează printr-o construcţie savantă, plănuită să trezească în sufletul spectatorului o gradaţie de sentimente ce culminează cu zguduirea prilejuită de catastrofa finală. Aceste calităţi au impus-o atenţiei publicului şi a criticilor încă din antichitate astfel încît — pentru un teoretician al dramei, ca Aristotel — *Oedip* reprezintă Tragedia într-o măsură mai mare decît orice altă producţie cunoscută a teatrului attic.

PERSOANELE

OEDIP, regele Tebei
IOCASTA, soția sa
CREON, cumnatul său
TIRESIAS, profet
PREOTUL lui ZEUS
VESTITORUL
PĂSTORUL
SLUJITORUL
CORIFEUL
CORUL BĂTRÎNILOR TEBANI
Cele două fete ale regelui, preoți, slujitori, slujnice, închinători.

În fața caselor regelui Oedip din Teba sînt dispuse mai multe altare, în mijlocul cărora — purtînd statua zeului — altarul lui Apolon.

Pe treptele lor și pe pămînt, mulțime de oameni în genunchi — de toate vîrstele — cu frunțile încinse de tinere ramuri, întinzînd spre altare alte ramuri împodobite cu fire de lînă.

În mijlocul lor, în picioare, un preot al lui Zeus.

Poarta principală a caselor se deschide. Apare Oedip înconjurat de slujitorii săi. O clipă, privește mut mulțimea adunată.

OEDIP

O, feții mei, rod nou din Cadmos cel bătrîn,
De ce stați în genunchi astfel în fața mea,
Încununați cu ramuri verzi de-nchinători,
Cînd de-al tămîiei fum e copleșit orașul
Ca și de cîntece de jale și suspine?
Dorind s-aud acestea însumi, feții mei,
Nu din străine guri, am și venit aici,
Eu, cel numit Oedip, vestitul între toți.
Ci spune-mi, o bătrîne — ți se cade doar
Să cuvîntezi în locul lor — de ce stați astfel?
Sînteți cuprinși de vreun dor? Din suflet
Vreau să v-ajut; altfel aș fi nesimțitor
Cînd milă nu mi-ar fi de rugăciunea voastră.

Ci, o, stăpînitor al țării mele, Oedip,
Ne vezi de toate vîrstele adunați în jurul
Altarelor din curtea ta; unii nu încă
În stare-a merge singuri, alții grei de ani,
Ca mine, preoți ai lui Zeus, aceștia floarea
Flăcăilor; cel'lalt popor purtînd cununi
Stă-n piețe-n jurul gemenelor temple ale
Palladei la profetica spuză-a lui Phoibos.
Orașul, precum vezi tu însuți, se cutremură
Cumplit, acum, și capul nu și-l poate trage
Din hiolă-afar' nici din talazul cel de sîngiuiri.
El piere-n germenii cei roditori ai gliei,
El piere-n turmele ce pasc, și-n facerile
Sterile la femei [1]; un zeu ducînd pîrjolul
Sărind se-aruncă ciumă hîdă —pe cetate.
Sub el, deșartă e casa lui Cadm, și Iadul
Cel negru-mbogățit de gemete și lacrimi.
Căci nu te socotim întocmai zeilor
Eu sau feciorii mei ce stăm lîngă altar,
Ci-ntîiul din bărbați în strîștele vieții
Și-n măiestria de-a înduplecea pe zei.
Doar tu ai mîntuit, cînd ai venit, orașul,
De peșcheșul plătit cumplitei vrăjitori [2];
Și-aceasta nu-nvățat de noi mai mult ca altul,
Nici sfătuit de noi: prin darul unui zeu
— Așa zic toți și cred — ne-ai îndreptat viața.
Ci, o, Oedip, tu între toți cel mai puternic,
Te implorăm cu toții către tine-ntorși
Să afli alinare pentru noi, ori de la

[1] S-a presupus, nu fără temei (cf., mai departe, p. 424, n. 1) că în descrierea nenorocirilor abătute asupra Tebei, Sofocle ar fi avut în minte un pasaj din Herodot, unde se înșiră suferințele pelasgilor după o cumplită crimă obștească (*Hist.*, VI 139).

[2] Sfinxul, iazma întraripată, care pe drumul mare al Tebei, punea trecătorilor o enigmă, și-i devora pe toți fiindcă n-o puteau dezlega — pînă la Oedip, care a dezlegat-o (n. tr.).

Un glas de zeu, ori învățat de-un muritor;
Căci mai ales văd fericita izbutire
A sfaturilor de la oameni încercați
Tu, cel mai bun din toți, hai, izbăvește-orașul
Hai — și ia bine seama — această țară-ți zice
Mîntuitorul ei, prin zelul tău de-alt'dată.
Să nu ne amintim că sub domnia ta
Pușì în picioare-odat' ne-am prăbușit apoi,
Ci în tărie-ntemeiază iar cetatea!
Cu fericit ogur ne-ai luat în mînă soarta
Odată, fii și-acum, la fel cu tine însuți!
Căci dacă vei domni, ca pînă-acum pe țară,
Mai bine s-o domnești cu oameni, decît goală:
Căci e nimic un zid, și e nimic o navă
Deșartă de bărbați și-n care nu stă nimeni[1]!

OEDIP

Sărmani copii, voi n-ați venit a mă ruga
Ce nu știu eu, ci tot ce știu; căci eu văd bine
Ce suferiți voi toți, dar între cei ce sufăr
Nu e nici unul care suferă ca mine:
Durerea voastră-atinge doar un singur ins,
Pe sine nu pe altul, sufletul meu, însă,
Jelește orașul, și pe mine, și pe voi;
Încît nu m-ați trezit ca pe un om ce doarme,
Ci să aflați că m-am văitat cu multe lacrimi,
Și-am cercetat în gînd căi multe de scăpare.
Iar singurul leac bun pe care l-am aflat
L-am întrebuințat: pe fiul lui Menoeceus,
Creon, cumnatul meu, la pithicul oracol[2]
Al lui Apollon, l-am trimis să afle ce
Să fac sau să rostesc spre-a izbăvi cetatea.
Și măsurînd, de azi, tot timpul de cînd dus e,
Mă-ntreb ce face. Lipsa lui întrece timpul

[1] Idee scumpă athenienților, rostită și de Nicias, mai tîrziu, către soldații și marinarii conduși de el, a doua zi după înfrîngerea din Sicilia cf. Thucyd., VII, 77, 7 (n. tr.).
[2] Oracolul de la Delphi (n. tr.).

Ce i s-a hărăzit, cu mult peste măsură.
Atunci cînd se va-ntoarce,-aș fi de tot hain,
Cînd n-aș îndeplini tot ce ne-arată zeul.

(Doi slujitori se apropie de preot.)

PREOTUL

Ci ai grăit la timp, căci iat-accștia tocmai
Îmi dau de știre cum că el a și sosit.

(Din stînga, se vede Creon venind, încununat cu dafin.)

OEDIP

O, Doamne-Apollon, de-ar veni într-un noroc
Atît de bun pe cît e el de luminos la față.

PREOTUL

Arată-a bine, altminteri n-ar păși
Cu capu-ncununat de-un ram cu rod de dafin [1].

OEDIP

Vom ști-o-ndat'. E-atît de-aproape încît ne-aude.
O, doamne, ruda mea, tu fiul lui Menoceeu,
Ce graiuri de la zei, vii oare să ne-aduci?

CREON

Prielnice: spun doar că toate, chiar necazurile
Cînd știm să le-ndrumăm, se-ntorc în chip ferice.

[1] Era deprindere generală a grecilor de a se încununa în timpul sacrificiilor, și tot așa de cîte ori consultau un oracol. Laurul, dealtminteri, era închinat lui Apolon, și însăși Pythia obișnuia să mestece cîteva frunze înainte de a începe să prooroccască.

OEDIP

Dar cum e-acest oracol? Eu nu-mi fac nădejde,
Nici teamă nu-mi fac totuși de cuvîntul tău.

CREON

Dacă dorești s-auzi, aceștia fiind față,
Sînt gata să vorbesc, cum și să intru-n casă.

OEDIP

Vorbește către toți. Căci jalea lor o duc
Mai greu decît pe-aceea-a sufletului meu.

CREON

Voi spune cele auzite de la zeu.
Ne poruncește vajnic domnul nostru Phoibos
De-a-nlătura pîngara țării [1], ce din glia
Ei a crescut ca să n-ajungă făr' de leac.

OEDIP

Prin ce ispașă? Prin ce fel de jertfă oare?

CREON

Gonind un vinovat sau ispășind o moarte
Prin moarte! Al ei sînge bîntuie cetatea.

OEDIP

A cui nenorocire-o dă-n vileag el oare?

[1] În concepția aci exprimată, vina unui singur om era socotită în stare a molipsi o numeroasă colectivitate. De-aci frecventele ceremonii de purificare a cîte unei cetăți întregi, pomenite în scrierile antichității.

CREON

Ne-a fost odată nouă, doamne, Laios rege
În țară, înainte ca tu să ții cetatea.

OEDIP

O știu din auzite; eu nu l-am văzut.

CREON

Ne poruncește zeul limpede acum
Să pedepsim pe ucigașii celui mort.

OEDIP

Unde sînt ei? Și unde afla-vom oare
Nedeslușita urmă-a unui vechi omor?

CREON

Pe-acest pămînt, a zis. Ceea ce cauți, afli
Și-ți scapă numai ce nu ții cu luare-aminte.

OEDIP

În care loc anume: acas', pe cîmp, sau poate
În altă țară, Laios a căzut răpus?

CREON

Plecase, cum a zis, spre-a cerceta un zeu,
Și nu se mai întoarse-acasă după-aceea.

OEDIP

Nici un pristav și nici alt soț de cale, oare,
N-o fi văzut un lucru bine de știut?

CREON

Sînt morți, afar' de unul, ce fugind de frică,
Din ce-a văzut putut-a spune-un singur lucru.

OEDIP

Ce? Căci dintr-unul afli-adesea să-nveți multe
Dacă aduce un palid licăr de nădejde.

CREON

Niște tîlhari, zicea, l-au întîlnit: cu brațul
A mulți, nu prin puterea unuia, pieri.

OEDIP

Cum ucigașul, dacă-aici nu era vorba
De bani, ar fi putcs la îndrăzneala-aceasta?

CREON

Acesta ne-a fost gîndul. Dar fiind mort Laios
Între dureri nu se ivi răzbunătorul.

OEDIP

Dar ce năpastă-a stat în cale, cînd stăpînul
Căzuse, ca s-opriți atunci o cercetare?

CREON

Amăgitorul Sfinx ne-a-mpins să luăm aminte
Doar cele de sub ochi, lăsînd pe cele-ascunse.

OEDIP

Dintru-nceputul său, voi lumina aceasta:
Bine-a făcut Phoibos, bine-ai făcut și tu
Că pentru cel ucis v-ați dat această grijă,

Mă veți vedea stînd și pe mine-ntr-ajutor
Spre-a răzbuna deodată țara și pe zeu,
Eu, doar, nu pentru niște prieteni de departe,
Ci pentru mine însumi voi spăla pîngara,
Căci cel ce l-a ucis cu aceeași mînă poate
Că năzuiești a-și face-asupră-mi răzbunare;
Deci apărînd pe-acela [1], mă slujesc pe mine.
Ci, cît mai repede, copii, sculați-vă
De jos și ridicați lăstarele-nchinate
Un altul adune aici poporul cadmeian:
Ori vom fi fericiți, ori ne vom prăbuși!

PREOTUL

Copii, să ne sculăm, căci numai din pricina
A ceea ce vestește am venit aci.
Iar Phoibos ce-a trimis acest oracol, vie
Izbăvitorul și răspunzătorul ciumei!

(Corul, format din 15 fruntași din Teba, dispuși pe trei rînduri, intră în scenă. În mijlocul rîndului întîi, e Corifeul.)

CORUL

Strofa 1

Dulce cuvînt al lui Zeus [2], ce-aduci din al Pythiei templu
De aur în Teba vestită?
Înfiorat sînt în sufletul meu și tremur de frică:
O, delianule Paian [3],
Cucernic pe tine te-ntreb ce ursită
Îmi hărăzești fie-acum, fie-ntr-al anilor curs.
Spune-mi, o fiică a Nădejdii de aur, tu grai făr' de moarte!

[1] Pe Laios și memoria lui.

[2] Oracolele sînt inspirate de Zeus: Apolon e acela care le dă expresie și formă (n. tr.).

[3] Paian, „Vindecătorul", alt nume al lui Apolon, care avea un templu vestit la Delos, — de unde atributul de delian (n. tr.).

Antistrofa 1

'Ntîi, pe tine, chemîndu-te, fiică a lui Zeus, Athena,
Şi pe sora ta, sprijinul ţării,
Artemis, ce-n piaţa rotundă şede pe-un tron de mărire
Şi pe Phoibos, ţintaş de departe,
Voi trei cei ce abateţi urgia, veniţi-mi,
Dacă vreodat' spre-a abate un alean căzut pe cetate
Aţi izgonit funestul pîrjol veniţi şi acuma.

Strofa 2

Vai mie, vai, căci îndur fără număr
Nenorociri; tot poporu-i bolnav, nici o armă-a minţii
Care să mîntuie pe cineva! Roadele
Gliei slăvite nu cresc şi femeile-n faceri
Nu mai pot suferi cumplitele chinuri.
Rînd pe rînd vezi cum se-avîntă ca pasărea bine-aripată,
Mai tare ca focul ne-nvins,
Spre limanul zeului serii [1].

Antistrofa 2

De morţi fără număr oraşul se stinge
Şi o jalnică gloată zace neplînsă pe jos, purtătoare de moarte.
Neveste şi mame cărunte
Pe treptele-altarelor, jur-împrejur stînd,
Gem implorînd să-nceteze amara obidă.
Izbucneşte paianul [2], sunînd o dată cu glasul ce geme;
De-aceea, tu, a lui Zeus fecioară de aur,
Trimite-ne sprijin cu-un zîmbet.

Strofa 3

Iar pe puternicul Ares ce-acum, fără arme de-aramă
Mă prăpădeşte atacîndu-mă-n mijlocul marelui vaier,

[1] Hades, zeul morţilor, a cărui domnie se afla în occidentul lumii mitice, pe tărîmul serii şi al întunericului (n. tr.).
[2] Paian: cîntec de victorie sau de moarte (n. tr.).

Fă-l să dea dosul fugind, și din țară
Alungă-l, fie-n marele
Pat al Amphitritei, fie,
Fie neprimitorul liman
Al talazului tracic
Căci dacă noaptea cruțat-a ceva,
Ziua ce vine distruge.
Pe acesta deci, tu, purtător de văpaie,
Ce ții în puterea ta fulgerul,
O, Zeus, părinte, distruge-l sub trăsnetul tău.

Antistrofa 3

Rege lyceic [1], de-ai vrea ca din arcul de aur
Să trimiți neînvinsele tale săgeți,
Ca să ne-ajuți, să ne aperi și-aprinsele facle
Ale Artemidei cu care
Străbate ai Lyciei munți,
Și pe tine, cu mitra de aur, te chem
Tu cel numit ca și țara aceasta,
Bacchos [2], ca vinul de față, o, Evios [3],
Ca făr' de-al menadelor stol
Să te apropii arzînd
Cu facla-ți aprinsă
Zeul rămas făr' de cinste-ntre zei [4].

OEDIP

Te rogi; și ce cerșești în rugă, dacă vrei
S-asculți cuvîntul meu să ne-ajuți la greu,
Vei căpăta alin și leac de suferință.
Grăi-voi, străin, de tot ce-aud, străin

[1] Apolon — adorat în Lycia, țară în sud-estul Asiei Mici (n. tr.).
[2] Bacchos-Dionysos era fiul Semelei, fiica lui Cadmos, regele Tebei (n. tr.).
[3] Atribut al lui Bacchos, ca zeu al bucuriei exclamate prin strigătul „evohe"! (n. tr.).
[4] Molima care pustiește Teba, personificată de Ares, pomenit la începutul strofei 3.

De tot ce s-a-ntîmplat, căci nu voi putea da
De urma lor mult timp, dacă nu-mi dați un semn.
Acum (căci cetățean al vostru am ajuns)
Cadmei, cu lămurit grăi-voi către toți:
Oricărui dintre voi știe pe-acela
Ce l-a ucis pe Laios fiul lui Labdacos
Îi poruncesc să-mi deie mie toată seama!
Iar de se teme însuși de pedeapsă, eu
Îl cruț de-aceasta: el nu va păți nimic
De ne-ndurat, ci va pleca din țară teafăr;
Iar dacă cineva cunoaște că făptașul
Din altă țară este, să nu tacă, fi'ndcă
Eu îl voi răsplăti și-l voi ține în milă.
Dar dacă veți tăcea și cineva, de teamă
Pentru ai săi sau pentru sine, nu va da
Poruncii ascultare, iată ce voi face:
Opresc ca acel om, oricine-ar fi, să fie
În țara-n care eu am tronul și puterea
Adăpostit sau întrebat de cineva
Sau în comun îngăduit s-aducă rugi
Și jertfe zeilor sau să primească agheasmă;
Și de toți fie din case alungat, fiindcă
El pentru noi e ciuma [1], așa cum mi-a vădit-o
Acum oracolul din Delfi al lui Apollon!
Așa mă zbat spre-a fi de ajutor în luptă
Și zeului și umbrei omului răpus.
Iar pe făptașul fărdelegii, ce s-ascunde
Fie că-i unul, fie că-s mai mulți, îl blestem
Să-și ducă amarnic neagra viață de amaruri!
Și blestem ca pe casa mea să cadă aceeași
Năpastă, ce-am rostit acum cînd eu, cu știrea
Mea, l-aș adăposti la vatra mea pe-acela!
Vă cer, vouă să-ndepliniți toate acestea
De dragul meu și-al zeului și-al țării
Ce stearpă, părăsită de zei, e pierdută.
Și dacă zeul nu v-ar fi cerut ispașa
Tot se cădea să nu lăsați țara mînjită

[1] Vezi mai sus p. 352, n. 1.

Fiindcă mortul om de frunte-a fost și rege
Ci să porniți cercetări. Acum eu, Domnul,
Am stăpînia ce avea el înainte,
Și patul lui, și pe nevasta-i de soție,
Și-aș fi avut copii, cu dînsul laolaltă,
De n-ar fi fost odrasla lui făr' de noroc [1].
Acum restriștea a căzut pe capul lui;
De-aceea, pentru el, ca și cînd mi-ar fi tată,
Mă voi lupta și voi lua măsurile,
Cercînd a pune mîna pe făptașul morții
Acestui fiu al lui Labdac, coborîtorul
Din Polydor, și încă din Cadm și-Agenor vechiul.
Iar celor ce n-ar vrea s-asculte acestea, rog
Pe zei să nu le crească holdă pe ogor
Nici prunci de la muieri, ci de prăpădul
Acesta stingă-se, ba de-altul și mai rău!
Iar vouă celorlalți cadmci ce întăriți
Cuvîntul meu, vă steie într-ajutor Dreptatea
Și zeii, toți de-apururi fie-vă prielnici!

CORIFEUL

Cum mă silești cu blestemul, voi grăi, rege:
Nici n-am ucis și nici pe ucigaș nu-l pot
Numi. Ci doar acel ce ne-a-ndemnat la cercetare,
Apollon, să ne spună cine e făptașul.

OEDIP

Drept ai grăit, dar a sili pe zei atunci
Cînd nu vor ei, nu e bărbat s-o poată face.

CORIFEUL

Mai este-un alt mijloc ce-mi vine-acum în minte.

[1] În convingerea lui Oedip, căsnicia lui Laios fusese stearpă. De-aci atitudinea în care stăruie pînă la revelațiile ce vor veni să-i risipească amăgirea.

OEDIP

Şi-al treilea de-ar fi, nu pregeta să-l spui.

CORIFEUL

Cunosc pe-un rege care vede, tot aşa
Ca Phoibos Domnul: e Tiresias. 'Ntrebîndu-l,
O, rege, ne va spune totul prea limpede.

OEDIP

Eu n-am lăsat de-o parte nici acest mijloc
Căci, sfătuit de Creon, am trimis la el
Doi soli. De ce nu-i înc-aici de mult, mă mir.

CORIFEUL

Iar cele ce se spun de mult sînt vorbe goale.

OEDIP

Anume ce? Doar iau în seamă orice vorbă.

CORIFEUL

S-a zis că-a fost ucis de nişte călători.

OEDIP

Am auzit şi eu, dar n-am văzut un martor.

CORIFEUL

Şi dacă-ntîmplător se teme de ceva,
Blestemu-ţi auzindu-l, n-ar mai pregeta.

OEDIP

Un ucigaş nu se-nspăimîntă de-un cuvînt.

(Intră, dus de mînă de un copil, Tiresias, orb şi foarte bătrîn. Doi slujitori îl însoţesc.)

CORIFEUL

Ci iată pe doveditorul lui: aceştia
Aduc dumnezeiescul prooroc, cel care
E singurul din oameni cu adevăru-n suflet.

OEDIP

Tu, cel ce toate vezi, Tiresias, ştiutele
Şi neştiutele, cereşti şi pămînteşti,
Şi ştii, deşi n-ai ochi, de ce prăpăd oraşul
E cotropit, în tine, o, rege, aflăm pe singur
Ajutătorul şi mîntuitorul nostru;
Căci Phoibos, dacă n-ai aflat-o de la soli,
Răspunse către cei trimişi de el că singura
Scăpare-a noast' de molimă veni-va
Cînd prinşi, fiind acei ce l-au ucis pe Laios,
Vor fi ucişi sau vor fi surguniţi din ţară.
Aşadar, tîlcuind al păsărilor grai [1],
Sau alt mijloc ce ai în taina profeţiei,
Tu mîntuie-te cu oraşul, şi mă mîntuie,
Şi curăţă pîngara-ntreagă a mortului.
În tine ni-i nădejdea: a ajuta pe oameni,
Pe cît îţi stă-n putinţă-i lucru prea frumos [2].

TIRESIAS

Vai, vai, cumplit e să cunoşti, cînd a cunoaşte
Nu-ţi este de folos. Ştiam prea bine asta,
Dar am uitat-o, altfel n-aş fi venit aici.

OEDIP

Ce este dar? De ce-ai venit aşa de trist?

[1] Înţelege: *zborul* păsărilor, prin care se vădeşte voinţa prielnică sau ostilă a zeilor. Epopeile homerice nu cunosc alt mijloc de ghicire a viitorului.

[2] Textual: „cea mai frumoasă dintre meniri". În aceeaşi ordine de idei, depăşind spusele poetului, Aristotel va învăţa la rîndu-i că, „dacă a face bine unui om singur e un ţel rîvnit, a face bine unui neam sau unei cetăţi e încă mai frumos, ba vrednic chiar de zei" *(Eth. Nicom.*, I 2, 7).

TIRESIAS

Trimite-mă acas'; ai duce soarta ta
Ușor, și eu pe-a mea, de te-ai încrede în mine.

OEDIP

Nu-i drept ce spui, și nu iubești pământul
Ce te-a hrănit, lipsindu-l de lumină.

TIRESIAS

Te văd grăind cuvînt ce nu mencște-a bine
Așadar, ca să nu pățesc și eu la fel...

OEDIP

Nu, pe zei, dacă știi, nu ne lăsa; căci, iată,
Cu toții îți cădem 'nainte, rugători.

TIRESIAS

Sînteți cu toți nebuni, cu însă niciodată
N-am să destăinui răul tău, și nici pe-al meu.

OEDIP

Ce spui? Știi și nu vei vorbi? Și cugeți oare
Să ne trădezi pe noi și să distrugi orașul?

TIRESIAS

Nu voi să te-amărăresc pe tine, nici pe mine;
De ce-ntrebi în deșert? Tot n-am să-ți spun nimic!

OEDIP

O, cel mai rău dintre cei răi (căci tu ai scoate
Din fire piatra chiar), n-ai să vorbești odată?
Vei rămînea așa, ne-nfrînt, ne-nduplecat?

TIRESIAS

Dai vina pe-ndîrjirea mea, tu nu vezi însă
Pe cea din preajmă-ți, ci mă înfrunți pe mine.

OEDIP

Dar cine oare nu s-ar mînia auzind
Cuvintele cu care batjocorești cetatea?

TIRESIAS

Ieși-vor toate în vileag, chiar dacă tac.

OEDIP

Pe toate-acestea tu să mi le spui, căci trebuie.

TIRESIAS

Mai mult nu voi grăi; de-aceasta, dacă vrei,
Mînie-te cu furia cea mai sălbatică.

OEDIP

Nu voi cruța nimic, căci mare e mînia
Pe care-o simt: să știi că tu-mi apari ca unul
Ce-a pus la cale fapta, -ai împlinit-o fără
A fi ucis cu mîna ta. Dacă cumva
Ai avea ochi, aș spune c-ai făcut-o singur.

TIRESIAS

Adevărat? Atunci, îți poruncesc s-asculți
De legea ce-ai rostit și, de-astăzi înainte,
Să nu grăiești cuvînt cu-aceștia sau cu mine,
Căci ucigașul ești, pîngăritor de țară.

OEDIP

Cît de nerușinat ești spre-a umbla cu astfel
De vorbe! Și cum crezi că vei scăpa de ele?

TIRESIAS

Am și scăpat; cu ținta cumplitul adevăr.

OEDIP

De unde-l știi? Doar nu din meșteșugul tău.

TIRESIAS

Doar de la tine, căci tu mi l-ai smuls cu sila.

OEDIP

Ce zici? Mai spune-o dat' ca să pricep mai bine.

TIRESIAS

N-ai înțeles tu? Sau cerci să mă prinzi cu vorba?

OEDIP

N-am înțeles ce spui, ci hai, mai spune-o dată!

TIRESIAS

Tu, spun, ești ucigașul cel pe care-l cauți.

OEDIP

Nu-n pace-a doua oar' vei spune această-ocară!

TIRESIAS

Vrei să spun și altele ca să-ți sporesc mînia?

OEDIP

Poți spune cîte vrei; tot vei grăi-n zădar.

TIRESIAS

Spun: făr' să știi, trăiești cu cei mai dragi ai tăi
În chipul cel mai groaznic, și nu-ți vezi amarul.

OEDIP

Crezi c-ai să spui nepedepsit acestea pururi?

TIRESIAS

Da, dacă totuși e putere-n adevăr.

OEDIP

E, dar nu-n gura ta; la tine nu-i, căci tu
Lipsit ești de auz, de minte și de văz.

TIRESIAS

Mă-nvinuiești, nenorocite, chiar de cele
De care toți, curînd, te vor învinui.

OEDIP

Doar noaptea te hrănește, așa încît nici mie
Nici altora ce văd lumina, n-ai să vatămi.

TIRESIAS

Nu mi-e sortit să te ucid, căci e de-ajuns
Apollon: el își va lua această sarcină.

OEDIP

Sînt născociri de-ale lui Creon, ori de-ale tale?

TIRESIAS

Nu Creon ţi-i pierzarea, ci tu însuţi eşti.

OEDIP

O, bogăţie, o, domnie, o, măiestrie
Supremă, cîtă pizmă e pregătită de voi
Vieţii celui ce e fericit de toţi!
Dacă de dragul acestei stăpînii pe care
Oraşul singur, făr' s-o cer, mi-a pus-o-n mîini,
Chiar credinciosul Creon, drag dintru-nceput,
În taină uneltindu-mi, vrea să mă răstoarne,
Ademenind pe-un vraci, pe-un urzitor de intrigi,
Pe-un pehlivan şiret ce vede doar spre-a face
Rost de cîştig şi-i orb în mesceria lui!
Căci, ia să-mi spui, cînd ai fost prooroc de-a bine?
Cum, cînd Căţeaua [1]-aici era, rostind cîntarea-i,
Tu n-ai spus un cuvînt izbăvitor poporului?
Şi a dezlega enigma nu era un lucru
Dat unui om de rînd, ci proorocie.
Ai arătat doar că n-aveai darul acesta
Nici de la păsări nici de zei dat, ci venind eu,
Oedip, de tot neştiutor am amuţit-o:
Cu mintea izbutind, neînvăţat de păsări.
Acum încearcă să mă răstorni, trăgînd nădejde
Că lîngă tronul lui Creon vei sta aproape.
Amarnic veţi plăti, cred eu, şi tu şi-al tău
Părtaş la-nlăturarea mea. De nu-mi păreai
Bătrîn, te-nvăţam eu ce-nseamnă răul cuget.

CORIFEUL

Noi, cumpănind vorbele lui şi pe-ale tale,
Oedip, le socotim, rostite din mînie.
De-acestea nu-i nevoie, ci să chibzuim
Cum dezlegăm deplin oracolul divin.

[1] Sfinxul, rostitor de enigme, desigur în versuri (n. tr.).

Deşi eşti domnitor, am dreptul să-ţi răspund
Deopotrivă, doar şi eu am stăpînia,
Nu sînt supusul tău, ci al lui Loxias [1],
Şi nu voi fi scris printre oamenii lui Creon [2].
Dar ţi-o spun, căci tu doar mi-ai înfruntat orbia:
Ai ochi deschişi, dar nu vezi în ce hal te afli,
Nici unde stai, şi nici cu cine locuieşti.
Ştii cine te-a născut? Nu ştii că eşti urît
De-ai tăi ce-s jos, la morţi, ori vii, sus, pe pămînt;
Că de amîndouă părţile, de-a mamei şi de-a tatei,
Te va goni cîndva Blestemul cu paşi repezi:
Pe tine, ce vezi bine acum, apoi doar bezna.
Şi unde nu va fi limanul tău de plîngeri?
Ce Cithaeron [3] nu va răspunde vocii tale?
Cînd nunta ţi-o vei fi aflat, azil fatal
Găsind acas' dup'- o prielnică plutire;
Tu nu ştii nici mulţimea multor altor-amaruri
Ce te vor da de gol, cu fiii tăi de-o seamă [4].
Şi-acuma, cu noroi pe Creon şi pe mine
Mînjeşte-ne, căci nu va fi pe lume om
Care să piară odată mai cumplit ca tine.

OEDIP

Se pot răbda aceste ce-auzim din gura-ţi?
N-ai să te duci la naiba, cît mai iute? N-ai
Să părăseşti acest palat spre-a merge acasă?

---

[1] *Loxias*, („Piezişul" sau „Curmezişul"), numele lui Apolon ca profet şi zeu al oracolelor. Într-adevăr, acestea nu se rosteau niciodată limpede, de-a dreptul, ci în formule învăluite (n. tr.).

[2] Înţelesul expresiei greceşti e că, liber fiind şi cetăţean al Tebei, Tiresias n-are nevoie de intervenţia altcuiva pentru a se dezvinovăţi, cum se întîmpla la Atena, în zilele lui Sofocle, cu străinii chemaţi înaintea instanţelor de judecată.

[3] *Cithaeron*, munte din împrejurimile Tebei (n. tr).

[4] Tîlcul ameninţării se va desluşi în lumina destăinuirilor culese de Oedip în cursul dureroasei lui anchete.

TIRESIAS

Niciînd n-aș fi venit, de nu m-ai fi chemat.

OEDIP

Nu m-am gîndit că vei rosti prostii de-acestea;
Altminteri nu te-aș fi chemat la mine-acasă.

TIRESIAS

Așa sînt eu nebun, precum îți pare ție,
Pentru părinții tăi, ce te-au născut, cuminte[1].

OEDIP

Cine, ia stai, cine-ntre oameni m-a născut?

TIRESIAS

Această zi-ți va da și nașterea și moartea.

OEDIP

Cum toate cîte spui sînt tulburi și-ncurcate!

TIRESIAS

Nu ești tu cel mai bun dezlegător de taine?

OEDIP

Insultă-mă în ceea ce afla-vei mare.

TIRESIAS

Mărirea asta, însă-a fost piciorea ta.

[1] Prorocul continuă să se exprime învăluit: cuvintele lui sînt totuși limpezi pentru cine cunoaște taina obîrșiei lui Oedip.

OEDIP

Dar dacă-am mîntuit acest oraș nu-mi pasă!

TIRESIAS

Eu plec acum; iar tu, copile, haide, du-mă.

OEDIP

Te ducă sănătos, față fiind, tu piază
Mă turburi, dar plecînd nu mă vei supăra.

TIRESIAS

Plec, dar voi spune-ntîi de ce-am venit aici.
De tine nu mă tem, căci nu mă poți ucide.
Îți spun cu-adevărat: acel bărbat pe care-l
Tot cauți de mult timp amenințînd și dînd
Legi despre moartea lui Laios, e-aici acela,
Crezut venetic de pripas; se va vedea
Că-i băștinaș teban! Nu se va bucura
De-ntîmplare: orb, din unul care vede,
Și cerșitor din om bogat ajunge-va;
În pribegie, cu toiagul va umbla.
Se va vădi că este totodată fiilor
Săi frate și părinte, și-al femeii care-l
Născu, fiu și bărbat, c-a preacurvit soția
Tatălui său, pe care l-a ucis. Hai, du-te
În cas' gîndește-te; iar de mă prinzi cu vreo
Minciună, spune-atunci că nu știu să prezic.

(Iese cu copilul ce-l duce de mînă. Oedip intră în palat.)

CORUL

Strofa 1

Cine-i acela de care profetica stîncă din Delphi a spus
C-a săvîrșit cu mîni sîngeroase nespus de cumplite fapte

E timpul s-o ia la picior
În fugă, mai repede ca
Năvalnicii cai ai furtunei;
Căci asupra-i se-aruncă-ntrarmat
Cu foc și cu fulger feciorul lui Zeus,
Și-n urmă-i, aleargă cumplit,
Ne-nduplecatele Furii.

Antistrofa 1

Căci străluci, chiar acum, din troienitul Parnas
Glas înfocat ca toți să ia urma acelui om trainic,
Rătăcitor prin sălbatecul
Codru, prin peșteri și prin
Stînci — unui taur asemeni.
În zădar cu zădarnicu-i pas se ascunde
Ferind profețiile aduse
Din inima lumii[1], dar ele de-a pururi
Vii, flutură-n juru-i.

Strofa 2

Cumplit, o cumplit mă-nspăimîntă-nțeleptul profet.
Să cred în ce spune, sau ba? Ce să zic, mă-ndoiesc.
Și zbor cu nădejdile mele, dar în față nu văd, nici în spate.
Căci de-o neînțelegere între
Labdacizi și feciorul lui Pólyb[2], nicicînd înainte
N-am aflat, nici acuma, să-mi deie dovada
Spre a purcede asupra lui Oedip, cu bun nume-n popor,
Și spre-a răzbuna, de-al Labdacizilor drag,
Moartea — încă nedeslușită.

---

[1] Vezi mai sus p. 158.

[2] În ochii corului, ca și în propria-i convingere, Oedip e încă feciorul lui Polyb: cu atît mai mare e anevoința de a descoperi o pricină de vrajbă între el și neamul regal din Teba.

Dar Zeus și Apollon sînt înțelepți și cunosc ale noastre.
C-ar fi un profet între oameni mai pătrunzător decît mine,
Părerea nu-i adevărată, dar un om poate-ntrece
În știință pe altul.
Nicicînd, fără-a și-ndreptățit al profetului grai, nu-i voi face vreo vină,
Căci, față cu toți, i-a ieșit înainte-aripata fecioară [1]
Odinioar' și-l văzui de știință
Dînd dovada,-ndrăgit de cetate. De-aceea în cuget
Nu-l voi învinui de vreun rău.

CREON

Bărbați din Teba, auzii că Oedip, regele,
Cumplit mă-nvinuiește-n groaznice cuvinte:
Vin, neputîndu-le-ndura. Dacă-n aceste
Restriști, el crede că din parte-mi suferit-a,
În vorbă sau în fapt, ceva ce l-a jignit,
N-am nici o poftă să trăiesc de-acum încolo
Purtînd această faimă. Fiindcă nu puțin
Ponos mi-aduce mie vorba-acestui om,
Ci foarte mult, de-aș fi numit cumva-n oraș,
Hain, și tot hain, de tine și de prieteni.

CORIFEUL

Dar, poate, mai curînd, ocara i-a fost smulsă
De furie, decît de cuget chibzuită.

CREON

Prin ce se dovedește că, de sfatul meu
Înduplecat, profetu-ar fi grăit minciună?

[1] Sfinxul.

CORIFEUL

Așa s-a rostit el, dar cu ce gînd nu știu.

CREON

Avea privirea dreaptă și inima curată,
Atunci cînd mă pîra astfel de-această vină?

CORIFEUL

Nu știu; căci cu nu cat la ce fac cei puternici.
Dar iată-l, însuși, iese-afară din palat.

OEDIP

Chiar tu! De ce-ai venit aici? Și ce obraz
Făr' de rușine ai, sub acoperișul meu
Să vii, tu ucigașu-acelui om, pe față
Tîlharul dovedit al stăpînirii mele?
Hai, spune-mi, zău, netrebnic sau nerod
Crezutu-m-ai, de-ai pus la cale-această faptă?
Credeai că nu voi ști de uneltirea ta,
Urzită-n taină și că aflînd-o, n-am s-o înlătur?
Și nu-i nebună îndrăzneala-ți de-a vîna,
Făr'-a fi sprijinit de gloată și de prieteni,
Domnia ce se ia prin gloată și avere?

CREON

Știi ce să faci? Ascultă și răspunsul meu
La cele spuse și pe urmă, judecă.

OEDIP

La vorbă ești grozav, eu, însă nu te-aud,
Pe tine, căci te-aflai hain și dușman mie.

CREON

De asta, mai întîi, ascultă ce-am să-ți spun.

OEDIP

Chiar asta să nu-mi spui, că nu ești vinovat.

CREON

De socotești că este un bun înverșunarea
Fără de minte, atunci nu cugeți drept de loc.

OEDIP

De socotești că poți să defăimezi o rudă
Fără să-ți ici pedeapsa, atunci nu cugeți bine.

CREON

Sînt de părerea ta, e drept ce spui. Dar care-i
Durerea ce, cum zici, ai suferit-o? Spune-mi.

OEDIP

M-ai îndemnat sau nu m-ai îndemnat că trebuie
Să mîn pe cineva la sfîntul prooroc?

CREON

Ba da, și sînt și-acum de-asemenea părere.

OEDIP

Cît oare e de-atunci, din vremea-n care Laios...?

CREON

A făcut ce anume? Căci eu nu înțeleg.

OEDIP

Pieri fără de urmă de o mînă ucigașă?

CREON

Mulți ani îndelungați s-ar număra de-atunci.

OEDIP

Și își făcea și-atunci profetul meseria?

CREON

Tot înțelept era și tot așa cinstit.

OEDIP

A pomenit cumva de mine-n vremea ceea?

CREON

Nu, niciodată, cel puțin în fața mea.

OEDIP

Ci n-ați făcut vreo cercetare despre mort?

CREON

Ba am făcut — cum nu? — dar n-am aflat nimic.

OEDIP

De ce pe-atunci, deșteptul, nu vorbea la fel?

CREON

Nu știu; cînd nu-nțeleg ceva, mai bine tac.

OEDIP

Atîta doară știi, și știind bine,-ai zice...

CREON

Ce oare? Dacă știu, nu voiu tăgădui.

OEDIP

Că dacă n-ar fi fost cu tine înțeles,
Nicicînd el n-ar fi spus că l-am ucis pe Laios.

CREON

Că spune asta, știi; acuma, însă-am dreptul,
Să te întreb și eu, la rîndul meu, ceva.

OEDIP

Întreabă! Nu pot fi văzut ca ucigaș.

CREON

Pe soru-mea, cumva, n-o ai tu de soție?

OEDIP

Nici o tăgadă nu e la ce spui acum.

CREON

Domnești cu ea, dînd legi în țară deopotrivă?

OEDIP

Din partea mea, tot ce dorește, află.

CREON

Nu-s cu voi de-o seamă,-al treilea-ntre voi?

OEDIP

În chiar aceasta pari un prieten ticălos.

CREON

Nu, de mi-ai da cuvînt, precum ți-am dat eu ție.
Judecă-aceasta-ntîi: crezi tu că cineva
Ar vrea mai mult un tron, cu grijile-i decît,
Să doarmă-n pace-avînd la fel și el puterea?
Eu unul, însă, nu sînt dornic de-a fi rege.
Ci, mai curînd, de-a face fapte de stăpîn.
Și nu e altfel cel ce știe-a fi-nțelept.
Azi capăt de la tine toate, fără teamă;
Dacă-aș domni aș face multe fără voie.
Cum mi-ar putea fi, deci, domnia mai plăcută
Ca stăpînia și puterea făr' de grijă?
Căci nu mă aflu în atîta rătăcire
Ca alta să-mi doresc decît folos și cinste.
Azi sînt de toți cinstit, azi toți mă-mbrățișează,
Azi cei ce au nevoi la tine, vin la mine,
Căci pentru ei la mine,-aici, se capăt toate.
Cum, dar, lăsînd acestea,-aș apuca domnia?
Dar eu nu-s iubitor de loc de-un plan de-acesta,
Și-ntr-asta nici c-aș vrea s-ajut pe cineva.
Iată de ce: mergînd de vrei la Delphi
Întreabă de-am adus răspuns cinstit!
Și iarăși: de mă prinzi c-aș fi urzit
Cu proorocu-un plan, nu m-osîndi la moarte
C-un singur glas, ci chiar cu două: al meu și-al tău.
Doar din prepus, făr' să mă-ntrebi, nu-mi face vină;
Căci nu e drept a judeca cu ușurință
Pe cei mișei, cinstiți, și pe cinstiți, mișei.
S-alungi un bun prieten, spun, e ca și cum
Ți-ai alunga viața, ce-i nespus de scumpă.
Cu timpul vei pricepe-acestea singur, căci
Doar timpul îți arată pe bărbatul drept.
Pe rău, îl vei cunoaște numai într-o zi.

CORIFEUL

Frumos grăi, ferindu-se să cadă în vină,
O, rege: căci greșești cînd te grăbești să judeci.

OEDIP

Cînd cineva în grab' mi-ntinde, pe furiș
O cursă,-n grab și eu îmi iau măsuri de pază.
Căci dacă-aș sta s-aștept, a sale planuri se vor
Îndeplini, iar ale mele vor da greș.

CREON

Ce vrei, deci? Să mă izgonești afar' din țară?

OEDIP

De loc, gîndesc să te ucid, nu să te-alung.

CREON

Cînd vei fi arătat pricina urii tale.

OEDIP

Spui că n-ai să te lași, n-ai să m-asculți de loc?

CREON

Văd că nu judeci drept.

OEDIP

Ba da,-n privința mea!

CREON

Dar și-n privința mea se cade.

OEDIP

Ești hain.

CREON

Dacă te-nșeli?

OEDIP

Tot trebuie să te supui.

CREON

Nu, unui stăpîn rău.

OEDIP

O, cetate, cetate!

CREON

Şi eu sînt din acest oraş, nu numai tu.

CORIFEUL

Sfîrşiţi, o, regi; văd pe Iocasta care vine
La timp din casă, pentru voi. Cu ea-mpreună
Trebuie-acum să potoliţi această ceartă.

IOCASTA

De ce-aţi aprins, săraci de voi, această
Nebună ceartă? Nu vă e ruşine acum, cînd ţara
Piere, să vă certaţi de treburile voastre?
Ci intră-n cas', Oedip! Tu Creon, du-te-acasă!
Nu faceţi din nimic prilej de grea durere.

CREON

O, soră, Oedip, bărbatul tău, găseşte drept
Să mă jignească amarnic; între două rele
Îmi dă s-aleg: să plec din ţară, sau să mor.

OEDIP

Aşa e: căci l-am prins, ca pe-un răufăcător,
Femeie, cu urzeli grozave-asupra mea.

CREON

Să nu mă mișc de-aici, și blestemat să pier,
Dacă-am făcut ceva din cîte-mi pui în seamă!

IOCASTA

O, te implor, pe zei, Oedipe, crede-aceasta.
Întîi, pentru a cinsti un jurămînt pe zei;
Apoi, de dragul meu și-al celor față-aici.

CORUL

Strofa 1

Te-nduplecă dacă socoți cu cale tu, doamne, te rog!

OEDIP

La ce vrei să mă-nduplec?

CORUL

Cum nu mai e un copil, iar legămîntul îl face mare,
cinstește-l.

OEDIP

Tu știi ce vrei?

CORUL

Știu bine.

OEDIP

Spune ce anume.

CORUL

Prietenul ce-n jurămînt s-a sfințit, pentru o vină
Nedovedită, tu nu-l acoperi de-ocară.

OEDIP

Să știi tu bine că, cerîndu-mi acest lucru,
Tu ceri pieirea și surgunul meu din țară.

CORUL

Strofa 2

Nu, pe Soare, între toți zeii zeul dintîi,
Părăsit și de zei și de oameni să pier
De-o cumplită pieire, de cuget cu una ca asta!
Pe mine sărmanul, al țării istov
Mă roade în suflet, cu-atît mai mult dacă
Relelor de pîn-acum li se-adaugă altele noi.

OEDIP

El ducă-se! Chiar dac-ar fi să pier de tot
Sau, cu rușine, să fiu izgonit din țară,
De ruga ta mă-nduioșez și nu de-a lui,
Căci el oriunde-ar fi,-mi va fi nesuferit.

CREON

Te-ndupleci greu, cum văd, dar greu îți va mai fi
Cînd ai să-ți uiți mînia: firi ca ale tale
Sînt tocmai pentru ele — o mare suferință.

OEDIP

N-ai să mă lași odată? N-ai să pleci?

CREON

Mă duc.
Necunoscut de tine; pentru ei, același.

CORUL

Antistrofa 1

De ce pregeți femeie, să-l duci în palat?

IOCASTA

Să aflu-ntîi ce s-a-ntîmplat!

CORUL

Umbre de bănuieli s-au ivit în cuvinte: și dor, căci nu-s drepte.

IOCASTA

S-au ponegrit unul pe altul?

CORUL

Da!

IOCASTA

Și ce ziceau?

CORUL

Ajunge, ajunge, să crezi, cînd țara e-atît de-ntristată
Dacă ne-oprim acolo unde și ei s-au oprit.

OEDIP

Privește unde-ajungi, deși ești bun la suflet,
Cînd uiți de mine, și-ți slăbește dragostea.

CORUL

Antistrofa 2

O, doamne, ți-am spus nu o dată:
Să știi că nebun și lipsit de-orice suflet
Mi-aș părea mie însumi de te-aș părăsi

Pe tine care-n restriștele patriei mele celei dragi,
Singur ai pus-o pe drumul cel drept;
Și acum, dacă poți, fii tot tu călăuza ei bună!

IOCASTA

Te rog pe zei, o spune-mi, rege, acum, de ce
Ai fost cuprins de-o furie atît de mare?

OEDIP

Să-ți spun (căci te cinstesc mai mult decît pe toți,
Femeie!): Creon are planuri împotrivă-mi.

IOCASTA

Vorbește! Să văd de-l învinuiești pe drept.

OEDIP

El zice că eu sînt cel ce-a ucis pe Laios.

IOCASTA

O știe el, ori a aflat-o de la altul?

OEDIP

El mi-a trimis un prooroc răufăcător,
Și-n ce-l privește-i lasă gura de tot slobodă.

IOCASTA

Fii liniștit, acum, de cele cîte spui;
Ascultă-mă și află că nu-i muritor
Pe lume ca să aibe-al profeției dar.
Și-am să-ți aduc, pe scurt, niște dovezi de asta:
Cîndva, lui Laios i-a venit oracol
(Nu de la Phoibos, ci de la profeți!)
Că-i era scris să moar' de mîna unui fiu

Care din mine și din el s-ar fi născut.
El, totuși, cum se zice,-a fost ucis de mult
De lotri din străini, la crucea a trei drumuri;
Iar fiul său, cum s-a născut nici nu trecură
Trei zile, și-a fost dat cu gleznele legate,
Pe mîna altor, să-l arunce-n munți sîlhui.
Și-așa Apollon n-a făcut ca fiul să-și
Ucidă tatăl, nici ca Laios să moară,
Cum tare se temea, de mîna unui fiu.
Și-acestea, totuși, de oracol s-au rostit.
De ele nici o grijă n-aibi, căci ce vrea zeul
Să dea-n vileag, o dă cu ușurință singur.

OEDIP

O, cît de mult, femeie, spusa ta mi-aduce
În suflet turburare,-n mintea mea cutremur!

IOCASTA

De ce neliniște bătut grăiești aceasta?

OEDIP

Mi s-a părut c-am auzit din gura ta [1]
Că Laios fu ucis la crucea a trei drumuri.

IOCASTA

Acestea se ziceau, și încă se mai zic.

[1] Începe chinuitoarea anchetă a lui Oedip, strădania de a atinge un adevăr care, pînă la urmă, îl va zdrobi sub povara lui. Bună parte din dramatismul piesei stă în alternarea stărilor de nădejde și deznădejde prin care trece eroul în timpul pateticei căutări, despre care cf. acum reflecțiile lui T. Vianu în *Literatură universală și literatură națională*, 1956, pp. 9—20.

OEDIP

Şi în ce loc s-a întîmplat nenorocirea?

IOCASTA

Phocida-i zice ţării, acolo se desparte
Un drum ce duce către Delphi şi Daulia.

OEDIP

Şi cît timp e de cînd s-au întîmplat acestea?

IOCASTA

Puţin mai înainte ca să vii ca domn
Al ţării noastre, s-a vestit cetăţii asta.

OEDIP

O, Zeus, ce ţi-ai pus în gînd să faci cu mine?

IOCASTA

Ce te apasă, oare, Oedip, pe inimă?

OEDIP

Nu mă-ntreba; dar Laios ce statură-avea?
Grăieşte-mi! Şi ce vîrstă-ar fi atins atunci?

IOCASTA

Mare de stat, la cap prinsese să albească.
De-nfăţişarea ta se depărta nu mult.

OEDIP

Vai mie, bietul! Cum se pare asupră-mi blesteme
Cumplite am rostit acum chiar făr' să ştiu.

IOCASTA

Ce zici? Mă tem să te privesc în ochi, o rege!

OEDIP

Cumplit mă tem că proorocul n-a fost orb.
Mă lămurești mai bine de-mi răspunzi ceva.

IOCASTA

Şi eu mă tem! Ce-ntrebi, de-oi ști, îți voi răspunde.

OEDIP

Mergea cu-un mic alai sau cu un mare număr
De slujitori, ca un om mare ce era?

IOCASTA

Erau cu toții cinci, iar între ei era
Şi un pristav; Laios mergea cu-un singur car.

OEDIP

Vai, vai, ce limpede e totul; însă cine
V-a adus, totuși, vouă-aceste știri, femeie?

IOCASTA

Un slujitor, care scăpă el singur, teafăr.

OEDIP

Şi e, din întîmplare-acum, la noi acasă?

IOCASTA

Nu; ci de cum s-a-ntors și te-a văzut ținînd
Domnia, iar pe Laios l-a văzut răpus,
Căzutu-mi-a-n genunchi, luîndu-mă de mînă

Ca să-l trimit la cîmp să pască turmele,
Spre-a rămînea cît mai departe de oraș.
Eu l-am trimis; căci demn era, cît poate fi
Un rob, să capete-o răsplată și mai mare.

OEDIP

Nu s-ar putea întoarce-aici, la noi, curînd?

IOCASTA

Ba da, se poate! Dar de ce poftești aceasta?

OEDIP

Mi-e teamă, o, femeie, să nu fi vorbit
Prea mult, de aceea vreau să-l văd odată-aici.

IOCASTA

El va veni! Dar oarecum și cu sînt demnă
Să aflu cele ce te turbură, o rege.

OEDIP

Nu-ți voi ascunde-aceasta, căci mi-a mai rămas
Doar o nădejde, cui oare aș putea s-o spun
Mai bine decît ție-n starea-n care sînt.
Ci tatăl meu era Polyb corintianul,
Iar maică-mea Meropa doriana. Eram
Ținut drept cel mai mare dintre cetățeni,
Cînd s-a-ntîmplat un fapt în stare să mă mire
Dar nu în stare să mă-ngrijoreze atît:
Un om la un ospăț, fiind cu totul beat,
Îmi spune, la un vin, c-aș fi copil de suflet.
Eu, supărat, în ziua aceea abia m-am
Putut răbda, a doua zi ducîndu-mă
La tata și la mama îi întreb; auzind
Ocara, s-au mîniat pe cel ce-astfel vorbise.
Iar eu, mă bucuram de-aceasta; totuși pururi

Cuvîntul mă rodea: el pătrunsese-adînc.
Pe-ascuns de mama și de tata, am plecat
La Delphi, și Phoebos la cele ce-ntrebasem
M-a-ntors făr' de răspuns; în schimb, nenorociri
Și groaznice și jalnice vestindu-mi lămurit:
Că mi-e sortit să mă-nsoțesc cu mama mea,
Și voi da în văzul lumii-un neam nenorocit,
Și-mi voi ucide tatăl cel ce m-a născut:
Iar eu, acestea auzind, călăuzit
De stele, părăsii Corintul și fugii
În altă țară, unde să nu văd năpasta
Cumplitelor oracole-ntîmplîndu-se.
Umblînd așa, ajung pe-acele locuri unde
Tu spui că regele, el însuși, a pierit;
Și-ți voi grăi adevărat, femeie:-ajuns
Aproape de răscrucea a trei drumuri,
Acolo un pristav și, într-o căruță trasă
De telegari, un om, precum l-ai zugrăvit,
Ies înaintea mea: din cale, vizitiul
Și chiar bătrînul, mă înlătură cu silă.
Atunci pe vizitiu, care mă da în lături
Cu furie-l izbesc; bătrînul, cum mă vede
Apropiindu-mă de car, ochind în creștet,
De două ori mă arde peste cap cu biciul.
Dar mi-a plătit-o, nu după măsură: el,
Pe loc, de mîna mea trăznit cu bîta, cade
Pe spate răsturnat din podul carului
Ucid apoi pe toți ceilalți. Dacă străinul
Acesta e cumva, cu Laios înrudit,
Ce om e oare mai nefericit ca mine?
Ce om ar putea fi mai urgisit de zei?
Între străini și cetățeni nici unu-n casă
Nu are dreptu-a mă primi, a-mi spune-o vorbă,
Ci e dator a mă goni; și-acestea nimeni altul,
Ci însumi le-am rostit cu blesteme asupră-mi.
Soția celui mort o pîngăresc cu mîinile-mi
Ce l-au răpus pe el. Nu sînt un ticălos,
Nu sînt de tot spurcat, că trebuie să fug

Şi că fugar nu-mi e lăsat să văd pe-ai mei,
Şi nici să calc în ţara mea, ca nu cumva
Să mă-nsoţesc cu mama şi să-mi ucid tatăl,
Polyb, acel ce m-a născut şi m-a crescut?
Şi cine-ar cugeta că toate-acestea sînt
De la un demon, nu m-ar înfiera[1] pe drept?
Oh, nu, oh, nu, tu sfîntă-a zeilor mărire,
Să nu apuc această zi, ci dintre vii
Să mă sfîrşesc mai înainte de-a vedea
Că m-a ajuns ruşinea năpastei chiar pe mine.

CORIFEUL

Pe noi aşijderi, rege,-acestea ne-nfioară,
Dar pîn' ce va veni un martur, aibi nădejde!

OEDIP

Şi e chiar singura nădejde ce-mi rămîne,
S-aştept pe-acel bărbat, păstorul, pe el doar.

IOCASTA

Şi-atunci cînd va veni, ce ai de gînd să faci?

OEDIP

Să-ţi spun eu: dacă s-ar afla grăind la fel
Cu tine, aş fi scăpat de pacostea aceasta.

IOCASTA

Dar ce cuvînt de preţ m-ai auzit grăind?

[1] Sensul e: „n-ar grăi oare drept cine, văzînd toate acestea, ar socoti că-s opera unei divinităţi?". În faţa răspunsului, Oedip şovăie şi preferă să creadă că adevărul ar putea fi altul.

OEDIP

Ziceai că el spunea că Laios de tîlhari
Fusese omorît și dacă el ar spune
Și-acum același lucru, n-am ucis eu, deci;
Căci unul singur n-ar putea să-nsemne mulți.
Dar de vorbește doar de-un om, de unul singur,
E limpede, atunci, că vinovat sînt eu.

IOCASTA

Așa i-a fost cuvîntul, tu așa să știi,
Și el nu poate să și-l ia-ndărăt acum.
Orașu-ntreg l-a auzit, nu numai eu,
Și de s-ar depărta de cele spuse-ntîi,
El nu va dovedi, o, rege, niciodată
Că Laios fu ucis, cum i-a fost dat, căci Loxias
Rosti că de-un copil al meu i-e scris să moară.
Dar pe el nu nenorocitul de copil
Mi l-a ucis, ci-a pierit mai înainte.
Așa încît în ce privește profeția
Nu mă mai uit de-acum la dreapta, nici la stînga[1].

OEDIP

Că bine zici! Totuși după argat trimite
Pe cineva să mi-l aducă. Nu uita!

IOCASTA

Am să trimit îndat'; ci să intrăm în casă.
Eu n-aș putea să fac decît pe placul tău.

(Ies.)

---

[1] La fel (chiar dacă pentru motive diferite), referindu-se la noima zborului păsărilor, în cîntul al XII-lea al *Iliadei*, Hector răspunde lui Polydamas: „Nu vreau de ele să știu, nu-mi pasă de zboară la dreapta spre răsărit, ori la stînga spre — apus..." (230—231, trad. Murnu).

Strofa 1

De-ar fi să am parte de sfînta
Neprihănire-n cuvinte
Şi-n faptele toate-ale căror
Legi luminate-s născute-n
Actherul ceresc: doar Olympul
E tatăl lor. Firea cea muritoare a oamenilor
Nu le-a dat naştere, şi nu vor fi îngropate-n uitare
Un mare zeu e în ele; el nu-mbătrîncşte.

Antistrofa 1

Trufia creează tiranul
Trufia, umflată zadarnic
Cu fapte nebune şi nesuferite;
Urcîndu-se pe cel mai înalt din ponoare,
Se prăbuşeşte-n nenorocirea
De unde piciorul cel ager s-o scoată.
Dar luptei prea mîndre-a cetăţii
Rog zeii să nu-i puie capăt.
Eu nu înceta-voi să cer al zeilor sprijin.

Strofa 2

Dar cel ce trufaş se-ntrece cu vorba şi cu fapta,
Făr-a se teme de sfînta dreptate, şi fără-a cinsti ale
zeilor temple,
Pe-acela o soartă cumplită răpună-l,
Ca o răsplată-a trufiei nebune,
Dacă cîştigă ceva pe nedrept,
Şi nu se dă în lături de la nelegiuiri,
Şi pîngăreşte nebun cele sfinte.
Ce om s-ar putea lăuda, într-acestea, de-a smulge
Săgeata mîniei din inima sa?
Dacă nelegiuiri ca-acestea-s cinstite,
De ce să mai cînt oare-n cor?

Nu mă mai pot duce-n inima sfîntă a lumii,
Nici la lăcașul din Abae, și nici la Olympia,
Dacă arătările lor
Nu se vor dovedi tuturora.
Ci, o Doamne, dacă m-auzi,
Atotputernice Zeus, nu-ți fie ascunse
Ție acestea și tronului tău fără moarte de-a pururi:
Prevestirile vechi făcute lui Laios deșarte-s.
Divinul cuvînt va fi tot la o parte de-acum,
Și niciunde Apollon nu e cinstit cumsecade.
Se stinge a zeilor slavă.

IOCASTA

(Iese din palat îndreptîndu-se spre altarul lui Apollon.)

Fruntași ai țării, un gînd mi-a trecut prin minte:
Să vin ducînd la ale zeilor altare,
Pe mîini, prinos coroane și miresme.
Căci foarte-n sufletu-i e tulburat Oedip
De fel de fel de griji, și nu, ca om cuminte,
Pe cele noi prin cele vechi le tălmăcește,
Ci-ascultă doar pe cel ce-i spune grozăvii.
Fiindcă, tot mustrîndu-l, nu fac vreo ispravă,
La tine, Apollon, căci tu ești cel mai de-aproape,
Ca închinătoare vin cu-aceste daruri sfinte,
Ca, risipind amarul, să ne scapi pe noi;
Căci toți ne temem azi, ca și cînd am vedea
Lovit de trăsnet pe cîrmaciul năvii noastre.

(În timp ce depune prinoasele pe altar, intră un vestitor.)

VESTITORUL

Mi-ați putea spune, o străini, pe unde oare
Se află ale regelui Oedip palate?
Și, mai ales, să-mi spuneți, de știți, unde e el.

CORUL

Ci iată casa lui, străine, El e-năuntru.
Soția lui e ea, copiilor lui mumă.

VESTITORUL

Ci, fericită fie ea, cu-ai săi de-a pururi,
De e cumva soția cinstită-a lui Oedip!

IOCASTA

La fel și tu, căci, o, străine, vrednic ești
Cu bunele-ți urări; ci spune-ne ce trebi
Te-aduc aici și ce vrei să ne dai de știre?

VESTITORUL

Vești bune pentru casa ta și soțul tău.

IOCASTA

Ce vești anume? Și de unde vii anume?

VESTITORUL

Vin din Corint. Iar vestea ce-ți voi da
Umplea-te-va de bucurie și de jale.

IOCASTA

Ce veste e? Ce îndoit rost poate-avea?

VESTITORUL

Poporul țării isthmice[1] va ridica
De rege pe Oedip, cum se zicea acolo.

[1] Locuitorii Corintului, așezat, cum se știe, pe istmul care în antichitate lega Peloponesul de Grecia propriu-zisă.

IOCASTA

Cum? Oare nu mai este domn Polyb bătrînul?

VESTITORUL

Nu! Căci îl ține moartea-ntins într-un mormînt.

IOCASTA

Ce spui tu oare? A murit Polyb bătrînul?

VESTITORUL

De spun neadevăr, puteți să mă ucideți.

IOCASTA

(către o slujnică)

De ce nu te duci repede să spui, femeie,
Stăpînului aceasta? O, prevestiri de zei,
Unde mai sînteți? De-acest om, Oedip, temîndu-se
Cîndva de-a-l omorî, plecă-n surghiun. Și-acum
Răpus de soarta lui, nu de Oedip, el moare.

(Oedip iese din palat.)

OEDIP

O, mult iubita mea soție, tu, Iocasta,
De ce m-ai îmbiat să vin din casă-aici?

IOCASTA

Ascultă pe-acest om și, auzindu-l, vezi
Cum se-mplinesc a zeului sfinte-oracole.

OEDIP

Dar cine este oare el și ce-mi vestește?

IOCASTA

El vine din Corint vestind că tatăl tău
Polybos nu mai este, ci că a pierit.

OEDIP

Ce spui străine? Povestește-mi singur totul.

VESTITORUL

De trebuiește-ntîi să-ți spun pe șleau aceasta,
Să știi că el e mort, dus de pe lume.

OEDIP

Din ce i s-a tras: din trădare sau din boală?

VESTITORUL

O mică slăbiciune-adoarme pe bătrîni.

OEDIP

Sărmanul, precum văd, s-a stins răpus de boală.

VESTITORUL

Ca și de lungul timp pe care l-a trăit.

OEDIP

Ah, ah, de ce să ne uităm mereu, femeie,
La vatra Pythiei, la țipătul din aer
Al păsărilor, după-ale căror arătări
Eu trebuia s-ucid pe tatăl meu, iar el
Mort zace sub pămînt, pe cînd eu sînt aici,
Făr' să mă fi atins de-un junghi, de nu cumva

S-a stins de dorul meu! Așa l-oi fi ucis!
Luînd cu sine, deci, oracolele date,
Polybos zace-n iad; nici unul nu e bun.

IOCASTA

Nu ți-am prezis acestea de multă vreme eu?

OEDIP

Mi-ai spus-o; însă eu eram mînat de groază.

IOCASTA

De-acum încolo să nu le mai pui la inimă.

OEDIP

Și cum? Să nu mă tem de patul mamei mele?

IOCASTA

De ce se teme omul, cînd de soarte este
Mînat? Pronia nu e limpede de loc.
Trăiască la noroc, de poate! — E cel mai bine.
Să nu te temi de-a te-nsoți cu mama ta.
Căci mulți din muritori și-au împărțit culcușul
Cu maica lor, în vis[1], iar cel ce ia drept un
Nimic acestea,-și duce viața foarte lesne.

OEDIP

Frumoase-ar fi aceste toate cîte spui,
Cînd n-ar fi vie mama; cît trăiește, totuși,
Deși grăiești frumos eu trebuie să mă tem.

[1] Unii comentatori văd în această declarație a Iocastei reminiscența unui pasaj din Herodot privitor la fostul tiran al Atenei, Hippias *(Hist.*, VI 107).

IOCASTA

Dar moartea tatei este totuși un semn mare.

OEDIP

Știu, mare, dar cît timp trăiește ea, mi-e groază.

VESTITORUL

Dar ce femeie-i cea de care te-ngrozești?

OEDIP

Meropa, o bătrînc, a lui Polyb soție.

VESTITORUL

Și ce anume-n ea te face să-i porți frică?

OEDIP

Cumplita profeție-a zeului, străine.

VESTITORUL

Se poate spune? Sau nu-i dat s-o știe altul?

OEDIP

Ba se prea poate. Mi-a spus Loxias că trebuie
Să mă-nsoțesc cîndva cu mama, și să vărs
Cu propriile-mi mîini al tatălui meu sînge.
De-aceea de mult timp, departe de Corint
Eu locuiesc, din fericire, deși dulce-i
Să poți vedea la chip pe cei ce te-au născut.

VESTITORUL

De teama asta te-ai înstrăinat de-acolo?

OEDIP

Nevrînd să fiu al tatei ucigaș, bătrîne.

VESTITORUL

De ce nu te-am scăpat de-această teamă, rege,
Căci am venit cu bune cugete la tine?

OEDIP

Iar eu ți-aș fi plătit cum se cuvine slujba.

VESTITORUL

Iar eu tocmai de-aceea am venit, ca să
Mă bucur de ceva la-ntorsul tău acasă.

OEDIP

Dar niciodată la părinți nu mă voi duce.

VESTITORUL

O, fiule, se vede că nu știi ce faci.

OEDIP

Cum asta, o bătrîne, pe zei, lămurește-mă.

VESTITORUL

Dacă de asta te ferești să vii acasă...

OEDIP

Mă tem să nu se-adevereacă ce-a spus Phoibos.

VESTITORUL

Să nu te spurci cumva de la părinții tăi?

OEDIP

De asta, moşule, mă tem necontenit.

VESTITORUL

Dar ştii tu bine, că te temi făr' de temei?

OEDIP

Cum nu? Cînd din aceşti părinţi eu m-am născut?

VESTITORUL

Fiindcă-ntru nimic Polyb nu-ţi era rudă.

OEDIP

Ce spui? Polyb cumva nu m-a născut pe mine?

VESTITORUL

Dar nu mai mult ca mine, ci-n acelaşi chip.

OEDIP

Cum e la fel cu tata cel ce nu mi-e tată?

VESTITORUL

Doar el nu te-a născut pe tine, şi nici eu.

OEDIP

Atunci de ce el mă numea copilul său?

VESTITORUL

El te primise-n dar din mîna mea, odată.

OEDIP

Venind din mîini străine, atîta m-a iubit?

VESTITORUL

L-a-nduplecat doar faptul că n-avea copii.

OEDIP

M-ai cumpărat sau m-ai găsit cînd m-ai dat lui?

VESTITORUL

Eu te-am găsit în căile sîlhui din Cithaeron.

OEDIP

De ce călătoreai tu prin acele locuri?

VESTITORUL

Păștcam pe-accle locuri turmele muntene.

OEDIP

Erai păstor, deci. Rătăceai pentru simbric?

VESTITORUL

Am fost, copile, atunci, mîntuitorul tău.

OEDIP

De ce durere pătimeam, cînd m-ai găsit?

VESTITORUL

Gleznele tale pot mărturisi de asta.

OEDIP

Vai mie, ce durere veche mi-amintești!

VESTITORUL

Te-am dezlegat; aveai picioarele străpunse.

OEDIP

Eram legat! Și cu ce scutec de rușine!

VESTITORUL

De-aceea tu te și numești cum te numești[1].

OEDIP

Pe zei, cin' mi-a făcut-o: tata, mama? Spune-mi!

VESTITORUL

Nu știu; mai bine știe cel ce mi te-a dat.

OEDIP

M-ai luat deci de la altul, nu tu m-ai găsit?

VESTITORUL

Nu, ci de un alt păstor mi-ai fost încredințat.

OEDIP

Cine-i acela? Poți să ți-l aduci aminte.

VESTITORUL

Un om ce se zicea în slujba lui Laios.

[1] Oidipus, adică, pe grecește, „Picior-Umflat" (n. tr.).

OEDIP

A regelui de altădată-al țării acestei?

VESTITORUL

Așa chiar! El era păstor la acel om.

OEDIP

Și nu cumva trăiește ca să-l pot vedea?

VESTITORUL

(către cor)

Voi, băștinași, o știți mai bine ca oricine.

OEDIP

(către cor)

E cineva din voi, ce stați în jurul meu, care
Cunoaște pe acel păstor de care-i vorba,
Fie la țară, fie-aici că l-a văzut?
Răspundeți-mi! E timpul să aflăm aceasta.

CORUL

Cred că nu e alt om decît cel de la țară
Pe care tu dorcai să-l vezi mai înainte.
Mai bine ca oricine-ar spune doar Iocasta.

OEDIP

Femeie, crezi că omul cel pe care tocmai
Îl așteptam să vie-i cel de care spune?

IOCASTA

De cine spune? Nu lua aminte, ci
Cată să uiți aceste vorbe fără rost.

OEDIP

Nu-i cu putinţă ca, avînd aceste semne
Să nu descopăr din ce neam sînt eu născut?

IOCASTA

Nu, pe zei, dacă-ţi pasă de viaţa ta,
Nu cerceta nimic! Destul sînt eu bolnavă.

OEDIP

Fii tare, căci chiar dacă-apar de trei ori rob
Din neam de trei ori rob, tu nu vei scăpăta[1].

IOCASTA

Totuşi, ascultă-mă, te rog, nu face asta.

OEDIP

N-am să te-ascult pîn' ce nu voi pricepe limpede.

IOCASTA

Eu vreau binele tău şi-ţi dau cel mai bun sfat.

OEDIP

Acest cel mai bun sfat de mult mi-e o povară!

IOCASTA

Sărmane, de n-ai şti vreodată cine eşti!

[1] Cum va deveni limpede din urmarea dialogului, temerile atribuite de Oedip Iocastei sînt în legătură cu eventuala sa origine umilă. Se înţelege deci mîndria cu care le respinge, conştient de noblеţea pe care i-o conferă meritul personal.

OEDIP

Nu merge nimeni să-mi aducă-aici păstorul?

(Către cor)

Lăsați-o să se-ngîmfe de bogatu-i neam.

IOCASTA

Vai, vai, nefericite, acesta-i singurul
Cuvînt ce am să-ți spun și altceva nimic.

(Iocasta iese.)

CORIFEUL

De ce s-a dus, Oedip, cuprinsă de cumplit
Amar soția ta? Mă tem ca nu cumva
Din liniștea de-acum să iasă-o pacoste.

OEDIP

Să iasă orice-ar fi; oricît de ne-nsemnată
E seminția mea, vreau totuși s-o cunosc.
Ea, dimpotrivă, ca femeie încrezută
Se rușinează de obîrșia mea joasă.
Dar eu, ce mă socot doar fiul Întîmplării
De-bine-dătătoare, nu voi fi pătat.
Din maica asta m-am născut, rudele mele
Sînt vremile ce m-au făcut și mic și mare.
Așa sînt eu născut, și-ntr-altfel nu mă pot
Schimba. Cum să nu aflu care-i neamul meu!

CORUL

Strofa 1

Dacă cumva sînt profet și la cunoaștere meșter,
Jur pe Olymp, o Cithaeron,
Tu nu vei putea să nu vezi

Că-n luna plină ce vine pe tine fîrtatul
Şi cel ce-ai hrănit şi crescut pe Oedip,
Te vom serba şi cînta, adăpost, tu, al regilor mei!

Antistrofa 1

Cine copile, cin' te-a născut dintre nemuritoare?
Însoţită cu Pan, tatăl tău, cel ce umblă pe munţi?
Ori soţie lui Loxias,
Căruia toate poienele-ntinse-i sînt dragi?
Poate cel ce domneşte-n Cyllene[1],
Poate Bacchos, zeul ce şade pe munţi înalţi te-a primit ca odor
De la vreo nimfă din Helicon cu care-ades zburdă-mpreună.

(Se vede venind bătrînul păstor al lui Laios, însoţit de doi slujitori.)

OEDIP

De trebuie pe-un om necunoscut vreodat',
Bătrîni, să-l recunosc, văd parcă pe păstorul
Ce-l căutăm de mult. Adînca-i bătrîneţe
Îl dă-n vileag, de-o seamă cu-a acestui om.
De-altminteri cei ce-l duc drept slujitori ai mei
I-am cunoscut. Dar tu vei judeca mai bine
Ca mine: ai văzut doar pe acest păstor întîi.

CORIFEUL

L-am cunoscut, să ştii, căci el era lui Laios
Mai credincios decît oricare alt păstor.

OEDIP

Te-ntreb pe tine-ntîi, străine din Corint,
De el grăieşti tu?

[1] Hermes, care era adorat în acest port din Elida (n. tr.).

VESTITORUL

Da, de el, pe care-l vezi.

OEDIP

Bătrîne tu, privește-n ochii mei, răspunde-mi
La cele ce te-ntreb: Ai fost cîndva-al lui Laios?

PĂSTORUL

Rob îi eram: nu cumpărat, crescut în casă.

OEDIP

Ce lucru-ndeplineai și cum îți duceai viața?

PĂSTORUL

Viața mi-o duceam mai mult păstorind turmele.

OEDIP

Și mai cu seamă în care loc îți era tîrla?

PĂSTORUL

Era cînd pe Cithaeron, cînd în preajma lui.

OEDIP

Nu știi să fi văzut pe omu-acesta-acolo?

PĂSTORUL

Cu ce se îndeletnicea? De cine-i vorba?

OEDIP

De el, ce-i față; nu l-ai întîlnit cîndva?

PĂSTORUL

Nu pot răspunde-ndată! Nu-mi mai aduc aminte.

VESTITORUL

Nu-i de mirare, doamne;-i voi aduce eu
Aminte cele ce-a uitat, căci eu știu bine:
M-a cunoscut pe-a Cithaeronului costișă,
Cînd el cu două turme, eu cu una singură,
Am fost vecin cu acest om trei luni întregi
Din primăvară pîn' ce răsări Boarul[1].
Cînd veni iarna, către staulele mele
Mînam, el însă către curțile lui Laios.
E-așa cum spun eu? Sau nu spun adevărul?

PĂSTORUL

Adevărat grăiești; dar mult mai e de-atunci.

VESTITORUL

Ia spune,-ți amintești că odinioar' mi-ai dat
Un prunc spre-a-l crește ca pe propriul meu copil?

PĂSTORUL

Ce este? Pentru ce întrebi de lucru-acesta?

VESTITORUL
(arătînd spre Oedip)

El este, dragă, cel ce-atunci era copil.

PĂSTORUL

N-ai să te duci la naiba? N-ai să taci odată?

[1] Numele popular al lui Arcturos, stea care se ridică toamna la orizont (n. tr.).

OEDIP

Nu-l dojeni, bătrîne, mai curînd ce spui
Tu e de dojenit, decît ce spune el.

PĂSTORUL

Prea bunul meu stăpîn, cu ce sînt vinovat?

OEDIP

Că nu răspunzi de-acel copil de care-ntreabă.

PĂSTORUL

Vorbește fără-a ști nimic și bate cîmpii.

OEDIP

De nu răspunzi de voie, ai să răspunzi de silă.

PĂSTORUL

Ci nu mă bate, sînt bătrîn, te rog pe zei.

OEDIP

Nu-i cineva să-i lege-ndată mîinile?

PĂSTORUL

Sărac de mine! Pentru ce? Ce vrei să știi?

OEDIP

Acel copil, de care spune, l-ai dat lui?

PĂSTORUL

L-am dat. Mai bine-aș fi pierit din ziua-aceea!

OEDIP

Ci asta ți se va-ntîmpla, de nu spui drept.

PĂSTORUL

Mult mai curînd cînd voi grăi, voi fi pierdut.

OEDIP

Acest om parcă-ar vrea să scape lungind vorba.

PĂSTORUL

Ba nicidecum. Ți-am spus odată că-l dădusem.

OEDIP

L-aveai de unde? Al tău era? Sau de la altul?

PĂSTORUL

Nu, nu era al meu. L-aveam de la altul.

OEDIP

Ci de la care cetățean, și din ce casă?

PĂSTORUL

Pe zei, stăpîne, nu! Nu mă-ntreba mai mult.

OEDIP

Te-ai dus pe copcă de nu-mi vei răspunde-ndată.

PĂSTORUL

Era un prunc născut din oamenii lui Laios.

OEDIP

Un rob? Un prunc născut din el, din neamul lui?

PĂSTORUL

Vai mie, în ce groază intru dacă spun:

OEDIP

Şi eu, dacă aud. Şi trebuie s-aud!

PĂSTORUL

Se povestea c-ar fi fost fiul lui; ca, însă
Din 'nuntru, doamna ta, ne-ar spune cel mai bine.

OEDIP

Ea însăşi ţi l-a dat.

PĂSTORUL

Într-adevăr, ea, doamne.

OEDIP

Spre-a face cu el ce?

PĂSTORUL

Spre-al da pierzării doar.

OEDIP

Ce mamă, biata...

PĂSTORUL

S-a temut de meniri rele.

OEDIP

De cari?

PĂSTORUL

Că-avea s-omoare pe părinți, ziceau.

OEDIP

Iar tu de ce l-ai dat bătrînului acestuia?

PĂSTORUL

De milă, doamne, socotind că va să-l ducă
În altă țară, de unde era, iar el
Spre cel mai mare amar, l-a mîntuit. De ești
Acela tu, să știi, nefericit mai ești!

OEDIP

Vai, vai, acum a ieșit totul în vileag.
Lumină, tu, te văd acum ultima oară!
Născut din cine nu se cade, am luat pe cine
Nu se cade, am ucis pe cine nu se cade!

(Intră cu pași repezi în palat. Păstorul și Vestitorul ies, unul prin stînga celălalt prin dreapta.)

CORUL

Strofa 1

Vai, generații de oameni,
Viețile voastre cît de nimic le socot!
Căci cine, ce om cunoscut-a
Vreo fericire mai mare decît
Aceea ce și-a închipuit-o el însuși?
Și-nchipuirea-i deșartă!
Avîndu-te pildă pe tine,
Pe tine, cu soarta ta, biete Oedipe, între oameni
Nu fericesc pe nici unul.

Antistrofa 1

Săgetînd mai departe ca alții,
El dobîndise a-tot-fericita-nflorire,
O, Zeus, făcuse să piară
Fecioara cu ghearele-aduse,
Cu enigmatice cînturi, stînd morții
În țară, ca turnu-mpotrivă.
De-atunci, te numeai rege-al meu
Și erai mai presus de oricine,
Domnitor în puternica Tebă.

Strofa 2

Și-acum cine-i cel ce se-aude mai jalnic?
Cine-n cumplite dureri, în obidc
A căzut printr-a vieții schimbare?
Vai, strălucite Oedip,
Cărui același culcuș
I-a slujit de liman
Ca prunc și ca tată,
Cum oare, cum de-au putut îndura părintești
brazde sărmane,
În tăcere, atîta?

Antistrofa 2

Te-a aflat, făr' să știi, Timpul a-tot-văzătorul,
Și-a judecat nunta ta, ce de mult nu e nuntă,
Fiind tu născător și născut.
Vai, fiu al lui Laios,
O, de-ar fi fost, de-ar fi fost
Să nu te cunosc niciodată!
Gem, căci în gura mea am doar un strigăt de jale,
Totuși, ca să spun drept, datorită doar ție
Îmi trag răsuflarea și-nchid ochii mei.

(Intră un slujitor venind din palat.)

SLUJITORUL

Voi cei de-a pururi prea cinstiți în țara asta,
Ce fapte veți auzi, ce veți vedea, ce jale
Vă va cuprinde, dacă încă, ca rudenii
Vă-nduioșează soartea casei Labdacizilor!
Fiindcă eu cred că nici Istrul și nici Phasis
Nu pot spăla această casă, așa păcate
Ascunde-n ea. Va da-n vileag, nenorociri
De voie săvîrșite:-ntre nenorociri,
Acelea dor mai mult, pe cari ți le faci singur.

CORIFEUL

Nu lipsește nimic la ceea ce știam
Ca să nu fie groaznic. Ce ne mai vestești?

SLUJITORUL

O veste ce se spune și se-ascultă prea
Repede: Iocasta, regina, a murit.

CORIFEUL

Nenorocita! Și din ce pricină oare?

SLUJITORUL

Ea și-a făcut singură seama. Tot ce este
Mai groaznic nu e-aici, voi nu-l aveți sub ochi.
Ci totuși cît mi-aduc aminte, voi
Veți ști din gura mea ce-a pătimit, sărmana:
Cum ca de furie aprinsă a pătruns
În casă, se-aruncă pe patul ei de nuntă
Smulgîndu-și părul cu amîndouă mîinile.
Odată-nuntru, închise ușile cu zgomot.
Striga acum pe Laios, mort odinioară,
Aminte aducîndu-și de-odrasla-i de-altădată,
Ce-l dete pe el morții, spre a lăsa pe mamă
Să nască fii de nenoroc fiului ei.

Jelea culcușul unde biata-și odrăslise
Din soțul ei un soț și din copil copii.
Cum a pierit apoi, cu unul nu voi ști;
Cu țipete a năvălit Oedip, și lîngă
El n-am putut vedea amarul ei sfîrșit;
Ci-asupra lui, fugind nebun, ne-aținteam ochii.
Umbla-n forfote cerînd să-i dăm spadă
Și-și căuta femeia, nu femeia, muma
Care-l născuse pe el și copiii săi,
Pe cînd turba astfel, un demon i-o arată.
Nici unul din noi nu era doar lîngă el.
Țipînd cumplit, ca și cum cineva-l ducea,
Sări la ușa cu canaturi și din loc
Smulgînd ușorii adînci, se repezi-n odaie:
Acolo am văzut femeia spînzurată,
De lațul împletit încolăcită; el
Cum o văzu, îngrozitor urlă, sărmanul.
Desface funia de care-atîrnă, ea
Cade jos, biata: ce privelişte de groază!
Smulgînd de pe veșmîntul ei paftalele
De aur, ce-o împodobeau, el începu
A se lovi cu ele-n fundul ochilor
Strigînd așa: că nu vor mai fi martorii
Amărurilor lui și-ai faptelor lui rele,
Ci-n beznă vor vedea pe cine nu se cade
Și vor cunoaște cei pe care el nu-i vrea!
Astfel strigînd de multe ori, și nu o dată,
Ridica pleoapele, lovindu-se. Pupilele
Însîngerate îi scăldau obrajii; nu
Căzeau stropi umezi de sînge ci ca o neagră
Ploaie sau grindină de sînge se vărsa.
Nu unul, amîndoi au dezlegat urgia.
Femeie și bărbat și-au împletit amarul.
Ce-a fost mai înainte-o fericire, și
O fericire-ntr-adevăr, ajunse astăzi
Doar geamăt, blestem, moarte, scîrbă. Dintr-amaruri
Oricum ar fi numite, nu lipsește unul.

CORIFEUL

Acum nenorocitul s-a mai alinat?

SLUJITORUL

El strigă să se dea drumul la porți, să vază
Cadmeii toți pe ucigașul de părinte,
Pe cel a cărui mamă... (Nu pot spune blestemul!)
Că va pleca din țară, nu va rămînea
În casa blestemată cu propriul lui blestem;
Că-i trebuiește-un ajutor, o călăuză,
Totuși, căci răul e prea mare ca să-l ducă,
Ai să-l vezi și tu. Porțile doar se deschid,
Și-asemenea priveliște va fi văzută
Încît și pe-un vrăjmaș îl va cutremura.

(Ușa cea mare se deschide. Apare Oedip orb.)

CORIFEUL

O, cumplită durere au de văzut oamenii!
O, cea mai cumplită din cîte
Văzut-am vreodată. Ce furie, biete,
Năpădit-a asupra-ți? Ce demon s-a
Năpustit cu restriști mai rele decît cele mai rele
Pe nenorocita-ți viață!
Vai, vai, nefericite,
Eu nici n-am tăria să te privesc deși
Aș vrea multe să-ntreb, multe s-ascult,
Și multe să spun:
Atîta fior îmi dai mie!

OEDIP

Vai, vai, nefericitul de mine
În ce țară mă duc eu sărmanul
Unde-mi zboară-n văzduh glasul meu?
O, norocul meu unde te-ai dus?

CORIFEUL

În groaza de neauzit, de nevăzut...

OEDIP

Strofa 1

O, nor de-ntuneric,
Amarnic asupră-mi venit, de nespus
De ne-nvins și de ne-nduplecat!
Vai mie!
Vai mie încă o dată! Cît de cumplit mă străpunge
Și totul durerii și amintirea nenorocirilor mele!

CORIFEUL

Și nu e de mirare ca-n atîtea amaruri
De două ori mai mult să plîngi și să te zbuciumi.

OEDIP

Antistrofa 1

O, prietene, tu
Statornic tovarăș îmi ești,
Tu rămîi să îngrijești de cel orb.
Vai, vai!
Doar tu nu mă lași. Ci eu cunosc bine
Deși-n întuneric, glasul tău deopotrivă.

CORIFEUL

Ce lucruri groaznice-ai făcut! Cum ai putut
Să-ți vatămi ochii? Ce zeu te-a îndemnat la asta?

Strofa 2

Apollon, Apollon, dragii mei fost-a
Cel ce m-a-mpins la cumplitele-mi, crunte dureri, însă nimeni
Nu mi-a scos ochii cu mîna, doar eu, ticălosul!
La ce-mi trebuia să mai văd?
Cînd nu mai aveam de văzut ceva dulce privirii.

CORIFEUL

Așa era precum spui tu.

OEDIP

Ce mai pot oare vedea,
Ori îndrăgi, ori ce vorbă
Pot auzi cu plăcere, prieteni?
Luați-mă, dar, departe de-aici, cît mai repede,
Luați, o prieteni, acest mare prăpăd,
Pe cel mai proclét, și de zei
Cel mai urît dintre oameni.

CORIFEUL

Trist ești de sufletul ca și de suferințele
Tale! Cît aș fi vrut să nu te știu vreodată!

OEDIP

Antistrofa 2

De-ar fi pierit cel ce mi-a desfăcut de pe glezne
Cruntele piedici, în locuri pustii și din moarte
M-a scos și m-a mîntuit! nu mi-a făcut nici un bine.
Căci dacă-atunci cu muream,
N-ajungeam să fiu plîns de prieteni și însumi de mine.

CORIFEUL

Și eu aș fi vrut asta.

OEDIP

N-aș fi ajuns ucigaș de părinte,
Nu m-aș numi eu bărbatul
Celei din care-s născut!
Azi, părăsit sînt de zei, și-s copil de nemernici,
Și m-am culcat lîngă cea ce-mi fu mamă, sărmanul de mine!
Dacă cumva e vreun rău mai cumplit decît răul...
Acela-i fu dat lui Oedip!

CORIFEUL

Nu știu să-ți spun dacă-ai fost bine chibzuit:
Mai bine e să mori decît să viețui orb.

OEDIP

Chiar dacă ce-am făcut nu-i lucrul cel mai bun,
Nu mă certa și nici nu-mi mai da sfaturi tu,
Căci nu știu cu ce ochi aș fi putut privi
Pe tatăl meu vreodată ajungînd în Iad,
Sau pe sărmana mamă. Omoru-amîndurora
E-o faptă vrednică mai mult de ștreang.
Și mai puteam privi atît de dulce chipul
Copiilor mei, cei născuți cum s-au născut?
Nu, nu, cu ochii mei n-aș mai putea să văd
Orașu-acesta, turnurile lui, nici sfintele
Icoane ale zeilor, de care eu,
De tot sărmanul, ajuns în Teba cel mai mîndru,
M-am lepădat cînd însumi eu am dat poruncă
Dea fi gonit de toți nelegiuitul cel
Numit spurcat de zei și de-a lui Laios stirpe.
Cînd însumi eu mi-am dat păcatul în vileag,
Puteam să-i mai privesc pe-aceștia drept în ochi?

Nu, cîtuși de puțin! Căci dacă-auzul în
Urechi s-ar stăvili, eu n-aș fi pregetat
Să văduvesc de el nefericitu-mi trup,
Spre-a fi și orb și surd; căci dulce este, totuși,
De-a sta cu sufletul departe de amaruri.
O, Cithaeron, de ce mi-ai dat lăcaș? De ce
Luîndu-mă nu m-ai ucis? Ca niciodată
Să nu descopăr lumii cine mă născuse.
O, tu Polybe, tu Corinte, vechi palat,
Numit de mine părintesc, ce de păcate
Ați mai crescut în mine sub un chip frumos!
Căci mă descopăr azi: un rău născut din răi.
O, cruce a trei drumuri, și umbroasă vale,
Și tu, dumbravă și strîmtoare la trei drumuri,
Voi ce-ați băut sîngele meu, sîngele tatei!
Vărsat de mîna mea, mai v-amintiți voi oare
Cu ce omoruri m-am mînjit, și-apoi venind
Aici, de cîte-am săvîrșit? O, nuntă, nuntă,
Mi-ai dat viață și dîndu-mi viață, iarăși
Ai semănat acea sămînță și-ai dat lumii
Părinți, frați cu copiii lor, femei ce sînt
Și mame și neveste acelorași copii,
Și tot ce poate fi mai rușinos pe lume!
Doar nu-i frumos să spui ce nu-i frumos să faci.
Așa-ncît repede, pe zei, de-aici, departe
Ascundeți-mă sau ucideți-mă,-n mare
Zvîrliți-mă, să nu mă mai vedeți vreodată!
Veniți, nu vă feriți s-atingeți pe sărman
Ci credeți-mă, nu vă temeți: suferința
Mea, nime-afar' de mine n-o mai poate duce.

(Intră Creon.)

CORIFEUL

Ci, iată, vine Creon, la timp, spre-a-mplini
Cele ce ceri și a te sfătui, căci el
Rămase-n locul tău singur stîlp al țării.

OEDIP

Vai mie, ce cuvînt aș mai putea să-i spun?
Ce-ncredere se mai cuvine să-mi arate,
Cînd altădată am fost atît de crud cu el?

CREON

Eu n-am venit, Oedip, nici ca să-mi rîd de tine,
Nici să te mustru de greșelile trecute,

(către cor)

Dar dacă voi n-aveți rușine despre oameni,
Cinstiți măcar a-toate-hrănitoarea flacără
A Soarelui domn și nu fără văluri arătați
Pe-acest spurcat pe care nici pămîntul
Nici ploaia sfîntă, nici lumina nu-l îndură,
Ci cît mai repede, duceți-l în palat,
Căci mai cu seamă rudelor, doar lor, li-e milă
Căci rudelor se cade mai ales să vadă
Și singure s-audă-amarul rudelor.

OEDIP

Pe zei, fiindcă tu mi-ai înșelat nădejdea,
Și ca un om prea bun la cel mai rău venit-ai,
Ascultă-mă: -n folosul tău, nu al meu, spun.

CREON

Și ce dorești atît să capeți de la mine?

OEDIP

Aruncă-mă din țara asta cît mai repede,
Acolo unde să nu pot vorbi cu nimeni.

CREON

Aș fi făcut-o, ca să știi, de n-aș fi vrut
Să aflu de la zeu întîi ce-i de făcut.

OEDIP

Răspunsul lui e, însă, cunoscut de toți:
Pe paricid, pe ticălos ucideți-l!

CREON

Așa a zis, dar cum stau lucrurile-acum,
Mai bine să știm clar ce este de făcut.

OEDIP

Deci pentru ticălos vei întreba pe zeu.

CREON

Și, cel puțin acum, te vei-nerede-n el.

OEDIP

Pe tine, așadar, mă bizui și te rog
Să-nmormîntezi, cum crezi, pe cea ce zace-n casă.
E drept să-ndeplinești aceasta pentru-ai tăi.
Iar eu nu-s vrednic ca cetatea părintească
Să afle-n mine, viu fiind, un cetățean.
Ci lasă-mă să locuiesc în munți în locul
Numit Cithaeron al meu, unde mama mea
Și tatăl meu mi-au hărăzit, de viu, mormîntul,
Ca să sfîrșesc așa cum m-au sortit să pier.
Căci eu știu bine că nici boală, nici nimic
Nu mă va atinge: n-aș fi fost cruțat de moarte
Decît pentru-a-ndura o groaznică-ncercare.
Dar soarta mea, așa cum e menită, fie!
Cît despre fiii mei, nu-mi purta grijă, Creon.
Sînt doar bărbați și niciodată nu vor duce
Ei lipsă de nimic, oriunde s-ar afla;
Dar de sărmanele și tristele-mi copile,
Pe care tatăl lor nu le-a lăsat vreodată
La masă singure, și căreora cu pururi,
Bucatele rupînd le-mpărtășeam din ele,

Tu ia-le-n grija ta și, mai ales, îngăduie
Să le ating și să le plîng nenorocirea.
Înduplecă-te, o, rege!
Înduplecă-te, o, rod de neam; de le-aș atinge
Aș crede că le am, ca-n vremea cînd vedeam.
Dar ce vorbesc?
N-aud, pe zei, cumva, pe dragile-mi copile
Plîngînd? Milostivindu-se de mine, Creon
Trimisu-mi-a pe cei mai dragi dintre copii?
Așa e?

CREON

Așa e, eu sînt cel ce le-am mînat aici,
Știind ce mare dor te cuprindea de mult.

(Antigona și Ismena, pe care la un semn al lui Creon un slujitor le adusese din palat, se apropie.)

OEDIP

Fii fericit și, fiindcă mi le-ai scos în cale,
Te ție Dumnezeu mai bine ca pe mine!
Copile, unde sînteți voi? Veniți încoace,
Apropiați-vă de-aceste mîini... frățești,
Care-au orbit, așa cum îi vedeți acum,
Scîntcietorii ochi de-alt' dată-ai tatălui.
Pe-atunci, copile, făr' să văd și, făr' să știu
V-am zămislit pe voi în cea ce m-a născut.
Vă plîng cu lacrimi, căci nu vă mai pot vedea,
Gîndindu-mă la ce viață de amaruri
Va trebui, de-acum să duceți printre oameni
La ce-adunări de cetățeni veți merge voi,
La ce serbări de unde să nu vă întoarceți
Acasă lăcrămînd în loc de-a le privi[1] ?
Și cînd veți fi ajuns la vîrsta-n floare a nunții
O, cine-ar fi, o cine-ar cuteza, copile,

[1] De la adunările, ca și de la marile serbări populare ale Greciei antice, cei atinși de o pîngară sau de un păcat ereditar, erau îndepărtați (n. tr.).

Să ia asupra sa rușinea care fi-va
Năpasta a lor mei și-a celor ce-i veți naște?
Căci ce lipsește-obidei voastre? Tatăl vostru
A ucis pe tatăl său și s-a-nsurat cu mumă-sa,
Cu cea ce l-a făcut și-n pînteccle-acela,
Din care s-a născut, v-a zămislit pe voi.
Așa or să vă-nfrunte! Cine-are să vă ia?
Nici unul, niciodată, copile! Ci voi sterpe
Și nenuntite va trebui să lînceziți.
O, fiu al lui Menoeceus, singur tu rămas-ai
Părintele lor, căci noi, cei ce le-am născut
Pierirăm amîndoi! Nu le lăsa pe ele,
Ca rude, să cerșească, fără-un bărbat, pe drumuri,
Ca să n-asemui suferința mea cu-a lor;
Ci să te-nduri de ele, căci la vîrsta lor
Le vezi făr' de vreun ajutor, afar' de-al tău.
Fă-mi semn că da, om bun, atinge-mă cu mîna.
Pe voi, copile, dac-ați pricepe de pe-acuma
Eu mult v-aș sfătui: rugați-vă acum
Ca orișiunde veți trăi s-aveți un trai
Mai bun decît al tatălui ce v-a dat naștere...

CREON

Ai vărsat destule lacrimi, haide, du-te-n casă-acum.

OEDIP

Trebuie s-ascult, deși mi-e greu.

CREON

Tot ce-i la timp e bun.

OEDIP

Știi tu cu ce preț m-aș duce?

CREON

Spune, auzind, voi ști.

OEDIP

Izgonește-mă din țară.

CREON

Ceri ce numai zeul dă.

OEDIP

Sînt cumplit urît de zei.

CREON

Atunci îndat' vei căpăta.

OEDIP

Spui drept?

CREON

Ceea ce simt, nu-mi place să rostesc în vînt.

OEDIP

Du-mă-acum de-aici!

CREON

Pășește dar, și lasă pe copile.

OEDIP

Nu mi le lua, te rog.

CREON

Nu mai rîvni să capeți totul,
Căci ce-ai căpătat nu te-a urmat statornic în viață.

(Dus de mînă de Creon, Oedip intră în palat, urmat de fetele sale și de slujitori.)

CORIFEUL

Cetățeni ai țării mele Teba, iată-l pe Oedip,
Cel ce dezlega mari taine, și era atotputernic!
Cine dintre cetățeni privea norocu-i fără pizmă
Și-n ce val cumplit de nenoroc s-a prăbușit acum!
Deci tu, muritor fiind, așteaptă ziua din urmă,
Și nu ferici pe nimeni, pînă ce omul acela
N-a trecut de pragul vieții fără-a pătimi vreun rău [1].

[1] Ultimele două versuri parafrazează cuvintele lui Solon către Croisos, într-un faimos episod al *Istoriilor* lui Herodot (I 32). Prietenia dintre cei doi autori e de-altminteri cunoscută și ecouri ale prețuirii pe care dramaturgul pare s-o fi resimțit pentru opera istoricului din Halicarnas se surprind nu numai în *Oedip Rege* (cf. mai sus pp.349 și 395) dar chiar în *Antigona* și *Oedip la Colonos*.

ANTIGONA

în romîneşte de
GEORGE FLORIN

După drama suferinţelor lui Oedip, după drama morţii lui izbăvitoare în crîngul de la Colonos, *Antigona* pune în scenă ultima nenorocire abătută asupra neamului lui Labdacos, al cărui trist destin inspirase — înainte de Sofocle — pe Eschyl, în trilogia în parte pierdută: *Laios*, *Oedip*, *Şapte împotriva Tebei*. În *Antigona*, acţiunea e continuată de acolo de unde o lăsase Eschyl în ultima dramă a trilogiei. A doua zi după moartea celor doi fii ai lui Oedip, eroina, una din surorile lor, ia asupră-şi grija îngropării lui Polynice, condamnat de Creon să rămînă pradă cîinilor. Pentru această vină, şi pentru a fi înfruntat ordinele Capului Statului, e condamnată la moarte, ceea ce aduce după sine sinuciderea propriului fiu al lui Creon şi ruina casei regelui.

După informaţii ce nu suferă contrazicere, *Antigona* a fost reprezentată în 441 î.e.n. Despre raportul cronologic dintre această dramă şi *Aias*, ca şi despre locul ei între tragediile lui Sofocle inspirate de ciclul teban — *Oedip-Rege* şi *Oedip la Colonos* — esenţialul a fost spus în notiţele ce preced piesele respective.

PERSOANELE

ANTIGONA
ISMENA
CREON
HEMON
TIRESIAS
EURYDIKE
CORIFEUL
GRAINICUL
UN SCLAV
CORUL: bătrînii Cetăţii

Acțiunea se desfășoară în zorii zilei, în fața palatului lui Oedip. Se sfîrșise, în ajun, lupta pe care aheii o purtaseră împotriva Tebei. În bezna nopții ce urmase, ei luaseră fuga, înfrînți. Antigona iese din palat, aducînd cu ea pe sora ei Ismena. Amîndouă sînt cuprinse de o nedesluşită îngrijorare.

ANTIGONA

Din tot ce-au fost ursiți să-ndure-ai lui Oedip
Urmași, Ismèna, sora mea, o fi vrun chin
Ce ni-l cruța-va Zevs cît zile-om mai avea?
Că una-i soarta ta și-a mea! N-au fost dureri,
N-au fost năpăști, batjocuri nici huliri n-au fost,
Ce-asùpră-ne să nu fi năpădit![1]... Şi azi,
Ce oare-o fi porunca ce zvonitu-s-a
Că regele vestit-a-ntregului norod?
Nu știi? Ce-or unelti-mpotriva celor dragi
Acei ce ni-s vrăjmași? N-ai auzit nimic?

[1] Nenorocirile sînt cele cunoscute din ultima parte a tragediei *Oedip-rege*. Batjocurile și hulirile se leagă de rătăcirile părintelui lor orb, prelungite, pînă-n clipa morții întîmplate la Colonos.

ISMENA

Vreo veste despre-ai noştri, Antigona, n-am:
Nici bună, nici vreo veste rea, de cînd pe cei
Doi fraţi [1], ce moartea-şi dat-au unul altuia,
Pierdutu-i-am şi tu şi eu doar într-o zi.
De cînd ast'noapte-ostaşii-ahei făcutu-s-au
De nevăzut, eu nu mai ştiu nimic: mai rău
Ne fi-va nouă-acum?... Mai bine oare-o fi?

ANTIGONA

Ştiam! Şi din palat vrusei să mi te scot,
Ca-n taină, singure, de taină-aici să stăm.

ISMENA

Dar ce-i? Că, pare-mi-se, mistui tu ceva...!

ANTIGONA

Cinstirea-ngropăciunii Crèon datu-i-a
Doar unuia din fraţi, dar puse-opreliste
La-ngropăciunea celuilalt... Etèoclès
Pre legi şi datini fost-a îngropat, slăvit
Să fie el şi sub pămînt şi printre morţi!
Dar auzit-am că cetăţii s-ar fi dat
Porunci ca bietul frate-său, Polýnikes,
Nu fie nici jălit, nici îngropat! Zvîrlit
Să-i fie stîrvul, făr' de lacrimi, făr' mormînt!
De păsări cu nesaţ să fie cronţăit!...
Prea bunul Crèon — zice-se — şi ţie-acum,
Şi mie — mie, da! — ăst lucru-l spune-va,
Cînd o veni, s-o ştie toţi cari n-o ştiau
C-aşa-i porunca lui şi că de şagă nu-i!
Şi cine-o va-nfrunta, oricine-o fi, strivit

[1] Eteocle şi Polynice, blestemaţi de Oedip să piară unul de mîna celuilalt.

Cu pietre de norod va ispăși! Şi-acum
Ţi-i dat s-arăţi din viţă-alcasă că purcezi,
Ori că — de neam ăi fi! — dar josnic suflet ai.

ISMENA

Nefericito, vai! de lucrul stă aşa,
Că m-oi împotrivi, că nu... ce-ăi folosi?

ANTIGONA

Gîndeşte-te şi fii-mi părtaşă-n truda mea!

ISMENA

Ah! ce primejdii vrei să-nfrunţi!... Ce gînduri ai?

ANTIGONA

M-ăi ajuta ca leşu-i să-l ridic... să-l duc...

ISMENA

Să-nfrunţi opreliştea? Şi să-l îngropi ăi vrea?

ANTIGONA

Mi-i frate, frate ţi-i — că-i vrea, ori nu! Ci eu,
Să ştii, întîmplă-se oricè, nu-l voi trăda!

ISMENA

Vai ţie!-n ciuda-mpotrivirii lui Creòn?

ANTIGONA

Dar să mă smulgă alor mei el n-are drept!

ISMENA

Vai! Sora mea, gîndește-te la tata cum
Sfîrșit-a viața lui, hulit și-urît de toți,
Cum ochii-și smuls-a el cu însăși mîna lui,
Cînd fărdelegile-și văzù! Cum maică-sa,
Ce-i fost-a și nevastă, vai, c-așa i-a fost,
C-un streang de gît își puse capăt vieții ei!
Cum bieții noștri frați sfîrșit-au viața lor,
Zvîrlindu-și moartea unul altuia-ntr-o zi!...
Și-acum, că din al nostru neam rămas-am tu
Și eu, gîndește-te ce încă mai cumplit
Sfîrșit ne-o mai pîndi, de-n ciuda legii-om lua-n
Răspăr puterea și poruncile regești!
Și-apòi — să nu uităm cumvà! — sîntèm femei,
Și pe bărbați a-i înfrunta nici că putem [1].
Mai tari îs cei ce cîrmuiesc și vrerii lor
Se cade-a ne pleca, mai grele fi-vor chiar
Poruncile ce-or da! Mă ierte-ai noștri morți,
De-acòlo din pămînt, de vrerii celor mari
În silă mă-ncovoi! Cel ce-ar rîvni mai sus
Decît îi stă-n puteri, de-a binelea-i smintit!

ANTIGONA

Nici nu ți-o cer! Dar mai tîrziu de-ăi vrea să-mi fii
De ajutor, de ajutoru-ți m-oi lipsi!
Fă dar ce vrei! Că eu tot mi-l îngrop. Mi-i drag
Să mor cu sufletu-mpăcat... Oi hodini
Cu cel ce-mi fost-a drag, cui dragă-i fui și eu.
Și sîntă vina-mi va fi fost! Că morților
Mai lungă vreme fi-vom dragi ca celor vii:
O veșnicie-oi sta-n pămînt! Ci tu, de vrei,
Și-n rîs poți lua aceste rînduieli zeiești!

[1] În plină perioadă clasică și chiar în cetăți organizate democratic, ca Atena, femeile nu participau în vreun fel la viața publică. Existența lor se depăna în cercul strîmt al roabelor și al copiilor, departe pînă și de activitatea membrilor masculini ai familiei.

ISMENA

Cum oare-n rîs le-aș lua ? Nici gînd! Dar nici să-nfrunt
Pe-alc cetății noastre legi în starc nu-s!

ANTIGONA

E-o vorbă doar! Acață-te de ea!... Ci eu
Mă duc și celui drag găti-voi un mormînt.

ISMENA

Vai ție! Mă-nfior, la soarta-ți cînd gîndesc.

ANTIGONA

Ci scapă-ți pielea ta! De-a mea nu te-ngriji!

ISMENA

Dar bàrem gîndul nu ți-l spovedi nicicui!
Din el fă-ți taină tu... și-oi face-așa și eu.

ANTIGONA

Ba spune-l cui ăi vrea! Mai tare m-ai scîrbi,
De nu l-ăi spune-n gura marc... tuturor.

ISMENA

Prea luat-ai foc! Eu doar că mă gîndesc și-nghcț.

ANTIGONA

Eu fac cum vreare-ar cel cui dragă vreau să-i fiu.

ISMENA

De-ăi izbuti!... Dar vrei ce cu putință nu-i.

ANTIGONA

Încerc... Cînd nu voi mai putea, n-oi stărui.

ISMENA

Ce-i peste poate nici cuvine-se-a rîvni!

ANTIGONA

Vorbește-mi tu-n ăst chip și te-oi urî mai mult,
Și te-o urî și el, cînd laolaltă-ăți fi-n
Mormînt. Și-așa-i și drept! Pe mine lasă-mă
Și la pierzanie să merg! Aș îndura
Orice, oricît, ca viața-n slavă să-mi sfîrșesc.

ISMENA

Te du, de vrei! Ți-i fapta faptă de nebun,
Dar îndrăgită-ăi fi de cei cari îți sînt dragi.

(Antigona se îndepărtează... A plecat. Ismena se reîntoarce în palat. Intră apoi corul: sînt bătrînii Tebei. Se crapă bine de ziuă. Corul privește răsăritul.)

CORUL

O! rază de soare, ca azi luminoasă
Nicicînd strălucit-ai de-asupra cetății
Tebane, cu porțile-i șapte la număr!
Tu, ochi auriu al zorilor zilei,
Ah, iată, de-asupra izvoarelor Dîrkei
Abia răsărit-ai și pus-ai pe goană
Pe-ostașul cu scut lucitor și cu feluri
De arme, ce-aicea venise din Argos,
Și-a rupt-o la fugă de-i ropăie roibii
În ropot mai iute decît cum venise.

CORIFEUL

'L-aduse pe-al nostru pămînt Polynikes,
Aprins și-nvrăjbit de gîlceve; și-n țară-mi
Prădalnic venit-a, așa ca vultanul
Cu croncăt țipos și cu àripi ca neaua
De albe; în juru-i cu arme puzderii
Şi chivere multe cu pene în creștet,
Àidoma coamei ce-o flutură caii.

CORUL

La cășile noastre oprit-a, cu pliscu-i
Hrăpăreț, și porțile șapte-ale Tebei
Cu lăncile-i încercuit-a. Dar setea-i
De sînge nu-și stinse și, iată, se-ntoarse,
Şi nici Hefaistos putut-a cuprinde,
Cu torțele lui de rășină, ocolul
De turnuri, că-n spatele oștii ahee
Atît zăngănit-a și Àres, că-al nostru
Balaur ne-nfrînt izbuti să rămînă.

CORIFEUL

Dar Zevs mai vîrtos decît toate urăște
Vorbirea trufașe și el cînd văzut-a
Pe-aceia ce-n valuri năvalnic veniră
Şi tare făloși de cum zăngăniră
Armurile lor aurite, zvîrlit-a
Un trăsnet pe-al turnului creștet și strașnic,
De moarte, izbit-a pe omul acela
Ce și se gătise să-și strige izbînda.

CORUL

(în ritm mai viu)

Și-acèla, precum un Tantàlos, cu facla-i
În mînă, căzu rostogol și cu zgomot,
Cînd tàman năvalnic ca și vijelia

Pornise la luptă, dar nu izbîndise.
Iar vajnicul Ares, ce-n lupte ne este
Prielnic, vrăjmașilor noștri trimis-a
O soartă cum înșiși păscutu-ne-au nouă.

CORIFEUL

Ai lor căpitani, la număr sînt șapte [1],
La porțile șapte-ale Tebei — atîția-s
Și-ai noștri — lăsară acòlo, prinoase
Lui Zeus, armurile lor de aramă.
Dar doi, ce-s născuți din aceiași și tată
Și mamă — sărmanii! — sfîrșitu-s-au jalnic,
Zvîrlindu-și ei unul într-altul cu lancea.

CORUL

Dar Nike, slăvita, veni!... Biruința!
Și ea răsplătit-a jertfelnica Tebă,
Cetatea cu multele-i care. Războiu-i
Sfîrșit! Voi dați-l uitării! În cîntec
De slavă și-n jocuri porni-vom prin noapte
Spre-a zeilor temple... Îndrumă-ne Bachus!
Al Tebei pămînt dudui-va sub pașii-i!

(Poarta palatului se deschide. În pragu-i se ivește Creon. Vine urmat de curteni.)

CORIFEUL

Dar iată-l că vine! E regele țării,
E Crèon, fecior lui Menòikevs. Ni-i nouă
Stăpînul cel nou ce-a zeilor vrere
Ni-l dete în urma-ntîmplării ce zeii
Stîrnit-au... Dar oare în gîndu-i... ce oare
Mocni-va, de azi pe bătrînii cetății
Să-i strîngă în mare sobor poruncit-a ?

[1] De-aci titlul dramei lui Eschyl *Șapte împotriva Tebei*, avînd ca subiect atacul dezlănțuit de Polynice împotriva cetății părintești.

CREON

(din pragul palatului către cor)

Tebani! Cetatea-au izbăvit-o zeii-acum
Din viforul ce-l năpustiră-asupra ei...
Şi azi, prin crainici doar pe voi eu strînsu-v-am
Acì-n sobor, căci ştiu că scaunul regesc
Al lui Laiòs voi totdeauna l-aţi slăvit
Cît a trăit Oedip, iar cînd a răposat
Rămas-aţi credincioşi şi alor lui urmaşi[1].
Şi cînd feciorii lui pierit-au amîndoi,
Doar într-o zi, cînd ei, lovindu-se-ntre ei,
Cu braţul lor s-au căsăpit, asupră-mi luai
Şi scaunul regesc al celor ce-au pierit
Şi a cetăţii-oblăduire-n locul lor,
Că-s doar de-un sînge cu cu ei! Dar pîn' nu-l vezi
Pe om cum ştie-a cîrmui cetatea lui
Şi legile cum se pricepe-a mînui,
Nu poţi citi ce-i zace-n suflet şi în gînd.
Mişèl l-am socotit şi-l socotesc mişel
Pe cel ce făr' de chibzuială-o cîrmui
Cetatea lui, ci tot mereu cu frica-n sîn,
Ei lesne-şi pune gurii lui zăvor. Mă uit
Cu scîrbă la un om ce mai presus şi-a pus
Prietenii decît el ţara-şi va fi pus.
M-audă Zevs, ce ştie tot!... Eu de-aş vedea
Primejdia pîndind pe-ai mei supuşi, nicicùm
N-aş pune gurii mele frîu şi n-aş avea
Prieten pe un om ce ţării-mi un vrăjmaş
I-ar fi, căci ştiu că-n izbăvirea ţării doar

---

[1] Afirmaţia presupune că după Oedip şi înaintea lui Creon, Teba ar fi fost cîrmuită de cei doi fraţi. În fapt, în ultimele versuri din *Oedip rege* Eteocle şi Polynice ne sînt înfăţişaţi ca minori, motiv pentru care domnia e asumată de Creon, în calitate de cea mai apropiată rudă.

Pe-a noastră-o vom găsi[1]... Cînd spornic năvile-ţi
Plutesc, prieteni buni în jurul tău se strîng.
E crezul meu! Şi dus de el, eu sus, mai sus
Cetatea noastră-oi înălţa. Cît despre ei,
Feciorii lui Oedip, cetăţii-i porunciì
Aşa: Etèocles, ce pentru ea luptînd
Viteaz, pieri cu lancea-n mîini, lăcaş de veci
Avea-va în mormînt! Cum vrednicilor morţi
Prinoase li se-aduc şi sub pămînt, aşa
Aducă-i-se lui!... Cît despre frate-său,
Polýnikes, ce ni se-ntoarse din surghiun
Urzind în gînd ca ţara-i din strămoşi el praf
Să-şi facă şi pîrjol, cum şi pe-ai neamului
Său zei, şi setea-n sîngele-alor săi rîvnind
A-şi potoli şi a-i robi, cetăţii-ntregi
Poruncă-i dau: să nu-l aşeze în mormînt!
Să n-aibe lacrimi pentru el! Şi zdrumicat
Să-i fie stîrvul lui de păsări şi de cîini![2]
Să-ţi fie groază să-l şi vezi! Mişeilor
Eu slavă n-am să dau cum da-voi celor drepţi.
Dar cel ce ţării-mi vrednic slujitor i-a fost,
Slăvit va fi — şi mort! — cum viu l-am fost slăvit.

CORIFEUL

O! Crèon, fiu al lui Menòikevs, fie-aşa!
Cum vrei! şi pentru cei ce ţara-ţi îndrăgesc,
Şi pentru-ai ei vrăjmaşi. Poţi da ce lege vrei,
Şi pentru-ăi morţi şi celor vii, doar eşti stăpîn!

---

[1] Ideea e familiară scriitorilor şi gînditorilor din Atena sec. al V-lea. Ea revine, ca să citäm o pildă, într-o celebră cuvîntare a lui Pericle, aşa cum se citeşte în Thucydide: *„Credinţa mea e că un stat prosper în totalul său este de mai mare folos pentru particulari decît acela în care cetăţenii în parte sînt fericiţi, dar statul, ca întreg, se prăbuşeşte“* (II 60, 2, trad. Jakotă).

[2] Vechimea imemorială a cultului morţilor şi respectul superstiţios pentru ritul înmormîntării explică deopotrivă îndîrjirea lui Creon şi hotărîrea desperată a Antigonei.

CREON

Şi-acum vegheaţi poruncile-mi plinite-a-mi fi!

CORIFEUL

Pe un mai tînăr să-l încarci cu aste griji!

CREON

Străjerii-mi gata sînt pe mort a-l străjui.

CORIFEUL

Ce încă alte griji ne porunceşti s-avem?

CREON

Nu fiţi molîi cu cei ce legea-mi vor călca!

CORIFEUL

Nu-i nimenea smintit ca moartea să şi-o vrea.

CREON

Păi... asta-i fi-va plata lui! Pe mulţi i-a mai
Momit nădejdea de cîştig... şi ea-i pierdù.

(Vine unul din paznicii în grija cărora fusese lăsat leşul lui Polynikes.)

PAZNICUL

Stăpîne, n-am să-ţi spun că sufletu-mi trăsei,
Ori fui prea iute de picior să viu... Mă mai
Oprii... mă mai gîndii... mai iar făcui popas,
Şi-adès făcut-am drum întors... Din cînd în cînd
Şi inima-mi şoptea: „Sărmane, ce-ăi zori
Atît? — că de-ăi ajunge, fi-vei pedepsit!"
Sau: „Iar opreşti? vai ţie! Crèon de-o afla

Din gura altora ce-a fost, ce-o să pățești!"
Tot gînduri d-astea pritocind, zor nu prea dam.
Și iată cum un fleac de drum e... lung... e lung...
La urma urmii, îmi zisei: „Ilei! hai să vin!"
Și-am și venit! Și-am să vorbesc... dar ce-aș avea
Să-ți spun? Că din nădejdea mea nu m-oi clinti,
Că doar ce-ți fost-a scris, în viață-i pătimi!

CREON

Dar ce-i? Ce-o fi? De ce cu firea te pierdușI?

PAZNICUL

Să-ți povestesc de mine-ntîi: nu eu făptaș
Al ăstei fărdelegi i-am fost... iar cine-o fi,
Nu știu și-ar fi nedrept ponòsul să-l trag eu.

CREON

O! ce pe ocolite-o ici!... Ce-ntortochieri!
Dar parcă-ai vrea să-mi spui... cevà... cevà a rău.

PAZNICUL

Cînd ai de dat vreo veste rea, te mai codești.

CREON

Deșartă-ți vorba, hai! și-apòi te poți căra!

PAZNICUL

Să-ți spun: un om — eu nu-l văzui — l-a și-ngropat,
Acuș-acuș, țărînă-asupră-i așternînd,
Și-a morții datină-mplinind, o și tulì!

CREON

Ce-aud? Ce spui? Și cine fuse-așa-ndrăzneț?

PAZNICUL

Nu știu! Pămîntul nu-l găsit-am scrijelit,
Nici urme nu-s de săpălug ori de hîrleț.
E neumblat pămîntul și-i uscat; și nici
De roată dîre nu-s! Nici urmă de făptaș!
Cînd cel dintîi străjer de veste-n zori ne-a dat,
Rămas-am năuciți! Pe mort nici nu-l vedeai,
Batîr că-i ne-ngropat, că-asupră-i așternut
Un strat de colb, ca pentru-a nu cădea-n păcat.
Vreo jivină-o fi fost? Vrun cîine l-a tîrît?
Nici urmă nu-i! Și-n juru-ne străjerii toți
Cîrtcau și vina unul altuia-și zvîrleau
Și se-nfricau, la harță se-ncleșteau și-un om
Să ți-i despartă nu era... De vină-s toți,
Puteai să crezi, dar om de om dacă-ai fi luat,
Puteai să spui: „De vină omul ăsta nu-i!",
Că toți spuneau: „Eu nu știu, n-am văzut". Un fier
Roșit în jar noi l-am fi strîns în mîini, [1] prin foc
Am fi trecut, am fi jurat pe zei că nu-l știam
Nici pe făptaș și nici pe cel ce l-a stîrnit
Să facă ce-a făcut! Și nici că-aveam cevà
Cu ei în clin! Cînd în sfîrșit văzurăm noi
Că-i de prisos a-i iscodi mai mult, un om
De-ai noștri-așa vorbi că-am și-nghețat; și toți
Lăsarăm ochii în pămînt. Să-i spunem: „nu..."
Nu ne venia! Să facem ce zicea... ni-era
C-o s-o pățim! Să-ți povestim de-a fir a păr,
Zicea. Și-așa, fui eu sortit — că-s făr' noroc —
Să viu și, făr' să vreau și făr' să vrei, venìi!
...La crainicul de rele vești te uiți urît!

CORIFEUL

Tot stau, stăpîne, și mă-ntreb de nu cumvà
Chiar de la zei venire-ar toate cîte-au fost.

[1] Asemenea încercări, presupuse a dovedi vinovăția sau nevinovăția celor ce le suportă, sînt numite de istoricii dreptului *ordalii* și se întîlnesc la multe neamuri pe o anumită treaptă a dezvoltării lor sociale.

Mai taci! Că-apòi m-oi înciuda și-mi spune-voi
Că ești scrintit și vlăguit de anii-ăi mulți,
Și din sărite mă și scoți cu-așa trăsnăi,
Cînd zici că zeii-oblădui-vor pe ăst mort!
Dar ce? Îl îngropa-vor ei? Și l-or cinsti
Ca vrednic slujitor pe cel ce-aici veni
Ca templelor cu-a lor prinoase și statui
Să deie foc și legi și țară-a-și nărui?
Văzut-ai oare zei slăvind pe ticăloși?
Eu știu că împotrivă-mi mulți supuși de-ai mei
Cîrtesc, că-ntr-una clatină-n furiș din cap,
Se tot codesc a-și pune capu-n jug — cum sînt
Datori, porunca-mi auzind — și mă urăsc.
Ba înșiși ei pe paznici — știu — i-au mituit
Și i-au stîrnit și-mpins să facă ce-au făcut;
Că dintre toate născocirile-omenești
Ca banul [1] rea și blăstemată alta nu-i!
El surpă și cetăți și din al lor cămin
Pe mulți puteà-va-i izgoni! Și pe-ăi cinstiți
Îi poate-ademeni, le poate-ntuneca
Și minților, de săvîrșesc și fărdelegi
Și mîrșăvenii fel și chip. Dar toți acei
Ce s-au vîndut și pentru-arginți le-au săvîrșit,
Odat'-odat' osînda-și vor primi! Și eu,
De-l mai slăvesc pe Zevs, ți-o spun — cu jurămînt
Ți-o spun! — de nu-mi aflați pe cel ce l-a-ngropat
Cu mîna lui și nu-l adùce-veți aici,
Sub ochii mei, să-l văd, nici moartea pentru voi,
Să știți, nu vă va fi pedeapsă-n de ajuns!
Ci spînzurați veți fi și sta-veți spînzurați
Pîn' fărdelegile ne-ăți spovedi și-ăți știi
Că nu din mîna orișicui poți să primești

[1] În textul grec cuvîntul folosit e „argintul", în înțelesul de „bani de argint"; evident un anacronism, știut fiind că moneda nu s-a răspîndit în lumea greacă decît în sec. VII î.e.n.

Arginți și nici cîștig să tragi din orișice;
Că banul mîrșav cîștigat pe mult mai mulți
I-a prăbușit decît să-i mîntuie-a putut!

PAZNICUL

Să spun o vorbă — pot? Sau drum întors să fac?

CREON

Nu știi că mi-i lehamite de vorba ta?

PAZNICUL

Îți vatămă auzu-ți doar? Sau sufletu-ți?

CREON

Ce-mi vatămă, ce nu, la ce bun s-o mai spun?

PAZNICUL

Făptașul sufletu-ți lovi... Urechea-ți, eu!

CREON

Ah! gureș ești! Ești peste fire de limbut!

PAZNICUL

Dar bàrem nu cu sînt de faptă vinovat...

CREON

Nu tu vîndut-ai sufletu-ți pentru arginți?

PAZNICUL

Ha, ha!
Ce jalnic e! Să crezi că vezi... să vezi ce nu-i!

Ce văd, ce nu, poți lua-o-n zeflemea, de vrei,
Dar de nu-mi afli pe făptaș, vedea-vei cum
Cîștigul hîd aduce jale și amar!...

PAZNICUL

Întîi, să dea de el! L-or înhăța, ori nu,
E cum voi-va soarta doar. Pe mine-aici,
Fii liniștit, nu mă mai vezi! Și-acum, cînd nici
Cu gîndul nu gîndeam c-am să mai scap, scăpai,
Dator îs mulțămită zeilor s-aduc!...

(Creon, care în timp ce paznicul vorbea se îndreptase înspre palat, trece pragul înlăuntru. Paznicul pleacă.)

CORUL

Strofa 1

În lume-s multe mari minuni!
Minuni mai mari ca omul nu-s.
Purtat de vînt, străbate mări,
Prin hulă și prin val spumos,
Prin val vuindu-i vijelios!
El an de an, făr' de istov,
Cu plugul lui cel tras de cai,
Răstoarnă brazda în pămînt,
O!-n veci neistovit pămînt![1]

[1] Întreg cîntul Corului e un imn întru slava omului, ridicat din animalitate prin propria-i energie și iscusință. Din acest punct de vedere, concepția lui Sofocle se deosebește de cea care-și face drum în *Prometeul* lui Eschyl, unde progresele pămîntenilor pe scara civilizației sînt atribuite toate măreinimiei Titanului.

Antistrofa 1

Născocitor, el prins-a-n laț
Și păsările din văzduh,
Și jivinile din păduri,
Și peștii din adînc de mări
În ițe de năvod i-a prins,
Și fiarele de prin cîmpii
Și de prin munți, cu vicleșug
El prinsu-le-a-n capcana lui,
Și pe-armăsarii încomați
El înhămatu-i-a în jug,
Cum înjugat-a de prin munți
Pe taurii cei nemblînziți.

Strofa 2

Al vorbii meșteșug și zbor
Al gîndului el le-a-nvățat,
Știut-a ctitorì cetăți,
De geruri aspre și furtuni
A izbutit a se feri,
Că-i spornic tare-n născociri!
Și tot ce fi-va va-nfrunta.
Pe Hades doar a-l ocoli
Nicicînd nu izbuti-va el,
Măcar că leacul multor boli,
Ce n-aveau leac, el l-a găsit!

Antistrofa 2

Și-i iscusit cum nici gîndești,
Spre rău o ia, spre bine-apòi [1].
Cinstească legile-omenești
Și jurămîntul către zei,
Și-n slăvi cetatea-l va-nălța!
Dar vrednic nu-i de-atari măriri,

[1] Reflecția morală nu putea lipsi din această intervenție a Corului, și ultima strofă recheamă atenția privitorului asupra infracțiunii care formează miezul piesei.

De cùmva legile-o călca,
De fi-va rău, de-o fi trufaș!
Atare om o clipă, nu!
Nu sta-va în căminul meu!
Nimic cu mine aibe-n clin!

(Paznicul se reîntoarce. El aduce pe Antigona, care vine căutînd cu privirea spre pămînt.)

CORIFEUL

Dar uluit îs de ce văd!
O arătare-oare-o fi?
Să nu cred ochilor?... Dar văd!
E Antigona, ea, vlăstar
Nefericit al lui Oedip!
Un tată tot nefericit!
Dar ce-i? Călcași poruncile
Regești? Și de-asta te-au adus?
Cu vreo smintcală mi te-au prins?

PAZNICUL

Priviți-o!-i ea! Noi prins-o-am cînd îngropa
Pe frate-său!... Dar Crèon oare unde-o fi?

(Soseşte Creon.)

CORIFEUL

Ci vezi-l! Iată: vine din palat... la timp!

CREON

Dar ce-i? Ce-o fi? Cum la nimară-așa picai?

PAZNICUL

Nu jure omul de nimic! Că-adès un gînd
Ți-ai pus în cap și-un alt gînd peste cap l-a dat.
Și eu mă grozăveam că nu mai calc pe-aici,

Că mă băgasei în spărieți, și — iată-mă —
Veni-i, batîr că m-am jurat că nu! Mai mari
Nu-s bucurii ca cele cari ca din senin
Îți vin. Așa și eu: eu fata-ți adusei...
O vezi! că prins-o-am cum îi gătea mormînt.
Nu însă zarul m-a sortit, ci însumi eu,
De voia mea veni-i, că eu am dat de ea.
E-n mîna ta și iscodește-o, rege, cît
Ăi vrea, să-ți spună tot! Ci eu cuvine-se
De-osîndа care mă pîndea să fiu cruțat.

CREON

Mi-o aduseși; dar cum și unde-ai dat de ea?

PAZNICUL

Ea-l îngropa, cu mîna ei! Acum știi tot.

CREON

Îți dai tu seama ce vorbești? E-adevărat?

PAZNICUL

Să nu-l îngroape, poruncișî. Ea-l îngropa,
Și-acum o vezi! Vorbit-am scurt și răspicat?

CREON

Dar cum ai dat de ea? Cum de-ai văzut-o? Cum?

PAZNICUL

Păi, iată cum a fost: intrase spaima-n noi
De ce porunci ai dat; și-abiă că ne-am întors,
Țărîna de pe hoit am spulberat-o-n vînt,
De l-am lăsat golîu — că și prinsese-a rîncezi —

Şi pe colnic, în suflul vîntului ne-am dus,
Să nu ne-ajungă dùhnetul scîrbos şi toţi
Îşi tot dau ghes cu ochii-n patru-a fi; sudălmi
Îşi tot zvîrleau — că treaba asta nu-i de rîs!
Nu prinse-amiaza-aşa, cînd soarele-arzător
Urcase-n creştet, sus. Era zăduf! Un vînt,
Din cer, năprasnic se porni-n vîrtej şi tot
Văzduhu-a-ntunecat de colbul vîrtejit; goli
Copacii de frunziş şi totu-i plumburiu
În cer şi pe pămînt!... Şi ochii i-am închis,
Prăpădul cel trimis de zei să nu-l vedem.
Într-un tîrziu, cînd vijelia s-a lăsat,
O fetişcană am zărit: ţipa tăios,
Ca pasărea ce-nnebunită-şi vede-n cuib
Cum puişorii-au fost furaţi; şi cînd văzù
Ăst hoit golîu, zbucni în văicăreli, zvîrlind
Blăstème pe acei ce aste fărdelegi
Au săvîrşit; ţărînă-uscată-aduse-n mîini,
Şi-apòi, dintr-un potir de-aramă ciocănit,
Stropit-a de trei ori cu apă stîrvul lui.
Cînd am văzut-o,-am tăbărît cu toţi pe ea
Şi-am şi-nsfăcat-o, cît clipeşti; ca nici măcar
O tresărire-avu atunci. În fel şi chip,
Să ştim şi ce-a făcut şi ce făcea şi-acum,
Am iscodit-o-apòi. Ea n-a tăgăduit
Nimic... La inimă îmi merse vorba ei,
Dar şi amar m-a răscolit. Te bucuri cînd
De-o pacoste-ai scăpat, dar şi te doare cînd
În ea zvîrlitu-ţi-ai prietenii. Dar mai întîi
Şi-ntîi, aşa sînt cu, cu pielea-mi vreau să-mi scap.

(Cîteva clipe tăcere.)

CREON

(privind spre Antigona)

Hei, tu, mironosiţo, tu cu ochii-n jos,
Isprava-ţi spovedeşti, ori vrei s-o tăinuieşti?

ANTIGONA

(înfruntînd cu privirea pe Creon)

Făptașa-s eu, nu mă codesc nicicùm s-o spun!

CREON

(către paznic)

Tu slobod ești acum și unde vrei te du,
Că nici-o vină-apasă-asupra ta!

(către Antigona)

Iar tu,
Vorbește scurt și fără-ntortocheri! Știai
Ori nu de-oprelișlea ce poruncit-am eu?

ANTIGONA

Știam! Că doar porunca-ți auzit-au toți.

CREON

Și-atunci, cum îndrăznit-ai legile să-mi calci?

ANTIGONA

Nu Zevs mi-a dat atari porunci! Și-atare legi
Nu dat-a omului nici Nike [1] — ea, ce stă
Cu zeii din Infern. Și eu pînă-ntr-atît
De tare-a ta poruncă n-o socot încît
Pe om să-l vîrtoșească a-nfrunta pe zei!
Că legile zeiești nu-s scrise-n slove,[2] nu-s,
Dar pe veciе-s legi și nu-s de azi, de ieri,
Ci-s vechi de cînd nu știe-va nimeni și nicicînd.

[1] Zeița dreptății: după Hesiod, fiica lui Zeus și a „luminatei Echități" *(Themis)*.

[2] Opoziția aci pusă în lumină între legea scrisă, omenească, și legile nescrise ale Firii constituie o temă mult dezbătută în gîndirea epocii lui Sofocle, cînd, mai ales din rîndurile sofiștilor, s-au ridicat glasuri hotărîte pentru a proclama primatul dreptului natural.

Și-aveam eu să le calc de frica unui om?
O! asta nu! Și zeii nu m-or osîndi!
Că moartea tot nu pot — chiar făr' porunca ta —
S-o ocolesc, știam!... Și de mi-i dat să mor
'Nainte de soroc, mai bine-o fi! Să mori
Cînd nu mai prididești de-atîtea suferinți,
Cum pătimesc eu azi, nu-i oare un folos?
Vezi dar că soarta ce-mi gătești nu-i nicidecum
Un rău, dar groaznic chinu-mi mi-ar fi fost să-l văd
Pe-al maică-mi fecior cum după moartea lui
Ar fi rămas făr' de mormînt. Fă dar ce vrei!
Iar de-ăi gîndi că fac un lucru nebunesc,
Nebun e cel ce că-s nebună-ar socoti!

CORIFEUL

Leită taică-său! Ne-ncovoiată ca și el!
Nici vrea, nici știe suferinții-a se pleca.

CREON

Acei din fire mai țepoși — să știi — sînt cei
Mai lesne prăbușiți... Și fierul e vîrtos,
Dar cum se-nmoaie-n jar și ce ușor îl frîngi!
Și-un cal sireap își ia zăuș, dar ce ușor
Cu o zăbală de nimic mi ți-l strunești!
Cui nu-i de capul lui, ci altora li-i rob,
Se cade-a nu fi prea trufaș; dar ca prea mult
S-a semețit cînd legile mi le-a-nfruntat,
Iar îndrăznelii-i puse vîrf cînd și în slăvi
Isprava să-și ridice-și vrea și-o fală chiar
Își face-acum. N-aș fi bărbat — ci ea ar fi —
De făr' osîndă aș lăsa din mîna mea
Pe-aceea ce porunca mi-a călcat... O! nu!
De-ar fi și fiică-a soră-mi[1] și rudă mai

[1] Mama Antigonei și a Ismenei, Iocasta, era sora lui Creon. Dealtminteri tocmai această legătură cu familia fostului domnitor explică ridicarea lui în fruntea Tebei. Cf. mai sus, p. 438, n. 1.

De-aproape cu acei cari în al meu cămin
Pe Zevs îl proslăvim, nici ca, nici soră-sa
De-o soartă-amară n-or scăpa, că soră-sa-i
De vină ca și ea, c-au pus la cale azi
Ingropăciunea lui... Chemați-o! E-n palat.
Doar o văzui! De-abinelea ea și-a sărit
Din minți... Acei ce-n umbră mîrșăvii urzesc,
Nici săvîrșitu-le-au măcăr și s-au și dat
De gol...

(Privind către Antigona)

Dar îi urăsc pe-acèi cari, mîrșăvii
Făcînd, mai vor apòi și-n slavă-a le-nălța!

ANTIGONA

Ei, da! M-ai prins. Mai mult ca moartea-mi ce mai vrei?

CREON

Atîta doar! Eu moartea-ți vreau și mi-i de-ajuns.

ANTIGONA

Și-atunci de ce-ăi mai zăbovi? Ah, scîrbă mi-i
De tot ce spui! Și fie-ntotdeauna-așa!
Eu știu că hîdă, hîdă ți-i și vorba mea,
Dar ce mai mare slavă pot rîvni decît
Că fratele-mi putut-am îngropa?

(Privind către bătrîni)

Și toți
De-aici, din jur, mărturisire-ar toți că drag
Li-i ce-am făcut, dar frica-i amuți pe toți
Și tac chitic, că tiranici-i este dat
Să facă tot, să spună tot — și doar ce vrea!

CREON

Doar tu, dintre tebani, doar tu gîndești așa!

ANTIGONA

Ba toți, dar nu zic cîrc, că, de! doar ești aici...

CREON

Și tu, tu nu roșești să nu gîndești ca ei?

ANTIGONA

Rușine nu-i pe cei de-un sînge să-i slăvești!

CREON

Dar celălalt nu oare tot de-un sînge ți-e?

ANTIGONA

Ba da, de-o mamă-s, da! de-un tată-s amîndoi.

CREON

Slăvind pe unul doar, cel'alt nu-i pîngărit?

ANTIGONA

Acel ce-i în mormînt nu ar vorbi-n ăst chip.

CREON

Ba da, de l-ai slăvi la fel și pe-ăl hain!

ANTIGONA

Dar frate el i-a fost, nu-i fostu-i-a un rob.

CREON

El țara-și apăra! Cel'alt și-o răvășea.

ANTIGONA

La Hades, jos, o legе-i — una! — pentru toți.

CREON

Cei răi nu fi-vor răsplătiți cum sînt cei buni [1].

ANTIGONA

Or sfinte-or fi aceste legi și printre morți?

CREON

Da! da! Și mort, vrăjmașu-mi este tot vrăjmaș.

ANTIGONA

Al vieții-mi rost e să iubesc, nu să urăsc!

CREON

Te dù-n pămînt! Pe cei de-acòlo să-i iubești!
Çît fi-voi viu, nu o muiere-o cîrmui!

(Ismena se iveşte în pragul palatului. Doi sclavi o întovărăşesc.)

CORIFEUL

Dar iat-o în prag pe Ismèna! E toată
În lacrimi, că sora-și iubește.
Un nor coborît-a pe frunte și chipu-i

[1] Cele mai vechi credințe ale grecilor despre supraviețuire nu-s legate de ideea unei judecăți în viața viitoare. Asemenea învățături se întîlnesc abia în sec. al VI-lea, probabil sub influența orfismului şi a unor culte de felul celui de la Eleusis. În zilele lui Sofocle ele vor deveni curente şi, într-un fragment al unei tragedii pierdute, poetul însuşi proclamă virtutea izbăvitoare a misteriilor, în legătură cu soarta sufletului: „singuri (inițiații) vor găsi acolo viața; ceilalți, amarnice cazne“ (fr. 719).

Aprins și sluțit de durere!
Frumosu-i obraz e lacrimi și jale.

CREON

(către Ismena)

Tu, viperă care-n palat te-ai furișat
Ca sîngele-n ascuns să-mi sorbi! Cum n-am știut
Că două scorpii cu hrăneam, ce tronu-mi vreau
Să-l deie peste cap? Hai! Zi-i: părtașe-ai fost
La-ngropăciunea lui? Ori juri că nici știai?

ISMENA

De vină-s, da! de-ngădui-va-mi ca s-o spun;
Părtașe-am fost și vina-mi vreau cu ea s-o-mpart.

ANTIGONA

Nu-ți iartă ca s-o spui zeița Dike, ea!
N-ai vrut să mă urmezi; nici cu acum te vreau.

ISMENA

În suferința-ți vreau — și nu roșesc nicicùm —
Primejdia ce-nfrunți s-o-nfrunt acum și eu.

ANTIGONA

Îl știe Hades pe făptaș! Și morții-l știu!
Cei cari cu vorba doar iubesc nu-mi sînt iubiți.

ISMENA

Nevrednică să nu mă crezi că-s, sora mea,
Să mor și eu, slăvind acum pe-al nostru mort.

ANTIGONA

Părtașe-n moarte n-ai să-mi fii! Și vina-mi, nu!
Asupră-ți nu ți-o lua! Mor eu, e de ajuns!

ISMENA

De-ar fi să mori, cum oare viața-aș mai iubi?

ANTIGONA

Pe Crèon să-l întrebi! Ți-i grije doar de el!

ISMENA

De ce și sufletu-mi rănești? Ce-ăi folosi?

ANTIGONA

Mă doare-n suflet, da! de tine dacă-mi rîd.

ISMENA

Dar cum — măcàr acum — putea-voi să te-ajut?

ANTIGONA

Tu scapă-ți viața ta! Eu nu te-oi pizmui.

ISMENA

De ce cu tine-odată n-aș muri și eu?

ANTIGONA

Ales-am ce-am vroit: eu, moartea! viața, tu!

ISMENA

Te-am prevestit la vreme doar — n-ăi spune nu!

ANTIGONA

Dreptate-ai tu — spun mulți — dar alții zic că eu.

ÎSMENA

Dar totuși vina-i deopotrivă-a ta și-a mea.

ANTIGONA

Pe pace fii! Tu-n viață ești... Eu sufletu-mi
De mult mi-am dat, ca să-i ajut pe morții mei.

CREON

Smintite-s amîndouă, văd! Dar una azi
S-a fost smintit; cealaltă-i din născare-așa.

ISMENA

Și cei ce-s din născare, rege, înțelepți
Se năucesc cînd mari năpăști îi copleșesc.

CREON

Așa pățiși, cînd cu-o mîrșăvă te-nhăitași.

ISMENA

Dar viața-mi, fără ea, ar mai avea vrun rost?

CREON

De ea nu-mi mai vorbi, ci spune-ți c-a murit!

ISMENA

Cu-al tău fecior s-a logodit! Cum s-o omori?

CREON

Sînt și-alte brazde de arat pe ăst pămînt!

ISMENA

Dar nu așa-nțelesu-s-au și el și ea!

CREON

Eu alui meu fecior femeie rea nu-i vreau!

ISMENA

O! Hemon drag, cum tatăl tău te ia de sus!

CREON

De-ajuns! Dă-mi pace tu, cu nunta ta cu tot!

CORIFEUL

Soția-i lua-vei tu chiar alui tău fecior?

CREON

Dar ăstei nunți chiar Hades pune-i-va sfîrșit.

CORIFEUL

Sortită-i morții — văd acum — din vrerea ta.

CREON

Cum spus-ai tu, așijderea gîndesc. Hai! sclavi,
Dați zor! Ducèți-le de-aici! Nu zăboviți!
Și zăvorîți-le-n palat! Și slobode
Nu vor mai fi! Că zornic la picior o iau
Și cei viteji, pe Hades de-l zăresc venind.

(Sclavii pleacă, ducînd cu ei pe Antigona și pe Ismena. Creon rămîne în scenă.)

CORUL

Strofa 1

Fericc-s aceia ce făr' de amaruri
Trăitu-și-au viața! Cînd zeii
Căminul cuivà să-l surpe voi-vor,

Năpăști făr' de număr zvîrli-vor
Pe șirul urmașilor lui... Așa e
Cînd urlă din Tracia vîntul
Năprasnic și valuri și valuri ridică,
De scòrmone tot din adîncuri
De mare și-n sus vîrtejește nisipul
Cel negru, iar țărmul năprasnic
Izbit de talazuri în vuiet vuiește.

Antistrofa 1

Pe toți Labdacizii, pe neamul acesta
Ce-atît pătimit-a, văzut-am
Năpăști și năpăști că-i loviră. O vrîstă
Se stinge și alta-i urmează,
Dar ca-i moștenit-a blăstèmul. Potrivă-i
Un zeu s-a pornit și nu e
Scăpare... Cînd azi licărea o nădejde
Asupra acestei din urmă
Mlădițe din neamul Oedipos, a morții
Țărînă și nesăbuita-i
Vorbire și-orbire au stins-o acuma.

Strofa 2

Ce om, în trufia-i, putea-va înfrînge
Puterea ta, Zèus? Pe tine
Nici somnul, stăpîn peste toate, nici vremea-n
Rotirea-i zeiască, ce-i fără
Istòv, nicicînd nu te-o-nfrînge pe tine!
Tu făr' bătrîneți domni-vei
În veci pe Olimpul cu strălucitoarea-i
Lumină! Ca ieri, în vecie,
Aceleași rămîne-vor legile Firei!
Belșugul prea mare nu vine
Doar singur, ci-aduce și multe amaruri.

Antistrofa 2

Mereu schimbăcioasa nădejde i-ajută
Pe unii, pe alții-i înșeală

În tot ce ades ușuratec visează[1].
Nădejdea furiș se strecoară
În om, pîn' clipa veni-va cînd talpa-i
Și-o frige. Ah! tare-nțeleaptă-i
Zicala vestită: cui drumul pierzării
Un zeu i-l deschide, tot răul
Sub chipul de bine-i se-arată. Și doară-n
Răstimpul acesta fugàrnic
El fi-va ferit de amaruri și rele.

(Dinspre palat vine Hemon.)

CORIFEUL

Dar iată-l! E Hemon, din fiii-ți mezinul.
Or vine zdrobit de durere
Că mâșteră soartă avù Antigona
Ce-n pragul nuntirii-a pierdut-o?
El plînge c-a fost doar visare deșartă.

(Hemon, venind de departe, dinspre oraș, se îndreaptă spre palat. Creon, vorbind mai întîi pentru sine, se adresează imediat lui Hemon.)

CREON

Mai bine decît zodierii-om ști acum:
Venit-ai, fiule, ciudos pe tatăl tău,
C-aflași ce soartă-i hărăzii logodnicii?
Sau orice-aș fi făcut, tu tot m-ăi îndrăgi!

HEMON

O! Tată,-n toate-ți sînt supus: să mă îndrumi
Cu sfatu-ți părintesc și eu te voi urma!

[1] O dată mai mult, se cuvine relevată neîncrederea accentuată cu care poeții și gînditorii greci vorbesc despre speranță. Cf. mai sus p. 226, n. 1.

Nuntire pentru mine nu-i — oricare-o fi —
Ce-aș pune-o mai presus decît eu vrerea-ți pun.

CREON

O! Fiul meu, că toate vrerii părintești
I se supun, ăst gînd să-ți fie îndreptar!
Că de rîvnim copii și de-i hrănim la sîn,
E ca s-avem urmași supuși ce-or răzbuna
Pe-ai lor părinți, potriva celor ce li-au fost
Vrăjmași, și vor slăvi pe cei ce-au fost de ei
Slăviți. Căci dacă zile-ai dat unui copil
Cui de părinți nici i-ar păsa, doar un izvor
De-amàr ți-ai dat, iar alor tăi vrăjmași prilej
De rîs le-ai dat. De farmecul vrunei femei
Să nu te lași momit și capul nu cumvà,
O! fiul meu, să-ți pierzi, că-ntr-un cămin, să știi,
De gheață-s buzele ce-ți dă femeia rea!
Nu-i rău mai rău decît în însuți neamul tău
Să-ți ai dușmani! Alung-o deci! Vrăjmașă ți-i!
La Hades ducă-se și-acòlo o nunti
Cu cine-o vrea! Dar fiindcă-am prins-o doar pe ea,
Din toți ai mei supuși, poruncile-mi călcînd,
Cetății-ntregi eu de minciună nu m-oi da!
Cu viața-i va plăti! Să-l cheme cît o vrea
Pe Zevs, ce peste cei de-un sînge-i veghetor!
Că de-oi lăsa pe-ai mei să-mi fie răzvrătiți,
O! cei străini cum s-or zburli! De-ăi fi stăpîn
În casa ta, cetății-i fi-vei bun cîrmaci.
Dar cel ce legile cetății va-nfrunta
Și-o vrea, măros, a-i cîrmui pe cei ce-i sînt
Cîrmaci, din gură-mi laude n-or auzi!
Dar cui cetății-i e cîrmaci să te supui
Și-n cele mici, și-n tot ce fi-va drept și-ncài
Nedrept de-ar fi... că cel ce știe-a fi supus
Va ști — nicio-ndoială n-am — și da porunci,
Și-n toiul luptii-n vălmășag nu s-o clinti
Din loc, ci rămînea-va dîrz și credincios!

Neascultarea-i cea mai grea dintre năpăști[1];
Ea năruie cămine și cetăți și-adès
Pe fugă-n lupte-oștirile le-a pus... Dar cînd
Maimarilor mulțimile li s-or pleca
Și-or fi supuse lor, scăparea-și vor afla!
Cuvine-se pe-ale cetății rînduieli
Să le păzim și-unei femei nu ne-om pleca!
Din cîrmuire răsturnați de-o fi să fim,
Încài să fim de-un om, dar de-o muiere nu!

CORIFEUL

De anii-ăi mulți lăsatu-ne-au la minte-ntregi,
Am zice că-i mintos și înțelept ce spui.

IIEMON

Cînd zeii-i dat-au minte[2] omului, i-au dat
Cea mai de preț dintre comori. Și cu n-aș vrea,
Nici n-aș putea să spun că azi, prin gura ta,
Nu adevărul a vorbit! Dar înțelept
Și alții să grăiască pot, nu numai tu.
Iar ce-mpotrivă-ți s-ar urzi ori s-ar cîrti,
La pîndă-oi sta, să dibui tot — doar mi-s dator!
Că-n fața ta un om de rînd va amuți
Cînd și-va că urechile-ți, cu vorba lui,
Ți-ar supăra... Ci eu, din umbră-oi dibăci
Ce-n taină șopoti-vor toți și cum jelesc

[1] În original: *anarchia*. Versul amintește de aproape o frază a lui Antifon: *„Mai rău decît nesupunerea nu-i nimic pentru oameni"* (fr. 61 Diels), ceea ce i-a făcut pe unii să creadă că sofistul l-ar fi imitat aci pe Sofocle. Alții, totuși, invocînd exemplul doctrinei lui Antifon despre armonia cosmică, al cărei neîndoios ecou stăruie într-un monolog din *Aias* (mai sus, p. 306 și n. 1), exprimă opinia îndreptățită că în amîndouă locurile filozoful ar fi fost inspiratorul poetului.

[2] Textual: rațiunea *(phrenas)*. De-a lungul celei mai mari părți a intervenției lui, Hemon dă dovadă de moderație. De abia spre sfîrșit, în fața încăpățînării agresive a lui Creon, indignarea lui izbucnește nestăpînită.

Pe astă fetișcană-acum, că va pieri
Și-avea-va groaznic un sfîrșit: „Ce vină-avea?
Și ce-a făcut? O faptă de-nălțat în slăvi!
Pe fratele-i, căzut luptînd, ea n-a răbdat
Să-l știe făr' mormînt, de păsări și de cîini
Hulpăvi să-l vadă zdrumicat!... Nu s-ar cădea
Cununi pe frunte-a-i împleti?" — se-ntreabă toți,
Cîrtindu-te-n furiș. Dar, tată, eu nimic
Mai scump pe lume n-am ca fericirea ta!
Căci unui fiu podoabă mai frumoasă nu-i
Decît să-și vadă el pe taică-său slăvit.
Și-un fiu slăvit mîndrie-i fi-va tatălui!
Să nu cumvà să crezi că numai tu-nțelept
Vorbești! Pe cei cari cred că nimeni nu-i isteț
Ori înțelept ca ei și cu al vorbii dar,
De-i scociori mai adînc, îi vezi că-s goi-goluți.
Oricît de iscusit ăi fi, rușine nu-i
Să mai înveți! Nu-i bine-a fi-ncăpățînat.
Pe țărmul apelor ce s-au umflat de ploi
Și vijelii, copacii cari s-or mlădia
Nici crengile nu-și pierd, dar cei cari s-or propti
Țepoși, ei fi-vor smulși cu rădăcini cu tot.
Vîslașul ce-și învîrtoșează pînzele,
Trăgînd de-odgon, și nu le-ntoarce după vînt,
Vedea-va-și lotca bîldîbîc, cu talpa-n sus.
Ci mută-ți gîndul, hai! Și nu mai fi-nciudat!
Prea vrîstnic nu-s, o leac de minte însă am,
Și-mi zic că omul cel hîrșit de ani, batîr
Că știva tot — și asta nu se-ntîmplă des —
Tot trage-va, din sfatul altuia, folos.

CORIFEUL

De-a spus ceva-nțelept, o! rege, să-l asculți,
Iar tu pe taică-tău! Voi doi vorbit-ați drept.

CREON

Dar ce? Acum, la vîrsta mea, un tinerel
Ca el m-o dădăci să fiu mai chibzuit?

HEMON

De-i drept ce-ți spun, ascultă-mă! Tu nu căta
La vîrsta mea! La faptele-mi să mi te uiți.

CREON

Or vrei să-i și slăvesc pe cei ce-s răzvrătiți?

HEMON

Pe cei mîrșăvi niciciînd ți-oi spune să-i slăvești.

CREON

Ce oare alt făcut-a ca-n sminteala ei?

HEMON

Norodul tot gîndește-n Teba àltcumva!

CREON

Dar ce? Norodu-mi porunci-va ce-am să fac?

HEMON

Vezi că vorbești de parc-ai fi un tinerel?

CREON

Dar țării cine alt, nu eu îi sînt cîrmaci?

HEMON

Ce țară oare-o fi a unui singur om?[1]

[1] Mai degrabă decît a unui teban din mileniul II î.e.n., mustrarea lui Hemon e a unui contemporan al lui Pericles, care, într-o cuvîntare reprodusă de Thucydide, declară cu mîndrie: *„Trăim sub o rînduială politică ce nu are de rivnit legile altora; departe de a-i imita, sîntem mai de grabă o pildă pentru unii. Numele său este* democrația, *fiindcă ocîrmuirea statului nu se reazemă pe puțini, ci pe cît mai mulți"*. (II 37, trad. Jakotă).

CREON

Dar oare țara nu-i a celui ce-i cîrmaci?

HEMON

Doar un pustiu de-ai cîrmui, i-ai fi stăpîn!

CREON

(lui însuși)

El astei femeiuști îi luat-a parte azi...

HEMON

Păi tu femeie-ăi fi? Că ție parte-ți luai!

CREON

Nemernice! Îl judeci tu pe tatăl tău?

HEMON

Pe el, cînd văd că săvîrșește nedreptăți.

CREON

Cînd dreptul cîrmuirii-mi apăr sînt nedrept?

HEMON

Nu-l aperi, joc de-ți bați de legile zeiești.

CREON

Bicisnic om! Cum te-ai robit unei femei!

HEMON

Dar rob al unor josnice porniri eu nu-s!

CREON

N-ăi fi, dar azi tu vorbe-avuși doar pentru ea.

HEMON

Ba pentru noi și pentru zeii din Infern!

CREON

Cît zile-o mai avea, cu ea nu te cununi!

HEMON

De va muri, și-un altul merge-va-n mormînt!

CREON

Cutezi cumvà să mă înfrunți? Să mă-nspăimînți?[1]

HEMON

Eu ușurința-ți doar ți-o-nfrunt. Nu te-nspăimînt.

CREON

Mă dăscălești? Plăti-vei scump... Smintitule!

HEMON

De n-ai fi tatăl meu, aș zice că băsmești.

CREON

Ești rob unei femei! Nu mă mai ameți!

HEMON

Că n-oi vorbi doar tu. Ce alții-ți spun n-asculți?

[1] Amenințarea lui Hemon nu privește pe rege, cum se va vedea mai departe; Creon se înșeală asupra intențiilor lui.

CREON

Așa? Te vei căi, jura-m-oi pe Olimp,
Să știi! că mă-mproșcat-ai cu ocări...

(Către un sclav:)

Hei, tu!
Pe astă scîrnavă de fată să-mi aduci...
S-o văd cum duhu-și da-va-n văzul celui drag!

HEMON

Să nu cumvà să crezi — o! nu — că va muri
Sub ochii mei! Pe mine-aici nu mă mai vezi.
Mînia poți să ți-o deșerți cu cei ce-ți sînt
Prieteni și-s supuși și te-or putea răbda!

(Hemon pleacă zorit.)

CORIFEUL

Se duse, rege, foc și pară de-nciudat.
La vrîsta-i, rău mocnește-un suflet chinuit!

CREON

Ci ducă-se! Şi creadă el că-i mai presus
De toți! Dar el, de moarte nu le va scăpa!

CORIFEUL

Pe amîndouă deci tu morții le-ai sortit?

CREON

Că bine zici! Pe cea nevinovată-o cruț.

CORIFEUL

Dar soră-si ce moarte-n gîndu-ți i-ai urzit?

CREON

Pe-un cărărui pustiu, ce n-a văzut picior
De om, de vie-oi duce-o-n scorbul unei stînci!
Voi fereca-o! Hrană-i da-voi doar atît
Cît să nu fac păcat, iar Tebei ca să-i cruț
Rușinea morții ei!... Lui Hades roagă-se
Oricît, că-i singur, dintre zei, slăvit de ea,
Și poate moartea-i va cruța, ori o-nvăța
Că-i în zadar a proslăvi pe morții din Infern.

(Creon pleacă.)

CORUL

Strofa 1

O! Eros, în veci neînfrîntule Eros,
Și fiarele-n mrejele tale
Le-nlănțui! Tu-n noapte îți legăni hodina
Pe moi obrăjiori feciorelnici.
Pribeag, tu străbați peste mări, peste valuri!
Pătrunzi și-n bîrloguri de fiare!
Nici zeii cei veșnici nu scapă de tine,
Nu-ți scapă nici omul vremelnic.
Pe cel ce îl prins-ai în ițele tale
Lovitu-l-a mare smintcală!

Antistrofa 1

Tu chiar și pe cei ce-s cu duhul dreptății
Spre fapte nedrepte-i mînă-vei
Și-i duci la pierzare. Tu astăzi stîrnit-ai
Și vrajbă-ntre oameni de-un sînge!
Ajunge-o privire zvîrlită din ochii
Nurlii ai vreunei fecioare
Și ea biruit-a și-a legii putere.
Stăpîn ești pe legile Firii,
Cu zeii cei mari! În veci se juca-va
Cu noi Afrodita, ne-nvinsa!

(Vine Antigona, adusă de doi slujitori. Are mîinile prinse în lanțuri.)

CORIFEUL

Cînd însumi văd astăzi ce ochii-mi văzură,
Îmi vine să calc peste lege
Şi nu-mi pot opri nici şiroiul de lacrimi,
Cînd văd pe-Antigona pornită
Spre-al nunţii culcuş — lăcaşul cel veşnic.

ANTIGONA

Strofa 2

Priviţi-mă, voi cetăţeni din ţara-mi
Străbună! Eu calea ne-ntoarsă
Străbate-voi astăzi şi cea de pe urmă
A soarelui rază vedea-voi.
Că Hades, ce-n veci îi adoarme pe oameni,
Spre ţărmu-Acheronului, iată,
De vie mă duce, dar parte n-avut-am
De-a nunţii cunună şi-n pragul
Culcuşului cîntec de nuntă nu-mi fusc
Priveghiu! Şi astăzi nuntirea-mi
Cu rîu-Acheron eu pe veci săvîrşi-voi...

CORIFEUL

Slăvită pornit-ai tu astăzi spre-al morţii
Lăcaş de ţărînă, dar n-ai fost
De-o boală, de-o molimă grea mistuită
Şi nici nu pierit-ai prin lance,
Ci însăşi de voie şi-n voie pornit-ai
Spre-adîncul lăcaş al lui Hades.

ANTIGONA

Antistrofa 2

Eu ştiu povestirea sfîrşitului jalnic
Ce-avut-a pe stînca Sipýlos

Acea frigiană[1] ce-a fost lui Tantàlos
Fecioară și cum împrejuru-i,
Ca iedera scai împletită, au strîns-o
Pietroaiele stîncii... într-una-i
Bătută de ploi și zăpezi — auzit-am —
Și lacrimi și lacrimi, sărmana,
Îi curg printre gene șiroaie și trupu-i
E leoarcă de plînset... Și zeii-mi
Găti-vor și mie așijderea soartă!

CORIFEUL

Dar ca o zeiță era și din viță
Zeiască purcede. Noi sîntem
Doar oameni, din oameni vremelnici. Tu însă
Și-n moarte slăvită ești astăzi
Și-avut-ai ursită ca și semi-zeii!

ANTIGONA

Strofa 3

De ce ți-oi mai rîde de mine? Pe zeii
Pămîntului meu! Așteaptă
Să mor! De ce să-ți aud și din viață
A tale batjòcuri? Ah! Țară
Și voi pămînteni ai țării-mi strămune!
Izvoare-ale Dîrkei!... O! sfinte
Meleaguri din jurul cetății viteze a Tebei!
Să fiți mărturie cum nimeni,
Prieten, mă plînge că fără de lege
Pornesc înspre hruba ce-mi fi-va
Mormînt cum nici fost-a vreodată! Sărmana
De mine, cu parte n-avut-am
Să stau nici cu viii și nici cu acei
Trecuți în hotarele morții!

[1] Niobe, soția lui Amfion, regele Tebei.

CORIFEUL

Avuși peste fire-ndrăzneală, dar Dikei,
Zeiței, tu tronu-i izbit-ai
Și, iată, căzut-ai și astăzi păcatul
Părinților tăi ispăși-vei!

ANTIGONA

Antistrofa 3

Ce gînduri de jale îmi scociori în mine
Vorbindu-mi de jalnica soartă
A tatii, ce fuse și-a noastră! Cumplită
Ursită-au avut Labdacizii,
Vestiții! Vai, ale păcate-ale mamii,
Sărmana, și-a ei dezmierdare-n
Culcușul nuntirii cu tata, pe care-l
Născuse! Sărmana de mine,
Ce grele păcate-mi avură părinții!
Cu blăstem și fără nuntire
Porni-voi spre ei și cu ei împărți-voi
Lăcașul cel veșnic! Ah, frate[1],
Ce jalnică-ți fuse a ta cununie!
Tu astăzi, de-acolo, din moarte,
Pe mine mă smuls-ai tu vieții.

CORIFEUL

Pe morți a-i slăvi este-o faptă smerită,
Dar vel-dregătorul nu rabdă
Să-i calci vreo poruncă. Or, firea-ți trufașe
Te duse acum la pierzare.

[1] Apostrofa Antigonei se adresează nu lui Polynice, căzut sub loviturile lui Eteocle, ci lui Oedip — totodată părinte și frate pentru nenorocita-i fiică, pe care, de dincolo de mormînt, o împinge la pieire.

Epoda

M-or duce, vai mie, pe drumul ce-așteaptă,
Și nimeni m-o plînge și-s fără
Prieteni și făr' cununie și raza
Cea sfîntă de soare cu n-oi mai
Vedea-o vreodată și nici-un prieten
Nu-mi fi-va în juru-mi, sărmana!
Și nimeni jăli-va-mi ursita-mi amară!

(Creon vine dinspre palat.)

CREON

(către paznicii cari conduceau pe Antigona)

Nu știți că din jăliri și bòcet nu-i un om
Ce-n fața morții s-ar opri, de-ar fi lăsat?
Ce-mi stați? Adùceți-o de zor! Mormînt săpat[1]
În scorbură de stînci să-i dați, că-așa vreau eu!
Acolo s-o lăsați și duhul să și-l dea!
Ori mai trăiască, dacă vrea, în ăl mormînt!
A morții-i vină n-o port eu! Cu cei ce-s vii
Nu-și mai avea-va ea nicicînd lăcaș! Nicicînd!

ANTIGONA

O! gropiște! O! tu, culcuș al nunții-mi, tu,
Lăcaș ce-mi fi-va veșnic sub pămînt! Pornesc
Spre tine-acum, spre morții mei — că mulți mi-au fost
De Persefòna găzduiți — pornesc și eu,
Ce-am fost mai urgisită decît toți; pornesc
Cînd încă nu-mi bătuse-al vieții-mi greu soroc.
Nădejdea doar, pornind spre voi, m-o legăna

[1] Judecînd după expresiile folosite de Sofocle pentru a descrie hruba unde urmează să fie închisă eroina, mai curînd decît o peșteră, pare să fie vorba de un hipogeu de felul „mormintelor cu cupolă", frecvente în Grecia celei de a doua jumătăți a mileniului al II-lea î.e.n.

Că ţie, tată-ţi fi-va drag şi-ţi va fi drag
Şi ţie, mamă, da! şi ţie, frate drag,
Să fiu cu voi! Cu mîna mea v-am fost lăiat,
Gătcala morţii v-am făcut şi v-am stropit
Cu apă sfîntă cu!... Şi-acum, Polynikes,
Că leşu-ţi îngropai, vezi ce răsplată-avui!
Cinstirea morţii eu ţi-am dat — cei buni o simt!
...Copil de-aş fi avut, ori soţ, ce-ar fi murit,
Ei putrezeau făr' de mormînt, dar eu să-nfrunt
Cetatea — asta nu!... Şi cărui gînd mă plec?
Că soţ de-aş fi pierdut, un altu-aş fi aflat!
Copilu-mi de-mi pierdeam, copil c-un alt bărbat
Aş fi avut! Dar frate cum aş mai avea?
Că doar şi tatăl meu şi maică-mea îmi sînt
La Hades ferecaţi! Vezi dară, frate drag,
De ce cinstire-ţi dat-am azi mai mult decît
Oricui[1], lui Crèon de-am ajuns acum să-i par
C-o fărdelege-am săvîrşit!... În mînă-i sînt!...
Mă duce spre mormînt, făr' nici să fi ştiut
De-al nunţii drag desfăt. Nici soţ eu n-am avut,
Nici prunc n-am alăptat! Şi singură — că toţi
M-au părăsit — de vie-acum spre-al morţilor
Lăcaş cobor... Ce lege-a zeilor călcai?
Să-mi mai ridic ochii spre ei? Vai mie, vai!
Şi sprijin cui să-i cer? Cucernică fusei,
Şi-acum ponosu-l port cum legea-aş fi călcat?
De zeii-au socotit că-i drept să-ndur ce-ndur,
Nu m-oi jăli! O fărdelege-am săvîrşit;
Osîndei deci mă-nclin! Dar alţii vinovaţi
De-ar fi, dea zeii-atît să pătimească ei,
— Atîta doar! — cît pe nedrept azi pătimesc!

[1] După textele semnalate la p. 424, n. 1, ideile dezvoltate de croină în lunga-i replică reprezintă un nou şi curios exemplu al unui ecou herodotean în opera lui Sofocle. De data aceasta referinţa e la episodul soţiei lui Intafernes, care se citeşte în *Istorii*, III 119. Pentru care motiv poetul va fi găsit cu cale să-i imite argumentele pînă în cele mai mici detalii, nu-i uşor de spus; oricum, ne găsim în faţa unei dovezi a puternicei înrîuriri exercitate asupra dramaturgului de arta incomparabilului povestitor.

CORIFEUL

Mereu aceleași vechi furtuni
Azi sufletul ți-l vînzolesc.

CREON

Se vor căi cei care-acum
Așa de-agale-o duc de-aici!

ANTIGONA

Dar astă vorbă-mi spune, vai!
Că moartea-mi este la doi pași.

CREON

Nici nu te-mbiu să tragi nădejdi
Că fire-ar cu putință altcum.

ANTIGONA

O! Teba, tu pămînt străbun!
O! Zei, strămoși ai alor mei
Străbuni! Ce zornic ei mă duc!
Priviți, cîrmaci ai Tebei, voi,
Ce-ndură ultimul vlăstar
Regesc — și de la cine, vai! —
Că azi cucernic m-am purtat!

(Dusă din urmă de paznici, Antigona se îndepărtează. Creon se întoarce în palat.)

CORUL

Strofa 1

Doar și Danaè îndurat-a o soartă
Ca tine[1], că-i luat-au lumina

[1] Prevenit de un oracol că era sortit să piară ucis de un nepot, Acrisios, rege în Argos, își închisese fiica într-o tainiță subpămînteană, fără să poată împiedica îndeplinirea profeției; rodul dragostei lui Zeus pentru Danae avea să fie Perseu.

Cercască și-n tainiță-au dus-o-ntre ziduri
De-aramă, de nimeni văzută!
Culcușu-i mormîntul! Și doară purcede
Și ea dintr-o viță vestită.
În trupu-i chiar Zevs semănase din ploaia-i
De aur! Puterii ursitei
Nici ploaia, nici Ares, nici zidul cetății
Cel tare, nici năvile negre
Bătute de valuri, nicicînd îi scăpa-vor!

Antistrofa 1

Și fiul așa furtunos al lui Dryas[1],
Ce-a fost al edonilor rege,
Închis de Diònysos fost-a-ntre ziduri
De piatră, c-avut-a vorbire
Semeață. Și-atunci și mînia-i aprinsă
Se stinse! Tîrziu înțeles-a
Că-i mare sminteală vorbirea trufașă
Cu zeii, că el pe Bachante-n
Pornirea lor sfîntă voind să le-oprească
Și focul lui Bachus să-l stingă,
Mîniat-a pe Muze, ce drag au de flaut.

Strofa 2

De sus, de pe Stîncile Negre, ce marca
În două-o despică, vezi țărmul,
Bosforul, și-n Tracia vezi Salmidèsos,
Pe unde și Ares, slăvitul
Pe aste meleaguri, văzù pe feciorii
Cei doi — feciori lui Phinèus[2] —
Cu chipul sluțit de-o femeie aspidă,
Ce rău înțepatu-le-a ochii,

[1] Lycurg, regele tracilor edonieni, în legătură cu care vezi *Iliada*, VI 13 și urm.

[2] Plexippos și Pandion, orbiți de mama lor vitregă și închiși după aceea, la fel ca Antigona. Jalnica lor poveste pare să fi inspirat pe Sofocle în două piese astăzi pierdute.

De-orbit-au... Dar nu cu vreo spadă-i lovit-a,
Ci însăşi cu mîna-i crusită
De sînge, cum şi cu suvoici ascuţite.

Antistrofa 2

Surpaţi de durere, sărmanii-şi dau duhul,
Jălindu-şi cea soartă amară,
Că maica lor nuntă cu blăstem făcuse,
Măcar că-i de-obîrşie veche:
Îi fost-a strămoş Érechtèos... Şi tatăl,
Borèas, de viţă zeiască-i!
Ea-n peşteri crescuse, departe, în pline
Furtuni părinteşti... Măcăr că
Fugea ca un cal peste dealuri rîpoase,
De Pàrcele fără de moarte
Şi ea fu lovită! O! fata mea dragă!

(După cîteva clipe de tăcere, soseşte Tiresias. Un copilandru îi arată drumul. Se îndreaptă către ascultători.)

TIRESIAS

Cîrmuitori tebani, făcut-am drumu-n doi,
Dar dintre noi, vedea doar unul pentru doi,
Că făr' de călăuz cu greu păşeşte-un orb!

CREON

Tirèsias, unchesule, ce veste-mi dai?

TIRESIAS

Ţi-oi spune tot, dar pe tîlcuitor s-asculţi!

CREON

Dar de la sfatul tău niciodînd nu m-abătui.

TIRESIAS

De-aceea și-nțelept cetatea-ți cîrmuiși!

CREON

E drept! Că din povața-ți mult folos am tras.

TIRESIAS

Gîndește-te!... Un pas greșit... și ești pierdut.

CREON

Dar ce-o mai fi? Doar că te-aud și mă-ngrozesc.

TIRESIAS

De-asculți ce-mi spune meșteșugul meu, ăi ști:
Cum stam așa-n străvechiu-mi jilț de zodier,
Și păsări fel și chip în juru-mi forfoteau,
Deodat' aud un croncănit țipos, cobind
A rău, cum nici c-am auzit! Se sfîșiau
Cu ghearele — m-am dumirit — că-asurzitor
Din aripi hîrșcîiau... Spăriat, prinoase vrui
S-aduc pe-altaru-aprins, dar flăcări nicidecùm
Hefàistos zvîrlca... Grăsimea coapselor
Ce se topea-n cenușă sfîrîia; plesni
Și fierea și-n văzduh s-a-mprăștiat în stropi.
Ciolanele-s golàșe de grăsimi... Așa
Ăst copilandru-mi povesti de-a fir a păr,
Dar n-am putut vreo prevestire desluși,
Și jertfele-n zădar mi-au fost; iar ăst copil
Mi-a fost un călăuz, cum altora-s și eu!
Cetatea pătimește-acum din vrerea ta!
Sînt pline-altarele și vetrele zeiești
De păsări și de cîini cari sfîșie-n hăbuci
Ăst stîrv al bietului fecior al lui Oedip.
Și zeii-a noastre jertfe, rugi, nici mai primesc;
Nici focu-aprins sub coapsa celor ce-s jertfiți.

N-auzi niciun cîrîp de binevestitor,
Că păsările-s îmbuibate în grăsimi,
În sîngele prelins din stîrv. Gîndește-te,
O! fiul meu, greșcala-i lucru omenesc,
Că toți greșesc! Iar de-ai greșit, dar știi s-o-ndrepți
Și nu te-ăi îndărătnici, cuminte ești!
Ferice-ăi fi! Că-mbătoșarca în greșeli,
Greșeli cu droaia trage după ea — să știi!
Dă-i pace unui mort! Nu mai lovi un hoit!
Ce vitejie-o fi pe cel care-a murit
Tu iarăși să-l omori? Eu binele ți-l vreau,
De-aceea-ți spun ce-ți spun... E-atît de-mbictor
S-auzi un sfetnic bun, cînd sfatu-i de folos!

CREON

Moșnege,-n mine toți loviți, ca niște-arcași
Cînd ținta și-o chitesc! Tîlcuitorii-acum
Nici ei nu-mi dau răgaz... iar cei ce mi-s din neam
M-au tîrguit de mult și m-au vîndut. Hai, deci,
Hai! Strîngeți bani[1]! Din Sardes, voi, din India,
Tot aurul l-oți aduna, dar de-ngropat,
Nu-l îngropați! Nici dacă-ar fi ca vulturii
Să-nșface stîrvul lui și la picioarele
Lui Zevs ei l-or cără și-acolo l-or mînca,
Nici chiar așa — cu prețul ăstui greu păcat —
Și încă n-am să iert să-l îngropați. Doar știu
Că niciun om nu-i poate prihăni pe zei.
Tirèsias, unchește, și cei șireți
Se dau de-a dura, rușinos, de-or fi momiți
De-arginți și-n vorbe goale-apoi s-or învăli.

TIRESIAS

Vai, vai!
Ce om putea-va ști... și cui i-o da prin gînd...

[1] În original: „îmbogățiți-vă". Despre anacronismul comis de Sofocle, atunci cînd lasă să se înțeleagă că ar fi existat bani în Grecia myceniană, vezi mai sus p. 444, n. 1.

CREON

Ce-ăi vrea să spui? Ce-i astă vorbă ce-o spun toți?

TIRESIAS

A fi-nțelept, nu-i cea mai mare din averi?

CREON

Iar a nu fi, nu-i dintre rele cel mai rău?

TIRESIAS

De astă boală — pasă-mi-te — mi-ești picnit.

CREON

Nu cu ocări răspunde-voi unui proroc!

TIRESIAS

Ce alta faci, cînd spui c-am prorocit greșit?

CREON

Așa-s tîlcuitorii toți: setoși de-arginți!

TIRESIAS

Dar și tiranii jinduiesc la bani mîrșăvi!

CREON

Au, știi ori nu că unui rege-acum vorbești?

TIRESIAS

O știu — că doar prin mine țara-ți mîntuiși.

CREON

Proroc dibaci! Tu parcă tot a rău ne-ai vrea!

TIRESIAS

M-ațîți să-ți spun ce-n suflet îmi țineam ascuns.

CREON

Hai, zi-i! Dar nu că-mi fi-vei hămesit de-arginți.

TIRESIAS

Nu pentru-arginți, ci pentru binele-ți vorbesc.

CREON

Din ce mi-am pus în gînd, nicicùm nu m-oi urni!

TIRESIAS

Să știi că nu s-o mai roti nici soarele
De multe ori și tu, prin moartea unui drag
Vlăstar de-al tău, plăti-vei că de vie-acum,
În chip mîrșav, trimis-o-ai pe ea-n mormînt,
Pe cînd tu lești unui om lăsatu-l-ai
Și ne-ngropat și neslăvit și fără drum
Spre zeii din Infern. Tu n-ai ăst drept! Nu-l au
Nici zeii cei din cer. Prin silnicie-ți luași
Ăst drept! Dar Eryniile lui Hades cari
Poruncile zeiești neșovăit plinesc,
Te vor pîndi și cîte rele-ai săvîrșit,
În lațul tot altîor rele fi-vei prins!
Și-acuma poți și tu să vezi și să-nțelegi
De spusu-ți-am ce-am spus din sete de arginți.
Curînd, curînd s-or auzi-n palatul tău
Bărbați, femei, în bocete zbucnind și vei
Vedea cum împotrivă-ți răzvrăti-se-vor
Cetăți, cetăți, care-au văzut cum jivine

Şi cîini şi păsări zdrumicat-au în hăbuci
Pe-ăi morţi şi leşurile le-au tîrşit — că doar
Atît le-a fost îngropăciunea lor — de-au dus
Duhoare-n case şi-n oraş. Arcaş dibaci,
În inimă-ţi zvîrlii săgeţi — că mă-nciudaşi —
Şi simţi arsura lor!... Copile, du-mă-acas'!
Descarcă-şi el pe cei ce-s mai puţin bătrîni
Mînia lui! Învaţă-a-şi pune gurii frîu!
Şi gînduri mai cuminţi trezească-se în el!

(Tiresias, sprijinindu-se pe copil, pleacă.)

CORIFEUL

O! Rege,-acum ăst om s-a dus, dar grozăvii
A prorocit şi ştim că, hăt, de mult, de cînd
Şi păru-n cap mi-a-ncărunţit, cetăţii el
Nicicînd prezisu-i-a vrun lucru mincinos.

CREON

O ştiu şi eu! Şi sufletu-mi mi-a răscolit,
Că să mă dau bătut, mi-i greu; să mi-l înfrunt,
L-oi înciuda şi-un rău mai groaznic ne-o lovi.

CORIFEUL

O! Crèon, fiu al lui Menòikevs, mai domol!

CREON

Dar ce să fac? Hai! spune-mi şi-am să mă supun.

CORIFEUL

Te dù! Sloboade-o din cea hrubă, din pămînt!
Iar celui ne-ngropat găteşte-i un mormînt!

CREON

Tu sfatul ăsta-mi dai? Şi-ăi vrea să mă-ncovoi?

CORIFEUL

Hai! rege, zor! Că zeii-n mersul lor fugar
Izbesc făr' ocoliș pe cei ce-s vinovați.

CREON

Vai! greu mă dau bătut, dar am s-o fac! Să-nfrunți
Ce însăși soarta-ți va fi scris, zadarnic e!

CORIFEUL

Te dù! Să nu lași lucru-n grija àltora!

CREON

Mă duc! Hai, slujnici, hai! Și cei de-aici, din jur,
Și cei ce nu-s acum pe-aici, zoriți cu toți
Și puneți mîna pe securi! Acòlo, hai!
Porniți! Și însumi eu, ce pe-Antigona-n lanț
Am pus, m-am răzgîndit și-alerg s-o slobozesc!
Ah! Teamă mi-i că scai să mi te ții de legi,
Cît ai trăi, nu-i poate lucrul cel mai bun!

(Creon, urmat de sclavi, se reîntoarce în palat.)

CORUL

Strofa 1

Tu, care fel și chip de nume porți,
Tu, fala fiicei lui Cadmòs,
Vlăstar din Zevs atotstăpînitor
Pe tunetu-nfricoșător!
Tu care-i ești Italiei cea mult
Vestită veghetor, tu ce
Domnești la sărbători pe văile
Demètrei din Elèusis,
O! Bachus, tu ce-n Teba-ți ai lăcaș,
Ce-i de bachante îndrăgit,

Pe țărmul apei Ismènos, ce-a fost
De-un rău balaur semănat![1]

Antistrofa 1

Aprinse-s pentru tine torțele
Pe vîrful celor două stînci[2],
Pe unde se preumblă nimfele,
Bachantele de prin Parnas,
Aproape de-al Castaliei izvor!
Străbați tu munții Nysei cei
Stîncoși, cu vîrfu-n iederă-nvcliți,
Și-ăl țărm verzui cu podgorii,
Și sfinte, sfinte glasuri pașii-ți duc!...
Prin Teba, la răscruci de drum,
Cînd treci, doar cîntece de slavă-auzi!

Strofa 2

Vrun alt oraș slăvit ca Teba nu-i
De tine și de maică-ta[3],
Pe care trăsnetu-o lovi! Și azi,
Cînd tot orașul, tot, și-al lui
Norod loviți îs de năpăști, hai! vin'
De zor, treci culmea muntelui
Parnas și treci strîmtoarea Euripp,
Cu val vuind, să-i mîntuiești!

Antistrofa 2

O! Tu, ce carul astrilor aprinși
Îl cîrmuiești și ești stăpîn
Pe-a nopților chemări, o! tinere

---

[1] Înțelege: „semănat cu colții balaurului legendar ucis de Cadmos la întemeierea Tebei". Din brazda astfel însămînțată crescuseră voinici înarmați, care treceau drept strămoși ai tebanilor.

[2] Mai exact: „piatra cu dublu creștet" (a muntelui Parnas).

[3] Semele, fiica lui Cadmos, primul rege al Tebei.

Vlăstar din Zevs, o! rege, tu,
Hai! vino cu fecioarele și cu
Bachantele din Nàxos[1] cari
În preajmă-ți stau și-n danțuri nebunești,
Cît noaptea-i noapte, slavă-aduc
Lui Iachos, ce fostu-le-a stăpîn!

(Intră un crainic.)

CRAINICUL

O! voi, vecini lui Amfiòn și lui Cadmòs,
Nu-i om pe care-atît cît bate viața-n el
Eu aș putea să-l plîng ori ferici[2], căci și
Pe fericiți ursita-i poate nărui,
Și pe năpăstuiți îi poate înălța!
Căci în ursita omului nu poți citi...
Și Crèon — ai fi zis — o soartă de rîvnit
Avea, căci el pămîntul lui Cadmòs din mîini
Vrăjmașe-l mîntuì și-al țării-ntregi stăpîn
Doar el era și-o cîrmuia, iar ea-nflorea
Prin vrednicii-i urmași. Și-acum, pierdut-a tot!
Cînd bucuria ni s-a dus, și viața, ea,
S-a dus! Căci omul ce-i? Un hoit însuflețit!
Averi poți strînge cît poftești! Ca regii poți
Să huzurești! Dar bucuria cînd s-a dus,
Pe viața asta umbra unui fum n-aș da!
Ca bucuria, alt nimic nu-i mai de preț!

CORIFEUL

Ce vești? Ce noi năpăști au dat pe-ai noștri regi?

---

[1] Bachantele formau cortegiul obișnuit al lui Dionysos. Aluzia la insula Naxos se leagă de un episod al legendei zeului, răpirea Ariadnei.

[2] E ideea exprimată de Solon în pretinsa-i convorbire cu Croisos (Herodot, I 32), reprodus de Sofocle și în ultimele versuri ale dramei *Oedip rege* (mai sus p. 424, n. 1; cf. p. 474).

CRAINICUL

Sînt morți! La moarte-i dus-au cei ce-n viață-s azi.

CORIFEUL

Ucis-a cine? Cine-a fost ucis? Hai, zi-i!

CRAINICUL

Jertfitu-i Hemon! Rudă-i brațul ce-a ucis!...

CORIFEUL

De brațul tatălui pierî? De brațul lui?

CRAINICUL

De-al lui!... Mînios pe taică-său... care-a ucis!

CORIFEUL

Tîlcuitor!... Ce adevăr ai prorocit!

CRAINICUL

Şi-acum, la ce va fi să vie să gîndim!

(Poarta din mijloc a palatului se deschide. În prag se iveşte Eurydike.)

CORIFEUL

Pe Evridîke, vai, sărmana, iată-o văd
Venind dinspre palat!... Să-i fi ajuns vrun zvon
De fiul ei? Sau soarta doar o scoase-n drum?

EVRIDIKE

O! cetățeni, v-am auzit ce povesteați
Voi toți, cînd tàman din palat ieşeam să viu
Şi rugi zeiței Pàllas să-i înalț: trăgeam

Zăvorul porții s-o deschid. Deodat', un zvon
Urechile-mi izbi și-am prins urgia grea
Ce neamu-mi năpădi. Ca leșuită-atunci,
De spaimă-n brațul sclavelor m-am prăbușit.
Hai! Spuneți: ce vorbeați?... Călită-s în năpăști,
Că multe m-au lovit, și-s gata să v-ascult.

CRAINICUL

Stăpînă dragă,-ți povesti-voi tot — că doar
De față-am fost — și-o iotă n-am s-ascund. De ce
S-o iau pe ocolit? Că tot m-oi da de gol!
Căci adevăru-i drumul drept! Cu soțul tău,
Eu călăuz, mergeam spre capul cîmpului,
Cînd, ce să vezi? Un stîrv... al lui Polýnikes!
Făr' milă azvîrlit și sfîșiat de cîini.
Și de-a răscrucilor zeiță mă rugai;
'Nălțai spre Pluton rugi, prielnici să-i avem.
Cu apă sfîntă-apòi eu stîrvu-i l-am lăiat,
Cu ramuri proaspăt rupte-aprins-am rug și-am ars
Ăl rest de stîrv și din țărîna țării lui
Am strîns un moviliș; spre scorbura din stînci
Ne-am dus, unde-i culcușul nunții ei și e
Și-al morții ei culcuș! Și unul dintre noi
Un vaiet auzi, țipos, din depărtări,
Dinspre mormîntul ei, rămas neprinosit.
Fugì lui Crèon veste-a-i da! La cîțiva pași
Era, cînd deslușì un bocet 'năbușit...
Cum a oftat!... și cît jălì!: „Nefericit
Ce sînt! Au sînt proroc? Ori azi străbat un drum,
Cel mai jălanic drum din cîte-am străbătut?
Mi-aud copilul! Da, e glasul lui! L-aud!
Mi-adie în urechi. Hai, sclavi, înspre mormînt!
Zoriți și pietrele ce scorbura o-nchid
Le răvășiți și-nuntru iscodiți!... Ce-aud?
Pe Hemon? sau... sau joc de mine zeii-și bat!"
Poruncii-nnebunitului stăpîn noi ne-am
Plecat: cătam iscoditor, cînd... ce să vezi?
În hruba cèea-n fund, c-un ștreang de in, făcut

Juvăț, ea spînzura, iar Hemon, lîngă ea
Chircit, cu brațele-i mijlocu-i cuprinzînd,
Logodnica-și jălea și jalnicul sfîrșit
Al nunții lor... și că părinte nemilos
Avù... Cînd Crèon îl văzù, în vaiete
Zbucni... Pătrunse-n hrubă-apoi și-amar, amar
Gemù: „Vai! ce-ai făcut? Ce gînd te-a mistuit?
De ce pierzarea-ți vrușsi? De ce? Hai, fiule,
Hai, vino, rogu-te-n genunchi!“. Dar fiul său
Îi azvîrlit-a niște ochi furioși și... ptiu!
Cu scîrbă-l și scuipă-n obraz. Făr' un cuvînt,
Își scoase spada-i cu-ndoit tăiș, dar... nu
L-a nimerit... La fugă-o rupse taică-său.
De ciudă pămîntiu, cît ai clipi din ochi,
În spada-i pieptul și-l propti și s-a străpuns.
Cînd duhul să și-l dea, cu brațele-i molîi
Fecioarei-i strînse leșul drag și sîngele
Îl năpădi, țîșnind pe-obrajii-i pămîntii.
Acum sînt laolaltă, ea și el... Doi morți!
La Hades ei a nunții slujbă-acum slujesc.
Și-așa ei dat-au pildă omului că-a fi
Necugetat e — dintre rele — cel mai rău!

(Eurydike, tare zbuciumată, se reîntoarce în palat.)

CORIFEUL

Ce pot să cred? Ce s-o-ntîmpla? Făr' un cuvînt,
Nici bun, nici rău, deodat', femeia dusu-s-a...

CRAINICUL

Îs uluit! Dar trag nădejdi c-aflînd acum
Năpasta ce-l lovi pe-al ei fecior, ea nu
Pe uliți, la răspîntii s-o boci, ci-acas',
În taină neamu-și va jăli, cu sclavele-i,
Că-i prea cu cap și vrednic știva-a se purta.

CORIFEUL

Nu ştiu, dar şi muţenia-n dureri, şi-un plîns
În vaiet hohotit îmi prevesteşte-a rău.

CRAINICUL

Cînd om pătrunde în palat, putea-vom şti
De cùmva-n sufletu-i, ce-i greu îndurerat,
Mocneşte-un rău. Că drept grăişi: adîncile
Tăceri îngrijorări în suflete trezesc.

(Crainicul pleacă. Soseşte Creon, urmat de slujitori purtînd pe braţe leşul feciorului lui.)

CORIFEUL

Priveşte! E regele ţării. El vine,
În braţe cu însăşi cumplita dovadă,
— De-mi este iertat a o spune — că însuşi,
Nu altul, isprava cea rea săvîrşit-a.

CREON

Smintit ce-am fost! Şi ce greşeli
Făcut-am, vai, de-am semănat
Atîtea morţi! Priviţi cum cei
De-un sînge şi de-un neam au fost
Şi ucigaşi... sînt şi jertfiţi!
Desmetice porunci am dat!...
Din vina-mi doar — că-i doar a mea —
Tu-n floarea vrîstei azi pornişi
Pe drumul cel făr' de întors!

CORIFEUL

Acum dreptatea o văzuşi! Dar, vai, tîrziu!

CREON

Vai mie, vai, o văd!... Tîrziu
O văd. Asupră-mi azi un zeu

Cumplit s-a năpustit; pe-un drum
De lacrimi și amar m-a dus,
Și tot ce-mi fost-au bucurii
Călcatu-le-a-n picioare el.
Vai! vane-s trudele-omenești!

(Un crainic vine dinspre palat.)

CRAINICUL

Stăpînul meu, vai, mari dureri te-au năpădit!
Pe unele le vezi! Dar altele-n palat
Te-or aștepta... Te dă acum și-ai să le vezi!

CREON

Decît ce văd, dureri mai grele oare-or fi?

CRAINICUL

Femeia ta, ce fost-a celui ce-a murit
O mamă cum n-a fost, azi viața-i și-a curmat...!

CREON

Pe lume, Hades, nu-i un om
Ce te-ar îndupleca să-l cruți.
De ce pieirea-mi vrei? Ce vești,
O! crainice de rele vești,
Mai jalnice-mi vestești? Eu mort
Sînt azi... și tu, tu iarăși vrei
Să mă omori?... Ce vrei să-mi spui?
Odrasla-mi mi-o pierdui... și-acum
Eu, vai, femeia-mi dragă-mi pierd!

(Porțile palatului se deschid. Prin întredeschizătura lor poate fi văzută Evrydike, care și-a pus capăt vieții.)

CORIFEUL

O poți vedea!... Ea nu mai e-n iatacul ei!

CREON

Vai mie, vai!
Nefericit ce sînt! O altă groaznică
Năpastă ochii-mi văd! Ce încă mai hain
Destin m-o mai pîndi? Copilu-mi drag abia-și
Dădù sfîrșitu-n brațele-mi și ochii-mi văd
Alt leș acum... Sărmana mamă!... Biet copil!

CRAINICUL

Ea lîngă-altar străpunsu-s-a cu-un fier tăios
Și făr' de suflu-ncolăcită zace-acum...
A morții negură pe pleoapc-i s-a lăsat.
Jălise pe feciorul ei, pe Megarèvs,
Și-al lui slăvit sfîrșit... Pe cestălalt fecior
Și-l jăluește azi!... O! tată, ți-ai ucis
Copiii[1], vai! Și maica lor te-a blăstemat.

CREON

Vai mie, vai!
De groază-s zguduit!... Ce stați?
Loviți și pieptu-mi spintecați
Cu-un fier c-un îndoit tăiș!
Nefericit ce sînt! Vai, vai,
Năpăști, năpăști m-au năpădit!

CRAINICUL

Ea ochii-i și-a închis, asupră-ți azvîrlind
Și vina morții ei și-a àlor ei copii.

[1] După tradiția păstrată de Euripide în *Fenicienele*, Megareu își luase singur viața ca să mîntuiască Teba, abătînd mînia cerească îndreptată împotriva cetății. Cel puțin în acest caz, nevinovăția lui Creon e deci în afară de discuție.

CREON

Dar vieții cum s-a smuls și moartea-i cum și-a dat?

CRAINICUL

Cînd auzì ce jalnic a sfîrșit al ei
Copil, ficatu-i însăși ea și l-a străpuns.

CREON

Vai mic, groaznice urgii!
De vină altul nu-i, ci eu,
Doar eu, sărman de mine, eu,
Căci eu — e sfîntul adevăr —
Te-am fost ucis! Hai, sclavi, zoriți!
Ducèți-mă departe... hăt!
Departe, hai, ducèți-mă
De-aici! Sînt om sfîrșit! Eu sînt,
Dar nu, eu nu mai sînt nimic!

CORIFEUL

Nu-i rău ce-mi ceri. De-n ale noastre suferinți
Mai poate-un bine-a fi... e grabnicul sfîrșit.

CREON

Să vie moartea! Moartea mea!
Cea mai frumoasă dintre morți,
Din cîte însumi săvîrșii!
Aducă-mi cea din urmă zi,
Cea mai ferice-a vieții-mi zi!
Să nu mai prind nici zorile!

CORIFEUL

O! Asta fi-va... cînd va fi!... Noi să grijim
De ce-i acum... De ce va fi, grijì-vor... ei!

CREON

Ce-avùi pe suflet, spus-am tot în ruga mea.

CORIFEUL

Nu-ți mai ruga nimic! Ți-i ruga în zădar!
Că omul n-o scăpa din tot ce-i fost-a scris!

CREON

Ci luați-mă de-aici! Departe, hai,
Ducèți pe-un biet nenorocit! Că, vai,
Copilul meu, nevasta mea, pe voi,
Pe voi, eu făr' să vreau ucisu-v-am!
Vai mie, vai! Spre care din voi doi
Eu ochii să-mi îndrept? Și încotrò
S-o iau?... În juru-mi totu-i jale și-i
Prăpăd!... Vai, greu de soartă-s urgisit!

(Creon, clătinîndu-se, este dus de slujitori în palat. Alții ridică leșul lui Hemon.)

Melodramă

CORIFEUL

Înțelepciunea-i mare har...! Și cel
Cui dată-i va fi fost, va fi aflat
Și taina fericirii... Dar... acèi
Ce-or înfrunta trufaș pe zei, cîndvà
Plăti-vor greu! Și-atunci or învăța
Că-nțelepciunea-i[1] har zeiesc... Dar, vai!
Atunci și bătrînețea i-a ajuns!...

[1] „Înțelepciunea" de care vorbește aci poetul *(to phronein)* e, înainte de toate, cumpătare *(sophrosyne)*, primul și ultimul cuvînt al moralei lui Sofocle, ale cărui convingeri se întîlnesc peste veacuri cu ale unui alt dascăl de măsură al grecilor, poetul și omul de Stat Solon (cf. *Introducerea*, p. 34).

EURIPIDE

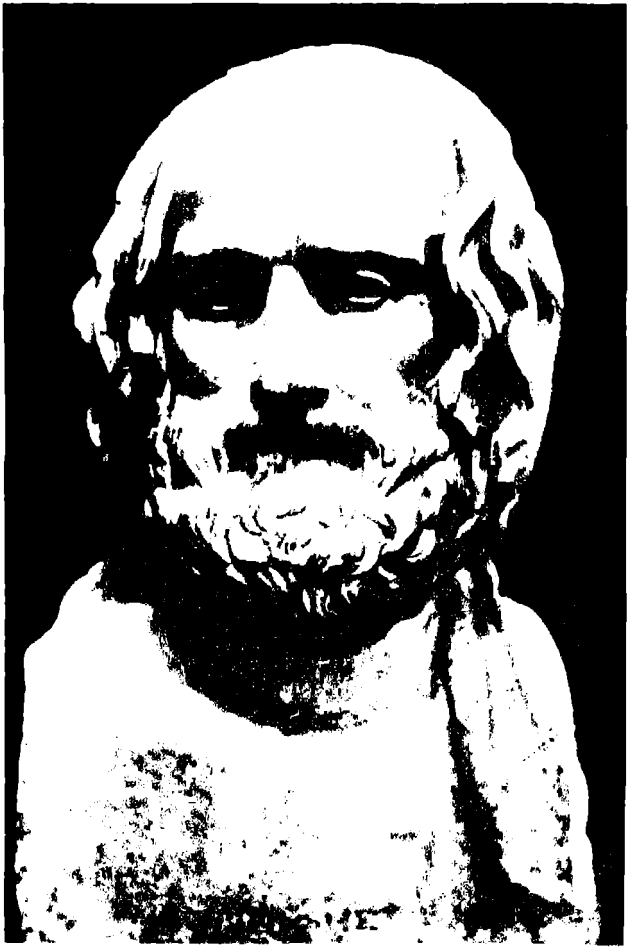

Euripide
(Muzeul National, Napoli.)

MEDEIA

în romîneşte de
ALEXANDRU POP

Subiectul dramei lui Euripide, *Medeia*, e oferit de un episod din viaţa lui Iason, căpetenia expediţiei Argonauţilor, eroul tessalian ale cărui isprăvi nu se mărgineau la cucerirea lînei de aur, ci, după întoarcerea triumfătoare în patrie, se prelungeau în diferite locuri ale Greciei, în împrejurări asupra cărora nu sîntem informaţi decît în parte. Despre şederea lui la Corint, de pildă, se povesteau legende variate — unele dezvoltate pînă la proporţiile unei epopei, ca în *Corintienele* lui Eumelos. Oricît de puţin am şti despre cuprinsul acestui poem, e probabil că Euripide nu a putut împrumuta mare lucru din el, judecînd după faptul că în tradiţia urmată de poetul epic cei doi eroi se despărţeau prin bună înţelegere. Potrivit cu propriile-i însuşiri, era firesc ca Euripide să prefere versiunea tragică pe care a ales-o, şi e notabil că nici unul dintre marii lui predecesori, Eschyl şi Sofocle, în ciuda faptului că vor fi cunoscut povestea sălbaticei răzbunări, nu s-a încumetat s-o aducă pe scenă.

După informaţii demne de crezare, *Medeia* a fost reprezentată în anul 431, fără succes, împreună cu tragediile astăzi pierdute *Filoctet* şi *Dictys*, şi drama satyrică *Secerătorii*.

PERSOANELE

DOICA
PEDAGOGUL
MEDEIA
CREON
IASON
AIGEUS
UN CRAINIC
COPIII MEDEII
CORUL FEMEILOR

Acțiunea se petrece la Corint. Scena reprezintă fațada palatului Medeii. O bătrînă sclavă, doica acesteia, iese din casă.

DOICA [1]

O, dacă nava Argo [2] n-ar mai fi-ntrecut
În zborul său spre Colchos [3], vinetele stînci
Numite Symplegade [4], iar în Pelion,
Prin văi, de nu s-ar mai fi prăvălit răpus

[1] La fel cu cele mai multe din piesele lui Euripide, *Medeia* se deschide printr-un prolog în care se fac cunoscute privitorului liniile mari ale subiectului și momentul cînd începe acțiunea. Această particularitate a tehnicii lui dramatice nu trebuie să surprindă, dat fiind că-n Grecia veche poeții fiind ținuți să pună în scenă un fond tradițional de mituri și legende tragedia nu se adresa curiozității, — spectatorul nu mergea la teatru pentru ca, în prezența unei situații date, să se întrebe ce se va petrece.

[2] Vasul folosit de Iason și de tovarășii săi — Argonauții — în expediția pornită să cucerească faimoasa lînă de aur, aflată în stăpînirea lui Aietes, fiul Soarelui.

[3] Colchida, situată pe țărmul răsăritean al Mării Negre, la sudul munților Caucaz.

[4] Stînci fabuloase, ieșite din mare, ale căror mișcări potrivnice zdrobeau corăbiile silite să treacă printre ele. Ajutați de Poseidon, Argonauții au putut scăpa teferi din această primejdie.

Nici pinul sub topor, să pună vîsle-n mîini
Vitejilor plecați să cate-n depărtări
Pentru Pelias lîna de-aur! Doamna mea
Medeia nu plutea spre Iolcos, dîrz pămînt,
Topindu-și pentru Iason inima de dor.
Pelias nu murea, căci nu i-ar fi-ndemnat
Copilele[1] să-l stingă. N-ar mai fi trăit
Aicea la Corint, cu soț și cu copii.
Făcîndu-le și băștinașilor pe plac,
În țara de pripas în care poposi,
Cu Iason întru toate cele se-mpăca.
Aceasta-i paza cea mai bună-n căsnicii
Cînd vrajbele pe soț de soață nu-l despart!
Acum urăște totul sufletu-i bolnav.
Trădîndu-și Iason fiii și pe doamna mea,
Se leagănă-n culcuș regal, căsătorit
C-o fată, os din Creon, domnu-acestei țări.
Medeia, biata, copleșită de necaz,
Îi strigă despre jurăminte, despre mîini
Schimbate-n semn de-ncredințări, chemînd pe zei
Să vadă cum o răsplătește soțul său.
Flămîndă zace și cu trupul în dureri;
Ea toată vremea și-o destramă lăcrimînd,
Cu ochii coborîți, cu fața la pămînt,
De cînd simți că Iason e bărbat nedrept.
E surdă precum stînca, precum valu-n mări,
Naintea prietenilor săi ce-o dojenesc.
Dar uneori, plecîndu-și gîtul alb lucind,
În sine-și plînge-amar părintele iubit
Și casă și pămînt — pe care le-a lăsat
Urmînd un om ce-o părăsește cu dispreț.
Sărmana știe azi, lovită de nevoi,
Ce scump e traiul bun, acasă la părinți!
I-e silă de copii, nu-i vede-n ochi cu drag.
Mă tem că pregătește ceva nou, ciudat.
E fără stăvili duhul său! Nu va-ndura

[1] Fiicele lui Pelias, îndemnate de Medeia — sub un pretext mincinos — să-și ucidă părintele.

Bătăile de joc! O știu și mă-nfior
Să nu-și înfigă-o dîrză spadă prin ficat,
Intrînd fără să facă zgomot în iatac
Să nu-și ucidă soțul ori pe-al țării domn
Și-apoi să dobîndească mult mai mult necaz.
E crîncenă! Și cel ce-nfruntă ura sa,
Cu greu se va încununa biruitor.
Dar iată vin copiii de la alergări!
Ei n-au nici gînd despre năpasta mamei lor,
Că, tînăr, sufletul nu știe suferi.

(Intră cei doi copii ai Medeii, conduși de un sclav bătrîn, pedagogul lor.)

PEDAGOGUL

Bătrînă roabă-n casa doamnei mele, tu
De ce te ții așa stingheră, lîngă porți,
În tine jeluind adînci nenorociri?
Medeia-ndură-nsingurată lipsa ta?

DOICA

Bătrîne ce-i păzești lui Iason pe copii,
E-o pacoste pe sclavii buni cînd domnii lor
Se zbat de nenoroc; ei inima și-o frîng.
Durerea m-a cuprins atîta de cumplit
C-am vrut să vin aici — la cer și la pămînt —
Să strig năpasta ce-mi lovi stăpîna mea.

PEDAGOGUL

Sărmana, nu și-a potolit jelirea sa?

DOICA

Te-nșeli! Durerea sa abia e la-nceput!

PEDAGOGUL

Nebuna — de mi-e dat s-o spun despre stăpîni —
Nici n-a aflat necazurile cele noi!

DOICA

Dar ce-i, bătrîne? Spune-mi fără ocoliș.

PEDAGOGUL

Nimic — și mă căiesc de ce-am pornit să spun.

DOICA

(implorîndu-l)

Am fost cu tine roabă. Pe bărbia ta[1],
N-ascunde! Voi tăcea, de trebuie să tac.

PEDAGOGUL

O vorbă-am prins, fără să vreau, pe cînd treceam
Pe lîngă cei ce joacă zaruri, la izvor,
La Peirenè[2], popasul sfînt pentru bătrîni.
Ziceau că mama cu cei doi copii vor fi
Zvîrliți afar' din glia-aceasta, din Corint,
De capul țării, Creon. Dacă-i zvonul drept,
Eu nu pot ști. Aș vrea să fie mincinos.

DOICA

Își va lăsa dar Iason copilașii săi
Năpăstuiți, fiindcă-i certat cu mama lor?

PEDAGOGUL

În fața nunții noi cea veche s-a plecat
Și Creon nu e prieten cu acest locaș.

---

[1] Doica face gestul obișnuit al suplicantului, care atingea bărbia și genunchii celui pe care-l implora (n. tr.).

[2] Izvor faimos, împodobit cu statui și bănci de marmoră, unde obișnuiau să se adune locuitorii Corintului. O descriere a lui se citește la Pausanias, care trăia în sec. II e.n.

DOICA

E vai și-amar de-om înnădi la răul vechi
Un rău mai nou, făr' să-l sfîrșim pe cel dintîi!

PEDAGOGUL

Să nu-l cunoască doamna! E mai bine. Tu
Astîmpără-te și o vorbă nu sufla!

DOICA

Ați auzit copii, ce tată vi s-a dat?
Să cer pieirea lui? Nu, e stăpînul meu.
Dar iată-l ce hain se poartă cu ai săi.

PEDAGOGUL

Dar ce, nu-i om și el? Acum aflași abia
Că insul se iubește mai presus pe el?
Un tată-nsurățel, nu-și cată de copii.

DOICA

Intrați copii în casă. Totul s-o-ndrepta.
Ci tu departe să-i ascunzi de mama lor!
Nu-i slobozi pe lîngă sufletu-i stîrnit.
Din ochii săi, priviri aprinse de buhai
Săgeată spre copii — parcă mocnind ceva.
Eu știu că nu-și va conteni mînia sa
Pîn' nu va doborî lovind pe cineva.
Pălească-i pe dușmani, ci nu pe dragii săi!

MEDEIA

(dinăuntrul palatului)

O, vai!
Sînt făr' de noroc. Ce patimă, vai!
Vai mie, sărmana, moartea mi-o chem.

DOICA

Copiilor dragi — aceasta-i chiar ca,
E mama ce-și zbuciumă inima sa,

Mînia și-o zbuciumă. Fuga copii,
Grăbiți-vă-n casă cît mai curînd!
Nu mergeți spre ea, nu-i stați în priviri.
Păziți-vă bine de crîncenu-i fel,
Că-i fire grozavă și suflet semeț.
Acuma plecați și grabnic intrați.
E lesne-nțeles că norul acest'
De plîns cu suspin, curînd s-o-nălța
Cu mult mai stîrnit. Şi ce va ținti
Năpraznicul duh mușcat de dureri,
Nespus de mărcață inima sa?

(În timp ce doica vorbește, copiii și pedagogul intră în palat.)

MEDEIA

(dinăuntru)

Vai, vai, cît îndur, sînt făr' de noroc!
Ce patimi îndur, amar suspinînd.
Copii blestemați, din trupu-mi cumplit,
De-ar fi să muriți cu Iason la rînd,
Locașul acesta de s-ar nărui!

DOICA

O, vai mie, vai, ești făr' de noroc!
Cu ce-au fost părtași copiii la tot
Ce tatăl greși? De ce să-i urăști?
Valei, copilași, mă tem, mă frămînt
Să nu pătimiți. Stăpînii sînt crunți,
Cu greu se supun și mult poruncind
Năpraznic își schimbă purtările lor.
Mai plin de folos e mereu să te ții
În traiul mărunt al celor de rînd [1].

[1] Omagiu indirect cîrmuirii democratice a Atenei, deseori lăudată în operele tragicilor greci. Cf. mai sus p. 465, n. 1.

Și eu, fie-mi dat, bătrînă s-ajung
La loc ocrotit și făr' de măriri!
De cumpăt ajunge doar să vorbești
Că meriți cununi. De-l și-nfăptuiești,
Vei fi dintre oameni cel mai bogat!
Și n-are în schimb necumpătul preț,
Nici rost pentru cei ce sînt muritori;
Un zeu mîniat revarsă din plin
Pe casele lor, năpastă și chin.

(Intră corul, format din cincisprezece femei corintiene, care păşesc lent şi cadenţat unele după altele, în timpul ultimelor cuvinte ale bătrînei.)

CORUL

Eu glas auzit-am și-am auzit
Cum strigă bocind
Femeia din Colchos făr' de noroc;
Și încă ea nu-i potolită. Vorbește, bătrîno!
Suspine venitu-mi-au dinspre ia tac, prin porți răzbătînd.
Plîns-am, femeie, durerile casei
Pe care-am iubit-o.

DOICA

Dar nu mai e casa, s-a risipit.
Pe Iason îl leagă regesc așternut.
În camera nunții se macină ea,
Stăpîna, și nu-i vreun prieten acol'
S-o stîmpere lin cu vorbele lui.

MEDEIA

(dinăuntru)

Vai, fulgere, vai, prin creștetul meu
Cerești le flăcări! Și ce-aș folosi
De-acuma, trăind? Ba moartea, vai, vai,
Coboare să-i las netrebnicu-mi trai.

Strofa 1

O, Zeus, lumină și glic-auzit-ați
Ce țipete mînă biata nevastă?
Ce dor nesătul pentru patul de nuntă
Te prinde sărmană nebună?
Curînd ceasul morții se-arată,
În rugă nu-l cere să vie.
Și dacă bărbatu-ți
Un alt așternut a-ndrăgit,
Nu-ți răvășește către dînsul mînia.
Zeus va sta-n ajutor suferințelor tale;
Nu te topi, lăcrimînd, după soț cu jale.

MEDEIA

(dinăuntru)

O, Zeus puternic și Themis, o, tu
Slăvită stăpînă, priviți cît îndur,
Legată fiind prin sfînt jurămînt
De soțul acesta nelegiuit!
Îi blestem pe el și pe soață, să-i văd
Sfărmați în palat, că ei mai întîi
Avură curaj să-mi aducă jigniri!
Părinte, cetate, pe voi v-am lăsat,
Ucisu-mi-am fratele[1]-n mîrșav omor.

DOICA

Au voi auziți cuvîntu-i strigat
Spre Themis, chezașa la orice-nvoieli,
Spre Zeus ținut pe pămînt păzitor
De sfînt jurămînt? Cu greu s-ar putea
Stăpîna să-și stîmpere furia sa.

[1] Apsyrtos, a cărui viață Medeia nu șovăise s-o sacrifice de dragul lui Iason.

CORUL

Antistrofa 1

Dar cum s-o chemăm afar' s-o privim
S-audă rostirea glasului meu ?
Astfel ea poate-ar uita răscolirea din sufletul său.
Patima duhului său.
Nu le lipsească nicicînd rîvna-mi iubiților mei.
Hai și te du! Din palat
Scoate-o degrabă la noi.
Dragostea noastră-i vestește.
Zor! Mai-nainte s-aducă vreo cazną celor din casă.
Iată durerea-i se face mereu mai adîncă.

DOICA

Eu vreau să te-ascult, dar tare mă tem
Că n-am să-mi înduplec stăpîna!
Mă voi strădui să-ți fac după plac,
Deși, ca leoaica lăuză, spre sclavi
Azvîrle priviri grozave de vor
Să-i spună ceva, în preajmă-i venind.
Numindu-i deodată și orbi și nătîngi
Pe cei de demult, nimic n-am greși!
Scornit-au cîntări de praznice mari,
De prînz și ospețe, să facă voios
Lumescu-ne trai, să placă-n urechi.
Dar tristele chinuri cc-l seacă pe om,
Nici unul nu fu să le steargă domol
Prin glas întrunit cu lirele-n cînt [1].

[1] Îndeobște, în antichitate precumpănește opinia contrară. Cf., între alții: Hesiod, *Theog.*, 97 și urm.: „Fericit cel îndrăgit de muze! Din gură-i curg sunete ca mierea. Fie omul cît de trist în inima-i nedeprinsă cu răul; fie-i sufletul cît de mistuit de suferință, — e destul să-nceapă meșterul slujitor al Muzelor...: îndată-și uită necazurile, nu-și mai aduce aminte de suferință. Darul zeilor l-a făcut să-și schimbe gîndul...".

De-aceea sînt morți și grele-ncercări
Ce lasă ruini. Deci iată ce-ar fi
Să vindece omul prin cînt!
Belșugu-n ospăț, de ce să-l slăvești
Cu glas înălțat? E vesel destul
La prînz muritorul, că-i plin și sătul.

(Doica intră în palat.)

CORUL

Epodă

Eu țipete jalnic gemînd auzit-am,
Suspine prelungi, strigări de durere pustii,
Zvîrlite spre cela ce patu-i vîndu,
Bărbatul fără de lege.
Ea strigă — mișelnic izbită — pe Themis
Ce-i scut jurămintelor, soața lui Zeus,
Ea ce-o va duce spre țărmul din fața Helladei,
Trecînd prin noptatece valuri,
Còlo de unde spre larg se deschide
Săratul întins fără capăt.

(Medeia iese prin ușa din mijlocul fațadei, palidă, înlăcrimată. Doica o urmează.)

MEDEIA

(adresîndu-se corului)

Femei corintiene, iată c-am ieșit
Din casă, nu cumva vreo vină să-mi găsiți.
Cunosc cu dintre oameni și destui semeți
— Pe unii i-am văzut, de alții mi s-a spus —
Ce-au dobîndit, din cauza mersului domol,
Renume necurat c-ar fi nepăsători.
Dreptatea nu-i în ochii celor muritori,
Căci fără să-ți cunoască sufletul deplin
Pentr-o privire doar te socotesc dușman,
Deși nu le-ai greșit. E sfînt pentr-un străin

S-asculte legile cetății unde-a tras.
Dar îl urăsc pe băștinașul îngîmfat
Ce-i vatămă pe semeni, pentru că-i suspus.
Nebănuita pacoste ce mă lovi,
M-a frînt în suflet; m-am sfîrșit, n-am dor de trai.
Nu tind, iubite prietene, decît să mor!
Acel ce mi-a fost totul, soțul meu — o știu —
Ajuns-a cel mai păcătos dintre bărbați!
Din tot ce-i înzestrat cu viață și cu gînd,
Femeile sînt neamul cel mai obidit!
Ne trebuie-ntîi bani să cumpărăm un soț [1]
Și peste trupul nostru să luăm stăpîni:
Nețărmurit prisos de rele și dureri!
Și iată ce-i mai greu: va fi mișel sau bun?
Căci nu e legiuit pe soț să-l alungăm
Și nu-i cinstit ca noi să-l părăsim pe el.
Apoi intrînd în legi și-n obiceiuri noi,
Doar fiind proroc ai știi — că nu te-au învățat
De-acas' — cum să te porți mai drept cu soțul tău.
Cînd, potrivindu-te, vei viețui frumos
Cu soțul tău, care cu drag s-a prins la jug,
Ce trai de pizmuit! De nu, mai bine mori!
Bărbatul apăsat de traiul din cămin
Își caută lehamitei din suflet leac
Afar', la prieteni sau la cei de vîrsta lui.
Dar noi, noi ne-ndreptăm mereu spre-un singur ins.
Se zice c-am trăi ferite de nevoi
Acasă; pe cînd ei cu lăncile se bat.
Ce gînd nebun! Aș vrea de trei ori să mă lupt
Cu scut în loc să am o dată de născut.
Ce-am zis se potrivește doar cu soarta mea.
Tu ai cetate-aici și casă din bătrîni,
Prielnic trai și prieteni strînși în adunări
Pe cînd eu, fără țară, singură, mereu
Batjocorită de-un bărbat care m-a smuls

[1] Protestul eroinei împotriva instituției zestrei e mai semnificativ pentru vremea lui Euripide decît pentru cea în care se presupune a fi trăit Medeia (mil. II î.e.n.), cînd obiceiul era ca mirele să-și cumpere soața.

Din țărmul meu barbar, n-am rude, mamă, frați,
N-am port la vreme grea, necazul să-mi alin.
Ia seama cu ce vreau să-mi vii într-ajutor!
De voi găsi o cale, mijloc iscusit,
Să-l răsplătesc pe soț pentru că-a fost mișel,
Și pe nevastă, și pe cel ce i-o dădu,
Să taci! Femeia-i temătoare de-obicei,
Și-n luptă șovăie cînd vede fier lucind,
Ci patul nunții sale de s-a pîngărit
Nu-i ființă mai necruțătoare decît ea.

CORIFEA

Am să te-ascult, e drept să-l pedepsești pe soț,
Medeia. Nu mă mir că-ți plîngi necazul tău.
Dar văd pe Creon, pe mai marele-n Corint,
Venind să crăinicească hotărîri mai noi.

(Intră regele Creon cu escorta sa.)

CREON

Medeia, chip pîcliș, soție clocotind,
Îți spun să lași pămîntul țării, și-n surghiun
Să pleci făr' de răgaz cu fiii tăi cei doi!
Eu însumi voi veghea pe loc să-ndeplinești
Porunca mea, și-n casă n-am să mă întorc
Pîn' nu te voi fi izgonit peste hotar.

MEDEIA

Vai, totul s-a sfîrșit. Nenorocita, mor!
Cu pînzele umflate merg dușmanii mei,
Nu-i nicăieri un golf să m-ocrotesc în el.
În ciuda chinurilor mele să te-ntreb:
De ce m-alungi, o Creon, dincol'de hotar?

CREON

De teamă! Vorbele să nu le-mbrobodim!
Mă tem să nu-i faci fetei rău netrecător.
Temeiuri multe vin să crească frica mea.

Deșteaptă și măiastră-n rele fără șir
Te zbuciumi, smulsă din al căsniciei pat.
Se zice — mi-au vestit — c-amenințI să lovești
Pe soț, pe soață și pe tatăl ei.
Mă voi păzi mai înainte s-o pățesc.
Mai bine'nfrunt, femeie, ura ta de-acum,
Decît să mă căiesc apoi c-am fost prea slab.

MEDEIA

Alei, nu-i prima dată Creon; faima mea
Nu mi-a slujit prea des, ci mi-a iscat necaz.
Nicicînd bărbatul ce-i din fire cumpătat
Să nu-și învețe fiii mult prea știutori!
Afar' de faima leneviei, dobîndesc
Și pizma cetățenilor răuvoitori.
Cînd o să-mparți știința la neștiutori
Netrebnic vei fi socotit — și nu mintos.
Iar dacă cei mai luminați te vor cinsti,
Cetății, o să-i pari, în schimb, fără de rost.
Din soarta ceasta m-am împărtășit destul!
Vezi, unii mă urăsc pentru știința mea,
Ceilalți mă țin că-s lucru sterp și lenevos
Ori gata de harțag. De fapt nu știu prea mult!
Oricum, te-ngrijorez, de teamă să nu-ți dau
Vreun chin necruțător. Nu vreau, nu tremura,
Să-mi fac păcate, Creon, față de cei mari.
Și ca părinte, tu, cu ce mi-ai fost greșit?
Ți-ai dat copila după cel ce ți-a plăcut.
Bărbatul mi-l urăsc, tu-mi pari un înțelept
În ce-ai făcut. Nu jinduiesc belșugul tău.
Nuntiți-vă și propășiți, da-ngăduiți
Să locuiesc acest pămînt. Eu voi tăcea
Că m-ați nedreptățit. Cei tari m-au biruit.

CREON

E glasu-ți molcom în auz și mă-nfior
C-adînc în suflet pregătești izbire grea
Și-ncrederea ce-ți port îmi scade tot mai mult.

Femeia-mpinsă de mînii — ca pe-un bărbat —
Uşor o-nfrunţi, dar nu cînd colcăie-n ascuns!
Să pleci îndată. Nu, nu mai rosti nimic!
Ce-am zis e-ntemeiat! Cu nici un meşteşug
N-o să rămîi la noi, cînd tu ne duşmăneşti.

MEDEIA

(căzînd la pămînt cuprinde genunchii regelui)

Pe proaspăta mireasă, pe genunchii tăi!

CREON

Cuvinte spuse-n vînt, tu n-ai să mă-ncovoi.

MEDEIA

Oare m-alungi fără s-asculţi de ruga mea?

CREON

Decît pe tine, casa mi-o iubesc mai mult.

MEDEIA

O, ţara mea, la tine-mi zboară gîndul azi!

CREON

Şi mie, după fii, mi-e lucrul cel mai scump.

MEDEIA

Vai, pentru muritori, vai, dragostea-i un chin.

CREON

Eu cred că şi destinul hotărăşte mult.

MEDEIA

O, Zeus, nu-l ierta pe cel ce m-a rănit!

CREON

Nebuno! Pleacă, de neliniște să scap!

MEDEIA

Neliniștea-i în noi, neliniștea mereu...

CREON

Cu brațul gărzii mele te voi alunga.

MEDEIA

O, Creon, asta nu! Primește ruga mea!

CREON

Femeie, văd că vrei să-mi dai de lucru azi!

MEDEIA

Noi vom pleca. Nu asta-i rugăciunea mea!

CREON

În loc să treci hotarul, tu te-mpotrivești!

MEDEIA

O zi numai, doar azi, îngăduie-mi să stau,
De toate să-mi adun, pentru surghiunul greu,
Să rostuiesc pentru copii, că tatăl lor
Nevrednic e să se-ngrijească el de ei.
Îndură-te să-i ierți! Părinte fiind și tu
Firesc îți este să te-arăți înduplecat.

Nu-mi port de grijă, mie, fugii melc, nu;
Pe ei, năpasta lor, o jeluiesc amar.

CREON

Eu n-am avut din fire suflet de tiran,
Iar mila mi-a adus adesea nenoroc.
Şi-acum greşesc, femeie. Fie voia ta!
Ia seama! Dacă mîine-n zori te va vedea
Cu-nflăcărate raze soarele preasfînt,
Pe tine, pe copii, dincoace de hotar,
Tu vei muri! Am zis — şi vorba nu mi-o schimb.
De-ţi este dat să stai, rămîi numai o zi,
O zi, că n-ai să faci vreun rău ca să mă tem.

(Creon pleacă cu escorta sa.)

CORIFEA

Femeie sărmană, valei, alelei,
Şi făr' de noroc, cuprinsă-n dureri,
Pe unde-o să mergi, la care popas
De fugari primitor? Găsi-vei sălaş
Ori pămînt să te scape de rău?
Pe ce-nvolburări de necazuri mereu
Îţi duce cărarea, Medeia, vreun zeu?

MEDEIA

Năpasta s-a-mplinit! Tăgăduiţi cumva?
Dar altfel vor fi faptele, nu vă-nşelaţi!
Mai sînt şi ceasuri negre pentru-nsurăţei,
Iar pentru tatăl socru groaznice dureri.
Tu crezi că l-aş fi linguşit vreodată eu
Pe Creon, i-aş fi cuvîntat, l-aş fi atins
Pe mîini, fără cîştig, fără de gînd ascuns?
Atît a stăruit în nerozia lui,
Încît putînd să-mi sfarme tot ce-am chibzuit
Zvîrlindu-mă-n surghiun, mi-a dat să stau o zi,
Şi-n astă zi voi face morţi din trei duşmani,
Din tată, din copilă şi din soţul meu.

Mai multe căi mi se desprind să-i nimicesc,
Dar nu știu, dragelor, pe care s-o aleg.
Să le topesc în foc iatacul lor de miri
Ori să le-nfig o dîrză spadă prin ficat
Intrînd pe nesimțite în culcușul lor?
Un gînd mă ține-n loc. De voi fi prinsă, vai,
Trecînd de prag, punînd la cale fapta mea,
Eu voi muri, stîrnind doar rîs printre dușmani.
Mai bine-aleg un drum, ducînd la țintă drept,
În care-s făr' de greș — să piară otrăviți!
Așa! Deci iată-i morți... Dar care din cetăți
Mă va primi, și cine, dîndu-mi un sălaș
În țara lui, un coperiș ocrotitor,
Va sta de pază ființei mele? Nime nu-i!...
Ci să mai zăbovesc pe-aici un dram de timp.
De-aș întîlni acum un sprijin de temei,
Cu viclenie, pe tăcute-am să-i omor,
Iar de mă va-nfrunta vîrtos puterea lor,
Cu spada-n mîini, chiar de-aș pieri, am să-i ucid,
Că la nevoie știu să mă-ndîrjesc cumplit.
O, pe Hecate [1], preaslăvita doamna mea,
Locuitoarea vetrei mele din adînc,
Cu care mînă-n mînă-am uneltit mereu,
Nu-mi va zdrobi nici unul inima, rîzînd!
Amară le voi face nunta, tristă greu,
Amare și -nrudirea și surghiunul meu.
Începe, nu cruța nimic din știința ta
Medeia-n tot ce-ai potrivit și-ai chibzuit!
Pornește către faptul cela-ngrozitor
Că ceasul luptei ne-nfricate s-a-mplinit.
Vezi cît ai pătimit. Să nu te faci de rîs
Vlăstar din soare, os din tată preacinstit,
Cînd Iason e-n ospăț cu neamul lui Sisyf [2].

---

[1] Zeiță lunară, și deci a îndeletnicirilor nocturne, Hecate trecea drept patroană a vrăjilor și a vrăjitorilor.

[2] Alianța lui Iason cu o coborîtoare din Sisyf, „cel mai viclean dintre oameni" (*Iliada*, VI 153; cf. mai sus p. 285, n. 1) e tratată cu dispreț de fiica lui Aietes, care trecea drept fiu al Soarelui.

Destule știi; iar dacă de la fire, noi,
Femeile, nu facem bincle de loc,
La rele nu sînt meșteri mai deștepți ca noi.

CORUL

Strofa 1

Sfintele rîuri se-ntorc unduind spre izvoare.
Dreptate și datini au fost răsturnate,
Oamenii țes viclenia și nu le mai poartă
Zeilor nici o credință.
Se schimbă renumele nostru și fi-vom slăvite.
Neamul femeilor iată-l în ceasul măririi.
N-o să răsune urît
Faima femeii, de-acum.

Antistrofa 1

Vor înceta să-mi slăvească-n viitor viclenia
Vechii aezi [1] în poeme.
Nu ne-a lăsat, ce-i drept, călăuzul de imnuri, Apollo,
Duh priceput în divină cîntare [2],
Căci melodia-aș fi-ntors să lovească
Neamul bărbaților. Timp îndelung
Necontenit s-a vorbit
Despre bărbați și femei.

Strofa 2

Tu departe de casa părinților tăi plutit-ai,
Suflet înnebunit, trecînd de hotarul

[1] Aluzia e obscură. Dacă nu privește cumva opere poetice astăzi pierdute, e probabil că, scriind-o, Euripide avea în minte compuneri muşcătoare de felul iambilor lui Semonides (fr. 7 Diehl).

[2] Mărturisirea de circumstanță a corului nu exprimă desigur o convingere a lui Euripide, care nu putea ignora strălucirea talentului unei Sappho, „a zecea Muză".

Stîncilor două din mare[1].
Stai în pămîntul străin,
Tu cea fără de soț, din iatac azvîrlită,
Biata de tine gonită-n surghiun,
Făr' de rușine.

Antistrofa 2

Cum s-a stins cinstirea-nvoielilor! N-are sfiala
Patric-n marea Hellădă.
Zburat-a la ceruri[2].
N-ai nici sălaș părintesc
Departe de chin să te-ascunzi întristată.
Altă regină, mai tare, din patu-ți domnește-n
Casele tale.

(Vine Iason și se adresează Medeii.)

IASON

Nu astăzi am aflat-o, ci adeseori
Ce rău turbat e-o fire plină de mînii!
Puteai să ședzi în glia ceasta și-n palat,
Primind cu duh ușor voința celor mari.
Te-alungă vorbele-ți nebune din Corint.
Dar mie nici că-mi pasă. Nu-nceta să spui
Că Iason e bărbatul cel mai păcătos.
Cîrtelile ce le-ai rostit despre stăpîni[3]
Ți-aduc dobîndă grea: pedeapsă și exil.
Mereu m-am străduit mînia să-i alin
Stîrnitului tiran. Doream să mai rămîi.
Tu, neslăbind din nebunia ta, pe regi
Îi ponegreai mereu. Din țară vei pleca.

---

[1] Cele două stînci Symplegade, despre care vezi mai sus p. 503, n. 4.

[2] Reminiscență probabilă a unor versuri din Hesiod, după care — în timpul celei de a cincea vîrste a omenirii — părăsind pămîntul, Rușinea și Conștiința și-au luat zborul spre Olymp *(Muncile și Zilele*, 197—200).

[3] Vezi mai sus p. 519, n. 2.

Dar nici acum pe dragii mei nu i-am uitat.
Femeie, grija pentru tine m-a purtat.
N-aș vrea să fugi cu fiii-ți, fără de-ajutor.
Să nu-ți lipsească dram. Căci în surghiun se strîng
Puzderii de nevoi. Da, poți să mă urăști,
Năpasta n-aș putea să ți-o doresc nicicînd.

MEDEIA

(măsurîndu-l cu dispreț)

Mișcl între mișei — cel mai spurcat cuvînt!
Cu el pe limbă lașitatea-ți biciuiesc.
Te iată-n fața mea, te iată crunt vrăjmaș,
Al meu, al zeilor și-al omenirii-ntregi.
Pe lume nu-i curaj, nici vitejie nu-i
Mai slută ca a ta. Cînd tu i-ai vătămat
Pe prieteni, poți să-i mai privești în plin obraz?
Din toate bolile-omenești e cea mai grea
Nerușinarea! Foarte bine c-ai venit!
Că vreau să mă descarc și să te ocărăsc,
Iar tu să suferi auzind vorbirea mea.
Să-ncepem dară cu-nceputul mai întîi.
Cum știu atîți helleni, ce-au fost ortacii tăi
Pe nava Argo, te-am scăpat, cînd trebui
Să mîni la jug buhaii cu suflări de foc,
Și să resfiri sămînța morții pe ogor [1].
Balaurul de-a pururi treaz, care păzea
Lînetul de-aur cu bogate-ncolăciri
Eu l-am ucis, ca să te-ajut și ți-am adus
Lumini izbăvitoare [2]. Tatăl mi-am trădat
Și casa. Te-am urmat la Iolcos între munți,
Cu sufletul înflăcărat și ne-nțelept!
Și pe Pelias l-am zdrobit cu moarte grea

[1] Ca să dobîndească lîna de aur, Iason, la porunca lui Aietes, săvîrșise mai multe isprăvi, printre care și pe aceea de a ara cu un plug tras de tauri fermecați, semănînd în brazdă colții balaurului ucis de Cadmos.

[2] Mai mult decît oricînd, în această împrejurare dragostea Medeii mîntuise pe Iason și-i asigurase succesul.

Lovit de-ai săi copii. De temeri te-am scăpat.
După ce-n astfel m-am purtat, tu m-ai vîndut,
Nemernicule, și te-ai însurat din nou,
Deși aveai copii. De nu aveai urmași,
Te-aș fi iertat c-ai jinduit acest culcuș.
Nu pot să știu: socoți cumva că s-a curmat
Domnia zeilor de-atunci, ori că s-au dat
Să rînduiască omenirea, legi mai noi,
Că nu-ți ascunzi neținerea de jurămînt?
Vai mîna dreaptă care mi-o strîngeai ades,
Genunchii, vai; mișelu-n van m-a-mbrățișat,
Și cît de mult m-am rătăcit întru nădejdi!

(Cîteva clipe de tăcere.)

Ci haide, prietenește să vorbim acum.
Ce-i drept, n-aștept din partea ta nimic de preț!
Te-ntreb să lămuresc nerușinarea ta.
Azi unde să mă-ndrept? Acasă, la părinți
Spre țara ce-am trădat-o ca să te-nsoțesc,
La Peliàdele [1] sărmane? M-ar primi
Frumos pentru că l-am ucis pe tatăl lor!...
Că iată-mă cum stau: ce-avui acasă scump,
Acuma mi-e vrăjmaș. De dragul tău mă lupt
Cu cei ce nu se cuvenea să-i urgisesc.
Dar tu, tu m-ai făcut invidiată-n schimb
De vreo hellenă pentru fericirea mea?
E minunat bărbatul tău și credincios,
Sărmano! cînd gonești zvîrlită în exil,
Cu pruncii singură, și făr'de prieteni dragi!
Frumos îi șade-nsurățelului cel nou
Să-și părăsească cerșetori pe fiii săi.
Și pe nevasta lui care l-a mîntuit!
De ce n-ai dat o, Zeus, mijloc potrivit
S-alegem fără greș ce-i aur nepătat
Din ce-i amestec prost, cînd insul n-are-n trup
Temei doveditor, să-l știm cînd e mișel?

[1] **Vezi mai sus p. 504, n. 1.**

CORIFEA

De spaimă-i furia și greu de lecuit,
Cînd vechii prieteni se ciocnesc necruțători!

IASON

Cum văd, se cade să vorbesc cu meșteșug.
Asemenea cîrmaciului, pe navă treaz,
Îmi strîng, femeie, pînzele ca să mă scap
De șfichiul limbii tale, rău și guraliv.
Te sumețești mereu cu ajutorul dat.
Să știi: cu țin că numai Kypris [1] m-a vegheat
În drumul peste mări, ca singură din zei
Și dintre muritori. Subțire-i mintea ta,
Dar nu iubește-un fapt: că Eros te-a silit
Cu strașnice săgeți să-mi scapi ființa mea.
Nu vreau să mai grăim de-acestea-n amănunt.
Oricum m-ai fi slujit, nu vin ca să mă plîng.
În schimbul mîntuirii mele-ai căpătat
Mai mult decît ai dăruit. Să-ți lămuresc:
Întîi că locuiești într-un pămînt hellen
Și nu barbar. Ai cunoscut dreptate, legi [2],
Le-ai folosit, n-ai mai trăit de capul tău.
Hellenii toți ca pe o-nțeleaptă te-au cinstit,
Ai dobîndit renume. De-ai fi locuit
În fundul lumii, nime nu te-ar fi știut.
Eu, vezi, nu mi-aș dori nici aur scump în lăzi
Nici glas mai bun decît Orfeu, de nu mi-ar fi
Renumele măreț și preacinstit de toți.
De muncile de-atunci atît avui să-ți spun!
Acest război de vorbe tu l-ai ațițat,
Iar nunta mea regală, care-o ponegrești,
Cu minte, cu virtute o făcui ș-apoi

[1] Afrodita, adorată cu precădere în Cypru.
[2] Argumentul sună puțin convingător în gura soțului necredincios ca și cele ce urmează de altminteri. Pentru Grecia, loc de elecțiune al dreptății și legalității, vezi mai sus p. 465, n. 1.

Din prietenie pentru tine și copii.
Dar pace! Cînd venind din Iolcos, țara mea,
Trăgeam aici noian de rele, încîlcit,
O dezlegare mai frumoasă-aș fi găsit
Decît, fugar, s-o iau pe fata unor regi?
Nu cum te plîngi, că patul tău l-aș fi urît,
Nici dup-o altă soață c-aș fi jinduit,
Ori c-am rîvnit, zelos, să zămislesc din nou.
Născuții-mi sînt destui și nu vreau să cîrtesc!
Doream — și-i lucrul cel mai scump — să propășesc,
Adăpostit de griji; cunoaștem lămurit
Că prietenii pe cel sărac îl ocolesc.
Voiam să-mi cresc feciorii—fala casei—demni
Și dîndu-le născuților de tine, frați
De-o seamă-n drepturi în același neam uniți
Să-i fericesc. Dar tu, de ce mai vrei copii?
Eu cată să-i ajut pe fiii mei de-acum
Prin cei ce vor veni! E șubred gîndul meu?
Ai zice nu, dar te stîrnește patul gol.
Nespus de fericite vă simțiți, femei,
Cînd dragostea, căminul vostru-i neclintit.
Vă cade peste patul nunții vreun necaz?
Prilejul cel mai bun și cel mai minunat
Îl dușmăniți cumplit! Mai bine-am dobîndi
Copii prin altfel de mijloc, făr'de femei;
Și oamenii n-ar mai cunoaște nici un rău.

CORIFEA

Frumos împodobit-ai, Iason, spusa ta;
Da-mi pari — deși cuvîntul meu te-ar ului —
Că n-ai fost drept cînd pe nevastă ți-o vînduși.

MEDEIA

Cu mulți, în multe lucruri, nu mă-mpac de fel.
Eu fără de cruțare, greu îl osîndesc
Pe cel nedrept care vorbește răsucit.
Înfășurînd cu meșteșug, pre limba lui,

Păcatu-n blînd veşmînt, cutează orice rău.
Dar nu-i destul de priceput. Să nu-mi vii tu
Curat la chip să mi te grozăveşti grăind!
C-o vorbă te dărîm. De n-ai fi fost mişel,
Mi-ai fi cerut şi sfatul meu ca să te-nsori
Şi nunta n-ai fi tăinuit-o celor dragi.

IASON

Ce bine-ai fi primit cuvîntul privitor
La-nsurătoarea mea, cînd nici acum nu vrei
S-alini mînia cruntă-a sufletului tău.

MEDEIA

Nu asta te-a oprit. Barbară, soaţa ta
Spre-o neslăvită bătrîneţe te ducea.

IASON

Dar află-anume, nu pentru o femeie-am vrut
S-ajung stăpîn acum într-un culcuş domnesc!
Ţi-am spus odată: năzuiam să te salvez
Şi dînd născuţilor din tine fraţi regali
Voiam să-mi întăresc familia mai mult.

MEDEIA

Nu-mi trebuie noroc să-mi facă traiul trist,
Nici bogăţii să-mi sfîrtec inima de tot.

IASON

Alungă păsul tău; cuminte vei părea.
Nicicînd să nu socoţi norocul mohorît.
Să nu te crezi năpăstuită-n ceasul bun.

MEDEIA

Huleşte-mă! Tu ai de-acum un adăpost,
Pe cînd, uitată, eu pleca-voi în surghiun.

IASON

Ce-ai vrut ai dobîndit. E numai vina ta!

MEDEIA

Cum, cu mn-am însurat și eu te-am înșelat?

IASON

Pe regi i-ai blestemat în chip nelegiuit.

MEDEIA

Voi revărsa blestem și peste casa ta!

IASON

Să știi: n-am să mă cert cu tine-așa mereu.
De vrei pentru copii, pentru surghiunul tău,
Vreun dram de sprijin din averea mea, să-mi spui
Sînt gata bucuros să-ți dau și să trimit
Chiar semne gazdelor ce vă vor ocroti.
Femeie, oare te-ai smintit să nu primești?
Astîmpără-ți mînia c-o să fii-n cîștig.

MEDEIA

La cunoscuții tăi eu n-am să cer sălaș.
Nu iau pomana ta. Nimic nu-mi dărui,
Că nu e spornic darul celui păcătos.

IASON

Să-mi fie zeii martori cît doresc de mult
Oricum să te ajut pe tine, pe copii.
Dar binefacerile nu-s pe placul tău.
Ne-ndupleeată, tu pe prieteni îi respingi.
De-aceea chinul tău va fi și mai amar.

(Se pregătește să plece.)

(alungîndu-l)

Te du! De noua soață iată-te-nsetat!
Ai zăbovit prea mult. Palatul i-ai uitat.
Fii mire. Poate — zeii mă vor auzi! —
Te vei căi văzînd ce nuntă ai nuntit.

(Iason pleacă.)

CORUL

Strofa 1

Dragostea prea furtunoasă
Cînd îi cuprinde pe oameni,
Faimă curată și nice virtuți nu le-aduce;
Dar în schimb cu măsură Kypris de-i umple,
Farmecul său minunat nu-l întrece
Nici o zeiță.
Nu năpusti niciodată spre mine stăpîno,
Din arcul de aur al tău
Săgețile ne-nlăturate,
Muiate-n licoarea dorinței!

Antistrofa 1

Veșnic să fiu cumpătată
— Cea mai frumoasă podoabă
Dată de zei! Cumplita de Kypris nu-mi toarne
Dor în suflet niciciînd de paturi străine.
Ierte-mă și de gîlcevi nesătule,
De certuri stîrnite.
Pacea căminelor noastre mereu s-o cinstească
Și traiul femeilor să-l
Orînduiască prin lege,
Cu mintea-i atotștiutoare!

Strofa 2

O, patrie, casă, de nu mi-ar fi dat să cunosc,
Lipsită de țară, prilejuri mîhnite
Și griji dureroase!
Moartea sosească, moartea
Degrab'să m-aline.
Zilelor pună-mi un capăt. Nici o durere
Nu-i, dintre toate, mai mare ca lipsa
Pămîntului țării.

Antistrofa 2

Cu ochii văzut-am — și nu mi s-a spus de străini —
Ești făr'de cetate și fără de prieteni
Milosi pentru tine-n
Cea mai cumplită-ncercare.
Să piară mîrșavul,
Necinstitorul de prieteni, cel ce le-nchide
Poarta spre-o inimă dreaptă! El prietenia-mi
În veci n-o s-o aibă!

(Prin stînga scenei, intră Aigeus, regele Atenei.)

AIGEUS

Medeia, bun găsit! Nu știu întîmpinări
Să-i agrăiască mai frumos pe cei iubiți.

MEDEIA

Salut, feciorul lui Pandion cel isteț,
Aigeu; de unde-ai poposit pe-acest pămînt?

AIGEUS

Din Delfi, unde-Apollo are-altarul vechi [1]

MEDEIA

La mijlocul cel sfînt al lumii [2] ce-ai căutat?

[1] Sanctuarul oracular de la Delfi.
[2] Cf. mai sus pp. 158, n. 1 și 167, n. 1.

AIGEUS

Am tot căutat un leac să zămislesc copii.

MEDEIA

O, zei! Trăit-ai pînă azi, fără copii?

AIGEUS

Fără copii. Vreun zeu a hotărît așa!

MEDEIA

Te-ai însurat, ori căsnicia n-o cunoști?

AIGEUS

Orînduirii căsniciei m-am supus.

MEDEIA

Dar Phoibos ce-ți vesti despre moștenitori?

AIGEUS

Cuvinte prea-nțelepte pentru mintea mea.

MEDEIA

E-ngăduit să știu oracolul divin?

AIGEUS

O, da! Se cere-un duh isteț ca să-l pricepi.

MEDEIA

Ce-a prorocit? Vorbește dacă pot s-ascult.

AIGEUS

Să nu dezleg piciorul încă din burduf!

MEDEIA

Dar pînă cînd? Şi unde să ajungi întîi?

AIGEUS

Pîn'nu voi reveni la focul părintesc.

MEDEIA

Ce grijă îţi aduse barca la Corint?

AIGEUS

Mă duc la regele Troizeniei, Pitheu.

MEDEIA

Fecior lui Pelops, zice-se, prea cuvios.

AIGEUS

Chiar lui vreau să-i vestesc oracolul divin!

MEDEIA

Bărbatul e-nţelept şi-n astea priceput!

AIGEUS

Iar mie-mi este cel mai scump din aliaţi.

MEDEIA

Drum bun! Cîştigă totul după voia ta.

(Aigeus se pregăteşte să plece. Medeia cade pe gînduri întristată şi Aigeus, observînd-o, se opreşte.)

AIGEUS

De ce ți-e ochiul trist și chipul răvășit?

MEDEIA

Aigeu, bărbatul meu e cel mai rău din toți.

AIGEUS

Ce spui? Să-mi povestești necazu-n amănunt.

MEDEIA

C-un fir nu l-am atins, dar Iason m-a jignit.

AIGEUS

Ce fel a făptuit? Vorbește-mi pe-nțeles!

MEDEIA

Nu eu ci alta-i doamnă peste casa lui.

AIGEUS

A cutezat un fapt așa nelegiuit?

MEDEIA

Să știi că mă urăște cel ce mă iubea.

AIGEUS

E-ndrăgostit, ori s-a-nvrăjbit cu patul tău?

MEDEIA

Nespus de-ndrăgostit! Necredincios cu-ai săi!

AIGEUS

Ci ducă-se de e mișel precum o spui!

MEDEIA

S-a vrut căsătorit cu fata unor regi.

AIGEUS

Şi cine i-o dădu? Încheie spusa ta!

MEDEIA

I-a dăruit-o Creon, domnul din Corint.

AIGEUS

Mîhnirea ta, femeie, nu-i de ne-nţeles.

MEDEIA

Scăpare n-am! Mai mult, m-alungă şi de-aici.

AIGEUS

Dar cine? Tu-mi împărtăşeşti un nou necaz.

MEDEIA

Din ţară mă goneşte Creon, din Corint.

AIGEUS

Îngăduieşte Iason? Nu-l încuviinţez!

MEDEIA

Se face că n-ar vrea. Da-n suflet ar dori!

(Medeia se aruncă la picioarele lui Aigeus, cuprinzîndu-i genunchii.)

O, pe bărbia, pe genunchii tăi, te rog,
Priveşte cum cerşesc, fii rogu-te milos,
Ai milă de durerea mea! Nu mă lăsa

Gonită la-ntîmplare! Ia-mă-n țara ta,
Primește-mă-n locașul tău, pe lîngă foc.
Așa ți-ar da și zeii pruncii mult doriți
Și-ai răposa-mpăcat. Tu nici nu bănuiești
Cu ce noroc te-ai întîlnit venind aci.
Voi pune capăt lipsei tale de copii,
Am să te fac să zămislești moștenitori:
Atît de strașnice licori ți-oi pregăti.

AIGEUS

(ridicînd-o)

Temeiuri am mai multe să te-ajutorez,
Femeie. Mai dintîi credința-n Cei de sus,
Pe urmă-i prorocirea nașterii de prunci.
Spre-aceasta năzuiesc din toată ființa mea.
Orînduiesc: de vei veni-n pămîntul meu,
Mă voi sili — ca om cinstit — să-ți dau sălaș.
Dar stai, femeie, să ne lămurim deplin!
Eu nu mă-mpac din astă glie să te smulg.
De vei veni de bunăvoie-n pragul meu,
Vei fi păzită! Nimănui nu te vom da.
Strămută-ți pașii dincolo de-acest hotar;
Cu gazdele vreau să mă port făr'de cusur.

MEDEIA

Așa va fi! La spusa ta de-aș mai primi
Vreo chezășie, m-aș mîndri că te cunosc.

AIGEUS

Tu nu te-ncrezi, ori te-a neliniștit ceva?

MEDEIA

Mă-ncred! Ci vezi, cu atîtea case m-am sfădit,
Cu Creon, cu Pelias. Dacă te-ai lega
Prin jurămînt, nu mă vei da pe mîna lor,

Cînd vor veni să mă răpească de la voi.
Ţinut de vorbe doar şi nejurînd pe zei,
Făcîndu-li-te prieten poate că m-ai da
Cînd mă va cere solul. Eu putere n-am,
Pe cînd ei au belşug în casele regeşti.

AIGEUS

Femeie, gîndul tău a fost prevăzător.
De crezi că-i bine-aşa, eu am să-ţi fac pe plac.
Purtarea cea mai sigură-i să am temei
Faţă de-ai tăi duşmani că te primesc; aşa
Mai strașnic te-ntăreşti. Pe care zei să jur?

MEDEIA

Pe Gaia şi pe Helios, străbunul meu,
Să juri... şi pe soborul zeilor întreg!

AIGEUS

Ce trebuie să fac şi ce să nu? Să-mi spui!

MEDEIA

Nicicînd să nu m-alungi chiar tu din glia ta.
Duşmanii de-ar căta cu sila să mă ia,
Să nu mă laşi, de bunăvoie, pîn'eşti viu.

AIGEUS

Pe Gaia jur, pe Helios cel strălucind
De foc, pe zeii toţi, s-ascult cerinţa ta.

MEDEIA

Destul! Dar ce să-nduri de calci ăst jurămînt?

AIGEUS

Pedeapsa dată marilor necredincioşi!

MEDEIA

Te du preabucuros! E totul rînduit.
Veni-voi în cetate-ţi, dar întîi să-nchei
Ce am de-nfăptuit, primind ce năzuiesc.

CORIFEA

(în timp ce Aigeus se îndepărtează)

Feciorul lui Maia, divin călăuz,
Acasă te poarte! Să-ţi fie-mplinit
Şi dorul acela ce te-a stăpînit,
Că-mi pari un bărbat
De suflet, Aigeus.

MEDEIA

O Zeus, şi Dikè, o Helios lucind!
Acuma, dragi femei, am să-mi înving frumos
Vrăjmaşii mei. De-acuma sînt pe drumul bun
Şi trag nădejde pe duşmani să-i pedepsesc.
Acest bărbat s-a nimerit în calea mea
Cînd barca mi se clătina mai furtunos,
Precum un port, să leg odgoanele de el,
Mergînd spre-Athena-n cetăţuie şi-n oraş.
Am să-ţi împărtăşesc tot ce-am închipuit.
Ascultă-l, nu-i spre bucurii cuvîntul meu!
La Iason voi trimite unul dintre sclavi
Cu rugămintea să-l poftească-n faţa mea.
Sosind, am să-i rostesc un grai molcomitor:
Că sînt cu el de-un gînd, prea bine c-a luat
Nevastă pe domniţa şi că m-a-nşelat,
Că faptul său e fericit şi de folos.
Dar am să-l rog să nu mai plece fiii mei;
Nu ca să-i părăsesc într-un tărîm duşman
— Să-şi bată joc vrăjmaşii de copiii mei —
Ci fata regelui s-o nimicesc prin ei.
Am să-i trimit apoi cu daruri scumpe-n mîini
— Subţire văl, coroană de-aur cizelat —

Să-i mîntuiască soața nouă de surghiun.
Iar de le va-mbrăca și se va-mpodobi,
Ea va muri cumplit ș-oricine s-ar lipi
De trupu-i tînăr, într-atît le-am otrăvit
Podoabele de greu. Și-acuma vorba-mi schimb
Și plîng de ce mi-e dat să-ndeplinesc apoi!
Pe fiii mei am să-i ucid și nime nu-i
Puternic să mi-i smulgă. Voi pleca-n surghiun
Zdrobindu-i mai întîi lui Iason neamu-ntreg.
Omorul scumpilor copii mă va goni,
C-am îndrăznit cel mai nelegiuit păcat.
S-ajung de rîsul dușmanilor, dragi femei?
Nu, n-am să-i las! Urmeze dar! Și ce folos
Din traiul lor? Că țară n-am și nici locaș,
De rele să m-ascund. Păcătuit-am greu
Cînd mi-am lăsat părinții mei și casa lor,
Smintită de-un hellen, care mi-o va plăti,
Prin grija vreunui zeu! Copiii plămădiți
De mine n-o să-i mai privească vii, niciodată!
Și n-o să-i nască tînăra-i soție fii,
Căci rea fiind, ea va pieri de moarte rea
Cu-otrăvurile mele. Nu mă mai numiți
Firavă, șovăindă sau domoală, nu,
Că-i alta firea mea: grozavă-ntre dușmani,
Și blîndă cu cei dragi. Un falnic trai slăvit
Acelor ce-s ca mine li s-a hărăzit.

CORIFEA

Cum gîndul tău acum ni l-ai împărtășit,
Eu vreau să te slujesc, iar legile-omenești
Să le-ntărcesc: ferește-te să-l împlinești!

MEDEIA

Nu, altfel nu e chip! Îți iert cuvîntul tău,
Că n-ai avut să-nduri ca mine-atîta chin.

CORIFEA

Femeie, rodul tău cutezi a-l omorî?

MEDEIA

Nimic nu l-ar mușca mai crunt pe soțul meu.

CORIFEA

...Și nu te-ar cufunda mai mult în nenoroc!

MEDEIA

La muncă dar! Sporovăiala-i de prisos!

(Doicii.)

Hai du-te și pe Iason adă-mi-l, că tu
La toate trebile de taină mă slujești.
Din ce-am gătit nu răzleți nimic, de ești
Femeie, și dac-o iubești pe doamna ta.

(Doica pleacă.)

CORUL

Strofa 1

Din timpuri străvechi, Erechtizii mereu propășiră;
Fii de zei fericiți, stăpîni pe sfinte tărîmuri,
Necutropite de dușmani.
Hrăniți cu știința cea mai slăvită din toate
Pururi merg bucuros prin aerul strălucitor,
Colo, pe unde se zice, născu Harmonia bălaie,
Muzele nouă, numite și sfinte Pieride.

Antistrofa 1

Din undele mîndre, se zice, din Kefisos scoate
Kypris ușoarele bori cu dulce răsuflet,
Cari le resfiră prin țară.
Veșnic în plete purtînd trandafirii, cunună
Cu blîndă mireasmă, ea dă-nțelepciunii tovarăși

Dragostea, Eroșii cei osîrdind împreună
La orice virtute [1].

Strofa 2

Cetatea cu sfintele rîuri [2],
Țara la oaspeți deschisă,
Te va primi printre ceilalți
Pe tine cea pruncucigașă,
Pe tine cea fără de lege?
Moartea copiilor tăi cîntărește-o,
Gîndește-te dar la cumplitul omor.
O, nu, pe genunchii-ți
Rugămu-te toate, din toată puterea,
Nu-ți mai ucide copiii!

Antistrofa 2

Afla-vei curajul în tine,
În mîinile tale, în suflet,
Să dai cu-ndrăzneață izbire
În pieptul odraslelor tale?
Cum ai putea, coborîndu-ți privirea pe prunci,
Nelăcrimînd s-ajungi ucigașă?
Nu vei răbda, văzînd cum te roagă
Copiii-n genunchi,
Mîinile să ți le scalzi în sîngele lor,
Cu inima ne-nduplecată.

(Vine Iason, urmat de Doică.)

IASON

Femeie, m-ai chemat. Deși mi-ai dovedit
Ce aprig mă urăști, urechea vreau să-mi plec.
Și ce socoți să mai primești din partea mea?

[1] În perioada clasică a culturii grecești, divinitățile dragostei — *Erotes* — erau socotite ca tot atîtea simboluri ale dorințelor de progres, luminare, de înțelepțire a sufletului. Astfel se explică apropierea lor de *Sophia*, (zeița înțelepciunii) împreună cu care guvernează virtuțile (n. tr.).

[2] Cefisul *(Kephisos)* și Ilissos.

Mă iartă Iason pentru graiul din trecut,
Iar cu mînia mea să fii-ngăduitor.
De-atîtea ori ne-am dovedit că ne iubim!
În mine-am chibzuit și m-am certat zicînd:
„Sărmano, pasămite c-ai înnebunit,
Să te-nvrăjbești cu hotărîri așa cuminți.
Tu cum de-i ții dușmani pe domnii-acestei glii
Sau pe bărbatul însurat, spre sporul tău,
Cu fata unor regi, să zămislească prunci
Frățini cu fiii tăi? De ce să nu-mi alin
Stîrnitul duh? De ce să-mi isc așa simțiri,
Cînd zeii-mi sînt prielnici? Oare n-am copii,
Ori uit că-s surghiunită făr' de prieteni dragi?"
Gîndind, m-am luminat, prea mult am cutezat
Iar inima-n deșert mi-am răzvrătit-o crunt!
Te proslăvesc de-acuma ca pe-un înțelept
Pentru-nrudirea nouă. Ce smintită-am fost!
S-ar fi căzut să ne-mbinăm în hotărîri,
S-ajut plinirea lor, iatacul să-ți gătesc,
Și s-o-ngrijesc de-a dragul, pe mireasa ta.
Dar sînt ceea ce sînt... n-aș vrea să mă defaim:
Femeie-s. La răutăți să nu ne potrivim!
De m-am purtat ca pruncii, nu fi prunc și tu!
Mă-nduplec. Da, mi-am fost ieșit din minți atunci,
Dar iată că mă-ntorc la vreri mai blînde-acum.

(Întorcîndu-se către casă.)

Copii, copii, veniți! Lăsați acest locaș!

(Apar copiii Medeii, conduși de pedagog.)

Ieșiți să-i dați binețe tatei, să-i grăiți
Cu mine deopotrivă; hai, și lepădați
La fel ca mama, dușmănirea celor dragi.
Acum să ne-mpăcăm. Mînia ne-a căzut.
Luați-i dreapta lui. *(Aparte, cu glas scăzut.)* Vai, cum
îmi crește-n gînd
Amarul tăinuitelor nenorociri!
Copiii mei, veți mai trăi cumva destul

Să-ntindeți scumpe mîini? Nefericită-s, vai,
De lacrimi năpădită, frica m-a cuprins,
Și-n timp ce sting cu tata ceartа din trecut,
Cu ochii podidiți, înduioșați, eu plîng!

(Izbucnește în plîns.)

CORIFEA

Țîșnit-au și din ochii-mi lacrimile-val!
Acest necaz de nu s-ar mai desfășura!

IASON

Ce-aud încuviințez. Femeie, nu mă plîng
Despre trecut. E-n firea voastră să-l urîți
Pe soțul care s-a căsătorit din nou.
Dar inima ți s-a întors spre gînd mai bun.
Ai înțeles — dup-un răstimp — cine te-a-nvins.
Femeie, pasul tău acesta-i înțelept.

(Către copii.)

Și tata nu s-a lepădat de voi, copii!
M-am străduit, cu zeii, să vă mîntuiesc.
Socot să deveniți, cu vremea, cei dintîi
Cu frații voștri-n acest pămînt corintian.
Să creșteți mari! De celelalte se-ngrijesc
Părintele și zeii binevoitori.
De v-aș vedea-nflorind feciori desăvîrșiți,
A-tot-biruitori peste dușmanii mei!

(Întorcîndu-se către Medeia care plînge.)

De ce-ți curg lacrimi val din ochii-mbrobonați?
De ce-ți feresti de mine dalbul tău obraz
Și nu primești senină cuvîntarea mea?

MEDEIA

Nimic! Eu zăboveam cu gîndul la copii.

IASON

Fii sigură. De-acuma-i am în grija mea!

MEDEIA

Am să te-ascult. Nu mă-ndoiesc de spusa ta.
Femeia-i însă moale, gata de suspin.

IASON

De ce să ți-i jelești atît pe pruncii tăi?

MEDEIA

Ei sînt născuții mei. Cînd le-ai menit trai lung,
M-am întrebat cu milă: se va-ndeplini?
Dar să ne-ntoarcem iar la cele ce vorbeam.
O parte s-a rostit — cealaltă-am să ți-o spun.
Tiranul hotărî plecarea mea de-aici.
Prea limpede-nțeleg — e drumul cel mai bun —
Să nu te-ncurc pe tine și pe domnitori,
De vreme ce mă cred dușmană casei lor!
Eu am să părăsesc fugind acest pămînt.
Pe Creon roagă-l să-i scutească de surghiun
Pe prunci. Să stea să-i crești, păziți de brațul tău.

IASON

Nu știu de-am să-l înduplec. Trebuie să-ncerc!

MEDEIA

Nevasta, cel puțin s-o rogi, pentru copii
Să-i ceară tată-său iertare de surghiun.

IASON

Desigur, mă mîndresc s-o pot înduplecа!

MEDEIA

Așa, de-i tot femeie-n suflet ca și noi.
La treaba ceasta-ți dau și eu un ajutor.
Îi voi trimite daruri ce-n frumsețe-ntrec
Orice-a văzut vreodată-un ochi de pămîntean:
Subțire văl, cunună de-aur cizelat.
Copiii le vor duce. Grabnic cineva
Din sclavi podoabele să ni le scoată-aici!
Va fi voioasă nu o dată ci-nmiit
Că te-a luat, soț falnic, în iatacul său,
Că stăpînește-un dar lăsat la strănepoți
De Helios, care-l născu pe tatăl meu.

(O sclavă aduce vălul și coroana. Medeia le înmînează copiilor.)

Luați odoarele de nuntă-n mîini, copii,
Le dăruiți miresei, doamnei cu noroc.
Le va primi, nu-i un prinos de lepădat.

IASON

De ce-ți golești, nesocotito, mîna ta?
Lipsește giulgiul, crezi, în casele regești
Sau crezi că-i lipsă de-aur? Ține-le! Nu-mi da!
Mai lesne voi răzbi decît orice comori,
De mă cinstește cît de cît, soția mea.

MEDEIA

Să nu-mi spui. Zeii chiar se-nduplecă la dar.
Pe om îl prinzi în aur, nu-n cuvinte mii.
Cu priitor destin, păzită de vreun zeu
Domnește-n floarea vîrstei! Ci ca să mi-i scap
De fugă pe copii, nu doar aurării,
Ci sufletul mi l-aș jertfi. Copii, zoriți,
Intrați în casa doldora de bogății.
Pe soața tatii nouă, pe stăpîna mea
Rugați-o, plîngeți-i să nu fiți surghiuniți,
Podoabele-nchinați-i. Doar în mîna sa

Vedeți, să le primească; faptul e de preț.
Plecați de sîrg. Aduceți mamei semnul drag
Și mult dorit, că totul s-a sfîrșit frumos.

(Copiii cu darurile în mîini pleacă însoțiți de Iason și de pedagog.)

CORUL

Strofa 1

Nu mai am de-acuma
Nici o nădejde.
Traiul pruncilor iată
Cum se sfîrșește.
Iată-i drumețind pe cărările morții.
Ea va primi sărmana, tînăra soață,
Ea va primi năprazna cununii de aur.
Chiar cu mîinile sale va pune
Podoaba lui Hades
Pe blondele-i plete.

Antistrofa 1

Farmecul, divina
Lor strălucire,
Vor momi-o să-mbrace văl
Și cunună de aur.
Ea se va-mpodobi printre morți
Cu straie de nuntă.
Iată capcana,
Moartea menită-n care-o să cadă.
N-are, sărmana, de la pierzare
Nici o scăpare.

Strofa 2

O, sărmane soț păcătos, încuscrit cu maimarii,
Făr' să știi pregătitu-le-ai pruncilor tăi
Sfîrșitul vieții.
Jalnică moarte i-ai dat și soției. Ce rătăcire
Soarta de ieri ți-a schimbat-o, nefericite!

Plîng de-asemeni, mamă-ncercată, durerile tale,
Tu ce vei junghia pe copii din pricina
Patului nunții
Cel părăsit de bărbatu-ți, mișelul,
Să viețuiască-n iatacul altei neveste.

(Pedagogul și copiii se întorc.)

PEDAGOGUL

Stăpînă, fiii tăi de fugă sînt iertați.
Domnița tînără ploconul l-a primit
Voioasă-n mîini. Copiii tăi sînt ocrotiți.
De ce te mai mîhnești? Norocul ți s-a-ntors.
De ce-ți ferești obrazul fără să primești
Zvîcnind de bucurie, glăsuirea mea?

MEDEIA

Vai, vai!

PEDAGOGUL

Tu nu te-mbini, se vede, cu solia mea.

MEDEIA

Vai, și mai rău!

PEDAGOGUL

Am crăinicit cumva necaz?
Crezut-am, din sminteală, vestea cu noroc?

MEDEIA

Vestiși ce trebuia! Deci n-am cum să te cert!

PEDAGOGUL

De ce ții ochii-n jos și lacrimile-ți curg?

MEDEIA

Atîtea mă silesc, bătrînc! Cei de sus
O vor și cu, stîrnită-n negre hotărîri.

PEDAGOGUL

Curaj! Te vor aduce fiii din surghiun.

MEDEIA

Voi surghiuni pe alții-n glie pînă-atunci.

PEDAGOGUL

Nu numai tu te-ai despărțit de prunci. Ușor
Îndură-ți soarta grea, ca orice muritor!

MEDEIA

Așa mă voi purta. Purcede-n casă tu,
Gătește cele zilnice pentru copii.

(Pedagogul pleacă.)

Copii, copiii mei, cetate-aveți de-acum
Și case-n care voi să locuiți pe veci,
Lipsiți de mama voastră, singură-n dureri.
Într-un ținut străin mă voi îndepărta,
Și făr' să vă cunosc, voioasă, fericiți,
Făr' să v-aleg mireasă, făr' să-mpodobesc
De nuntă patul vostru, facle le purtînd.
Năpăstuita, vai, ce mult m-am sumețit!
Zadarnic v-am crescut pe voi, copiii mei,
Zadarnic m-am trudit, rupîndu-mă-n dureri,
Cercată-n ceasul nașterii necruțător!
O spun, sărmana, vai, că-mi bizuiam mai ieri
Speranțe multe-n voi: să-mbătrînesc la voi;
Murind, să mă-nveliți cu mîna voastră, lin,
Destin rîvnit de muritori. S-a risipit
Prea dulcele meu gînd. Îmi va fi vai și-amar
Să viețuiesc însingurată, fără voi.
Cu ochii voștri scumpi n-oți mai vedea nicicînd

Pe mama; veți fi prinși în alte rînduieli.
Alei, din ochi, de ce mă cercetați, copii?
De ce mă-ntîmpinați cu ultimul surîs?
Femei, ce să mă fac? Mi-e sufletul buimac,
Văzînd lucirea limpede din ochii lor.
Nici n-aș putea. Fugiți voi, hotărîri dintîi!
Eu am să-i duc afar din țară pe copii.
La ce-i bun nenorocul să mi-l îndoiesc,
Cu soarta fiilor pe tată să-l căznesc?
Nu, nu voi făptui. Fugiți voi hotărîri!
Dar ce simțiri mă prind? Sau vreau s-ajung de rîs,
Lăsîndu-i pe dușmani să stea nepedepsiți?
Ba, trebuie să-ncerc. O cît de slabă sînt
Să port în inima-mi gîndiri ce molcomesc!
Intrați copii în case. Cei opriți de cer
Să stea de față lîngă jertfa ce-o-mplinesc,
Fercască-se! N-o să se-nmoaie mîna mea.

(Copiii intră în palat.)

O, nu, o, suflete, nu tu, nu săvîrși
Mișelnicul omor! Sărmane, nu-i lovi.
Tu cruță-i pe copii, că te vor bucura
Deși vor viețui departe, despărțiți.
Ba, duhuri, morți din Hades greu răzbunători,
Nu se va pomeni că eu mi-am părăsit
Copiii-ntre dușmani, să-și bată joc de ei.
Oricum tot vor muri; și dacă li s-a dat,
Chiar eu am să-i ucid, că cu mi i-am născut.
E totul rînduit. Nici cum nu vor scăpa!
Cu capu-ncoronat, cuprinsă-n văl, acum
Se stinge tînăra domniță, sigur știu!
Iar de-am purces pe drumul cel mai urgisit,
Și lor le-am hărăzit un altul, mai cumplit,
Vreau bun rămas să-mi iau de la copii. O, prunci,
Dați mamei mîna dreaptă, dați-o s-o sărut!

(Copiii vin din palat, alergînd. Medeia îmbrățișează și sărută pe copii.)

Iubite mîini și buze dragi, icoane voi
Cu nobil chip, fiți fericiți, copiii mei,

Dar dincol' amîndoi! Căci tatăl v-a răpit
Norocul de aici. O, dulci îmbrățișări,
Obraji plăpînzi, suflări suave de copii!
Plecați, plecați! Eu nu mai am curaj să-ntorc
Privirea către ei. Năprazna m-a zdrobit.
Presimt ce mîrșăvic-s gata să-mplinesc.
Mai dîrză-i patima decît e mintea mea,
Necazuri fără seamă-n lume prilejind!
(Copiii pleacă, înspăimîntați de jalea mamei lor.)

CORIFEA

Adesea făcutu-mi-am gînduri subțiri,
Căutînd să dezleg necunoașteri adînci,
Cum nu se cădea, femeie fiind.
O muză, pe noi femeile-n sfat
Ne cheamă, spunîndu-ne vorbe cuminți.
Ce-i drept nu pe toate, că rar întîlnești
Pătrunse de muză, femei [1],
— Doar una ici-colo-n mulțimi!
Dar zic: muritorii ce nu-s încercați
Cu nașteri de fii sînt mai plini de noroc
Mai mult decît ceia ce tot odrăslesc!
Lipsit de copii, tu n-ai cum să știi
De-aduc pentru om bucurii sau poveri;
Cînd n-ai, te scutești de multe dureri.
Dar cei care cresc pe la vetrele lor
O dulce-nflorire de prunci,
Tot timpu-i zăresc frămîntați de nevoi.
Doresc mai întîi să le dea-nvățături
Alese și-apoi să-i lasc-nzestrați.
Dar ei nu cunosc: trudesc pentru răi
Sau pentru ființe de soi?
Aceasta e greu de ghicit!
Acum voi rosti și ultimul chin,
Din toate mai crud pentru cei muritori.
Că iată: le-au strîns bogăție de-ajuns,

[1] Vezi mai sus p. 520, n. 2.

Copiii le sînt tinerei împliniți,
Cu suflet curat. Ci soarta de vrea,
În Hades îi duce Thanatos, cel
Ce trupuri culege din zbor.
Ce rost are omul — copii zămislind —
Să vadă, sărmanul, că zeii-l pălesc,
La cazncle lui adăugînd încă-un rău,
Mai crud decît tot ce-a-ndurat?

MEDEIA

(adresîndu-se corului)

O, prietene, de mult aștept acest soroc
Pîndind spre cele ce se vor petrece-acol'.
Dar văd o slugă de-a lui Iason alergînd.
E grea suflarea lui și-aceasta-i un temei
Că vine să vestească-un nenoroc ciudat.

(Un sclav intră alergînd.)

CRAINICUL

O, fugi, Medeia, fugi, cu barcă peste mări,
Cu car peste pămînt, tu care-ai săvîrșit,
Un fapt așa-nfricoșător, nelegiuit.

MEDEIA

Ce-ndeplinire mă silește să gonesc?

CRAINICUL

Domnița tînără pe loc a răposat
Și Creon taică-său, pătrunși de-otrava ta

MEDEIA

Ce minunate vorbe! Te voi socoti
De-acuma prieten drag și binefăcător

CRAINICUL

Ce zici? Ori minte n-ai! Femeie, te-ai smintit?
După ce-ai pustiit pe regi în vatra lor,
Nu tremuri, ci te bucuri de solirea mea?

MEDEIA

La-ntîmpinarea ta cu am răspuns bogat!
O scumpe, nu te răvăși! Cum au pierit?
Să-mi spui, că-mi va prii de două ori mai mult,
Dacă-au murit, în cazne crîncene, cumplit!

CRAINICUL

Cînd au ajuns acolo fiii tăi cei doi
Păşind în casa nunţii, duşi de tatăl lor,
Noi, şerbii, ce-am purtat şi noi ponosul tău,
Ne-am veselit. Pe la urechi ne-am şopotit
C-ai domolit cu soţul cearta din trecut!
Pe prunci i-am sărutat, pe mîini, pe capul blond,
Cu toţii. Chiar şi cu, nespus de bucuros,
Urmai copiii-n femeieştile-ncăperi.
Stăpîna, ce-o slăveam acum în locul tău,
Nainte de-a zări perechea de copii,
Îşi aţinea spre Iason ochi dogorîtori!
Apoi îşi adumbri cu mîna văzul său,
Întoarse parcă-n silă dalbul său obraz
Cînd au pătruns odraslele. Bărbatul tău,
Căznea să-i stingă ciuda, patima, zicînd
Nevesti-si: — „Te rog, fii blîndă cu cei dragi,
Opreşte zarva ta şi-ntoarce-ţi ochii tăi!
Iubiţii soţului şi tu să-i îndrăgeşti.
Primeşte-aceste daruri. Roagă-l, de ţi-s drag,
Pe tatăl tău să ierte pruncii de surghiun."
Zărind podoabele, ca nu s-a-mpotrivit
Ci-l ascultă pe soţ. Abia fură trecuţi
De prag, copiii tăi, purtaţi de tatăl lor,
Că şi porni să-şi potrivească vălul scump,
Punînd cununa de-aur pe bogatu-i păr,

Zulufii-şi dichisea-n oglinda de cleştar
Şi surîdea la chipul său ne-nsufleţit.
Sculîndu-se din tron se plimbă prin iatac
Şi-şi leagănă piciorul alb strălucitor,
Topită de plăceri pentru plocon. Ades,
Ades, pe vîrfuri stînd întoarce capul şi
Priveşte peste umeri la călcîi. Şi-atunci
Se iscă-nfăţişări spăimoase pentru văz:
Pălește, se-ncovoaie toată, dă-napoi,
Şi-i tremură picioare, mîini, abia găsind
Pe tron un sprijin să nu cadă la pămînt.
O roabă bănuind că s-au stîrnit în ea
Mîniile lui Pan [1] sau poate-a altui zeu
Se roagă hăulind. Ea vede izvorînd
Din gura sa o spumă albă. Ochii săi
În pleoape se rotesc şi-i fără sînge-n trup.
Iar după ţipătul de rugă vin la rînd
Uriaşe jeluiri. Aleargă cineva
Spre casa tatălui şi-un altul către soţ,
Vestindu-le năpasta tinerei femei.
Răsună-n tot palatul paşi învălmăşiţi.
După răstimp, cît fuge sprintenul atlet
Un drum de şase plethre [2] pînă la sfîrşit,
Sărmana prinde grai, căscînd închişii ochi,
C-un geamăt fioros îşi vine în simţiri.
Mai cruntă pacoste dă iureş peste ea!
Cununa de-aur de pe creştet azvîrlea
Un uimitor şuvoi de foc mistuitor,
Şi vălul cel uşor de-odrasle dăruit
Îi tot rodea sărmanei trupul său cel alb.
Din tron se scoală, fuge — foc îmbobotit!
Şi scuturâ din plete ici-colò, mereu,
Dorind să-şi lepede coroana. Dar în van,
Că aurul i se lipise, neclintit

[1] Despre Pan, zeu al naturii neumblate, se credea în antichitate că ar fi avut darul să stîrnească între vieţuitoare spaime nestăpînite şi crize de nebunie.

[2] Şase plethre echivalează cu 600 picioare, aproximativ 185 m.

Şi vîlvătaia de lumini parcă-ndoit
Cu cît îşi scutura cosiţele mai mult.
Ea cade la pămînt, învinsă de venin,
Abia s-o poată recunoaşte tatăl său.
Nimic nu deslușeam, nici ochii săi adînci,
Nici chipul său frumos; doar sîngele scîrbos
Din capul său, din creştet, îngălat cu foc.
Ca lacrima din pin, îi cade carnea sa
Din oase, sfîşiată-n dinţii nevăzuţi,
Otrăvitori. Prilej de groază! Toţi se tem
De leş: destinul său ne fusc-nvăţător.
Dar bietul taică-său, năprazna neştiind,
Dă buzna în iatac; pe leş se-aruncă jos,
Suspină din adînc, îl ţine-n braţe strîns
Şi zice, sărutîndu-l: „Vai, copil sărman,
Ce zeu ţi-a dat sfîrşitul ăsta blestemat?
Şi cine te-a răpit, lăsîndu-mă moşneag,
Aproape de mormînt! Vai mie, de-aş muri
Cu tine, fata mea!“ Cînd încetă din plîns
Şi din suspin, voi să-nalţe trupul său
Bătrîn — ci sta lipit de vălul uşurel,
Precum pe laur iedera se suie-n crengi.
Şi groaznică fu lupta: dacă se trudea
Să salte pe picioare, ea-l trăgea-napoi
Şi cînd se zvîrcolea să scape mai vîrtos,
I se rupea, bătrînă, carnea de pe os.
Apoi s-a domolit, sărmanul, neputînd
Să-nvingă nenorocul — şi s-a săvîrşit.
Zăccau şi fata şi moşncagu-i tată, morţi
Alături, năprazna vrednică de plîns!

(Medeii)

Cît despre soarta ta, nu vreau să mai vorbesc.
O să primeşti, din plin, răsplată după fapt.
E umbră viaţa omului, văzui ades;
Şi nu mă tem să spun, că inşii socotiţi
Mai luminaţi, mai din adîncuri gînditori,
Aceia sînt izbiţi cu pacoste mai grea.

Nu-i fericit nici unul dintre muritori.
Belșugul înmulțit, scornește ici-colò
Niscaiva mulțumiri, dar fericire, nu!

(Solul se retrage.)

CORIFEA

Un zeu se pare că l-a răsplătit amar
Pe Iason, astăzi, cu puzderii de dureri.
Nefericito, soarta ți-o jelim, vlăstar
Din Creon, tu ce-ai mers spre Hades, către porți,
Jertfită nunților lui Iason în zadar!

MEDEIA

O dragi femei, s-a hotărît! Cît mai de sîrg,
Copiii să-i ucid, din țară să gonesc.
Nu vreau, tot pregetînd, să piară fiii mei
Prin alte brațe, mai cumplite la măcel.
Oricum tot vor muri, și dacă li s-a dat
Chiar eu am să-i ucid că eu mi i-am născut.
Hai, te-narmează, inimă! Ce zăbovești
Să-ndeplinești păcatul greu trebuitor.
Hai, ține spada, ține-o, biată mîna mea.
Purcede către altă viață de dureri.
Nu te-nmuia! Nu-ți aminti că sînt ai tăi
Acești copii iubiți, pe care i-ai născut.
O clipă fiii să mi-i uit și-apoi să plîng,
Că eu, deși-i omor, din suflet i-am iubit,
Și-am să rămîn o mamă fără de noroc.

(Medeia intră în palat.)

CORUL

Strofa 1

Gaia, raze din Helios viu lucitoare,
Iată crunta femeie, priviți-o, priviți-o,
Gata să dea-n copii cu mîini ucigașe, pătate!

Pruncii sînt, Helios, ramuri de aur din tine[1],
Groaznică-i, vai, revărsarea divinului sînge
Stîrnită de oameni.
Pleacă tu, lucire născută din Zeus,
Oprește-o, silcște-o, goncște din casă
Crîncena și sîngeroasa Erinys, trimisă
De iazmele morții.

Antistrofa 1

Grele sarcini de mamă zadarnic purtat-ai,
Dragi vlăstare zadarnic adus-ai pe lume,
Tu, ce-ai trecut Symplegadele, vinete pietre,
Dușmană strîmtoare!
Ce-nverșunări de mînie ți-au prins, neccăjito,
Sufletul tău, răscolind porniri ucigașe!
Tristă-i cazna cînd muritorul deșartă
Sînge-nrudit, căci omorul de rude-i aduce
Drepte năprazne țîșnite de zei
Prin casele sale.

COPIII

(din casă)

Au! Au!

CORIFEA

Voi auziți cum strigă copiii, voi auziți?
Vai, sărmană femeie făr' de noroc!

PRIMUL COPIL

(dinăuntru)

Vai, ce să fac? Din mîna mamei cum să scap?

[1] Cum s-a mai arătat, Aietes, tatăl Medeii, trecea drept fiu al Soarelui.

AL DOILEA COPIL

(dinăuntru)

Eu nu știu dragă, dragă frate, noi pierim!

CORIFEA

Trebuie! Haidem în casă, copiii să-i smulgem
Din pacostea morții.

(Întreg corul se agită neputincios pe scările palatului.)

PRIMUL COPIL

(dinăuntru)

O, da, scăpați-ne, pe zei, cît mai e timp!

AL DOILEA COPIL

(dinăuntru)

Tăișul săbiei coboară peste noi!

CORIFEA

Nefericito, fost-ai tu de piatră sau de fier,
Pruncii să ți-i omori, născuții din tine,
Cu mîinile tale?
Una, doar o femeie-n trecut, ni se spune,
Dragii copii și-i ucise cu mîinile sale.

ÎNTÎIUL PARASTAT

Doar Ino [1], cea de zei înnebunită, cînd
O fugări din casă Hera, fără minți.

[1] Fiică a lui Cadmos și a Harmonici, soață a eroului Athamas, Ino își pierduse mințile în urma dușmăniei Herei. După prăvălirea-i în mare, amintită de cor, reînviase ca zînă a apelor cu numele de Leucothea.

CORIFEA

Biata, cînd se zvîrli-n amarele valuri,
Fiii săi și-i sili nevrednic să moară.

AL DOILEA PARASTAT

Trecînd de rîpa mării-naltă dintr-un salt
Pe amîndoi i-a tras să piară la un loc.

CORIFEA

Ce s-ar putea săvîrși mai groaznic de-acum?
Pat al nunții, prilej de osînde femeii,
Multe, rele necazuri aduci omenirii!

(Intră Iason, neliniștit.)

IASON

Femei ce stați în preajma acestui coperiș,
Medeia, făcătoarea crudului măcel,
E-n casă, ori fugind s-a dus în depărtări?
Ascundă-se-n pămînt, cu aripi zboare sus
În adîncimile văzduhului, de vrea
Să scape de pedeapsa caselor regești!
Socoate, după ce i-a stins pe-ai țării domni,
Să părăsească, neplătind, acest meleag?
Nu pentru ea mă tem, ci doar pentru copii.
Cei vătămați o vor lovi cu-același rău.
Venit-am să mi-i ocrotesc pe prunci. Mă tem
Familia să nu-mi zdrobească neamu-ntreg,
Pentru omorul necurat al mamei lor.

CORIFEA

Sărmane Iason, nu știi cît te-ai cufundat
În nenoroc, altminteri n-ai vorbi așa!

IASON

Dar ce-i? Poate că pregătește moartea mea?

CORIFEA

Copiii ți-au murit prin mîna mamei lor!

IASON

Vai mie! Ce grăiești? Femeie, m-ai ucis!

CORIFEA

Să știi că nu-ți mai sînt o grijă fiii tăi!

IASON

Dar unde-i omorî? Afar' sau în palat?

CORIFEA

Deschide porțile, să-i vezi înjunghiați.

IASON

Zăvoarele desfaceți grabnic, slujitori,
Desferecați, să-mi văd întregul nenoroc:
Ei morți și ea pe care vreau s-o pedepsesc.

(Medeia apare pe acoperișul palatului într-un car tras de doi șerpi înaripați, tîrînd leșurile copiilor.)

MEDEIA

De ce să zgudui porțile și să le sfarmi?
Vrei leșurile lor, îl cauți pe făptaș?
Nu te trudi-n zadar! De ții să-mi spui ceva,
Poți să mă-ntrebi, că-n veci n-o să-ți mai cad în mîini,
Că-mi dete tatăl tatii, Helios, un car
De preț — zăgaz în fața brațului dușman.

IASON

O, iazmă! Zeii, neamul omenesc și eu,
Dintre femei, pe tine te urîm mai mult!
Ai îndrăznit să-mpungi cu spada pruncii tăi,
Născuții tăi? Fără copii și eu sînt mort.
Cutezi cu-așa păcat să mai privești pămînt
Și soare, după faptul strigător la cer?
Să piei! Acuma știu! Atunci eram nebun
Cînd te-am adus din casă, din tărîm barbar
Într-un sălaș hellen, urgie de temut,
Ce ți-ai trădat părintele și glia ta!
Tu, duh răzbunător, întărîtat de zei
Spre mine, ți-ai ucis un frate lîngă-altar,
Cînd te-ai suit pe Argo, vasul cel semeț.
Tu astfel ai pornit. Apoi te-ai măritat
Cu mine ce-ți vorbesc, ai zămislit copii
Și i-ai jertfit, geloasă, pentru patul tău!
Nici una din hellene n-ar fi cutezat
Așa păcat — și dintre ele n-am luat
Nevastă, ci m-am însurat, ca să mă pierd,
C-o dușmană, leoaică, nefemeie, tu
Mai aprigă ca Skylla [1] din thyrsenic val.
Atîta-i de nerușinată firea ta,
Că nici nu te-ar mișca o mie de jigniri.
Te du, pruncucigașă, slută, suflet greu!
Iar eu pot să-mi jelesc nenorocirea mea.
Nu mă voi bucura că mă-nsurai din nou.
Copiii mei ce i-am născut și i-am crescut
Nu vor fi vii să le vorbesc. Mi s-au pierdut!

MEDEIA

Ți-aș da răspuns bogat acestor cuvîntări
De n-ar ști Zeus, tatăl, cum te-am ajutat,
Și ce răsplată-am dobîndit din partea ta!
După ce patul nunții mi l-ai prihănit,

[1] Vezi mai sus p. 141, n. 2.

Nu s-ar fi cuvenit să duci un trai senin,
Rîzînd de mine, nici domnița. Iar acel
Care-ți dădu nevasta, Creon, cum era
Să mă gonească din Corint, nepedepsit?
Să-mi spui cum vrei: leoaică, Skylla locuind
În apele thyrseniene! Ți-am făcut
În inimă, pe drept, tot răni și răni adînci!

IASON

Și tu te chinuiești că-mparți ponosul meu!

MEDEIA

Așa-i. Dar chinu-mi folosește cînd ești trist!

IASON

Nevrednică fu mama voastră, fiii mei!

MEDEIA

Copii, doar nebunia tatălui v-a stins.

IASON

Nu, nu e brațul meu nimicitorul lor.

MEDEIA

Ba nunta ta cea nouă și necinstea ta.

IASON

Crezuși că-i bine pentru patul tău să-i pierzi?

MEDEIA

Tu crezi acest necaz ușor pentru femei?

IASON

De sînt curate, da! Ci tu ești doar păcat!

MEDEIA

(arătîndu-i cadavrele copiilor)

Ei nu trăiesc. Aceasta va fi cazna ta!

IASON

Ei vor trăi, cumpliți strigoi, pe capul tău[1]!

MEDEIA

Cel ce-a stîrnit urgia-i cunoscut de zei.

IASON

Deci inima nelegiuită ți-o cunosc.

MEDEIA

Să taci! Prea mult urăsc amarul tău cuvînt!

IASON

Și cu vorbirea ta. Nu-i greu să contenim.

MEDEIA

Dar cum? Ce să mai fac? E tot ce vreau mai mult!

IASON

Tu lasă morții să-i îngrop și să-i jelesc.

[1] În înțelesul că sîngele cere ispășire și că duhurile răzbunării nu se vor domoli înainte de pedepsirea vinovatei.

MEDEIA

O nu, cu mîna mea, tot eu am să-i îngrop,
În crîngul Herei sfînt, zeița din muncel [1],
Ca nu cumva să-i prihănească cineva,
Scurmîndu-le mormîntul! Voi întemeia
Serbări și sfinte jertfe-n țara lui Sisyf,
Să spele-n viitor omorul necurat.
Eu merg spre țara celora din Erechteu
Să stau cu fiul lui Pandion, cu Aigeu.
Tu vei muri, cum ți se cade-n ceasul rău,
O bîrnă-ți va pica din Argo peste cap [2],
Amar sfîrșit la nouă căsnicie-a ta!

IASON

Te piardă Erinys a pruncilor tăi
Și platnica fărădelegii, Dikè.

MEDEIA

Ce zeu, care duh să-l asculte pe cel
Ce jură-n deșert, ospeția trădînd?

IASON

Netrebnico, vai, zdrobitoare de prunci!

MEDEIA

Pornește-n palat, pe nevastă s-o-ngropi!

IASON

Mă duc și-s lipsit de copiii cei doi.

[1] În greceşte: Hera *Akraia*, al cărei templu a existat în Corint.

[2] Autenticitatea versului e pusă la îndoială de unii editori. În legătură cu moartea lui Iason se povesteau de altminteri mituri variate.

MEDEIA

Ce te plîngi? O să vezi cînd vei fi mai bătrîn!

IASON

O dragi, dragi copii!

MEDEIA

Mamei lor, ție nu!

IASON

Și tu i-ai ucis...

MEDEIA

Să te-afund în necaz.

IASON

Alei, buze dragi ale fiilor mei,
Sărman, cît doresc un sărut să vă dau!...

MEDEIA

Acum le vorbești, îi săruți, dar atunci
De la tine-i goneai.

IASON

Pe zei! Să mă lași
S-ating trupul lor firav de copii!

MEDEIA

Ba nu! Vorba ta o spulberi în vînt!

(Medeia se înalță și dispare, purtată de carul înaripat.)

O, Zeus, auzi cum m-azvîrle-napoi,
Ce patimă-mi dă, păcătoasa de ea,
Leoaica și pruncucigașa!
Vai, tot ce-mi mai stă în putere de-acum
E fiii să-mi plîng și zeii să-i rog
Și martori să-i pun, că nu m-ai lăsat
Măcar să-i ating, după ce i-ai ucis,
Și nici să le-ngrop rămășițele lor!
O, bine-ar fi fost, să nu-i fi născut,
Să nu-i fi văzut chiar de tine zdrobiți.

(Iason iese abătut.)

CORIFEA

(în timp ce corul se îndepărtează și iese în ritm cadențat)

Stăpîn din Olymp e Zeus pe sorți.
Zadarnic sperăm. Cei din cer hotărăsc.
În van așteptăm, nimic nu sfîrșim,
Că zeul scornește ciudate-ntîmplări.
Așa s-a-ncheiat și aceasta!

TROIENELE

în romîneşte de
DAN BOTTA

Observator atent al societății în mijlocul căreia trăia, Euripide nu pare să fi suferit niciînd o mai directă înrîurire a evenimentelor contemporane decît în toamna anului 416 î.e.n., cînd pustiirea de către atenieni a insulei Melos, unul din episoadele cele mai crude ale războiului peloponesiac, venea să găsească un răsunet puternic în conștiința scriitorului. Împrejurările sînt cunoscute din Thucydide, care, la fel de impresionat de dramatica întîmplare, avea să consacre incidentului faimosul „dialog al atenienilor cu melienii", la capătul căruia cîteva rînduri de o voită sobrietate exprimă condamnarea unei politici sortită să se prăbușească sub povara multelor excese: „*De acum asediul se făcu mai cu străşnicie. Fură şi vînzări, aşa că melienii se predară la discreţia atenienilor. Aceştia trecură prin sabie pe bărbaţi, iar femeile şi copiii le robiră. Pămîntul l-au locuit ei, trimiţînd mai tîrziu cinci sute de coloni*".

În opinia publică atenianã impresia trebuie să fi fost profundă, în ciuda beției de putere care cuprinsese pe cei mai mulți și care — cîteva luni mai tîrziu — avea să-i împingă să voteze expediția împotriva Siciliei cu o ușurință pe care, în cuvinte ca întotdeauna reținute, istoricul nu uită s-o sublinieze. „*Cei mai mulţi nu cunoşteau mărimea nsulei şi mulţimea locuitorilor... Nici nu le dădea prin gînd că se apucă de un război aproape tot aşa de mare ca războiul*

Peloponesului". Urmarea avea să fie o catastrofă fără precedent, înfrîngerea din faţa Syracusei, şi puţinii supravie ţuitori ai mîndrei expediţii îşi vor fi amintit cu înfiorare versurile profetice ale *Troienelor*, reprezentate în primăvara anului 415, puţine zile înainte ca flota lui Alcibiade să-şi fi ridicat ancorele: „*Nebun e dintre muritori acela ce spulberă cetăţi, pîrăginind altare şi morminte... Pînă la urmă, acela e pierdut...*"

Alături de paginile amintite ale lui Thucydide (ultimele 26 capitole ale cărţii a V-a), *Troienele* se numără printre cele mai nobile condamnări ale războiului şi crimelor pe care le prilejuieşte.

P E R S O A N E L E

POSEIDON
TALTHYBIU
MENELAU
HECUBA
CASANDRA
ANDROMACA
HELENA
CORUL TROIENELOR

În faptul zilei sub pale de fum, Troia pustie. În fund, acoperit de temple, Pergamul — creştetul întărit al Troici. În primul plan, barăcile aheilor. La intrarea uneia din ele, nedesluşindu-se încă, o femeie în zdrenţe e întinsă la pământ.

POSEIDON[1]

Sînt Poseidon şi ca să vin aici
Am părăsit săratul fund al mării
Egee, peste care-şi poartă paşii
Cei mîndri Nereidele în chor.
De cînd în juru-ntinderii troiene
Phoibos şi eu am ridicat cu drepte
Măsuri un zid de piatră,[2] niciodată
Gîndul meu bun n-a părăsit cetatea
Iubiţilor mei phrygi. Ea fumegă
Acum şi pustiită a pierit
De lancea argoiană, căci Epéu

[1] Despre rolul prologului la Euripide, v. mai sus p. 503, n. 1.

[2] Goniţi din Olymp pentru nesupunere faţă de Zeus, Poseidon şi Apolon slujiseră un an lui Laomedon, tatăl lui Priam, înălţînd la porunca lui zidurile Troici (*Iliada*, VII 452—453 şi XXI 442 şi urm.).

Parnasianul[1] din Phocida cu
Al zînei Pallas meşteşug, făcu
Un cal umplut cu arme[2] şi-năuntrul
Cetăţii duse idolul fatal.
Deşarte-s luminişurile sfinte
Şi templele sînt înecate-n sînge.
Pe treptele altarului lui Zeus
Ocrotitorul, Priam căzu mort.
Mult aur, multe spolii phrygiene
La năvile acheilor sînt duse.
Aşteaptă un vînt bun în pînze, doar
De zece ani sînt ahtiaţi să-şi vază
Copiii şi nevestele hellenii
Ce-au asaltat cetatea. Pe cînd eu —
Căci sînt învins de Hera, argeiana
Zeiţă şi de-Athena cu-mpreună
Legatu-s-au să piarză pe troieni[3] —
Las gloriosul Ilion cu toate
Lăcaşurile mele. Cînd pustiul
Cuprinde o cetate suferă
Şi zeii ce rămîn fără prinos.
De vaietul femeilor menite
Prin sorţi unui stăpîn, prelung răsună
Scamandrul. Le-au luat arcadienii
Pe unele, pe altele thessalii,
Sau Teseizii[4] cei ce luptă-n fruntea
Feciorilor Athenei. Celelalte
Ce nu-s supuse sorţilor, menite
Ca roabe căpitanilor oştirii,
Sînt sub aceste corturi. Printre ele
E şi Helena din Laconia, odrasla

[1] Originar din preajma Parnasului, munte în Focida.

[2] Vicleşugul cu ajutorul căruia aheii puseseră stăpînire pe oraşul atîta vreme asediat e amintit în treacăt în *Odiseea* (IV 272; VIII 492) şi amănunţit povestit în cîntul al II-lea al *Eneidei* lui Vergiliu.

[3] Duşmănia celor două zeiţe pentru cetatea lui Priam şi uneltirile puse la cale pentru a o distruge formează o bună parte din acţiunea *Iliadei*.

[4] Feciorii lui Teseu, Acamas şi Demofon.

Lui Tyndar, socotită printre roabe
După dreptate. Dacă cineva
Ar vrea s-o vază pe nefericita
Hecuba, e culcată lîngă porți,
Și multe lacrimi varsă peste multe
Dureri.
Jertfită pe mormîntul lui Ahile
Amar pieri copila-i Polyxene,
Pierduți sînt Priam și ai săi; fecioara
Pe care-Apollon divul a lăsat-o
În prada inspirației, Casandra,
O ia, uitînd evlavia și ce
Se cade zeului, cu sila, ca soțic
De taină, Agamemnon.
O, tu, odinioară fericită
Cetate, cui te las? O, ziduri mîndre;
Să nu vă fi surpat Athena, fiica
Lui Zeus, erați și acuma în picioare![1]
Nebun e între muritori acela
Ce spulberă cetăți părăginind
Altare și morminte — adăpostul
Sfințit al celor morți. Pînă la urmă
Acela e pierdut[2].

(Iese. Hecuba înalță capul.)

HECUBA

Sus, urgisito, capul ți-l ridică
De la pămînt, și umerii. Nici Troia
Și nici regina Troici nu mai este.
Îndură cu tărie schimbătoarca
Ursită.

---

[1] Traducătorul a omis aci versurile 48—94, a căror autenticitate nu-i pusă la îndoială de nici un editor.

[2] În legătură cu ultimele versuri ale prologului, v. precizările de la p. 568.

Plutește[1] prin strîmtoare și plutește
Printre puteri cumplite. Nu opune
Prora vieții valului. Te lasă
În voia soartei.
Vai, vai!
Ce mi-a fost dat să plîng, nenorocita
De mine, piere patria, copiii
Și soțu-mi pier.
O, slavă din străbuni azi umilită,
Ah, ce nimic erai!
Ce să mai spun? Ce să nu spun? Și ce
Să plîng?
Mă copleșește greaua amorțire
A mădularelor așa cum zac
Cu spatele întins pe acest aspru
Culcuș,
Vai, capul meu, vai tîmplelor, și vai
Coastelor mele! Ah, ce dor mă prinde
Să-mi legăn și să-mi unduiez spinarea
De amîndouă laturile pentru
O ne-ntreruptă doină de durere
În lacrimi. Muza însăși răscolește
Un sunet în urgia care-i mută
De cîntece la cei bătuți de soartă.

(Se ridică și cîntă.)

Sprintene prore de năvi,
De vîsle purtate în sfîntul
Ilion, peste noianul
Împurpurat și prin ale
Helladei sigure porturi
În sunetul unui paian[2]
Blestemat de cavaluri și-n glasul
De naiuri sonore-ați legat

---

[1] Următoarele patru versuri (în original trei) sînt citate de Stobaios, care le atribuie corului. Majoritatea editorilor le restituie însă Hecubei, făcînd să intervină corul abia după tirada reginei.

[2] Cînt coral în cinstea lui Apolon; prin extensiune, orice cînt de luptă și de biruință.

Împletitele funii — învățul
Egiptului[1] vai, vai, în ale
Troii limanuri, umblînd
După nesuferita soție
A lui Menelau, rușinea
Lui Castor[2], a Eurotului
Faimă nebună, cea care
E ucigașa lui Priam,
Plugar a cincizeci[3] de copii.
Şi care pe mine, Hecuba,
Nefericită m-aduse
La țărmul acestei urgii.
Vai mie, vai, unde șed,
Lîngă-ale lui Agamemnon
Corturi; ca roabă mă duc
Din casă, bătrînă cernită,
Mi-e capul a moarte pustiu.
Dar, o de troieni purtători
De lance sărmane soții,
Şi voi, nenuntite fecioare,
Troia e-n flăcări, să plîngem!
Cum pasărea strigă duios
Spre pui cînd aceștia-și iau zborul,
Așa voi începe și eu
Un cîntec, dar nu chiar acela
Pe care alt' dată, aproape
De sceptrul lui Priam, purtîndu-mi
Pașii în horă, în bine
Bătute măsuri phrygiene-l
Rosteam către zei.

(Intîia jumătate a corului iese din corturi.)

[1] Grecii atribuiau egiptenilor născocirea pînzelor și a funiilor de corăbii împletite din papyrus. Amănunte în această privință se pot citi în Herodot, II 96.

[2] Castor e unul din frații Elenei (numele celuilalt e Pollux sau Polydeukes). În *Iliada*, soața necredincioasă a lui Menelau își exprimă teama că amîndoi vor fi auzit despre dînsa „multe ocări și ponoase" (III 242).

[3] Numărul acestora ar fi fost chiar mai mare, după *Iliada*, VI 242 și urm.

PRIMUL HEMI-CIHOR

Strofa 1

Hecuba, ce tot strigi? Şi ce tot spumegi?
Ce vrei să spui? Printre pereţii casei
Am auzit durerile ce plîngi,
Şi spaima se aruncă-n inima
Troienelor cari-n aceste case
Îşi plîng robia.

HECUBA

Pe năvile ahcilor, copilă,
Se mişcă mîna care lopătează.

PRIMUL HEMI-CHOR

Vai mie, ce vor ei? Vor să mă ducă
Acum pe mări, departe de pămîntul
Cetăţii mele?

HECUBA

Nu ştiu nimica. Dar prevăd urgie.

PRIMUL HEMI-CIHOR

Vai, vai!
Acum veţi şti, troienelor sărmane,
Durerea ce v-aşteaptă.
Ieşiţi afară din case. Argeii
Sînt gata de plecare.

HECUBA

Ei, ei!
Să nu lăsaţi afară
Pe cea înflăcărată de Bacchos, Casandra,
Ruşinea alor noştri înaintea

Argeilor, menada, o durere
Peste dureri.
O, Troia, Troia jalnică, tu pieri
Şi jalnici sîntem noi, care te pierdem,
Şi viii şi morţi...

(A doua jumătate a corului vine din corturi.)

AL DOILEA HEMI-CIIOR

Antistrofa 1

Vai mie, tremurînd lăsat-am
Ale lui Agamemnon corturi,
Ca să te-aud, regină. Oare
Argeii nu sînt puşi să mă ucidă,
Pe mine ticăloasa? Şi pe năvi
Năicrii nu sînt gata să apuce lopeţile?

HECUBA

Copilul meu, cu sufletul cuprins
De-nfiorare, am venit aici
În faptul zilei.

AL DOILEA HEMI-CIIOR

Venit-a cineva, un crainic
De la danai? Cui sînt menită oare
Ca roabă, cu sărmana?

HECUBA

Acum se trag, pesemne sorţii tăi.

AL DOILEA HEMI-CIIOR

O, cine mă va duce
În Argos sau în Phthia, sau în ţara

Arhipelagului,[1] nemernica de mine,
Departe de Troia?

HECUBA

Vai, cui, nefericită, și-n ce țară,
Bătrînă voi robi[2], făptură tristă
De mort, icoană veștedă a morții.
De veghe-n fața porților va sta
Sau doică la copii va fi accea
Ce-avea în Troia cea mai mare slavă.

CORUL ÎNTREG[3]

Strofă

Vai, cu ce lacrimi îți bocești căderea.
Suveica cea ageră
Voi mai trece-o prin ițe la Troia,
Casa părinților mei
O văd pentru ultima dată.
M-așteaptă mai grele-ncercări,
Fie c-aș merge-n culcușul
Unui hellen (oh, de ar fi
Pierdută și noaptea aceea
Și sufletul meu!) fie că
Voi ajunge să scot din Pirena[4]
Apă, roabă sărmană,

---

[1] Înțelege: pe pămîntul vreunui ostrov din Marea Egee sau din Marea Ionică.

[2] Temeri asemănătoare umbresc admirabila scenă a despărțirii lui Hector de Andromaca, în cîntul al VI-lea al *Iliadei*: *„Dusă prin Argos, vei țese știind de porunca stăpînei/ Și din Hiperia sau din Meseis tu apă căra-vei/ Fără să vrei, că silită vei fi de cumplita nevoie./ Zice-va, cum te-ar vedea oarecine cu lacrimi pe față:/ Asta-i femeia lui Hector, întîiul viteaz, căpitanul/ Oastei troiene din vremea războiului cel de la Troia...“* (451—456, trad. Murnu).

[3] Cu versul 197 al textului grec începe primul *stasimon* al piesei, cînt al corului întreg ce ține pînă la versul 234.

[4] Vezi mai sus p. 506, n. 2.

La fîntîna cu ape-nșintate.
O, de-aș ajunge-n vestita,
Fericea lui Theseus țară[1]!
De n-aș vedea cel puțin
Eurotul cel groaznic, cumplitul,
Răul Helenei supus
Și unde, cu roabă,-aș putea
Întîlni pe Menelau cel care
Făcut-a a Troici risipă!

Antistrofă

Auzit-am că sfîntul pămînt
Al Peneiului, poala măreață-a
Olympului, plin de bucate-i
Și plin de belșug.
Acolo aș vrea să mă duc,
În al doilea rînd, după țara
Sfîntă și plină de har
A lui Theseus. Aud că țara
Etnei lui Hephaistos dragă
Din fața Feniciei[2], care
Născut-a siculicii munți,
Cu a virtuții cunună,
Aproape de cei ce plutesc
Pe ionica mare e țara
Udată de Crathis[3], cel mai
Frumos dintre rîuri. El face
Plete bălaie de aur
Năluciri de foc și hrănește

[1] Attica, al cărei elogiu — între altele pentru omenia locuitorilor ei — revine deseori în corurile celor trei tragici.

[2] Perifraza indică Sicilia, dragă lui Hephaistos, zeul-faur despre care se credea că-și are atelierul în craterul vulcanului Etna. Fenicia, amintită în text, ar putea fi Carthagina, colonie feniciană pe țărmul african, în dreptul „insulei cu trei colțuri".

[3] Aluzia e la regiunea din sudul Italiei unde înflorise altădată Sybaris și unde în zilele lui Euripide se întemeiase de atenieni orașul Thourioi.

Cu apele-i sfinte o glie
Bogată-n bărbați viguroși.

(Intră Talthybiu însoțit de oșteni.)

Iată și pe crainicul oștirii
Danailor cu proaspete solii
Că vine cu pas repede spre noi
Să le-mplinească. Ce aduce oare?
Ce spune el? Căci închinate sîntem
Pămîntului spartan.

TALTHYBIU

Hecuba, știi că la Troia am făcut,
Pristav fiind al oastei aheiene,
Adesea drumul. Mă cunoști, femeie,
Eu sînt Talthybiu. Vin ca să-ți aduc
Cuvîntul de solie al oștirii.

HECUBA

De asta, oh, de asta-mi era teamă,
Troiene dragi, de mult.

TALTHYBIU

S-au tras pentru voi sorții. Oare
De data asta v-a fost teamă?

HECUBA

Vai! vai!
Și spune-mi în ce țară voi ajunge:
Au în Thessalia, în Phthia sau în țara
Lui Cadmos?

TALTHYBIU

Unui bărbat a căzut fiecare
Nu toate laolaltă unuia.

HECUBA

Dar cine cui căzut-a și pe cine
Din noi o soarte bună o așteaptă?

TALTHYBIU

O știu, dar să mă-ntrebi pe rînd, nu toate
Odată.

HECUBA

Spune-mi, atunci, cui a căzut sărmana
Copila mea Casandra?

TALTHYBIU

Stăpînul Agamemnon a luat-o
Ca pradă.

HECUBA

Să fie roabă-n casa
Femeii din Laconia? Vai mie!

TALTHYBIU

Nu, ci în patul lui soție
De taină.

HECUBA

Ea, preoteasă a lui Phoibos[1],
Pe care zeul cel cu plete
De aur a lăsat-o să rămînă
Fără prihană?

TALTHYBIU

L-a săgetat iubirea pentru fata
Cu duh divin.

[1] Cf. mai sus tragedia *Agamemnon*, p. 97.

HECUBA

Aruncă, fata mea, cheile[1] sfinte,
Şi de pe trupul tău desfă
Podoaba sfintelor betele.

TALTHYBIU

Nu-i mare lucru să intri
În patul unui rege?

HECUBA

Şi fata mea cea fragedă pe care
Mi-ați smuls-o, unde e?

TALTHYBIU

Vorbeşti de Polyxene sau de cine?

HECUBA

De ea vorbesc. Cui au menit-o sorții?

TALTHYBIU

A fost menită-a sluji
Mormîntul lui Ahile[2].

HECUBA

Vai mie, am născut-o să robească
Unui mormînt? Ce lege este asta,
Ce datină, o, dragul meu,
E la helleni?

[1] Efectiv, în Grecia veche, preoții şi preotesele diferitelor divinități obişnuiau să poarte asupra lor cheile sanctuarelor unde slujeau.

[2] Grainicul şovăie să dezvăluie mamei îndurerate adevărul, de care va lua cunoştință mai tîrziu. Sacrificiul Polyxenei a fost pus în scenă de Euripide în tragedia *Hecuba*.

TALTHYBIU

Tu fericește pe copila ta.
E bine-acuma.

HECUBA

Ce-ai spus? Îmi vede ca
A soarelui lumini?

TALTHYBIU

Și-a împlinit ursita. E ferită
De orice rău.

HECUBA

Ce soartă are și soția
Lui Hector cel cu platoșa de-aramă,
Sărmana Andromaca?

TALTHYBIU

Feciorul lui Ahile a luat-o
Ca pradă.

HECUBA

Și cu cui sînt robită,
Eu care am nevoie
De-un sprijin pentru capul
Meu ofilit?

TALTHYBIU

Căzut-ai roabă lui Ulysse, domnul
Ithacei.

HECUBA

Ei, ei, cu pumnii bate
În capul tău de plete văduvit,
Cu unghiile sfîșie-ți obrajii!
Vai mie! Sînt sortită să fiu roabă
La vatra unui fur fără pereche,
Unui vrăjmaș al dreptului,
Unui balaur fără lege,
Și unei limbi cu două rosturi,[1] care toate
Le schimbă una-ntr-alta, ură
Punînd în locul dragostei.
Jeliți-mă, troiene, căci restriștea
Cumplit mă bate.
Pierdută sărmana de mine
Sorții celei mai triste
Căzutu-i-am pradă.

CORUL

A ta o știi, regină
Dar cine din ahei
Sau din helleni e domnul soartei mele?

TALTHYBIU

Plecați, oșteni, s-aduceți pe Casandra
Cît de curînd, aici, căci se cuvine
S-o dau pe mîna capului oștirii.
Apoi voi duce celorlalți pe cele
Ce și-au ales ca roabe.
Ah, de ce arde-năuntru a faclei
Văpaie? Pun foc sau ce fac
Troienele pe cale de-a fi duse

[1] Faima versatilității și a dibăciei lui Odysseu, ilustrată în epopee de atîtea episoade faimoase, nu era, cum se vede, imaculată. Pentru Euripide el e înainte de toate urzitorul intrigii împotriva nevinovatului Palamede, pusă în scenă într-o tragedie astăzi pierdută.

Din țara lor în Argos? Vrînd să moară
Și-aruncă-n flăcări trupul? Da, cu greu
Un suflet liber,[1] în împrejurări
De acest fel, poate să-ndure răul.
Deschideți! Ci deschideți! Nu cumva
Să mi se facă o vină din asta:
Ce li-i lor drag e urît de ahei.

HECUBA

Nu, nu e nici un foc,
Ci copila mea dragă, Casandra
Menada, se-avîntă spre noi.

(Intră Casandra în delir cu o jaclă în mînă.)

CASANDRA

Strofă

Ridică, apropie focul. Port facla, ador, luminez,
Vedeți, vedeți,
Cu flacăra tempul acesta.
O, Domn Hymeneu!
Ferice de tine, o mire,
Ferice de mine, mireasă,
În patul regal de la Argos,
Hymeneu[2], Hymeneule Doamne!
Fiindcă tu, mamă, prin lacrimi
Și gemete plîngi pe tatăl meu mort și patria-mi dragă,
Eu pentru propria-mi nuntă
Înălțînd vîlvătăile faclei,
Din flăcări, din străfulgerări,
Îți dau, Hymeneule, ție
Îți dau, o, Hecate, lumina
Ce după datină arde la nunta fecioarelor.

[1] După o opinie descori exprimată în antichitate, orice om pierde jumătate din ființa lui o dată cu libertatea.

[2] Zeu al căsniciei, slăvit în cîntecele de nuntă chemate după numele lui „hymenee".

Scapără-n aer piciorul și corul tu du-ni-l, tu du-ni-l
Evan, Evoe![1]
Ca-ntr-ale tatălui meu
Preafericite zile.
Corul e sacru. Tu du-ni-l,
O, Phoibe, acum printre dafini
În templul tău pentru
Preotesc ce-ți sînt, Hymeneu,
Hymeneu, Hymeneule Doamne!
Horește, mamă, intră-n joc și pașii
Rotește-ți-i după ai mei și mersul
Tău drag ți-l poartă.
Cîntați, o, Hymeneu,
În cîntece de slavă
Strigați-o pe mireasă.
Haideți, o, fete din Troia,
În pepluri[2] frumoase, cîntați
Pe mirele meu, pe ursitul
Patului nunților mele.

CORUL

Regină, nu lăsa pe fiica ta,
Bacchanta-nflăcărată, să n-o ducă
Întraripatu-i salt pînă la oastea
Argeilor.

HECUBA

Hephaiste, tu porți flacăra la nunta
Celor muritori, dar ce grozavă
E flacăra pe care o-ncingi aici,
Și ce departe

[1] Sînt strigătele menadelor în cortegiile bacchice și îndeobște în ceremoniile în cinstea lui Dionysos.

[2] Veșmînt feminin, tunică sau simplu văl în care se înfășura trupul.

Sînt marile-mi nădejdi, vai, vai, copilă,
N-aș fi crezut că sub tăișul spadei
Și lancea argeiană vei nunti
Odată nunta-ți.
Adă facla, nu porți drept văpaia
În fuga ta nebună, iar restriștea
Nu ți-a-ntors mințile, copilă, și-n aceeași
Stare-ai rămas.
Luați faclele de-aici și prin jelanie răspundeți
Acestor cîntece de nuntă, o, troiene!

CASANDRA

O, mamă, încunună capul meu
Învingător și-apoi te bucură de nunta
Domnească-a mea. Și du-mă, și de nu-ți
Par plin de avînt, du-mă cu sila,
Căci dacă Loxias[1] e viu, se va-nsoți
Cu o soție mai cumplită ca Helena
Vestit aheilor domn Agamemnon.
Îl voi ucide. Casa lui
Din nou voi spulbera-o împlinind
A fraților și a tatei răzbunare[2]
Dar voi lăsa urîtul la o parte,
Nu voi cînta în imnuri nici securea
Ce pe grumazul meu se va abate,
Și pe al altora,
Nici luptele de-mamă-ucigașe[3]
Pe cari nunta mea le va aprinde,
Și nici pieirea casei lui Atreu.
Cetatea noastră o voi arăta
Mai fericită ca aheii.
Sînt plină de zeu și totuși în afară
De nebunia lui.

[1] Vezi mai sus p. 367, n. 1.

[2] Aluzie la sfîrșitul tragic al lui Agamemnon. Cf. mai sus drama cu același nume a lui Eschyl.

[3] Cf. sfîrșitul celei de a doua părți a *Orestiei*, *Purtătoarele de prinoase*.

De dragul unei singure femei
Şi-al unei patimi singure pierit-am,
Vînzînd-o pe Helena, mii de vieţi.
Iar căpitanul oastei, înţeleptul,
Jertfit-a pentru tot ce-i mai spurcat
Tot ce-i mai scump, copila[1], bucuria
Din casă dînd-o fratelui în schimbul
Unei femei răpite doar cu buna
Ei voie, nu cu sila.
Şi după ce veneau pe dulce ţărmul
Scamandrului, mureau luptînd nu pentru
Întinsul ţării lor, nici pentru zidul
Cetăţii lor. Cei prăpădiţi de Ares
Nu şi-au văzut copiii nici n-au fost
De mîinile unei soţii iubite
Învăluraţi în giulgiu, ci în glie
Străină zac. În casa lor aceeaşi
Durere s-a-ntîmplat: femeile
Lor văduve mureau, ei înşişi fără
Copii acasă, fiind doar părinţii
Unor copii ai nimănui. Şi la mormîntul
Lor nu e nimeni care să aducă
Pentru ei Glici sîngele prinos.
Deci, iată cu ce laudă se poate
Mîndri oştirea lor.[2]
Troienii, însă, mai întîi mureau —
Aceasta e şi slava cea mai mare[3]
Pentru moşia lor. Iar cei ucişi
De lance erau duşi de către prieteni
Acasă-n glia patriei, acolo
Pămîntu-i învelea, puşi în mormînt
De mîinile ce se cădeau să-i pună.
Troienii ce scăpau din bătălie

[1] Ifigenia, ucisă la Aulis pentru a asigura succesul expediţiei pornite s-o recîştige pe Elena.

[2] S-au omis în traducere versurile 384—385.

[3] De reţinut atitudinea lui Euripide, favorabilă învinşilor, atît de deosebită de opinia comună, după care războiul Troiei ar fi fost isprava cea mai glorioasă din trecutul grec.

Veneau acasă-n timpul zilei la
Nevestele și la copiii lor,
Plăceri ne-mpărtășite de ahei.
Cît despre trista soartă a lui Hector
Ascultă cum se cade s-o privești:
Moare răpus, dar moare ca bărbatul
Cel mai bogat în glorie. Venirea
Aheilor îi împlinește faima.
Să fi rămas acasă el, oricît
De marc, ar fi fost necunoscut.
Iar Paris, s-a-nsurat cu a lui Zeus
Fiică[1]. Făr-această nuntă nimeni
N-ar fi vorbit de dragostea-i de-acasă.
Cine-i cuminte e dator să cruțe
Lumii un război, dar dac-ajunge
La el, cunună de dorit e-aceeași
A unei morți frumoase pentru țară.
Nu e frumos să pieri fără de faimă.
De aceea, mamă, să nu plîngi nici țara
Nici patul meu de nuntă. Pe aceștia,
Nesuferiți ce sînt, prin nunta mea
Eu îi voi pierde.

CORUL

Cu ce plăcere
Rîzi de durerile tale și cum cînți
Un cîntec pe care însăți tu
Îl vei adeveri ca o minciună!

TALTHYBIU

Să nu te fi înflăcărat Apollon,
Nu de pomană-ai fi-nsoțit cu vorbe
De-acestea pe stăpînii mei spre țară.
Dar, după cîte văd, și măreția
Și-nțelepciunea nu-s cu mult mai bune

[1] Soră cu Dioscurii Castor și Pollux, Elena trecea drept fiică a lui Zeus. Cf. *Iliada*, III 199, 238, 418, 426.

Decît nimicul ce sînt eu, căci cel mai mare
Domn peste toți hellenii, fiul
Cel drag al lui Atreu, luat-a
În dragoste aleasă o nebună.
Eu sînt sărac, dar n-aș fi vrut s-o am
Pe asta ca femeie. Și acum —
Fiindcă nu ești zdravănă la minte —
Ocările către argei rostite
Și laudele phrygilor le-arunc
În vînt. Ci vino după mine
La năvi, o, mîndro
Mircasă-a căpitanului!

(Către Hecuba.)

Tu, cînd feciorul lui Laert ar cere
Ca să te ducă, du-te. Vei fi roaba
Unei femei cu multă-nțelepciune.
Așa spun cei care-au luptat la Troia.

CASANDRA

Ce slugă de speriat! De ce au nume
De crainici acești oameni care sînt,
Spre spaima muritorilor, uneltă
Tiranilor și-a țărilor? Tu spui
Că mama va ajunge-n casa lui
Ulysse. Atunci unde mai e cuvîntul
Lui Phoibos care-a spus în fața mea
Că va muri aici? Pe celelalte
Nu le voi mai rosti. Bietul Ulysse,
Nu știe ce-i rămîne să îndure!
Ca aurul de bună suferința
Mea și a Troiei-i va părea odată.
Căci zece ani vor trece lîngă cei
Trecuți aici și va ajunge singur
În țara lui. Vedea-va[1] strîmta cheie
De piatră unde șade-ngrozitoarea

[1] Prezicerile din versurile următoare privesc, toate, episoade din *Odiseea* (IX 1 și urm.), povestite de erou în popasu-i la curtea lui Alkinoos și familiare cititorilor lui Homer.

Charybdă și Cyclopul care suie
Pe munți, înghițitor de carne crudă,
Pe Circe ligureana, făcătoare
De porci, și va cunoaște naufragii
Pe marea cea sărată, va cunoaște
Al lotusului dor și boii sacri
Ai Soarelui care în carnea lor
Vor prinde grai și-i vor trimite-amare
Voci lui Ulysse.
Ca să închei: de viu va pogorî
În iad scăpînd de unda mlaștinei spre a
Afla, odată-ntors acasă,
Mii de dureri.
Dar de ce s-arunc lui Ulysse atîtea
Amenințări?

(Către Talthybiu.)

Mergi cît mai repede, vreau ca în iad să mă dau
Mirelui meu. În trist chip ți-or săpa un mormînt
Noaptea, nu ziua, o, cel ce te-arăți în atîta
Glorie, o, căpitan al danailor. Mie
Mi-or arunca în prăpăstii cadavrul
Gol, unde curge-n puhoaie o apă de iarnă,
Lîngă mormîntul mirelui meu și acolo
Fiarelor codruluí da-vor ca pradă fecioara
'Nchinată lui Phoibos.
Beteală a celui mai drag dintre zei și voi semne
Ale cucernicici vă las, las zilele sfinte
În mijlocul cărora luceam altădată. Plecați,
Eu vă smulg de pe mine. Cînd încă mi-e trupul
Fără prihană le dau adicrilor repezi
Să ți le ducă, profete, divine Apollon.
Unde-i corabia domnului vostru? Și unde
Cereți să merg? Așteaptă, mai bine, să bată
Boarea în pînze. Nu știi! dar luat-a din țară
Pe una din cele trei Erinyi.[1] Cu bine, o mamă,

[1] Alecto, Megera și Tisifone, zeițe ale ispășirii, răzbunătoare ale sîngelui vărsat. Cf., mai sus, tragedia lui Eschyl *Eumenidele.*

Nu lăcrima. O, patrie dragă și voi frații mei
De sub pământ și tu tată cel ce viață ne-ai dat,
Nu mă veți aștepta îndelung,
Voi veni la cei morți în triumf după ce
Voi fi spulberat pe Atrizii care ne-au dus la pieire.

(Casandra și Talthybiu, însoțit de oștenii săi, ies. Hecuba, de durere, cade.)

CORIFEA

Voi cari vegheați peste bătrîna
Hecuba, nu vedeți că ea
Stăpîna voastră, fără strigăt cade
Întinsă jos? N-o prindeți? Veți lăsa-o
Voi, rele ce sînteți, pe ea, bătrîna
Regină, la pământ? Ci ridicați-o!

(Tinere troiene din cor încearcă s-o ridice pe Hecuba.)

HECUBA

Lăsați-mă — nu totdeauna-ți place
Ce e plăcut, o fetelor! — să zac
Așa pe jos, căci zacerea e bună,
Eu care sufăr, suferii și voi
Mai suferi atît!
O zei! Strig răi ajutători în luptă
Și totuși se cuvine să chemăm
Pe zei în lupta noastră cu ursita
Cea rea.[1] Copila mea, Casandra, tu
Cea care vorbeai cu zeii,
Prin ce urgie te despoi
De feciorească ta neprihănire!
Și tu, o, Polyxene, unde ești,
Sărmano?
Nici un fecior și nici o fată nu e

[1] Lipsesc, în traducerea românească, versurile 472—499, toate spuse de Hecuba.

Între atîți copii ce am născut
S-ajute pe nemernica de mine.
De ce mă ridicați? E vreo nădejde?
Purtați-mi pașii cei pe care-odată
Troia-i văzu majestuoși și care
Acum sînt cei ai unei roabe, acolo
Unde pe paie mi-aș putea așterne
Și pe o piatră mi-aș întinde capul.
Căzută să mă las să mor acolo,
Topindu-mă-n lacrimi.
Din cei pe care soarta-i desfătează
Nu socotiți pe nimeni fericit
Mai înainte de a ști cum moare.[1]

CORUL

Pe Ilion cîntă-mi-l, o,
Muză, la noile imnuri
Prin lacrimi făcînd să răsune
Cîntare de moarte.
Voi intona acum un cîntec Troiei,
Voi spune carul cel cu patru roate
A cărui cumplită intrare
Făcut-a din mine, sărmana,
Captiva argeilor, calul
Care cutremura
Cerul albastru, lucind
Din căpestre de aur, prea plin
De oșteni, și pe care la porți
Îl lăsaseră-aheii.[2]
Tare strigat-a atunci
Poporul troian stînd pe stîncă:
Mergeți, voi cei ce-ncheiați suferințele voastre,
Urcați acest idol de lemn,
Închina-l-om fecioarei din Troia,
Fiica lui Zeus.

[1] Cf. ultimele versuri din *Oedip Rege* și nota 1 de la p. 424.
[2] Vezi mai sus p. 572, n. 2.

Cine din tineri și cine
Dintre bătrîni n-a ieșit de acasă?
În imnuri cîntînd au slăvit
Viclenia fatală.
Întregul popor phrygian
Se duse la porți să privcască,
Tăiată în brazii de munte,
Unealta argeilor, jalea
Dardaniei, darul
Dat nemuritoarei
Zîne,-nchinare fecioarei
Ne-nduplecate.
Legîndu-l cu funii, așa
Cum se trage carena cea neagră
A unei năvi, l-au adus divinei
Pallas, templul fatal
Patrici noastre.
În mijlocul lucrului și-al
Bucuriei, la nașterea nopții,
Întunecimea veni. Atunci răsunară
Și flautul lybic și-al Phrygici cîntec. Fecioare
În aerul fremătător,
De pași, intonau o cîntare
De bucurie. De-atîta
Scînteietoare lumină
Întunecata văpaie
Din vetre parcă ar fi stinsă.
Iar cu lîngă templu-i cîntam
La cor pe fecioara Munteană[1]
Fiica lui Zeus, cînd iată
Că în cetate coboară
Din ale Pergamei[2] temple
Un strigăt de moarte.
Pruncii cei dragi se prindeau
Cu mîini temătoare de straiul

---

[1] Artemis, zeița vînătoarei prin păduri și munți.
[2] Partea cea mai înaltă a orașului, citadela Troiei: gr. *Pergamos* sau *Pergamon* (pl. *Pergama*).

Mamelor. Din ascunzișu-i —
Lucrul Palladei fecioare —
Ares ieșea la lumină.
Și-n jur de altare-ncepu
Măcelul troienilor, iar
În singurătate, în patul
Lor, ale fetelor plete
Cădeau închinate: cunună
Pentru feciorii Helladei,
Prinos funerar pentru Troia.

(Pe un car tras de oșteni, încărcat cu spolii phrygiene — printre care giganticul scut al lui Hector — intră Andromaca, în brațe poartă pe Astyanax.)

CORIFEA

Hecuba, tu o vezi pe Andromaca
Venind purtată de un car străin?
Cum lîngă sînu-i tremurînd se zbate
Astyanax cel drag, fiul lui Hector,
Și armele phrygienilor luate
În luptă și cu care-al lui Ahile
Fiu va găti altarele din Phthia
La-ntorsul de la Troia?

ANDROMACA

Strofa 1

Aheii care-mi sînt stăpîni mă duc.

HECUBA

Vai mie!

ANDROMACA

De ce cînți paianul trist?

HECUBA

Vai, vai!

ANDROMACA

Al suferinței mele...

HECUBA

O, Zeus!

ANDROMACA

Și al soartei ce mă bate.

HECUBA

Copila mea!

ANDROMACA

Ți-am fost odinioară.

HECUBA

Antistrofa 1

Pierdut avutul meu, pierdută Troia...

ANDROMACA

Sărmană...

HECUBA

Și pierduți îmi sînt copiii!

ANDROMACA

Vai, vai!

HECUBA

Copiii mei, vai ale mele...

ANDROMACA

Dureri!

HECUBA

Nefericită soartă...

ANDROMACA

Cetății....

HECUBA

Care fumegă.

ANDROMACA

Strofa 2

Vino, bărbatul meu.

HECUBA

Din Hades tu chemi pe feciorul
Meu, o sărmană!

ANDROMACA

Scut al soției tale!

HECUBA

Antistrofa 2

Şi tu, o batjocura-aheilor...

ANDROMACA

Părinte al stăpînului meu,
Cucernice Pryam...

HECUBA

Du-mă în Hades cu tine.

ANDROMACA

Strofa 3

Mare e dorul acesta!

HECUBA

Mai cruntă durerea ce-ndur.

ANDROMACA

Cetatea pierit-a.

HECUBA

Durere
Peste durere ne bate.

ANDROMACA

Zeii erau mînioși cînd de soarta scăpatu-ți-au fiul.
El de dragul acelei nuntiri blestemate pierdut-a
Pergama Troici. Însîngerate ale morților trupuri
Zac la picioarele zînei Pallas, și-s pradă la vulturi
Sub jug închinat-a el Troia ca roabă.

HECUBA

Antistrofa 3

Patrie fără noroc...

ANDROMACA

Te las și pe tine te vaiet.

HECUBA

Vezi sîngerosul sfîrșit...

ANDROMACA

Și casa în care născut-am.

HECUBA

Copii, într-o țară pustie vă lasă acum mama voastră.
Ce tînguioase cîntări și ce mare-i tristețea aceasta:
Lacrimi în lacrimi se varsă peste durerile casei.
Bine-i de morți. Ei își uită durerea. Și nu cunosc lacrimi.

CORUL

Ce dulce-i pentru cei în suferință
Jelania cîntărilor funebre,
Și pentru cei care plîng
Ce dulce e Muza tristeții!

ANDROMACA

O, mumă a bărbatului cel care
Cu lancea lui a prăpădit pe mulți
Dintre ahei, o, mumă a lui Hector,
Vezi tu aceasta?

HECUBA

Aceasta văd la zei:
Cît turnurile-nalță
Ce nu-i nimic și spulberă ce-i slava!

ANDROMACA

Sînt dusă cu feciorul meu ca pradă,
Mîndria noastră merge în robie,
Prefacere cumplită suferind.

HECUBA

Cumplită e ursita. Chiar acum
De lîngă mine a plecat Casandra
Cu sila smulsă.

ANDROMACA

Vai, vai!
Alt Aias [1], așa mi-a părut,
S-a arătat a doua oară
Copilei tale. Dar te dor și alte
Dureri.

HECUBA

Sînt făr' de număr, fără de măsură.
Dureri peste dureri vin pe-ntrecute.

ANDROMACA

Muri și Polyxene, fiica ta,
Ucisă la mormîntul lui Ahile,
Prinos celui mort, fără suflet.

HECUBA

Vai mie, sărmana, cuvîntul

[1] În noaptea din urmă a Troiei, Aias fiul lui Oileu scosese cu sila pe Casandra din templul Atheneĭ, unde-și căutase adăpost. Scena e descrisă în versuri de neuitat în cîntul al II-lea al *Eneidei*: *„Acuma iată c-o tirau din templul/ Minervei, chiar de la altar, pe fata/ lui Priam, pe Casandra, despletită,/ priviri de foc năltînd în van spre ceruri,/ numai priviri, căci mîinile gingașe/ în lanțuri îi erau încătușate...“* (trad. T. A. Naum).

Pe care altădată Talthybiu
Nu-l lămurise binc [1], iată
Ce lămurit e!

ANDROMACA

Eu însămi am văzut-o pogorînd
Din acest car, am învelit-o în văluri
Şi am gemut peste cadavrul ei.

HECUBA

Vai, vai, copilă, nemiloasă moarte,
Vai, vai, şi iarăşi, groaznic pieri şi tu!

ANDROMACA

Pieri cum a pierit, dar soarta ei
Mai fericită-i ca viaţa mea.

HECUBA

Nu e acelaşi lucru, o copilă,
A fi-n lumina zilei şi-a fi mort,
Căci moartea e nimic. Vieţii
Îi mai rămîn nădejdi.

ANDROMACA

O, mamă, născătoareo, ia ascultă
Cuvinte prea frumoase care-or pune
Pe inima ta bàlsam! E tot una
Să nu te naşti şi să fii mort. Mai bună
E moartea ca o viaţă de dureri [2].
Nimic nu doare cînd nu simţi durerea.
Dar cel care din mare fericire

[1] Vezi mai sus p. 582, n. 2,
[2] O reflecţie asemănătoare în drama lui Sofocle *Oedip la Colonos.*

Nefericit ajunge, rătăcește
Cu sufletul în starea din trecut.
Așa, e ca și cum n-ar fi văzut
Lumina zilei. A murit, nu știe
Nimic din ale ei dureri. Eu însă
Care-mi doream un bun renume, iată
L-am căpătat, urgie a vieții mele!
Înțelepciunea care nu-i lăsată
Femeilor am pus-o la-ncercare
În casele lui Hector. Mai întîi,
Nevrednică sau nu, oricum, femeia
Ajunge de ocară cînd nu stă
Acasă. Lăsînd dorul la o parte,
Eu rămîneam acasă și-năuntrul
Cămării mele nu lăsam să intre
Palavra femeiască, cumpătul
Mi-era învățător, știam a scoate
Din mîna însămi lucrul cel de preț.
Tăcută limbă, chip plăcut aveam
Către bărbatul meu, știam și cînd
Se cuvenea să-nving și cînd anume
Se cuvenea să-l las să-nvingă el.
Și ajungînd renumele acesta
La oastea aheeană m-a pierdut.
De cum am căzut prinsă, fiul lui
Ahile a vrut ca să mă ia soție:
În casa ucigașilor voi fi,
Așadar, roabă. Dacă alungînd
Iubita față a lui Hector vòia
Deschide inima-mi bărbatului de-alături,
Nu voi părea necredincioasă față
De mort, și respingînd pe celălalt
Voi fi urîtă de stăpînii mei...
Deși se spune că singură
Îmbrățișare poate să dezlege
Ura femeii pentru patul unui
Bărbat, eu nu pot suferi pe aceea
Care, de lîngă soțul ei trecînd

În alt culcuș, iubește pe un altul. [1]
În tine, Hector dragul meu, avui
Bărbatul care-mi împlinea iubirea:
Înțelepciune, naștere, avere
Și vitejie, în cle erai mare!
Fără prihană m-ai luat din casa
Părinților și cel dintîi intrat-ai
În patu-mi de fecioară, și acum
Tu ai pierit, iar eu voi fi purtată
Pe-o navă spre Hellada, ca o roabă-n
Jugul robiei. Moartea Polyxenei
Pe care o plîngi atît nu este oare
Mai puțin cruntă ca durerea mea?
Pierdut-am pînă și nădejdea
Care rămîne muritorilor și nu
Mă fură visul c-aș putea odată
Să viețuiesc în liniște, și dulce-i
Să poți visa!

CORUL

Te zbuciumă aceleași suferințe
Ca și pe mine, și plîngînd mă-nveți
În ce restriște cad[2].

HECUBA

Năierilor, dacă li-i dat să-ndure
Furtună nu prea aprigă, li-i dor
Să scape de nevoie: unul merge
La cîrmă, altul la catarg și altul
În fundul năvii să alunge apa.
Dar dacă marea-nfuriată se avîntă
Peste măsură, ei se-ncredințează
Soartei, în voia cursurilor mării.
Așa și eu, prin multele-mi dureri,
Sînt mută, mă supun cu gura-nchisă,

[1] Omise, versurile 669—672.
[2] S-au omis de traducător versurile 686—687.

Nu pot învinge groaznica furtună
A zeilor asupră-mi.
Ci, o copilă dragă, lasă soarta
Lui Hector; lacrimile tale nu-l
Pot mîntui. Cinstește pe stăpînul
Tău de acum și dă-i dulcele farmec
Al darurilor tale. Ți-e bărbat.
Și de vei face-așa, vei bucura
Pe cei ce te iubesc și poate vei
Aduce Troiei darul, cel mai mare
De a crește pe al fiului meu fiu,
Pentru ca, odată, poate, fiii
Născuți din el să-nalțe iarăși Troia,
Cetatea noastră să se nască iarăși!

(Intră Talthybiu însoțit de oșteni.)

Dar alt prilej de vorbă se ivește,
Căci văd din nou venind pe crainicu
Ahcilor, cu vestea unor alte
Porunci ale oștirii.

TALTHYBIU

Soție a lui Hector care a fost
Odată cel mai bun dintre troieni,
Să nu mă blestemi. Fără voia mea,
Vestire-ți fac de la danai și de la
Fiii lui Pelops.

ANDROMACA

Ce este? Ce amaruri îmi aduce
Cuvîntul tău?

TALTHYBIU

S-a pus la cale ca feciorul tău...
Cum să mai spun cuvîntul?

ANDROMACA

Să n-aibă același domn cu mine? Spune.

TALTHYBIU

Nici unul din ahei nu-i va fi domn.

ANDROMACA

Lăsa-vor ei aici această mladă
A Phrygiei?

TALTHYBIU

Eu nu știu cum să-ți spun
Mai blînd durerea.

ANDROMACA

Pricep sfiala ta,
Afară de atunci cînd spui „durere".

TALTHYBIU

Îți vor ucide fiul. Află marea
Durere.

ANDROMACA

Vai de mine!
Aud ceva mai groaznic decît nunta.

TALTHYBIU

Înduplecă Ulysse pe hellenі
Spune...

ANDROMACA

Vai, vai, mă bat dureri peste măsură!

TALTHYBIU

A spus că nu se cade a crește fiul
Unui părinte atît de mare.

ANDROMACA

Așa
Să-nduplece și-atunci cînd va fi vorba
De fiii lui!

TALTHYBIU

... că e neapărat
Să-l aruncăm din turnurile Troiei.
Ci lasă-ne s-o facem, și să pari
Mai înțeleaptă, nu-l tot strînge-așa
La pieptul tău, îndură suferința
Mărinimos, căci nu-i nici o putere,
Nu poți împiedica nimic și n-ai
De nicăieri vreun ajutor. Gîndește-te:
Și țara și bărbatul tău pierit-au,
Ești în puterea altora, iar noi
Sîntem destui ca să luptăm aici
Cu-o singură femeie. Nici o luptă
Deci, nu-ncerca, să nu te faci de rîs
Și de ocară și vreau să n-arunci
Ahcilor blesteme. De vei spune
Cuvinte care-ar mînia oștirea
Copilul tău nu va avea mormînt
Nici milă. Dacă, însă, în tăcere
Te pleci în fața soartei, n-ai să lași
Pe fiul tău fără mormînt și însăți
Tu vei afla pe-ahei mai buni cu tine.

ANDROMACA

O, dragul meu copil, odorul meu,
Tu vei muri ucis de-o mînă cruntă
Lăsînd pe mama ta nenorocită.

Mărinimia tatălui tău care
A fost o izbăvire pentru mulți,
Te-a prăpădit pe tine, vitejia
Părintelui nu ți-a purtat noroc.
Fatal culcuș de nuntă, triste nunți
Ce m-au adus odinioară în casă
Lui Hector!
Eu n-am născut un fiu ca să-l dau jertfă
Danailor, ci ca să fac un rege
Al Asiei cu holde-nbelșugate.
Copile, plîngi, simți soarta rea cu tine,
De ce te-agăți cu mîini înfrigurate
De straiul meu, tu pasăre căzută
Sub aripile mele? Nu răsare
Din Glie Hector înarmat cu lancea-i
De glorie. Puterea phrygiană
Și neamul părintesc s-au dus acum.
Un salt sfîșietor de sus, cu capul
Nainte și cădea-vei fără milă
Și răsuflarea va pieri din tine.
O, fragedă povară, dragul mamei,
Mireasmă dulce-a trupului, zadarnic
În scutece ai crescut la sînul meu,
Zadarnic m-am zbătut în chin și m-am
Trudit cu tine. Acum, și pentru cea
Din urmă oară, tu sărută-ți mama,
Aruncă-te spre cea ce te-a născut,
Cu brațele cuprinde-mă de umeri
Și gura ta sărute-mă! Helleni,
Voi care-ați iscodit dureri grozave,
De ce-mi ucideți pe acest copil
Fără de vină? Fiică a lui Tyndar,
Nu ești din Zeus răsărită, ci
Din mulți părinți, o spun și mai întîi
Din Furia ne-nlănțuită, apoi din Ură,
Din Crimă și din Moarte și din toate
Păcatele pe cari le crește Glia.
Eu nu cutez să spun că te-ai născut
Din Zeus tu, urgie-a multor bărbari

Şi-a mulţi helleni. O, de-aş pieri odată,
Căci de la ochii tăi frumoşi se trage
Nefericirea mîndrei ţări troiene.
Luaţi-l, duceţi-l şi aruncaţi-l,
De vă e drag să-l aruncaţi. Mîncaţi
Din carnea lui, căci dacă zeii vor
Să ne ucidă, nu-l pot smulge morţii.

(Dă pe Astyanax în mîinile lui Talthybiu.)

Ascundeţi bietu-mi trup şi aruncaţi-l
Într-o corabie, căci la frumoase nunţi
Mă duc, cu care mi-am pierdut copilul!

CORUL

Sărmană Troia, cîţi de-ai tăi pierit-au
De dragul unei singure femei
Şi al iubirii sale blestemate!

(Iese Andromaca pe carul ei.)

TALTHYBIU

Copile, vino, smuls de la duioasa
Îmbrăţişare-a tristei tale mame,
Păşeşte spre cununa cea înaltă
A zidurilor patriei. Acolo
Ţi-a fost, pesemne, scrisa ca să-ţi laşi
Tu sufletul. Luaţi-l!

(Oştenii lui Talthybiu ies cu Astyanax.)

Spre a duce
Atari solii ar trebui un altul
Mai fără milă şi mai aplecat
Spre lipsa de ruşine decît mine.

(Iese Talthybiu.)

HECUBA

Copile, fiu al tristului meu fiu,
Prin fărdelege i se fură viaţa
Ta mamei tale... mie. Ce să fac?

Ce pot să fac, nemernica de mine?
Ţi-nchin aceste răni ce-mi fac la frunte
Şi întristarea sînului meu. E
Tot ce pot face. Vai ţie, Cetate,
Şi vai, copilul meu, ce ne rămîne,
Ce ne lipseşte ca să ne-ndreptăm
Cu toată-nflăcărarea spre pieirea
Desăvîrşită?

(Cade pe locul ei de la început.)

CORUL

Strofa 1

În Salamina ce creşte albine, o rege Telamon,
Tu care scaun ţineai în ostrovul
De valuri bătut, închinat spre colina
Sfîntă pe care Athena iscă
Cel dintîi ram al măslinului verde [1], cunună
Cerească, podoabă-a cetăţii
Strălucitoare Athena;
Venit-ai, venit-ai să faci o ispravă
Cumplită-mpreună cu fiul Alemenei arcaşul
Cel care vrea să dărîme
Ilion, Ilion, draga cetate
A noastră, atunci de demult,
Cînd ai venit din Hellada.

Antistrofa 1

El aducea pe fruntaşii în floare ai Helladei,
Căci era mînios de-armăsarii uitaţi [2].

[1] Întrecerea dintre Athena şi Poseidon pentru cîştigarea Atticei era săpată în marmoră pe frontonul vestic al Parthenonului.

[2] Cu o generaţie înainte de expediţia troiană, Laomedon făgăduise celui ce i-ar mîntui copila ameninţată de un balaur o pereche de cai primiţi în dar de la Zeus. După uciderea monstrului de Heracles, regele-şi călcase cuvîntul, stîrnind mînia eroului. Cf. *Iliada*, VI 636 şi urm.; XX 145 şi urm.

În larg-curgătorul Simois opri el lopata
Străbătătoare de ape și pupa de țărm o legă.
Apoi din fundul corăbiei scoase
Cu mîna lui arcul cel fără de greș—nimicirea
Lui Laomedon.
Zidul lui Phoibos [1] lucrat cu măsură,-ntr-o vijelie
Împurpurată de foc răsturnîndu-l
Cotropit-a al Troiei pămînt,
Și așa, în două invazii, de două
Ori, lancea ucigătoare a surpat
Zidul Dardanici.

Strofa 2

În van printre vase de aur, cu pasul molatec umblînd,
Fiu a lui Laomedon [2],
Umpli ale lui Zeus pocale măreață menire,
Dar ce te-a născut e în prada
Focului și ale mării
Țărmuri răsună de plîns.
Ca pasărea care-și tot cheamă
Puii, unele-și vaită bărbații,
Altele fiii, și altele mamele cele bătrîne.
Băile tale picate cu rouă,
Arena palestrelor tale
S-au dus. Lîngă tronul lui Zeus
Ții chipul tău tînăr de haruri
În limpedea sa frumusețe,
În timp ce Hellada distruse cu lancea-i
Țara lui Priam.

Antistrofa 2

Dorule, dor, tu care-ai venit odinioară
În casa lui Dardanos după voia
Fiilor cerului,

[1] Vezi mai sus p. 571, n. 2.
[2] Ganymede, îndrăgit de Zeus și făcut paharnic al Olympienilor.

La ce mărire înălțat-ai Troia,
Prin nuntă legînd-o cu zeii!
Despre rușinea
Lui Zeus [1] nici nu voi spune.
Dar Aurora cu aurie nalbe a cărei lumină
Dulce-i muritorilor văzut-a
Căderea acestui pămînt,
Văzut-a picirea Pergamului,
Deși are în culcușul
Ei nupțial pe născutul
Țării acesteia [2].
Pe el l-a răpit către stele
Teleaga de aur cu patru
Cai. În pămîntul
Patriei mare fusese nădejdea
Și totuși al zeilor farmec
Pierit-a din Troia.

(Intră Menelau însoțit de oșteni.)

MENELAU

O, ce frumoasă strălucești, lumină
A soarelui, tu, astăzi, cînd pe ea,
Helena, soața mea, voi pune mîna!
Eu sînt Menelau, (multe-am pățit)
Și asta e oștire ahceană
Venit-am eu la Troia nu de dragul
Unei femei, precum se crede, ci
Pentru bărbatu-amăgitor de oaspeți
Care din casă mi-a răpit nevasta,
El și-a luat pedeapsa de la zei
Și țara lui s-a spulberat sub lancea
Hellenilor. Eu vin să iau cu mine
Pe cea din Sparta (nu mi-e drag să-i spun
Nevastă, deși ea mi-era nevastă).

---

[1] Aluzia e la pasiunea lui Zeus pentru Ganymede, amintită într-o strofă precedentă.

[2] Tithon, fratele lui Priam.

Ea e-n aceste corturi cu femei
Troiene, socotită printre ele.
Cei cari cu lancea lor au dobîndit-o
Cu-atîta trudă, mi-au lăsat-o mie
Ca s-o ucidă, de n-aș vrea s-o duc iarăși
În țara argeiană. Am hotărît
Să n-o omor în Troia, ci, trecînd
Cu vîsla mare, s-o aduc în țara
Hellenică și-acolo s-o predau
Spre-a fi ucisă [1] celor care au
De răzbunat morți dragi răpuși la Troia.
Intrați în corturi, slujitori, luați-o
De pletele-i mînjite de măcel,
De-ndată ce va bate vînt prielnic
Vom duce-o în Hellada.

(Hecuba în genunchi, se roagă.)

HECUBA

O, tu temei al Gliei, ce pe Glie
Îți ai lăcașul, oricine ai fi, tu
Care ești greu de cunoscut, o Zeus,
Fie că ești necesitatea firii,
Fie că ești doar cugetul senin
Al oamenilor, te slăvesc. Pe căi ascunse
Tu duci, după dreptate toate cele
Ce-s muritoare [2].

---

[1] Se știe că această intenție n-avea să fie realizată. Zece ani mai tîrziu, sosit la Sparta pentru a afla știri despre tatăl său, Telemah avea să fie primit la curtea lui Menelau de o Elenă mereu frumoasă și mereu elegantă, care-i face onorurile casei cu o grație desăvîrșită *(Odiseea,* IV 120 și urm.).

[2] Termenii folosiți pentru caracterizarea Ființei supreme rechemau în mințile spectatorilor doctrine filozofice cunoscute celor mai mulți în zilele cînd scria poetul. Nu fără temei comentatorii regăsesc în cele cîteva versuri ecouri din cosmologiile lui Heraclit, Diogene din Apollonia și Anaxagoras.

MENELAU

Ce este?
Ce rugă nouă zeilor e asta?

(Hecuba se ridică.)

HECUBA

Eu te aprob, Menelau, dacă-ți ucizi soția.
Dar fugi de ea văzînd-o, să nu te aprinzi de dor,
Căci ea răpește ochii bărbaților, dărîmă
Cetățile și caselor
Le pune foc. Cumplite
Sînt farmecele sale.
Eu o cunosc, și tu, și cei răpuși de ea.

(Adusă de oșteni, intră Helena luxos îmbrăcată.)

HELENA

Menelau, vorba ta dintîi mă face
Să mă-nspăimînt. Cu silă sînt tîrîtă
De slujitorii tăi în fața casei.
Că-ți sînt nesuferită știu, vreau totuși
Să-ți pun o întrebare. Ce gînd ai
Tu și hellenii cu viața mea?

MENELAU

La judecată n-ai fost trasă, dar
Întreaga oaste mie mi te-a dat
Să te ucid, căci tu ai prăpădit-o.

HELENA

Dar nu mi-e dat să răspund la acestea
Învederînd că n-ar fi drept
Să mor ucisă?

MENELAU

Nu pentru vorbe doar, ci pentru moartea
Ta am venit.

HECUBA

Menelau, tu ascult-o, să nu moară
Neascultată. Dă-mi apoi și mie
Cuvîntul să-i răspund. Nu știi nimica
Din multele-i păcate de la Troia.
Hellada-n fruntea oastei phrygiene.
Și Hera-i jurui domnie-n Asia
Și peste țărmii Europei dacă
Pe ea ar face-o să cîștige Paris.
Dar Cypris ridicînd în slăvi făptura-i,
Lui mă făgădui dacă-ntrecea
Pe zîne-n frumusețe. Cugetă
La ce-a urmat de-aici: a învins Cypris
Și ce folos a tras din nunta mea
Hellada? Iată, n-ați căzut pe mîini
De bărbari, nici nu v-ați luptat cu lancea,
Nici tirania lor n-ați îndurat-o.
Dacă Hellada-ajunse-a fericită,
Eu pier vîndută pentru frumusețea-mi,
Cînd ar fi trebuit să-ncing cunună
Pe fruntea mea!
Dar ai să spui că n-am vorbit nimic
Tocmai de ceea ce e vorba: cum
Fugit-am pe furiș din casa ta.
Veni, avînd cu sine nu o mică
Zeiță, acest demon al pierzării
Pe toate adunîndu-le, cuvîntu-mi
Va duce-o la pieire. De aceasta
Nu scapă.

MENELAU

E de prisos orice, dar dacă totuși
Dorește să vorbească, slobodă-i!

Dar ca să știe: numai din pricina
A ceea ce mi-ai spus i-oi da cuvîntul,
Nu de hatîrul ei.

HELENA

Oricum vi s-ar părea că vă vorbesc,
Bine sau rău, la fel nu-mi va răspunde
Cel ce mă crede dușmană. Eu, însă,
Știind ce vină mi se poate face,
● voi răstălmăci [1]. Și mai întîi
Începătoarea răului e ea,
Femeia care l-a născut pe Paris.
Al doilea care-a adus pierzarea
Troiei și a mea este bătrînul care
N-a ucis pruncul în chip de tăciune
Aprins[2], pe viitorul Alexandru.
Ascultă ce-a mai fost: cînd judeca
— Ntreita-nlănțuire a trei zîne [3],
Era să-i fie dat lui Alexandru
Darul Palladei de a dobîndi
Născut de ea, numit sau Alexandru
Sau Paris, ori cum vrei. Pe-acesta tu,

[1] După zguduitoarele scene ale despărțirilor de Casandra și de Andromaca, apărarea plină de argutii a Elenei, ca și îndeobște duelul oratoric cu Hecuba ne apar puțin poetice. Ele erau însă pe placul unui public care se interesa de asemenea discuții în contradictoriu și care, ca să citățm un exemplu, gusta „reabilitarea" încercată de Gorgias în al său *Elogiu al Elenei*.

[2] Înțelege: pruncul apărut Hecubei în vis sub forma unui tăciune aprins. Speriat de prevestire, Priam încredințase copilul nou-născut unui bătrîn, poruncindu-i să-l omoare. Acesta însă îl părăsise pe muntele Ida, unde fusese găsit și crescut de un păstor, pînă la recunoașterea și reprimirea lui Paris în familia regală. Faptele aci înfățișate constituiau subiectul dramei *Alexandros*, prima din trilogia a cărei ultimă parte o formau *Troienele*.

[3] Faimoasa judecată a lui Paris, atît de des cîntată de poeți și înfățișată în numeroase opere de artă ale antichității.

Hainule ce ești, mi l-ai lăsat
Cînd ai plecat din Sparta-n țara Cretei
Pe-o navă. Întrebarea nu ți-oi pune-o
Ție ci mie: ce mi-era în gînd
Cînd am plecat cu un străin de-acasă
Trădînd și casa și moșia mea?
Tu n-ai decît s-o pedepsești pe zînă,
Să te arăți mai tare decît Zeus,
Căci în puterea lui sînt celelalte
Făpturi zeiești, iar el e rob acestei.
De mine-aibi milă! Acum îmi poți aduce
O vină care poate părea dreaptă:
Dacă răpus plecat-a Alexandru
În fundul gliei, măritișul meu
Urzit de zei, nu mai era, și-atunci
S-ar fi căzut să plec din casa lui
Și să alerg la năvile-aheiene.
Am încercat și asta. Martori mi-s
Străjerii ce veghează peste turnuri,
Pîndarii de pe ziduri. Deseori
M-au prins cînd de pe creștete, cu funii
Făptura la pămînt mi-o furișam.
Cu sila, noul meu bărbat Deiphobos
Răpindu-mă, m-a luat soție-n ciuda
Troienilor. Cum ar fi drept atunci
Să fiu ucisă, pe ce drept, bărbate,
Cînd eu m-am măritat cu sila și
Cînd darurile date casei mele,
În loc de lauri triumfali, amarnic
Mă închinau robiei? Dacă vrei
Să-nfrîngi pe zei, înseamnă că ești nebun.

CORUL

Regină, apără-ți copiii
Și patria, și spulberă
Ademenirea ei, căci frumos zice
Deși nu face decît rău. Și asta-i cumplit!

Cu zîncle mă voi lega în luptă
Întîi, apoi voi arăta
Că vorbele-i nu sînt adevărate.
Eu nu pot crede că fecioara Pallas
Şi Hera au ajuns cu nebunia
Pînă acolo încît să vînză Argos
Străinilor, iar Pallas să-ngenunche
Athena Phrygiei. Doar din copilărie
Şi alintare s-au dus ele pentru
Mîndreţea lor pe Ida. De-al cui drag
O zînă cum e Hera-ar fi cuprinsă
De-un dor atît de mare al frumuseţii?
Ca să-şi ia, poate soţ, mai bun ca Zeus?
Şi-Athena, vîna, poate, un mire printre
Cei făr' de moarte, ea care-a cerut
Tatălui ei s-o lase să rămîie
Fecioară, cînd nu-i place măritişul?
Nu face tu pe zîne făr' de minte
Ca să-nfloreşti vinovăţia ta;
Pe cei cuminţi nu-i vei îndupleca.
Ba ai mai spus de Cypris (şi ce lucruri
De rîs) că a venit cu fiul meu
În casa lui Menelau, ca şi cum
N-ar fi putut, stînd liniştită-n ceruri,
Să ducă-n Troia însăşi Amycleia! [1]
Frumos era nespus fiul meu Paris
Şi la vederea lui sufletul tău
S-a făcut Cypris. Pentru muritori
Smintelile iubirii, ele sînt
Chiar Aphrodite! Numele acesta
Începe, într-adevăr, ca Aphrosyne... [2]
Cînd l-ai văzut în barbaru-i veşmînt
Strălucitor de aur, ţi-ai ieşit

[1] *Amyclai*, cetatea lui Tyndar, tatăl Elenei, situată nu departe de Sparta.

[2] Contrariul înţelepciunii: *Sophrosyne*, deci „rătăcire", „nebunie".

Din minți. În Argos aveai stare
Puțină și lăsînd în urmă Sparta
Pentru cetatea Phrygieilor în care
Un rîu de aur curge, ai visat
Să te răsfeți în revărsări de aur.
Nu-ți ajungea să pîngărești doar casa
Bărbatului cu desfrînarea ta.
Fiul meu, spui, cu sila te-a răpit.
Dintre spartani, știut-a unul asta?
Ce strigăt de pierzare ai strigat
Spre Castor, tînăr încă, sau spre Pollux,
Ce printre vii erau, nu printre stele[1]?
Și după ce ai nimerit la Troia,
Cu-argeii după tine, începu
A lăncilor cumplită-ncăierare.
De cîte ori ți se vestea o faptă
De arme-a lui Menèlau ca mai bună,
Îl lăudai, încît se'ndurera
Feciorul meu că are un puternic
Vrăjmaș în dragostea-i. Dacă troienii
Aveau o soartă bună, nu era
Nimica celălalt. Privind norocul,
Ca să te ții în calea lui mereu,
Nu vreai să știi nimica de virtute.
Ne spui apoi de funia cu care
Îți legai trupul ca să te cobori
Din turnuri, ca și cum stăteai la Troia
Fără de voie. Unde ai fost prinsă
Legîndu-te cu funia de gît
Sau ascuțind un junghi, ca o femeie
Cinstită ce jelește după-ntîiul
Bărbat al ei? Ci cu cu multe vorbe
De multe ori te-am tulburat: „Copilă,
Te du! Nunti-mi-or alte nunți feciorii,
Chiar eu fugind cu tine te voi duce

[1] După moarte, cei doi „fii ai lui Zeus" (Dioscurii) fuseseră transformați în aștri și adorați ca divinități protectoare ale corăbierilor.

La năvile aheilor; ci pune
Un capăt luptei noastre cu hellenii!"
Dar vorba mea ți se părea amară.
La Alexandru-acasă întreceai
Măsura semeției și doreai
Să ți se-nchine barbarii mereu,
Căci asta era totul pentru tine.
Și-n aste-mprejurări, acum,
Venit-ai încărcată de scumpeturi,
Privind, în îndrăzneala ta, aceeași
Lumină-a zilei ca bărbatul tău.
Femeie blestemată, s-ar cădea,
Smerită și în straie zdrențuite,
Și tremurînd de frică, și cu părul
Tăiat să vii aici! Înțelepciunea
Ți-ar sta mai bine ca necuviința,
După atîtea fărdelegi!
Ascultă Menelau, cel din urmă
Cuvînt al meu: Hellada încunun-o
Așa cum îți stă bine ucigînd-o
Pe asta și fă lege celorlalte
Femei, să moară
Aceea care-și va-nșela bărbatul.

CORUL

Menelau, pentru casa și pentru
Strămoșii tăi, să-ți pedepsești soția.
Ferește-te să nu te-nvinuiască
Hellada că ești slab, și te arată
Vrăjmașilor puternic.

MENELAU

Ca tine cred și eu: de bună voie
S-a dus din casa mea în patul altui,
Iar Cypris din trufie a fost spusă.
Hai, mergi la cei care te vor ucide

Cu pietre, ispășește-n mic, murind,
Ale aheilor mari suferințe,
Și-nvață a nu mă face de rușine.

(Helena cade în genunchi.)

HELENA

Nu, în genunchi te rog, nu mă ucide
Pentru un rău întemeiat de zei,
Ci, iartă-mă!

HECUBA

O, nu trăda pe soții tăi de luptă
Uciși de ea. Eu pentru ei și fiii
Mei te implor.

MENELAU

Ci taci, bătrîno, de ea nici că-mi pasă.
Oștenilor le poruncesc s-o ducă
La nави. Pe ele va străbate marea.

(Iese Helena dusă de oșteni.)

HECUBA

Să nu se urce pe aceeași punte
De navă ca și tine!

MENELAU

De ce? Este mai grea ca altădată?

HECUBA

Nu este-ndrăgostit să nu iubească
Ce i-a fost drag mereu.

Cum o fi dorul
Acelor ce i-au fost odată dragi.
Va fi precum dorești, n-o să se urce
Pe nava mea. Nu-i rău ce spui. Ajunsă
În Argos va muri în chip nemernic
Nemernica, așa cum se cuvine,
Și-ntr-acest fel va-ndupleca pe toate
Femeile la-nțelepciune. Nu-i
Deloc ușor. Și totuși moartea ei
Le va înfricoșa desfrîul, chiar
De-ar fi mai desfrînate decît dînsa.

(Menelau iese înconjurat de ai săi.)

CORUL

Strofa 1

Și-așa tu le-ai dat la ahei
Templului din Ilion și
Altarul pe care se ard
Mirodenii, o Zeus, văpaia
Azimei sfinte și fumul
Smirnei ce suie la cer
Și Pergamul sacru și Ida,
Ida cu văile pline
De iederă, mult străbătute
De ape iernatece, și
Culmea pe care întîia
Rază a soarelui bate,
Lăcaș strălucind în lumina
Zeiască.

Antistrofa 1

Zadarnice jertfe și
Freamătul pe întuneric
Al melodioaselor coruri,

Și serbările-nopților-toate [1]
Închinate la noi, și atîtea
Icoane săpate în aur.
Zadarnică luna cea sfîntă
De cîte douăsprezece
Ori se perindă. Mă-ntreb,
Mă-ntreb dacă-ți pasă de asta,
Doamne, ție ce stai
Pe scaunul tău în tărie,
Și de năpraznica pară
A focului care-nvelit-a
Cerul pierdutei cetăți [2].

Strofa 2

O dragul, o soțul meu drag,
Tu mort rătăcești fără apă [3]
Și fără mormînt, și pe mine
O navă pe valuri cu-avîntul
În aripi, m-o duce în Argos,
Pășune de cai, unde zidul
De piatră-al Cyclopilor suie [4]
Pînă la ceruri. Și droaia
Copiilor prinsă de porți
Geme prin lacrimi. Iar mama [5]
Strigă și strigă: „Vai mie,

[1] Înțelege: făcute să dureze noaptea întreagă.

[2] Pasaj anevoie de înțeles. O primă interpretare ar putea fi: „zadarnice și cele douăsprezece luni sfinte ale frigilor". Alții, dînd cuvîntului *selanai* accepția de „turtă în formă de lună", atestată de unii lexicografi, traduc: „zadarnice și turtele (de formă lunară ale) frigilor, oferite zeilor cîte douăsprezece o dată".

[3] Lipsit de abluțiunile rituale.

[4] Operă a Ciclopilor au fost judecate în antichitate puternicele ziduri ale Tirynthului și Mycenei, scoase la iveală de arheologii din zilele noastre.

[5] Pasaj anevoie de înțeles. Cei mai mulți interpreți consideră *mater* ca un vocativ; alții, în loc de al doilea *boa*, citesc *kora*, înțelegînd: „Iată fata strigă: «Vai mie, mamă, singură sînt etc....»".

Singură sînt și aheii
Departe mă duc de privirea
Ta pe o navă albastră
Ce spintecă marea cu vîsle
În Salamina cea sfîntă
Sau creștetul Isthmului [1] domn
Peste două limanuri de apă
Unde și-au porțile lor
Ale lui Pelops lăcașuri". [2]

Antistrofa 2

Și ca Menelau trecînd
Cu nava-i pe mare, de două
Ori înălțat să se-abată
În mijlocul punții sfînt focul
Scînteietorului fulger,
Acum cînd cu lacrime multe
Plîngîndu-mi robia mă duc
Din Ilion, patria mea,
În surgun în Hellada. De-ar fi
Ca aceea ce are oglinzi
De aur, frumoase podoabe
Ale fecioarelor — fiica
Lui Zeus [3] — să n-ajungă odată
În țara străbunilor săi
Din Sparta și nici la căminul
Unde își are culcușul!
Iar cel ce va lua-o pe ea,
Blestemata soție, oroarea
Marei Helladei, pieirea
Tristă a rîului Simois,
De-ar fi să n-ajungă-n cetatea

[1] Înălțimea numită *Acrocorinthos*, lîngă portul cunoscut.
[2] Peninsula (acum insulă) numită pînă astăzi Pelopones.
[3] Elena. Vezi mai sus p. 589, n. 1.

Pitană [1] și nici înaintea
Porții de aramă a Zînei.

(Intră Talthybiu și cîțiva însoțitori, purtînd pe scutul uriaș al lui Hector trupul zdrobit al lui Astyanax.)

Vai, vai!
Amaruri noi se-așternn pe acest pămînt
Peste amaruri noi, priviți sărmane
Soții ale troienilor pe mortul
Astyanax, ca discul aruncat
Din turnuri fără milă. Ucigașii
Danai îl aduc.

TALTHYBIU

Hecuba, în zvonul valurilor mării
O navă așteaptă prada cea lăsată
De fiul lui Ahile și e gata
Să plece către țărmul Phtiotidei.
Și Neoptolem însuși a plecat
Cînd auzi de noua suferință
A lui Peleus, pe care din pămîntul
Său Akastos, născutul din Pelias,
L-a alungat. El repede și fără
Să aibe a zăbavci desfătare
S-a dus, cu el s-a dus și Andromaca
Ce s-a împins la multe lacrimi cînd
Ieși dintr-a pămîntului strînsoare
Plîngîndu-și țara, binecuvîntînd
Groapa lui Hector. Ea ceru să fie
Lăsată să îngroape-acest copil
Al cărui suflet a zburat pe cînd
Căzu din înălțimi, el fiul lui
Hector al tău. Iar scutul cu spinare
De-aramă ce fu spaima aheimei,

[1] „Cetatea pitană" e Sparta. „Zîna" la care se face aluzie, Athena *Chalkioikos* („Cea cu locuința de aramă"), astfel numită după plăcile de bronz ce-i împodobeau templul.

Pe care tatăl său îl tot ţinea
Alături de el, nu va fi dus
La vatra lui Peleu, nici în cămara
Unde mireasa, Andromaca, mama
Acestui mort, cu jale l-ar privi.
În loc să fie îmbrăcat în cedru
Sau piatră, va fi înmormîntat cu scutul
Copilului tău. În braţele tale
Vom pune trupul lui ca să-l acoperi
Cu văluri şi cununi aşa cum ai
Putinţa astăzi, căci plecat-a
Şi-a Domnului ci pripă n-a lăsat-o
Să-şi pună în mormînt copilul. Noi
După ce vom împodobi pe mort
Cu lancea vom săpa ţărîna şi
L-om înveli într-însa.
Tu repede plineşte ceea ce
Ţi-am arătat. Noi ţi-am cruţat o trudă
Căci străbătînd prin apa lui Scamandru
Scăldat-am mortul, l-am spălat de sînge.
Ci-i vom săpa o groapă adîncă şi
Aşa de-om merge repede şi tu
Şi eu putea-vom ancora cu nava
Noastră acasă.

HECUBA

Lăsaţi-i jos rotundul scut al lui
Hector. Priveliştc dc jale este
El pentru mine. Nu mi-e drag să-l văd.
O voi, ahei, ce vă trufiţi mai mult
Cu armele decît cu mintea, pentru ce
Temîndu-vă de un copil aţi făptuit
Această crimă nemaipomenită?
Vă era teamă să nu-nalţe odată
Troia căzută? Nu sînteţi nimic
Voi care-n ciuda faptelor măreţe
Ale lui Hector în bătăi şi a mii
De alte braţe, ne-aţi răpus, acum

Cînd Troia-i cucerită și troienii
Înfrînți, voi v-ați temut de un prunc. Urăsc
Spaima de care se-nspăimîntă omul
Cel nepătruns de fioru-nțelepciunii.
O dragul meu, cît de neîndurătoare
Venit-a moartea pentru tine. Dac-ai fi
Murit pentru cetate după ce
Ai fi sorbit plăcerea tinereții
A-nsurătoarei, a regalității
Care te face zeilor asemeni,
Ai fi fost fericit, dacă în ele
E fericire. Văzînd aceste lucruri
Pe care tu le-ai cunoscut, copile,
Nimic nu știe acum sufletul tău.
În casa ta nu vei avea nevoie
De ele; cap nefericit, cît de grozav
Te-a zdrobit zidul patriei — lucrarea
Lui Loxias![1] Ci mama ta, adese,
Cosițe împletind, te-acoperea
De sărutări, pe unde rîde în hohot
Sîngele țestei tale sfărîmate.
O, mîini, icoană care mă-ncînta
A mîinilor tatălui său, zăceți
În fața mea molatece și frînte-n
Încheieturi, o, gură dragă care
Ai aruncat atîtea nebunii
Pierdută ești, mințeai tu cînd pe patu-mi
Culcîndu-te spuneai: „O, mamă,
Din părul-mi inelat cu voi tăia
Cosiță lungă pentru tine și
Voi duce la mormîntul tău alaiul
Prietenilor mei și ți-oi rosti
Cuvinte de duioasă despărțire".
Și-acum nu tu ci eu, bătrînă fără
De țară, fără de copii, îngrop
Îngrop cadavrul tău sărman și-atît de tînăr!
Vai mic, alintări nenumărate,

[1] Vezi mai sus p. 367, n. 1.

Veghi ale mele, somnuri nedormite,
Deşertăciuni mi-aţi fost! Odată
Ce-ar putea scric[1] pe mormînt poetul:
„Argeii au ucis acest copil,
Temîndu-se de dînsul"? Ruşinoasă
Inscripţie pentru Hellada. Cum
Părinţii tăi nu ţi-au lăsat nimica,
Măcar avea-vei scutul cu spinare
De-aramă drept sicriu.
O tu, frumos brăţar, ce apărai
Braţul lui Hector, ai pierdut pe cel
Mai mîndru din stăpînii tăi. Ce dulce
Se culcă prin inelul tău tiparul
Braţului său şi pe frumosul crug
Al rotunzimei tale trăsături
Sudorii ce adesea de pe fruntea-i
Frumoasă picura cînd în amarul
Bătăilor te-apropia de faţă.
Ci mergeţi şi aduceţi ce mai este
Podoabă pentru bietul mort, căci soarta
Pe care ne-o dau zeii nu ne lasă
Ceva frumos. Ai să primeşti ce am
Şi eu.
Nebun e printre muritori acela
Care se bucură crezînd că fericirea
Lui e fără de capăt, căci ursita
În jocurile ei e ca paiaţa
Ce saltă ici şi colo. Nimeni nu-i
Într-una fericit[2].

---

[1] Deprinderea clasică a inscripţiilor pe lespezile de mormînt, care ne-a prilejuit o bogată recoltă de epigrame funerare, e proiectată aci într-un trecut foarte depărtat.

[2] E ideea — familiară celor vechi — plastic exprimată de Herodot atunci cînd pune pe Croisos să vestească lui Cyrus: *„există o roată a rosturilor omeneşti, care, în necontenita-i mişcare, nu-i lasă pe aceiaşi să izbîndească într-una"* (*Hist.*, I 207; cf. I 86 şi VII 203).

CORUL

Şi iată, ele pe mîini îţi aduc
Din spoliile phrygiene podoaba
Ca să găteşti pe mort.

HECUBA

Copile, tu n-ai fost învingător
La alergări de cai, la încordarea
Arcului şi phrygienii n-au ajuns
Să te slăvească-n lupta dreaptă şi
La vînători de fiare, totuşi mama
Tatălui tău îţi dă aceste lucruri
Din cîte odinioară ţi-au fost dragi.
Acum ţi le-a răpit cea blestemată
De zei Helena,
Şi sufletul ţi-a stins şi casa
Ţi-a spulberat-o.

CORUL

Ei, ei, îmi sfîşii,
Îmi sfîşii inima cu vaietele tale.
O, tu odată-mi puteai fi un mare
Monarh al ţării!

HECUBA

Ce se cuvenea să pui pe tine
La cununia ta cu cea mai mîndră
Fiică a Asiei, podoaba
Straiclor phrygice, cu ele-ţi
Înveşmînt trupul.
Şi tu, ce eşti puternică-n izbînzi
Tu, mumă de trofee nesfîrşite,
Iubită pavăză-a lui Hector
Încununată fii, tu nesupusă
Picirii, vei pieri cu el[1].

[1] Lipsesc versurile 1224—1225.

CORUL

Vai, vai!
Amară jale, Glia, o,
Copile, te primește,
O mamă, gemi!

HECUBA

Vai, vai!

CORUL

Cîntarea morților.

HECUBA

Vai mie!

CORUL

Vai mie! Da, cumplite
Sînt patimile tale.

HECUBA

Lega-voi cu fîșii rănile tale,
Trist medic, doar cu numele, și care
Nu vindecă. Se va-ngriji de celelalte
Și tatăl tău, la morți.

CORUL

Cu pumnii bate, bate capul tău,
Iar mîinile ca vîslele să bată!
Vai mie, vai!

HECUBA

O dragi femei...

CORUL

Hecuba, grăiește supuselor tale!
Ce spune glasul tău?

HECUBA

Nimic n-aveau mai mult în cuget zeii
Decît durerea mea, și peste toate
Cetățile din lume urau Troia;
Zadarnic le-aduceam jertfe de boi.
Dacă de sus ne-ar fi trăznit un zeu
Zvîrlindu-ne în fundul gliei, noi
Am fi pierit și n-am fi fost cîntate
De buze-n imnuri și n-am da prilejul
De cîntec muritorilor ce vin. [1]
Ci mergeți, puneți mortul în sărmanu-i
Mormînt, căci are ce i se cuvine:
Cununa morților.
Eu cred că celor morți puțin le pasă
Că cineva le-o-ntruchipa măreție
Înmormîntări. E numai o deșartă
Înfumurare a celor vii.

(Oșteni duc cu ei scutul și cadavrul.)

CORUL

O, o!
Nefericită mamă ce prin tine
Și-a spulberat nădejdea vieții sale
Cea mare. Mult te fericeam odată
Că din părinți de bun neam te născuseși,
Și de grozavă moarte ai mai pierit.

(Se agită facle în depărtare.)

Ei, ei!
Ce brațe purtătoare de văpăi

[1] Cum am mai relevat-o cu alt prilej, în concepția celor vechi destinele excepționale se cuvin transmise viitorimii, oficiul de păstrător al pildelor trecutului revenind înainte de toate poetului Cf. Horațiu, *Ode*, IV 9, 25—28.

Văd fluturînd pe creştetele Troiei?
Ce nouă jale ameninţă Troia?

(Intră Talthybiu însoţit de oşteni.)

TALTHYBIU

Spun căpitanilor de cete care
Au sarcina să pună foc cetăţii
Lui Priam, să nu ţină-n mîini
Văpaia fără de folos, ci focul
Să-ncingă-aşa ca, pustiind cetatea
Ilionului, voioşi să-ncepem drumul
Acasă de la Troia.
Iar voi — căci spusa-mi are două rosturi —
Fiice de troieni, cînd căpitanii
Oştirii da-vor sunet viu de bucium,
'Ndreptaţi-vă spre năvile-aheene
Ca să fiţi duse din această ţară.
Iar tu, bătrîno, cea mai oropsită
Femeie, du-te după dînşii, ci
De la Ulysse vin la tine, lui
Te-au dat sorţii roabă-n altă ţară.

HECUBA

Vai mie, vai sărmana, iată culmea
Şi capătul a toată suferinţa.
Mă duc din ţară, iar cetatea mea
E închinată focului. Bătrîne
Picioare, hai, urniţi-vă, să duc
Salutul meu cetăţii întristate:
O tu cea mare-odată, tu cea plină
Între barbari de-un duh trufaş, tu vei pierde,
O, Troia, în curînd vestitu-ţi nume.
Ei îţi dau foc, pe noi ne duc ca roabe
Din ţară-acum. O zei, dar de ce oare
Să mai invoc pe zei? Şi altă dată
Chemaţi au fost şi nu m-au ascultat.
Hai, s-alergăm la foc! Frumos mi-ar sta
Să mor odată cu cetatea-n flăcări!

Nebună ești, sărmano, după-atîtea
Dureri. Luați-o, n-o cruțați, se cade
S-o dăm pe mîna lui Ulysse și
Ca pradă să i-o ducem.

HECUBA

Ohohoho!
Fiu al lui Chronos, domn
Al Phrygiei, părinte
Ce ne-ai născut [1], ocara
Ce suferim, noi, neamul lui Dardànos,
O vezi?

CORUL

O vede, dar marea cetate
Cetatea care-a fost, pierit-a.
Nu mai e Troia.

HECUBA

Ohohohoh!
Cum luminează Ilionul! Focul
A-ncins acoperișul templelor
Din Pergam, și cetatea
Și-al zidurilor creștet,

CORUL

Ca fumul risipit de vînt,
În aer, țara prăbușită
Sub lance piere,
Palatele ei pustiite de foc
Și de lancea vrăjmașă.

[1] Dardanos, întemeietorul neamului troian, era ținut drept fiu al lui Zeus.

HECUBA

O, Glie care mi-ai hrănit copiii!

CORUL

Ei, ei!

HECUBA

Copii, voi auziți,
Pricepeți strigătele mamei?

CORUL

Deștepți pe morți cu boccelele tale.

HECUBA

Întind pe jos ciolanele-mi bătrîne,
Și cu amîndouă mîinile
Bat în pămînt.

CORUL

Și, după tine, eu
Pun la pămînt genunchii-mi,
Strigînd de la cei morți
Pe soțul meu sărmanul.

HECUBA

Ne iau, ne duc...

CORUL

Sfîșietor,
Sfîșietor mai strigi!

HECUBA

În casele în care vom robi...

CORUL

În altă țară...

HECUBA

O Priame, Priame, ești mort,
Fără mormînt, fără prieteni.
Nu știi durerea mea,

CORUL

O moarte neagră așternu zăbranic
Pe ochii lui. Neprihănit e el!
De moartea lui cea plină de prihană.

HECUBA

O temple ale zeilor, o dragă
Cetate!

CORUL

Ei, ei!

HECUBA

În focul morții crunte și-n al lăncii
Fier vă sfîrșiți.

CORUL

Curînd în țara-mi dragă veți ajunge
Paragini fără nume.

HECUBA

Și pulberea, asemeni unui fum
Întraripat, suindu-se-n văzduh
Va face să nu știu unde-a fost casa.

CORUL

Al țării nume însuși se va șterge,
Căci una după alta toate trec.
Ea nu mai e acum, sărmana Troia.

(Pergamul se prăbușește.)

HECUBA

Ați priceput? Ați auzit?

CORUL

E vuietul Pergamului ce cade.

HECUBA

Cutremurul, cutremurul cuprinde...

CORUL

Cetatea-ntreagă.

HECUBA

Oh, oh, picioare tremurînde,
Purtați-mi pasul, mergeți
Spre ziua de robie a vieții!

(Sună buciumele.)

CORUL

O, o, sărmană
Cetate! Iar acum,
Îndreaptă-te spre năvile-aheiene.

CICLOPUL

Dramă satirică

în romîneşte de
ALEXANDRU POP

Ştirile despre originile teatrului grec, aşa cum sînt înfăţişate pe scurt în *Introducere*, leagă apariţia acestui gen literar de procesiunile în cinstea lui Dionysos, celebrate periodic de locuitorii Atticii. În astfel de prilejuri participanţii — închipuind alaiul zeului — se deghizau în satyri, însoţitorii lui obişnuiţi, improvizînd cîntece şi mimînd acţiuni în legătură cu legenda fiului Semelei. Din punct de vedere artistic, forma aceasta populară de manifestare a unor sentimente de exaltare era sortită să rodească în felurite chipuri, în înţelesul că — pe căi diferite — aveau să se desprindă din ea tragedia, comedia şi drama zisă „satyrică", ale cărei coruri formate din capripezi subliniază caracterul hazliu al întîmplărilor înfăţişate şi modul îndrăzneţ — deseori licenţios — de a le trata. Din păcate, istoria producţiei „satyrice" a grecilor ni-i puţin cunoscută. Dacă se exceptează nota din *Lexiconul Suda* după care Pratinas din Phlius ar fi fost primul autor de asemenea compuneri (către 490 î.e.n.); dacă se lasă la o parte indicaţiile despre piese scrise în cursul secolului al V-lea de un poet sau altul, ori informaţiile scoase din studiul scenelor pictate pe vasele ieşite din mîna meşterilor attici, singurele drame „cu satyri" ajunse pînă la noi sînt *Copoii* lui Sofocle şi *Ciclopul* lui Euripide.

Cu acest titlu, ni s-a părut potrivit să includem în prezenta culegere păţania regelui Ithacei în peştera lui Polyfem, spirituală parodie a unuia din episoadele cele mai

cunoscute ale *Odiseii*, transpusă în romîneşte de un traducător care a ştiut să păstreze versiunii sale ceva din verva spumoasă a originalului.

Data compunerii *Ciclopului*, ca şi piesele împreună cu care trebuie să fi fost reprezentat nu ne sînt cunoscute şi formează — între specialişti — obiectul unor nesfîrşite discuţii. Cei mai mulţi înclină să-l atribuie tinereţii lui Euripide. Cu mai multă dreptate, alţii — întemeiaţi pe unele particularităţi de limbă şi de metrică, dar mai ales pe atitudinea faţă de mit a personajelor — îl înscriu printre operele de maturitate ale poetului, apropiindu-l de tragedii ca *Elena* şi *Ifigenia în Taurida*.

PERSOANELE

SILEN
ODYSSEU
CICLOPUL
CORUL SATYRILOR
Însoțitorii lui Odysseu

Ţinut împădurit în Sicilia, la poalele muntelui Etna. În mijloc se deschide gura unei peşteri uriaşe, în care se văd staule. Prin faţa peşterii trece un drum. Într-o parte se află adăpători pentru vite lîngă un pîrîu înconjurat cu iarbă. Silen curăţă pe jos cu o greblă de fier. El este bătrîn, puhav, chel, îmbrăcat în verde şi poartă coadă de cal.

SILEN[1]

O Bromios,[2] atîta chin am îndurat
De dragul tău, şi azi şi-n tinereţe cînd
Eram încă-n putere. Mai întîi atunci
Cînd, nebunit de Hera, tu le-ai părăsit
Pe Nymfele de munte, cari te-au dădăcit;
Apoi în lupta cu Giganţii zămisliţi

[1] Străveche divinitate frygiană — demon al izvoarelor, pe cît se pare — Silenos e, în lumea greacă, asociat cu religia lui Dionysos din al cărui cortegiu face parte, împreună cu Menadele şi Satyrii. În imaginaţia poeţilor şi a artiştilor din epoca clasică, se înfăţişa ca un bătrîn burtos şi hîtru, veşnic ameţit sau veşnic în căutare de băutură.

[2] „Cel ce freamătă", „cel ce vuieşte": epitet al lui Dionysos.

De Gaia,[1] cînd la dreapta ta, greu înarmat
Pe Enkelàdos l-am izbit cu lancia
Chiar în mijlocul scutului şi l-am ucis.
Ia stai, n-a fost un vis cumva ceea ce spun?
Ba nu, pe Zeus, fiindcă i-am şi arătat
Lui Bacchos prada. Dar acuma pătimesc
Un mult mai greu ponos decît avui atunci.
Cînd lotrii mării,[2] cei de neam thyrsenian,
Au fost mînaţi de Hera împotriva ta,
Vînzîndu-te departe rob, cum am aflat,
Am şi purces pe valuri cu flăcăii mei[3],
Ca să te caut. Cîrma o ţineam în mîini
La capătul corăbiei şi cîrmuiam,
Iar fiii mei, orînduiţi pe la lopeţi,
Tot căutîndu-te, stăpîne, înălbeau
Cu plescăit de vîsle valul albăstriu.
Aproape c-ajunsesem la Malea, cînd
Suflînd potrivnic, vîntul de la răsărit
Ne năpusti pe ţărmul Etnei cel stîncos,
Aici, unde domnesc în peştere pustii
Ciclopii,[4] căpcăuni c-un singur ochi, feciori
Ai zeului din mare. Unul dintre ei
Ne-a prins şi ne-a-nrobit în locuinţa lui.

---

[1] Titanii sau Giganţii născuţi din perechea primordială *Ouranos* (Cerul) şi *Gaia* (Pămîntul). Porniţi să detroneze pe Zeus, fuseseră înfrînţi de Olympieni după lupte grele, imortalizate în operele de sculptură ale Greciei.

[2] Aluzie la unul din episoadele cele mai cunoscute ale legendei lui Dionysos. Sub înfăţişarea unui adolescent, zeul fusese răpit de piraţi tirenieni, a căror îndrăzneală o pedepsise îngrozindu-i în timpul plutirii prin tot soiul de minuni. Cf. primul dintre *Imnurile homerice* în cinstea lui Dionysos (VII Baumeister).

[3] Satyrii ce alcătuiesc corul piesei şi care reprezintă o supravieţuire a străvechiului alai bacchic, obîrşia tragediei. Cf. textele din Aristotel citate în *Introducere*, p. 20.

[4] Textual: „Ochi-rotunzi", făpturi fabuloase cu un singur ochi în mijlocul frunţii, locuind în Sicilia, pe coastele muntelui Etna.

Stăpînul nostru se numește Polyfem.[1]
În loc de sărbătorile cu danț și cînt,
Noi păștem turmele Ciclopului hain.
La poalele colnicelor, feciorii mei
Păzesc cîrlanii, căci și ei mai sînt cîrlani;
Iar eu sînt rînduit la jgheabul de-adăpat,
Și curăț staule și curți, și-i pregătesc
Grețoase prînzuri blestematului Ciclop.
Acuma trebuie — căci mi s-a poruncit —
Locașul să-l rînesc cu grebla cea de fier,
Să fie lună peștera, cînd va sosi
Cu dobitoacele Ciclopul, domnul meu.

(Se oprește cătînd spre stînga, de unde se aude un cîntec gălăgios.)

Ci iată că flăcăii mei se-ntorc, mînînd
Spre casă turmele. Dar voi tot mai jucați
Zglobiul danț[2] ca-n vremea cînd vă desfătați
Cu Bacchos în alaiul cel strălucitor,
Și cînd mergeați spre casele Altheii[3]-n pas
Cu cîntul lirei molcom și legănător?

(Intră corul alcătuit din Satyri, conduși de un flautist. Ei mînă turmele, sărind și cîntînd. Poartă straie din piele de capră.)

CORUL SATYRILOR

(unui țap care se abate din turmă, suindu-se pe o stîncă)

Mîndră stirpe-ai avut după tată,
Mîndră și după mamă,

---

[1] Textual: „Faimosul", „Renumitul". Fiu al lui Poseidon, Polyfemos nu e numai eroul celui mai popular episod din *Odiseea;* în poezia elenistică, bruta descrisă de Homer se va umaniza într-atît că — în idila XI — Theocrit îi atribuie sentimentele cele mai gingașe pentru o zînă a mării, Galathea.

[2] Sikinis, dans comic, propriu Satyrilor în scenă, astfel numit după născocitorul lui, Sikinnos.

[3] *Althaia*, soția lui Oineus, îndrăgită de Dionysos. Scene legate de acest episod al peregrinărilor pămîntești ale zeului sînt des reprezentate în picturile vaselor attice.

O, tu vlăstar de soi,
Unde te cațări pe stînci?
Boarea pe-aicea-i blîndă,
Pajiștea lin înverzită.
Unda pîrîului curge
Pașnică-n jgheaburi,
Jos lîngă peșteră. Ascultă
Puii cum plîng după tine.

UN SATYR

Ța, ța, vino de-acolo,
Ța, ța, haide pe-aicea să pești
Coasta cea plină de rouă.
Vezi, că zvîrl după tine c-o piatră!
Mînă-ncornatule, mînă,
Pînă la stîna ciobanului,
Pîn' la țăranul Ciclop!

CORUL
(unei oi îndărătnice)

Haide mioară, desumflă-ți
Plinele ugere,
Mieii din țarc, zăvorîții,
Lasă-i de grabă să sugă.
N-ai auzit cum te strigă
Plozii micuți behăind
Cîta mai ziua de lungă?
Mergeți zornic la stînă.
Hai că destul ați păscut în
Grasele ierburi. Fuga,
Fuga la peștera Etnei!

Ce departe șade Bacchos,
N-avem danțuri, nici Bacchante
Purtătoare iuți de thyrse,[1]

[1] Baston purtat de membrii alaiului dionysiac; împodobit cu iederă și avînd în vîrf un con de pin.

Nici bătăi de tamburine
Lîngă șopot de izvoare.
Vai, pe-aici nu cade-n picuri
Limpezi vinul. Nu-i la Nysa[1],
Să cîntăm de printre Nymfe
„Iacchos, Iacchos"[2], dulce chiot
Urmărind-o pe-Afrodita,
Nici să apucăm din iureș
Pulpe dalbe de Bacchante.
Dragule, dragule Bacchos,
Unde te duci
Singur, părul bălai scuturîndu-l?
Cată spre mine, tovarășul tău,
Vezi-mă rob la chiorul acesta, Ciclopul,
Cum rătăcesc în
Haina de țap ponosită!
O, cît de mult mă-ncearcă
Dorul de tine!

(Silen privește în depărtare, spre dreapta unde se află țărmul insulei, apoi se-ntoarce către ceata Satyrilor.)

SILEN

Copii, tăcere! Haide, porunciți la slugi
Să mîne turmele în staulul de stînci!

(Turmele sînt mînate în peșteră.)

CORIFEUL

Grăbiți-vă! Dar taică, ce te-a-ngrijorat?

SILEN

Eu văd c-a poposit la țărm un vas hellen;
O căpetenie și-o seamă de vîslași

[1] Munte mitic, unde după datină pruncul Dionysos ar fi fost crescut de Nymfe.
[2] Nume mistic al lui Dionysos.

Se-ndreaptă către peșteră. Pe umeri duc
Ulcioare goale, coșuri. Pasă-mi-te vor
S-adune de-ale gurii. Vai, sărmani străini,
De unde-or fi sosit? Ei nici nu-l bănuesc
Pe domnul nostru Polyfem, dacă-au pătruns
În neprielnicu-i sălaș, de se-mbrîncesc
În falca lui de căpcăun, spre nenoroc!
Tăceți dar mîlc, să-i iscodim de unde vin
Pe vîrful Etnei în Sicilia, la noi.

(Odysseu și cîțiva tovarăși intră înarmați, prin dreapta. El poartă un burduf de piele de capră și o cupă. Însoțitorii săi aduc coșuri și ulcioare goale.)

ODYSSEU

Străinilor, nu știți pe-aproape vreun izvor
Cu apă dulce, setca să ne-o stîmpărăm?
Și poate că ne-ar vinde careva din voi
Merinde; sîntem niște bieți corăbieri.
Dar ce e? Pare-mi-se c-am intrat
Într-o cetate de-a lui Bromios, căci văd
În preajma peșterii o gloată de Satyri.
Îți spunem ție-ntîi, moșnege, bun găsit.

SILEN

Noroc străine, cine ești, de unde vii?

ODYSSEU

Sînt Odysseus din Ithaca și stăpîn
Deplin peste poporul kefalenian.[1]

[1] În *Iliada* II 631 și urm., „Chefalenii" sînt supușii lui Odysseu îndeobște, originari nu numai din Ithaca, dar și din unele insule vecine, aflate sub aceeași cîrmuire. Insula astăzi numită Chefalonia pare să se fi numit în antichitate Same.

SILEN

Te știu, chimval zornăitor, os din Sisyf![1]

ODYSSEU

Acela-s eu, numai te rog, nu-ți bate joc.

SILEN

De unde vine barca ta pe-acest pământ?

ODYSSEU

Din Ilion, de la războiul cel troian.

SILEN

Dar calea către țara voastră n-o știați?

ODYSSEU

Urgia vînturilor ne-a zvîrlit aici.

SILEN

Ce spui!... Aceeași tristă soartă ca și-a mea.

ODYSSEU

Ai fost împins aici și tu fără să vrei?

SILEN

Tîlharii l-au răpit pe Bacchos și-l căutam.

[1] Faima de șiretenie a lui Sisyf, fiul lui Eol, întrecea în antichitate chiar pe acea a lui Odysseu (cf., mai sus, p. 584, n. 1). Acesta va fi fost motivul pentru care între cele două personaje s-a căutat a se stabili o legătură, presupunîndu-se că, înainte de a deveni soția lui Laerte, Anticleia, mama regelui Ithacei, ar fi fost răpită de Sisyf (cf. Sofocle, *Filoctet*, 417).

ODYSSEU

Ce țară-i asta? Cine-s băștinașii ei?

SILEN

E Etna din Sicilia, mărețul pisc.

ODYSSEU

Și turnuri, ziduri de cetate unde sînt?

SILEN

Nu-s nicăiri. Aceste țancuri sînt pustii.

ODYSSEU

Nu cumva fiarele domnesc pe-acest tărîm?

SILEN

Ciclopii, care locuesc în văgăuni.

ODYSSEU

Ai cui supuși sînt ei? Ori n-au nici un stăpîn?

SILEN

Se țin răzleți. N-ascultă nime nimănui.

ODYSSEU

Trăiesc din spicele crescute pe ogor?

SILEN

La prînzul lor mănîncă lapte, cărnuri, caș...

ODYSSEU

Licoarea viței și-a lui Bacchos o cunosc?

SILEN

De loc. Tărîmul lor e foarte mohorît.

ODYSSEU

Sînt bucuroși de oaspeți și cuviincioși?

SILEN

Ei spun că-i trufanda friptura de străin.

ODYSSEU

Să fie căpcăuni? E-adevărat ce spui?

SILEN

Nu-i om venit aici să nu-l fi sfîrtecat.

ODYSSEU

Dar unde e Ciclopul? E-n sălașul lui?

SILEN

Vînează-n munte sus, cu haita sa de cîini.

ODYSSEU

Tu știi cum să ne-ajuți ca să plecăm de-aici?

SILEN

Eu nu știu, Odysseu, dar mă voi strădui.

ODYSSEU

Sîntem lipsiți de pîine. Haide să ne vinzi!

SILEN

Noi n-avem pîine, ci doar carne, cum ți-am spus.

ODYSSEU

Și-aceasta-i de folos, atunci cînd ești flămînd.

SILEN

Și lapte dulce-avem și urdă din belșug.

ODYSSEU

Aduceți marfa la lumină, s-o vedem!

SILEN

Dar zi! Cîți galbeni o să-mi dai în schimbul ei?

ODYSSEU

Nu bani, licorile lui Bacchos ți le dau.

SILEN

Ce strașnic! Lungă vreme-am fost lipsiți de vin.

ODYSSEU

Ne-a dat licoarca ceasta Maron[1], os de zeu.

[1] În *Odisseea* IX 196 și urm., Maron, preot al lui Apolon pe coasta tracă, lîngă muntele Ismaros, e prezentat ca fiu al lui Evantheus; după tradiția urmată de Euripide, ar fi fost fiu al lui Dionysos. Ultima versiune e făcută să explice, oricum, calitatea vinului.

SILEN

Chiar eu l-am dădăcit și-n brațe l-am purtat.

ODYSSEU

Și Bacchos i-a fost tată, s-o rostim pe șleau.

SILEN

E vinul în corabie sau l-ai adus?

ODYSSEU

(arată burduful pe care-l poartă.)

El umple-acest burduf, moșnege, precum vezi.

SILEN

Atîta tot? Sorbind odată l-aș seca!

ODYSSEU

Pe toți am să vă-ndestulez dintr-un burduf.

SILEN

Frumos izvor ne-arăți, și tare ne e drag!

ODYSSEU

N-ai vrea să-ncerci o leacă limpedele vin?

SILEN

Că bine zici! Să-l gust; pe urmă batem tîrg.

ODYSSEU

Adus-am și-un pocal pe lîngă-acest burduf.

SILEN

Să-mi torni vîrtos ca să mi-l amintesc din nou.

ODYSSEU

(dezleagă burduful, umple pocalul şi i-l dă lui Silen să-l miroasă)

Ia-n vezi!

SILEN

Măi, măi, pe cinste, minunat buchet!

ODYSSEU

Văzuşi?

SILEN

Ba nu, pe Zeus, doar l-am mirosit.

ODYSSEU

(îi pune pocalul în mîini)

Dar gustă-l, să mi-l lauzi nu numai vorbind!

SILEN

(goleşte paharul şi începe să ţopăie)

Iu, iu, mă-ndeamnă Bacchios să dănţuiesc!

ODYSSEU

Ţi-a gîlgîit frumos trecîndu-ţi prin gîtlej?

SILEN

Chiar pîn' la vîrful unghiilor m-a răzbit.

ODYSSEU

Şi başca, noi ţi-om pune-n palmă şi bănet.

SILEN

Goleşte doar burduful, banii să-i lăsăm.

ODYSSEU

Aduceţi mieii şi brînzetul mai întîi.

SILEN

Aşa voi face; nici nu-mi pasă de stăpîn.
Pentr-un pocal de vin sorbit eu căpiez
Şi toate turmele Ciclopilor le dau
În schimb, şi-n valurile-amare mă arunc
Din vîrful stîncii Leukade[1] pentr-un ceas
Prielnic de beţie limpezit de griji.
Iar cel ce nu iubeşte vinul e nebun.
Atuncea-ţi cresc puterile şi mai vîrtos,
Şi braţele se-ncolăcesc pe coapse tari
Şi mîinile dezmiardă, slobode, cum vor,
Şi-n danţul zgomotos necazurile pier.
Asemenea licoare cum să nu mi-o iau?
La naiba cu Ciclopul ăsta bădăran,
Cu ochiul său căscat în frunte la mijloc!

(Intră în peşteră.)

---

[1] Insulă în Marea Ionică, nu departe de ţărmul Acarnaniei. După o legendă destul de răspîndită în vremea lui Euripide, aci şi-ar fi găsit sfîrşitul Sapho, zvîrlindu-se de pe o stîncă din pricina iubirii neîmpărtăşite pentru Phaon. În speculaţiile unor secte mistice de mai tîrziu, faptul avea să capete o interpretare diferită, văzîndu-se în el un rit destinat să asigure nemurirea. Cu acest înţeles, scena e înfăţişată în stuc pe absida aşa-zisei „bazilici pythagorice" descoperită cu patruzeci de ani în urmă lîngă Porta Maggiore din Roma.

CORIFEUL

Ascultă-mă-Odysseu, te-ntreb numai ceva!

ODYSSEU

Cu drag, de-acuma-ncolo sîntem prieteni buni.

CORIFEUL

La Troia și Hellena v-a căzut în mîini?

ODYSSEU

Zdrobitu-i-am întreagă casa lui Priam.

CORIFEUL

Dar nevestica dobîndind-o n-ați cercat
Și voi cu toții să vă-mpărtășiți din ea,
De-i place soții să și-i schimbe rînd pe rînd?
Mișeaua, cum zări pe unul ce-și purta
Picioarele-mbrăcate mai pestriț[1] și-avea
La gît colan de aur, ea s-a năucit
Și l-a lăsat pe Menelau, un bărbătuș
Atît de cumsecade. Neamul femeiesc
Mai bine n-ar fi fost nici cînd... decît al meu!

(Silen iese din peșteră aducînd miei cu picioarele legate și tăvi de cașcaval.)

SILEN

Puternice-Odysseu, privește, ți-am adus
Belșugul ciobănesc: mieluți behăitori
Și urdă cîtă vrei. Luați-l dar cu voi
Și depărtați-vă de peșteră de zor,

[1] E vorba de largii pantaloni al căror port deosebea pe orientali de grecii care nu cunoșteau această piesă vestimentară. În reprezentările figurate ale mitului Elenei, Paris e întotdeauna înfățișat în costumul lui exotic.

Dar mai întîi să-mi dați curatul suc
Al viților lui Bacchos... Valelei, păzca,
Ciclopul vine-acasă. Ce e de făcut?

(Silen privește speriat spre stînga.)

ODYSSEU

Sîntem pierduți, moșnege, unde să fugim?

SILEN

În fundul peșterii găsiți ascunzători.

ODYSSEU

Ciudat e sfatul tău. Să ne-aruncăm în laț?

SILEN

Nici gînd!... Cotloanele vă vor adăposti.

ODYSSEU

Ba nu, prea mult ar geme Troia dacă-ar ști
Că noi fugim înspăimîntați de-un singur om,
Cînd cu adeseori, luptînd cu scutu-n mîini,
Ținut-am piept atîtor mii de frygieni.
De trebuie să mor cu cinste voi muri,
De-mi este dat să scap cu slavă voi trăi.

(Satyrii pornesc să sară neliniștiți, cu mișcări de țapi; de după o stîncă se ivește un uriaș bărbos, cu un singur ochi în frunte. Poartă o măciucă și este urmat de cîini. Odysseu și ceata lui stau îngrămădiți lîngă gura peșterii.)

CICLOPUL

Hehei, opriți! În lături! Ce se-ntîmplă aici?
Măi trîndavilor, ce-s aceste zbenguieli?
Că Dionysos nu-i la noi și nu se-aud

Crotalele[1] de bronz și tobele bătînd.
În peșteră ce fac puieții nou-născuți?
Se-nghesuie la ugere, adăpostiți
Sub coasta mamelor? Ați așezat pe tăvi
De trestioară cașul proaspăt? Ce ziceați?
Vă storc îndată lacrime cu-acest ciomag.
Privirea sus! De ce v-o țineți la pămînt?

(Satyrii se opresc și își ridică, toți dintr-odată, privirile la cer.)

CORIFEUL

Spre Zeus, iată, creștetul ni-l ridicăm,
La stele și la Orion privim țintiș.

CICLOPUL

E gata prînzul după cum am poruncit?

CORIFEUL

Te-așteaptă, numai să poftească rînza ta.

CICLOPUL

Umplutu-s-au ciuberele[2] cu lapte bun?

CORIFEUL

Umplut, să bei și-o butie pînă la fund.

CICLOPUL

De oaie, de văcuță, sau amestecat?

---

[1] Un soi de castaniete folosite în gălăgioasele alaiuri bacchice.

[2] În original, *krater:* vas mare, de bronz sau de argilă, în care grecii obișnuiau să amestece vinul cu apă, înainte de a-l împărți mesenilor.

CORIFEUL

Precum dorești, pe mine doar nu mă sorbi.

CICLOPUL

Nici vorbă, căci fiind așa de jucăuși,
Mi-ați tot sări prin pîntec și m-ați omorî.
(Întorcîndu-se, dă cu ochii de ceata lui Odysseu.)
Hehei, ce gloată văd aicea lîngă țarc?
Tîlhari și lotri-au năpădit acest pămînt?
Și uite mieii smulși din locuința mea,
Legați cu mlade împletite, grămădiți
Cu tăvile de cașcavaluri la un loc,
Și moșul ăsta chel e vînăt de bătăi.

SILEN

(văicărindu-se)

Mă ia cu frig și cald. Valeu, cum m-au snopit!

CICLOPUL

Dar cine s-a jucat cu pumnii-n capul tău?

SILEN

(arătîndu-i pe helleni)

Aceștia, pentru că-i împiedicam din jaf.

CICLOPUL

Au nu știau că sînt un zeu, fecior de zeu?

SILEN

Le-am spus mereu, dar ei furau tot ce-apucau.
Deși mă-mpotrivcam, ei se-nfruptau din caș,
Iar mieii ți-i cărau. Pe tine-amenințau

Că te-or lega de-un greu butuc — trei coți de lung —
Și vintrele ți le vor smulge prin buric,
Și că ți-or cocoșa spinarea c-un gîrbaci,
Apoi că, ferecîndu-te, te vor zvîrli
Pe scîndurile bărcii și te-or vinde rob,
La moară sau la pictrărie să trudești.

CICLOPUL

Așa? Ia dă tu fuga, repede s-ascuți
Satîrele și-aruncă-n foc un vraf înalt
De lemne. Vreau să-i căsăpesc numaidecît,
Să-mi umple pîntecele. Mă voi sătura
Cu carnea rumenită, scoasă de pe jar,
Ca orice jertfitor, pe urmă voi mînca
Prisosul fiert și frăgezit într-un ceaun,
Căci de vînat de munte m-am lehămisit.
Fripturi de lei și cerbi destul am tot prînzit,
Și n-am gustat atîta timp un trup de om.

SILEN

Stăpîne-ntr-adevăr, e tare minunat
Să-ți primenești obișnuințele. De mult
Pe-aicea n-a mai poposit nici un străin.

ODYSSEU

(ieșind înaintea Ciclopului)

Cicloape, lasă-ne să glăsuim și noi.
Sîntem străini și, năzuind să cumpărăm
Merinde, ne-am lăsat corabia, venind
La casa ta. Miorii tocmai ni-i dădea
Bătrînul cela-n schimb pentr-un pocal de vin.
Vindea de bună voie după ce-a băut:
Un tîrg cinstit; nici vorbă că l-am fi silit!
E fără noimă spusa lui, cînd însuți tu
L-ai prins aici făcînd negoț cu bunul tău.

SILEN

Cum, eu? Bătu-m-ar zeii!...

ODYSSEU

...Dacă spun minciuni!

SILEN

(cade în genunchi în fața Ciclopului)

O nu, pe tatăl tău Poseidon, eu mă jur,
Pe marele Triton, pe ceata lui Nereu,
Și pe Calypso, și pe neamul nesfîrșit
Al peștilor, pe valurile sfinte jur,
O, tu frumosul lumii, jupînel iubit,
Ciclopișorule, cu nu-ți înstrăinam
Avutul tău. Mănînce-i moartea pe acești
Prea dragi feciori ai mei, dacă te-nșel cumva!

CORIFEUL

Blestemul fie-al tău. Și noi te-am fost zărit
Făcînd negoț. Ba moară tata, dacă mint!
Să nu-i jertfești pe călători fără temei!

CICLOPUL

Minciuni! Căci eu mă-ncred în mărturia lui
Mai mult ca-n Radamanthys și-l socot mai drept.
Străinilor, vă-ntreb, de unde mi-ați venit,
Și cine sînteți voi, ce țară v-a crescut?

ODYSSEU

Noi sîntem din Ithaca. După ce-am zdrobit
Orașul Ilion, spre casă ne-ntorceam,
Cînd vînturile, care suflă peste mări,
Cicloape, ne-au zvîrlit aici pe țărmul tău.

CICLOPUL

Deci voi ați mers lîngă Scamandru, să loviți
Cetatea Ilion, pentru că v-a furat
Pe cea mai fără de cuviință din femei?

ODYSSEU

Am fost și-am isprăvit acel război cumplit.

CICLOPUL

Smintită faptă să vă duceți să luptați
În Frygia pentru-o muiere de pripas.

ODYSSEU

A fost voința cerului. Pe nici un om
Să nu-l învinuiești. Iar tu, fecior ales
Al zeului din mare, cată să ne-asculți
În rugăciunea noastră, căci vorbim deschis.
La peșteră cu gînduri bune-am poposit,
Deci nu ne sfîrteca, spurcîndu-ți colții tăi
C-un prînz nelegiuit. Luptînd am apărat
Și templele care-l cinstesc pe tatăl tău
Pe coastele Helladei. Tefere-au rămas
Limanul la Malea[1] și la Tainaros[2]
Preasfîntul port, iară la Sunion pe țărm
E-ntreagă stînca cea cu vinele de-argint[3]
A veșnicei Athena, și-adăpostul bun

[1] Astăzi Malia sau Malio di Sant'Angelo, tot la extremitatea sudică a Peloponesului, regiune faimoasă pentru furtunile sale.

[2] Astăzi capul Matapan, la extremitatea sudică a Peloponesului.

[3] Sunion e un promontoriu al Atticii, al cărui pămînt (am avut prilejul s-o semnalăm) ascundea bogate vine de argint. Cf. mai sus, p. 202, n. 1.

De la Geraistos[1]. I-am oprit pe frygieni
Să pună mîna pe-al Helladei țărm sfințit.
Aceasta fu Cicloape și-n folosul tău,
Că și tu locuiești într-un pămînt hellen,
La poala Etnei, muntele ce varsă foc[2].

(Ciclopul face un gest disprețuitor.)

De n-am vorbit pe placul tău mai întregesc:
E lege pentru muritori să fie blînzi
La rugămințile luntrașilor loviți
De valurile mării, să le dea sălaș,
Veșminte noi și daruri, nu să tragă-n țepi
Bucăți din trupul lor, frigîndu-i ca pe boi.
Căci Priamos și țara lui ne-au pustiit
Hellada prea destul; atîtor morți străpunși
De lăncii le-a băut din sînge, și-au rămas
Atîtea văduve și mame fără fii
Și tați cărunți. Dacă pe cei care-au scăpat
Tu vrei să-i frigi nemilostiv și să-i mănînci,
Noi ce să ne mai facem? Crede-mă, te rog,
Cicloape, domolește-ți hulpavele fălci,
Alege mila, nu mai fi nelegiuit,
Să nu plătești amar folosul necurat.

SILEN

(Ciclopului)

Să-ți dau un sfat: o bucătură să nu lași
Din carnea lui, Cicloape. Dacă vei mușca
Din limba lui, o dată doar, o să te faci
Isteț nevoie mare și palavragiu.

---

[1] La extremitatea sudică a insulei Euboea, lîngă golful Carystos.

[2] Înainte de marea erupție a Vezuviului (79 e.n.), Etna era socotit principalul vulcan al bazinului mediteranean.

CICLOPUL

(lui Odysseu)

Măi piciule, deștepții lumii nu slăvesc
Decît un zeu adevărat: averea lor!
Încolo-s numai vorbe meșterite-n vînt!
De templele lui taică-meu de peste mări
Eu nu mă sinchisesc. De ce le pomenești?
Și nici de fulgerul lui Zeus nu mă tem,
Drăguță; și de ce-ar fi el un dumnezeu
Mai mare decît mine? Orișicum ar fi
Mi-e tot una și-am să-ți arăt acum de ce.
Cînd el din cer sloboade repezile ploi,
Eu șed ferit sub coperișul meu de stînci
Prînzind vițel gătit pe spuză sau vînat,
Iar pîntecele tolănit mi-l umezesc
Sorbind o putină[1] de lapte pînă-n fund.
Apoi mă-ntrec cu Zeus cel detunător
Și-mi tremură sumanul de bubuituri.
Cînd Boreas din Tracia revarsă nea,
Mă-mbrac în piei de fiare și-mi aprind un foc
Și nici că-mi pasă de omături. Din pămînt
Răsare iarba totdeauna, vrînd-nevrînd,
Făcîndu-mi grase vitele, să le jertfesc
Nu vreunuia din zei, ci lui, acestui duh
Mai mare dintre toate, pîntecului meu.
Căci băutura, hrana cea de zi cu zi
Și lipsa supărărilor de orice fel
Sînt Zeus pentru oamenii cei luminați.
La naiba dar cu cei ce-au născocit temei
Și legi să-ntortochieze traiul omenesc!
Așa că-ntotdeauna mă voi îngriji
De ființa mea, iară pe tine-am să te-nghit.
Și daruri de-ospeție, cum nu, ți le dau,
Să nu-mi găsești cusur: sînt focul și puțin

[1] În text *amforă:* ca măsură de capacitate, cuprindea în Attica 19,44 l.

Din apa taichii[1] şi-un ceaun clocotitor,
În care, ciopîrţit mărunt, vei încăpea.
Intraţi, vă cheamă zeul peşterii să staţi
Aproape lîngă-altar... să-mi fiţi pe placul meu.

(Îi împinge pe greci în peşteră.)

ODYSSEU

(în timp ce este împins)

Zadarnic am învins troienele-ncercări
Şi mării i-am scăpat, s-ajung pe mîna lui,
Nelegiuitul, sufletul neprimitor.
O, Pallas a lui Zeus, doamna mea, te rog,
Acum ajută-mă zeiţo! E mai greu
Decît la Ilion. Primejdii fără vad
Mă bîntuie. Şi tu, ce şezi printre lumini
Cu stelele, o Zeus, bun ocrotitor
De oaspeţi, vezi-mi soarta mea! De n-o să-ţi pleci
Privirile spre noi nimic nu preţuieşti,
Iar cel ce crede-n tine, Zeus, e nebun!

(Dispar cu toţii în peşteră.)

CORUL

Desferecă-ţi poarta gîtlejului larg,
Cicloape, că prînzul e gata,
Să mesteci, să cronţăi,
Să sfîrteci, să-nghiţi,
Ciozvîrte de oaspeţi
Prăjite şi fierte
Şi fripte-n tăciuni,
Şezînd tolănit
Pe-o blană de capră flocoasă.
Dar mie, te rog,
Un dram să nu-mi dai.

---

[1] Poseidon, tatăl lui Polyfem, domnea, cum se ştie, peste mări şi ape.

Păstrează-le doar pentru tine
Şi-ncarcă-le toate cu vîrf şi-ndesat,
În pîntecul tău cît o barcă.
Eu n-am să mă duc
În peştera lui,
La groaznica fărădelege,
Ce-o-nalţă Ciclopul din Etna,
Flămînd după cărnuri de oaspeţi.
El, ne-ndurător şi nelegiuit,
De-i vine vreun oaspe-n cămin
Şi-i cere-ajutor, îl jertfeşte,
Îl hăcuie tot cu securea,
Şi-l sfîrtecă-n dinţi blestemaţi,
Iar botul scîrbos şi-l desfată
Cu hălci rumenite pe jar.

(Odysseu iese din peşteră, aducînd burduful.)

ODYSSEU

O, Zeus, ce să spun de-acele grozăvii,
Ce le-am văzut în peşteră. De necrezut!
Vederi neomeneşti, dintr-un tărîm de basm.

CORIFEUL

Dar ce e, Odysseu? Nemernicul Ciclop
Din dragii tăi tovarăşi s-a-nfruptat, cumva?

ODYSSEU

Din doi. Pe toţi întîi ne-a cîntărit în mîini,
Apoi alese doi din cei mai dolofani.

CORIFEUL

Sărman de tine, spune cum s-a petrecut?

Cînd am intrat sub coperișul său de stînci,
Aprinse focu-ntîi, zvîrlind pe vatra lui
Butucii de stejar înalți — să tot fi fost
Trei care zdravene. Apoi el așternu
Pe jos, în preajma flăcărilor, un pătul
Din cetină de brad. Pe urmă se porni
Să mulgă vacile și doldora umplu
Cu lapte dalb ciubărul cel de douăzeci
De vedre[1]. Puse-alături vasul de băut,
Făcut din lemn de iederă — trei coți de larg
Și-adînc de patru coți. Iar apa clocotea
Într-un ceaun de bronz. Apoi își pregăti
Frigări de păducel, cu vîrful ascuțit
În foc, și coada descojită c-un cosor.
Erau acol' cuțite de casap din fier
Și lacome securi. Cînd totul fu gătit,
Nelegiuitul, măcelarul slobozit
Din Hades, înhăță din ceata mea doi inși.
Pe unul, cu destoinicie-l căsăpi
Deasupra marelui ceaun și de călcîi
Îl apucă pe celălalt, pocnindu-l greu
De-un colț tăios de stîncă și-i împrăștie
Din țeastă creierii. Pe urmă-l măcui
Cu groaznicul satîr și hălci din trupul său
Le puse la prăjit, iar ce mai prisosi
Zvîrli să clocotească-n marele ceaun...
Sărman de mine, eu, cu lacrimile-n ochi,
Stăteam lîngă Ciclop, slujindu-l la ospăț,
Iar ceialalți, înghesuiți într-un ungher
Al peșterii, ca păsările tremurau,
Și sîngele li se-ascunsese din obraji.
Dar cînd, umflat de carnea prietenilor mei,
Se tologi pe jos și rîgîi din gît
Grozavele duhori, mi se iscă un gînd
Izbăvitor. Eu umplu-ndată un pocal

[1] În text: vasul de zece amfore. (n. tr.).

Cu vinul de la Maroŋ, şi-l întind să-l bea
Zicîndu-i: „O, fecior al zeului din mări,
Hellada-ţi toarnă sucul cel dumnezeiesc
Lumină de-a lui Dionysos, ce e stors
Din struguri". El, fiind ghiftuit de prînzul lui
Scîrbos, luă pocalul şi-l dădu pe gît,
Apoi, cu mîna-ntinsă, mulţumi strigînd:
„Mulţam, o prea iubite oaspe, că mi-ai dat
Măreaţă băutură după-un prînz măreţ!"
Văzînd că-i place mult, din nou i-am dăruit
Pocalul plin, căci mă gîndeam să-l văd răpus
Prin vinul meu şi-apoi să pot să mă răzbun.
Deodată el sloboade-un cîntec. Eu mereu
Tot alte, alte cupe-i torn şi-i încălzesc
Cu vinul maţele. El lălăie cumplit,
În vreme ce-s înlăcrimaţi ortacii mei,
Iar peştera răsună. Şi tiptil atunci
Eu vin afară hotărît ca să vă scap
Cu noi deodată, dacă vreţi. Să-mi spuneţi drept,
Doriţi s-o părăsiţi pe namilă sau nu,
Să fiţi din nou cu Bacchos sub un coperiş,
În ceata Nymfelor? Că, uite, s-a-nvoit
Şi tatăl vostru-n peşteră, ci el e slab,
Cu gîndul numai la vinaţ şi stă lipit
De cupă, ca o pasăre ce s-a-ncurcat
În cleiul laţului şi bate din aripi.
Dar voi, cari sînteţi tineri, hai să ne scăpăm;
Pe Bacchos, prieten vechi şi bun, să-l întîlniţi,
Iar el nu-i seamănă Ciclopului de fel.

CORIFEUL

O, de-aş trăi şi ziua ceea, prieten drag,
Să scap de bala de Ciclop nelegiuit!
Trupşorul nostru scump destul l-am văduvit
De dragoste şi-aici nu-i chip să-l alinăm.

ODYSSEU

Ascultă cum am chibzuit să pedepsesc
Dihania cea rea și să vă dezrobesc.

CORIFEUL

Ascult. Kithara[1] lidică nu mi-ar suna
Mai dulce decît vestea că Ciclopu-i mort.

ODYSSEU

El vrea să meargă să le ducă vinul sfînt
Și fraților, așa de tare l-a-ndrăgit.

CORIFEUL

Aha, tu vrei să-l junghiem în codrul des,
Ori din înaltul stîncilor să-l prăbușim.

ODYSSEU

Ba nicidecum, o viclenie pregătesc.

CORIFEUL

Și cum? De mult știam de iscusința ta.

ODYSSEU

Dorința lui de chef să i-o zădărnicim,
Zicînd să nu le dea și celorlalți Ciclopi
Licoarea, s-o păstreze numai pentru el,
Să ducă trai voios. Și cînd va fi răzbit
De Dionysos, adormind, eu voi lua
Din peșteră-o tulpină de măslin voinic,
Pe care-am s-o ascut cu sabia la vîrf

[1] *Kitharis* sau *phorminx:* instrument muzical cu șapte coarde și cutie de rezonanță, folosit pentru a acompania cînturi monodice sau corale.

Şi-n flăcări am s-o pun. Cînd se va fi-nroşit
Cum trebuie, voi scoate lemnul jăruind,
Şi-o să i-l vîr Ciclopului în ochiul său
Rotund, şi văzul am să i-l topesc prin foc.
Precum dulgherii mînuiesc burghiul gros,
Trăgînd curelele cu care e legat,
Spre a-ncheia corabia, tot astfel noi
Vom sfredeli cu-acel cărbune pe Ciclop
În cuibul ochiului şi-atît vom învîrti
Că-i vom seca de tot al văzului izvor.

CORIFEUL

Alei! Ce strașnic gînd! De bucurie-nnebunesc!

ODYSSEU

Apoi, pe voi, pe toți ai mei și pe moșneag
Am să vă-ncarc în pîntecele negrei bărci
Şi-o să ne depărtăm de-acest meleag vîslind.

CORIFEUL

Au nu ne-ngădui s-apucăm şi noi în mîini
Cărbunele cel orbitor? Am socoti
Că facem sfîntă slujbă [1]; n-am vrea să lipsim.

ODYSSEU

Desigur, lemnu-i greu, ne trebuie-ajutor.

CORIFEUL

Şi-o sută care cu poveri am ridica
De-am izbuti să-i afumăm rotundul ochi
Ciclopului hain, la fel ca pe-un viespar.

[1] Aluzie la una dintre ceremoniile cultice, cînd era atinsă cupa de libații. Poate versul se referă la un alt ritual, în cursul căruia se stingeau cărbuni în cupă și participanții erau stropiți cu această apă lustrală (n. tr.).

Tăceți acum! Voi ați aflat urzirea mea,
Și cînd voi da porunci, vedeți să m-ascultați
Căci eu sînt căpetenia. Eu n-am să-mi las
Tovarășii-ncuiați acol' să fug doar eu,
Deși din hăul peșterii m-am strecurat
Afar' și drumul mi-i deschis. Ar fi păcat
Să-i uit pe dragii mei care m-au însoțit
Un drum așa de lung și singur doar să scap.

(Odysseu intră în peșteră.)

CORIFEUL

Cine-ntîi va pune mîna,
Cine-al doilea să-mpingă
De tăciunele cel roșu,
Pe Ciclop în ochi să-l ardă
Și să-i mistuie vederea?

(Se aude un cîntec din peșteră. Ciclopul vine urmat de Silen care poartă un vas de amestecat vinul [1] și de Odysseu, cu burduful.)

Zît, tăceți, că se pornește
Beat să răulească tare
Cîntec slut, fără măsură.
Neamul prost și bădăranul
Iese-acum din văgăună.
Hai, să-l învățăm, mîrlanul,
Cum se cîntă la beție!
Tot nu scapă de orbire.

CORUL

Fericit e cel ce strigă
Evohe, pătruns de harul
Vinului din dulci izvoare
Și-i pornit pe voie bună.

[1] *Krater*, vezi p. 658, n. 2.

Sprijinit pe-un braț de prieten,
El dezmiardă peste perne,
Trupul moale-al unei fete,
Frumusețe toată-n floare.
Scuturînd parfum din plete
Murmură: „Deschide-mi poarta!"

CICLOPUL

Lalala! Băut-am zdravăn.
Strălucesc de-atîta praznic
Sățios. Mi-e burta plină,
Pîn' la marginile punții
Ca o luntre cu povară.
Iarba proaspătă mă-mbie-n
Astă zi de primăvară,
Să purced să-ntind chiolhanul
Și la frații mei, Ciclopii.
Hai, străine, hai, burduful
Adu-mi-l aici și-mi toarnă!

CORUL

Ce frumos e! Frumusețea
Cum din ochiul său lucește,
Cînd nurliu se-ndreaptă-ncoace.
Dar în peștera umbroasă
Pîlpîie făclii aprinse
Și te-așteaptă o mireasă
Gingașă. Coroane scumpe
De culori nenumărate
Îți vor lumina pe creștet.

ODYSSEU

Cicloape-ascultă-mă! Eu îl cunosc deplin
Pe Bacchios, din care te-am făcut să bei.

CICLOPUL

Ce fel de dumnezeu e Bacchios al tău?

ODYSSEU

Izvorul de plăceri al vieții omenești.

CICLOPUL

Într-adevăr, cînd rîgîi simt că e plăcut.

ODYSSEU

Așa e firea lui, nu face rău nicicui.

CICLOPUL

Și ce mai zeu e dacă șade-ntr-un burduf?

ODYSSEU

În orice loc ar fi, se simte mulțumit.

CICLOPUL

Dar nu se cade zeii să trăiască-n pici!...

ODYSSEU

De-ți face bine, nu te supăra pe pici.

CICLOPUL

Burduful e scîrbos, dar vinul minunat.

ODYSSEU

Rămîi Cicloape-aici, să bei din el tihnit.

CICLOPUL

Să nu le duc și fraților puțin vinaț?

ODYSSEU

Vei fi mai cîștigat, păstrîndu-l numai tu.

CICLOPUL

Voi fi mai de folos, dacă-l voi împărți.

ODYSSEU

La chef se iscă-njurături, gîlcevi, bătăi.

CICLOPUL

Dar nimc-chiar dacă-aș fi beat — nu m-ar lovi.

ODYSSEU

Iubite, insul cherchelit să șadă-acas'!

CICLOPUL

Năting e cel ce bea fără să-neingă chef!

ODYSSEU

Cuminte-i cel care se-mbată-n casa lui.

CICLOPUL

Tu cum socoți, Silen? Mai bine-i să rămîn?

SILEN

Desigur! Ce nevoie-avem de alți cheflii?

CICLOPUL

Ce-i drept, aici e moale pajiștea cu flori!

SILEN

Iar în bătaia soarelui se bea vîrtos.
Ci hai, întinde-te pe-o rînă la pămînt. [1]

(Ciclopul se culcă pe iarbă. Silen, pe furiș, ascunde vasul cu vin în spatele lui.)

CICLOPUL

De ce dosești de mine oala, măi Silen?

SILEN

Să n-o răstoarne cineva!

CICLOPUL

Ba nu, tu vrei
Să sorbi din ea pe-ascuns. Așaz-o la mijloc.

(Silen așază vasul înaintea Ciclopului. Apoi, către Odysseu.)

Iar tu, străine, spune-mi cum să te numesc?

ODYSSEU

Mă chiamă Nimeni[2] și m-aștept să-mi faci un dar.

CICLOPUL

La urmă, după ceialalți te voi mînca.

---

[1] Poate o reminiscență din Hesiod, care pentru zilele apăsătoare ale verii își dorea un ulcior cu vin de Biblos și un loc la umbră, cu fața spre bătaia Zefirului *(Muncile și zilele*, 582—596).

[2] În grecește: *Outis*. Cum se știe, șiretlicul se citește întocmai în *Odiseea* IX 366 și urm.

SILEN

(amestecînd vinul şi umplînd pocalul)

Ce gingaş e hatîrul tău pentru străin!

(Bea.)

CICLOPUL

Ehei, ce faci acol'? Bei vinul pe furiş?

SILEN

Ba el m-a sărutat, că-s tare drăgălaş!

CICLOPUL

Păzea să-l mai săruţi. Nu eşti pe placul lui.

SILEN

Pe Zeus, l-aru topit cu frumuseţea mea!

CICLOPUL

Hai toarnă vinul în pocal şi dă-mi-l plin.

(Silen toarnă, apoi îşi apropie paharul de gură.)

SILEN

E oare bine-amestecat?[1] Să-l cercetez!

CICLOPUL

Ce mofturi! Dă-mi-l cum o fi!

[1] Într-un pasaj citat înainte (p. 675, n. 1), Hesiod recomandă amestecul a trei părţi de apă cu una de vin. Chiar dacă proporţia va fi variat după aptitudinile băutorilor, e sigur că grecii nu beau vinul decît considerabil diluat.

SILEN

(îi oferă o cunună)

Pe Zeus, nu!
Întîi să te-ncunun... și-nghit și eu nițel.

(În timp ce Ciclopul primește coroana, Silen bea din nou.)

CICLOPUL

Paharnicu-i viclean!

SILEN

Mă jur că nu, da-n schimb
E dulce vinul. Șterge-ți gura mai întîi
De vrei să-ți dau să bei!

(Silen mai umple un pocal.)

CICLOPUL

(ștergîndu-și fața și barba)

Dar iată-mă curat
Pe buze și mustăți!

SILEN

Ridică-te gingaș
În cot, și-apoi golește cupa, cum mă vezi
Că beau și eu...

(bea un pocal)

apoi cum vezi că nu mai beau.

CICLOPUL

Hehei, ce faci acol'?

SILEN

Da strașnic l-am golit!

CICLOPUL

(smulgînd pocalul de la Silen şi dîndu-l lui Odysseu)

Străine, ţine cupa! Fii-mi paharnic tu!

ODYSSEU

Cu drag. La viţă mîinile mi se pricep!

CICLOPUL

Ci haide toarnă-mi vin!

ODYSSEU

Îţi torn, numai să taci.

CICLOPUL

Îi ceri prea mult acelui ce-a băut din plin!

ODYSSEU

Hai, ţine, bea, şi cupa s-o goleşti de tot
Să-ţi dai şi sufletul sorbind-o pînă-n fund!

CICLOPUL

(bea)

Măi-măi, butucul viţei cîtu-i plin de duh!

ODYSSEU

Cînd după prînzul îmbuibat îi tragi vîrtos
Şi-ţi stîmperi setea pînteculuí, cazi uşor
În molcom somn. Dar dacă laşi ceva-n pocal
Atuncea Bacchos, află că te va usca.

CICLOPUL

(goleşte altă cupă)

Uhăi!
Ce chin să ieşi din valuri. O, plăceri de soi!
Îmi pare că se-nvîrte şi pămînt şi cer
Într-un vîrtej şi-l văd pe Zeus întronat
Cu-ntreg soborul zeilor măreţ şi sfînt.

(Satyrii sar în jurul lui şi-l sîcîie.)

Nu, n-am să vă sărut. În van îmi azvîrliţi,
Charitelor [1], ochiade! Eu sînt mulţumit
Cu Ganymede[2]-acesta, căci voi poposi
Prea dulce-n braţul lui; Charitelor, vă jur
Că dragostea femeii n-are nici un haz!

(Îl îmbrăţişează pe Silen.)

SILEN

Dar cum Cicloape, spune, eu sînt Ganymed?

CICLOPUL

Da, da, din glia lui Dardanos te răpesc.

(Ciclopul se scoală şi-l duce cu sila pe Silen în peşteră.)

SILEN

(zbătîndu-se)

Sînt mort, copii, săriţi! Cumplit o s-o păţesc...

CICLOPUL

Mai faci şi nazuri, ce, nu-ţi plac fi'ndcă-s băut?

[1] „Graţiile": grup de trei zeiţe (în alte locuri două), simbolizînd îndeobşte ceea ce înfrumuseţează existenţa. În Beoţia, de unde cultul pare să se fi răspîndit, numele lor erau: *Aglaia*, *Thalia* şi *Euphrosyne*.

[2] Vezi mai sus pp. 610, n. 2 şi 611, n. 1.

SILEN

Valeu, sorbi-voi în curînd un vin amar!

(Ciclopul, Silen și Odysseu intră în peșteră. Odysseu revine îndată.)

ODYSSEU

Copii, vlăstare mîndre-ale lui Bacchos, hai,
Că namila e-n casă, cufundată-n somn
Și va vărsa curînd din groaznicul gîtlej
Bucăți de carne. Dar în peșteră-i aprins
Bușteanul și sloboade fum. E hotărît,
Avem un singur țel: Ciclopul să-l orbim.

CORIFEUL

Ca piatra și oțelul ne vom îndîrji.
Hai mergi, să nu pățească tata vreun ponos!
Noi stăm aicea, pregătiți să te slujim.

ODYSSEU

Hefaistos, domn al Etnei [1], scapă-te de-acest
Vecin nelegiuit, arzîndu-i din adînc
Lumina văzului. Și Hypnos[2], tu vlăstar
A'ntunecoasei Nopți, doboară-l negreșit
Pe mîrșavul uriaș, cel urgisit de zei
Și nu-l lăsați voi pe-Odysseu cu ceata lui,
După troienele, slăvitele isprăvi,
Să-ncapă-n mîna unuia necinstitor
De oameni și de zei. Altminteri vom gîndi
Că numai întîmplarea[3]-i zeu și ceialalți
Sînt dumnezei neputincioși față de ea.

(Intră în peșteră.)

[1] Vezi mai sus, p. 214, n. 1.
[2] Personificarea somnului.
[3] Despre locul Întîmplării în concepția lui Euripide despre lume, vezi *Introducerea*, p. 43.

CORUL

Apucați-i strîns în cleşte
Ceafa lui cea căpcăună!
Iute, că-ndat'o să-i ardă
Focul lumina vederii.
Iese fumul, jarul frige,
Şade-ascuns în spuză caldă
Lemnul copacului zdravăn
Trunchiul acela de flăcări.
Haide Maron [1], zeu puternic,
Vinule grăbeşte! Smulge-i
Ochiul turbatei dihănii!
Chefui să-l ducă-n pierzare.
Vai, cum mă mistuie dorul
Bromios drag, să te văd,
Tu,-ncununatul cu iederă!
Cît aş dori să scap din
Ţara Ciclopului.
Oare s-ajung ziua aceea?

ODYSSEU

(*ieşind din peşteră.*)

Tăcere ţapilor şi să v-astîmpăraţi,
Cu buze zăvorîte! Nu e-ngăduit
Să răsuflaţi, nici să clipiţi ori să tuşiţi,
Să nu treziţi dihania. Ci mai întîi
Lumina ochiului să i-o stîrpim prin foc.

(*Satyrii se opresc, împietriţi.*)

CORIFEUL

Tăcem, şi ne-ncuiem răsufletul în fălci!

ODYSSEU

Acuma haideţi, trunchiul prindeţi-l în mîini.
Intraţi, că el e tocmai îndestul de-aprins!

[1] Vezi mai sus p. 652, n. 1. Aci Maron personifică vinul dăruit lui Odysseu.

CORIFEUL

Alege-i tu pe cei ce-or înșfăca dintîi
Bușteanu-nvîlvorat, să-i ardă lui Ciclop
Vederea, ca să-ți fim și noi de-un ajutor.

ÎNTÎIUL PARASTAT [1]

Noi, cei de lîngă poartă, prea departe stăm,
Ca să-i putem împinge parul pînă-n ochi.

AL DOILEA PARASTAT

(șchioapătă și se strîmbă)

Și noi, nu știu ce ne-a ajuns, c-am ologit.

ÎNTÎIUL PARASTAT

(cu același șchiopătat)

Avem aceeași boală. Cum s-o fi-ntîmplat
Că ne-am scrîntit picioarele pe cînd stăteam

(Toți Satyrii șchioapătă.)

ODYSSEU

Scrînteală cînd stăteați?

AL DOILEA PARASTAT

(frecîndu-se la ochi)

Iar ochii ne sînt plini
De praf sau de cenușă, cine știe cum.

ODYSSEU

Fricoșilor netrebnici, voi mă părăsiți!

[1] *Parastatai* se numeau doi din membrii corului, ale căror locuri obișnuite erau la dreapta și la stînga corifeului.

CORIFEUL

Ne spui fricoși netrebnici fiindcă ne păzim
Spinările și șalele, că nu voim
Să ne scuipăm măselele sub lovituri?
Cunosc eu un descîntec vechi de-al lui Orfeu [1]
Atoatefăcător, ce singur va mișca
Tăciunele și hîrca i-o va sfredeli,
Arzîndu-l pe feciorul Geii [2] cel c-un ochi.

ODYSSEU

Știam de multă vreme cine sînteți voi,
Acum m-am lămurit. Eu tot cu dragii mei
Tovarăși am să-ncerc. Iar dacă sînteți slabi
În brațe, cel puțin cîntați nesovăind
Și-mi întăriți cu cîntecele ceata mea!

(Intră în peșteră.)

CORIFEUL

Așa vom face. Noi ne vom primejdui
Pe pielea voastră [3]. Pîrjoliți-l pe Ciclop
În pasul cîntecului nostru ne-nfricat!

(Satyrii cîntă chiuind, cu foarte multă mișcare.)

CORUL

Hei aho! Inimoși
Tot împingeți,
Dați-i zor!
Iute căpcăunului

[1] Miticul cîntăreț de origine tracă, iubitul Eurydicei, al cărui neîntrecut cînt avea puteri supranaturale.

[2] Vezi mai sus, p. 165, n. 1.

[3] Exact tradusă, expresia folosită de Euripide înseamnă „a se expune la primejdii în persoana unui carian" (cum se spune astăzi: „a bate *mea culpa* pe pieptul altuia").

Ochiul pîrjoliți-i-l!
Afumați-mi-l ohó!
Pîrjoliți-l, hai aho,
Pe ciobanul Etnei!
Trageți, smulgeți, răsuciți
Dar păzea,
Nu cumva
Răscolit și căpiat
De dureri
Să vă facă vreun necaz!

(Se aude un urlet înfricoșător din peșteră.)

CICLOPUL

Vai, mi-au prăjit lumina ochiului, valeu!

CORIFEUL

Ce viers de slavă [1]. Cîntă-ni-l Cicloape iar!

CICLOPUL
(dinăuntru)

Valeu, valeu, amar m-au schilodit, sînt mort!
Dar nici din peșteră n-o să plecați întregi,
Nemernice nimicuri! Am să mă proptesc
Aici în prag și brațele-o să mi le-ntind.

(Iese Ciclopul, cu fruntea arsă și însîngerată. Se oprește la intrarea în peșteră.)

CORIFEUL

Cicloape, ce tot strigi acolo?

CICLOPUL

Sînt pierdut!

CORIFEUL

Ce-i drept, arăți cam slut!

[1] În text: *paian*. Vezi mai sus pag. 356, n. 2.

CICLOPUL

Şi vrednic sînt de plîns.

CORIFEUL

Căzut-ai oare, la beţie, pe tăciuni?

CICLOPUL

Ucis am fost de Nimeni.

CORIFEUL

Asta nu-i nimic!

CICLOPUL

Ba Nimeni m-a orbit.

CORIFEUL

Deci ochiul tău e-ntreg.

CICLOPUL

De-ar fi şi-al tău la fel!

CORIFEUL

Cum ai putea s-ajungi
Orbit de nimenea?

CICLOPUL

Faci haz de chinul meu.
Dar unde-i Nimeni?

CORIFEUL

Nicăieri, Ciclopul meu!

CICLOPUL

Străinul m-a zdrobit! Hainul, ca să ştii,
Umplîndu-mă cu vinul cela, m-a-necat!

CORIFEUL

Cu vinul nu-i de glumă. Strașnic luptător!

CICLOPUL

Pe zei! Mai sînt în casă ori au și fugit?

CORIFEUL

Ei molcom tac și se pitesc adăpostiți
De bolta stîncilor.

CICLOPUL

În care parte șed?

(Ciclopul îi caută pe greci. În timpul jocului care urmează, Odysseu și ceata lui se strecoară din peșteră, încărcați de oi și alte prăzi.)

CORIFEUL

La dreapta ta.

CICLOPUL

Și unde?

CORIFEUL

Chiar acol' sub stînci!
I-ai prins?

CICLOPUL

(cade între stînci)

Au, nu, din rău mai rău, căci am căzut
Și capul mi l-am spart.

CORIFEUL

Hei, vezi că ți-au scăpat.

CICLOPUL

Pe-aici? N-ai zis aici?

CORIFEUL

Nu, dincolo ți-am spus!

CICLOPUL

(nehotărît)

Dar unde?

CORIFEUL

Să te-ntorci! Sînt chiar la stînga ta.

CICLOPUL

Valeu, vă bateți joc. Glumiți cu chinul meu!

(Se întoarce căutîndu-i pe fugari. Aceştia, între timp, au ajuns în celălalt capăt, la intrarea din dreapta.)

CORIFEUL

Să-ți spun acuma. Iată-l chiar în fața ta.

CICLOPUL

Nemernicule, unde te găsești?

ODYSSEU

Aici,
Departe-i Odysseu, la loc adăpostit.

CICLOPUL

Ce spui! Şi ce-i cu numele acesta nou?

ODYSSEU

Mi-l dete tatăl meu, căci eu sînt Odysseu.
Acum plătești ospățul tău nelegiuit.

Aș fi zdrobit zadarnic Troia dîndu-i foc,
De n-aș fi răzbunat omorul alor mei.

CICLOPUL

Vai, prorocirea de demult s-a-ndeplinit!
Mi s-a prezis că tocmai tu mă vei orbi,
La-ntoarcerea din Ilion, dar am aflat
Și cum vei ispăși fărădelegea ta:
Vei rătăci pe mări un lung amar de ani [1]

ODYSSEU

Hai, du-te să trăiești precum ți-am pregătit.
Ești bine rînduit. Noi coborîm la țărm
Să slobozim corabia pe-aceste mări
Ale Siciliei, spre țară să pornim.

(Grecii pleacă prin dreapta.)

CICLOPUL

Ba nu, căci am să rup din munte-o stîncă grea
Și-am s-o arunc zdrobind și luntre și luntrași.
Deși sînt orb, tot pipăind voi izbuti
Să sui prin peșteră la piscul cel tăios.

(Intră în peșteră.)

CORIFEUL

(în timp ce Satyrii cu Silen pleacă prin dreapta, în urma grecilor)

Iar noi vom fi tovarășii lui Odysseu,
Și doar pe Bacchos îl vom mai sluji de-acum.

[1] Ca și în celelalte privințe, prorocirile Ciclopului se conformează textului *Odisseii*, potrivit căreia eroul ajunge în Ithaca în al zecelea an al rătăcirilor sale.

INDICELE NUMELOR PROPRII

A

ABAI: localitate în Focida, faimoasă pentru templul oracular al lui Apolon.

ACHERON: fluviu infernal, hotar între lumea viilor şi lumea morţilor.

ADMEŢ: rege tessalian, mîntuit de la moarte prin sacrificiul soţiei sale, Alcesta.

ADRAST: rege în Argos, sprijinitorul lui Polinice în expediţia împotriva Tebei.

ADRASTEEA: personificare a Nevoii, a Inevitabilului; cu acest titlu, confundată cu Destinul.

AGAMEMNON: fiul lui Atreu, craiul Mycenei, căpetenia oştilor greceşti pornite să cucerească Troia.

AGENOR: rege al Feniciei, tatăl lui Cadmos, întemeietorul legendar al Tebei.

AHEI *(Achaioi)*: numele unui grup de greci veniţi să se aşeze în sudul Peninsulei Balcanice către jumătatea mileniului al II-lea î.e.n.; prin extensiune, numele grecilor angajaţi în expediţia troiană.

AHEU, AHEIAN: v. AHEI.

AHILE: Fiul lui Peleu şi al zînei Thetis, regele mirmidonilor.

AIAS *(Aiax)*: numele a doi eroi participanţi la expediţia troiană: Aias fiul lui Telamon şi Aias fiul lui Oileu.

AIETES: fiu al Soarelui, rege legendar al Colchidei, deținător al faimoasei lîne de aur, disputată de Argonauți.

AIGEUS: v. EGEU.

ACASTOS: rege în Iolcos, oraș al Tessaliei.

ALCMENA: soția lui Amphitryon, regele Tebei, mama eroului Heracles.

ALEXANDRU: v. PARIS.

ALTEA *(Althaia)*: fiica lui Thestion, mama eroului Meleagru.

AMFIAREU *(Amphiaraos)*: unul din capii expediției puse la cale de Polinice împotriva Tebei.

AMFION: întemeietor legendar al Tebei. La sunetele lyrei lui, pietrele se însufleţeau şi-şi luau singure locul în zidul ce sta să se înalţe.

AMFITRITA *(Amphitrite)*: soaţa lui Poseidon, personificare a mării.

ANDROMACA: fiica lui Aetion, soţia lui Hector.

APOLON *(Apollon)*: fiul lui Zeus şi al Latonei; zeu al Soarelui, al muzicii şi al artelor.

ARAHNE: înălţime în apropiere de Argos.

ARES: zeul războiului, personificare a măcelului şi a distrugerii.

ARGEU, ARGEIAN: locuitor din Argos.

ARGOS: cetate în Peloponez.

ARTEMIS: sora lui Apolon, zeiţa lunii şi a înălţimilor împădurite.

ASOP *(Asopos)*: rîu în Beoţia.

ASTYANAX: fiul lui Hector şi al Andromacăi.

ATALANTA: eroină arcadiană, soţia lui Melanion.

ATHENA: fiica lui Zeus, protectoare a artelor şi a meşteşugurilor.

ATLAS: fiu al lui Iapet şi al Clymenei, frate al lui Prometeu. Titan condamnat de Zeus să sprijine cu umerii şi cu braţele bolta cerească.

ATREU: fiu al lui Pelops, frate al lui Thyeste.

ATRIZI: coborîtori din Atreu.

B

BACCHIOS: v. BACCHOS.

BACCHOS: nume mistic al lui Dionysos.

BACHUS: v. BACCHOS.

BIA: slujitor al lui Zeus; personificare a Silniciei.

BOREAS: vîntul de nord, dinspre Tracia.

C

CADMEA: ţara lui Cadmos, Teba.

CADMEU: coborîtor din Cadmos, locuitor al Tebei.

CADMOS: întemeietorul mitic al Tebei, fiu al lui Agenor, regele Feniciei.

CADMOS (ţara lui): Teba.

CALCHAS: fiul lui Thestor; proroc infailibil.

CALYPSO: zînă a mării îndrăgită de Odysseu, care a petrecut lîngă ea mai mulţi ani.

CAPANEU: unul din „cei şapte" porniţi să cucerească Teba împreună cu Polinice.

CASANDRA: fiica lui Priam şi a Hecubei, preoteasă a lui Apolon, roaba lui Agamemnon.

CASTALIA: izvor în muntele Parnas.

CASTOR: fiul lui Zeus şi al Ledei, unul din cei doi Dioscuri.

CEFISUL *(Kephisos)*: rîuşor în Attica.

CERCHNEEA *(Kerchne*, mai tîrziu *Kenchreai)*: curs de apă între Argos şi Tegea.

CHARITELE: Graţiile (Aglaia, Thalia şi Euphrosyne).

CHARYBDA: monstru marin, spaima corăbierilor.

CHILISA: sclavă originară din Cilicia, doică în casa lui Agamemnon.

CILLENE *(Cyllene)*: munte în Arcadia.

CIRCE: fiică a lui Helios, vrăjitoare renumită.

CITERON *(Cithaeron)*: munte în Beoţia.

CNOSSOS: oraş în Creta, reşedinţa legendarului Minos.

COLCHIDA: ţinta expediţiei Argonauţilor; în epoca clasică, regiune pe ţărmul de Răsărit al Mării Negre, la Sudul Caucazului.

CORICIANA (peşteră): peşteră în muntele Parnas.

CORINTUL *(Korinthos)*: oraş vestit pe istmul cu acelaşi nume.

CRATHIS: rîu în Italia sudică, lîngă Sybaris.

CRATOS: slujitor al lui Zeus; personificare a forţei.

CREON: numele unor regi legendari din Corint şi Teba.

CRONOS: fiu al lui Ouranos, tată al lui Zeus, învins şi înlocuit de acesta ca stăpîn al zeilor şi al lumii.

CYPRIS *(Kypris)*: epitet al Afroditei, adorată cu precădere în insula Cypru.

D

DANAE: fiica lui Acrisios, îndrăgită de Zeus, mama eroului Perseu.

DANAI: coborîtori din Danaos; nume generic al grecilor în epopee.

DARDANIA: ţara lui Dardanos, Troada.

DAULIA: v. DAULIS.

DAULIS: oraş în Focida.

DEIFOBOS: fiu al lui Priam.

DELFI *(Delphi)*: localitate în Focida, faimoasă pentru templul şi oracolul lui Apolon.

DELOS: insulă din arhipelagul Cicladelor, loc de cult al lui Apolon.

DEMETRA: sora lui Zeus, fiica lui Cronos, zeiţa muncii cîmpului şi a holdelor.

DIKE: Echitatea, fiica lui Zeus şi a zeiţei Themis.

DIRCE: izvor în preajma cetăţii Teba.

DODONA: localitate în Epir, sanctuar celebru al lui Zeus.

DRYAS: rege trac, tatăl lui Lycurg.

E

EDONI: populaţie tracă.

EFEST *(Hephaistos)*: fiu al lui Zeus şi al Herei, zeul-faur, personificarea focului.

EGEU *(Aigeus)*: rege legendar al Atticii, tatăl lui Teseu.

EGIPLANCTOS *(Aigiplanctos)*: pisc sau înălţime necunoscută din alte izvoare.

EGIST *(Aigisthos)*: fiul lui Thyeste, ucigaş al lui Agamemnon.

ELEUSIS: localitate în Attica; sanctuar celebru al Demetrei.

ENKELADOS: unul din Titanii răzvrătiţi împotriva Olympienilor, ucis de Athena.

EPAFOS: rege legendar al Egiptului, născut din Zeus şi din Io.

EPEU: făuritorul calului troian.

EREBOS: partea cea mai întunecată a lumii infernale.

EREHTEIZII: urmaşii lui Erehteu; în sens larg, atenienii.

EREHTEU: rege legendar al Atticii.

ERINYI: fiice ale Nopţii, divinităţi subpământene, răzbunătoare ale sîngelui vărsat.

EROS: fiul Afroditei, personificarea iubirii şi a dorului.

ETEOCLE: unul din fiii lui Oedip, apărătorul Tebei împotriva fratelui său Polinice.

ETER: partea cea mai înaltă a văzduhului.

ETNA: munte şi vulcan în Sicilia.

EURIP *(Euripos)*: braţ de mare între Grecia şi insula Euboea.

EUROT *(Eurotas)*: rîu în Laconia; pe malurile lui e aşezată Sparta.

EURYSAKES: fiul lui Aias şi al Tecmessei.

F

FASIS *(Phasis)*: rîu în Colchida.

FEBOS: v. FOIBOS.

FILOMELA: fiica lui Pandion, rege legendar al Atticii; urmărită de Tereu, a fost transformată în rîndunică.

FINEUS: rege-proroc din Tracia, pedepsit de zei cu orbirea. A dezvăluit Argonauţilor calea spre Colchida.

FOCIDA: regiune în Grecia Centrală.

FOIBOS *(Phoibos)*: „Strălucitorul"; epitet al lui Apolon.

FORCIDE: fiice ale lui Forcis (Phorkys).

FORCIS *(Phorkys)*: zeu marin vrăjmaş oamenilor; uneori confundat cu Proteu.

FTIA *(Phtia)*: regiune în Tessalia, patria lui Ahile.

G

GAIA: Pămîntul, divinitate primordială născută din Haos.

GEA *(Ge)*: v. GAIA.

GERASTOS: oraş şi promontoriu în Euboea.

GERION: uriaş cu trei capete, ucis de Heracles.

GORGONE: fiinţe monstruoase, avînd darul să împietrească pe cel ce le privea. Una din ele, Medusa, a fost ucisă de Perseu.

GORGOPIS: lac în părţile Corintului.

H

HADES: lăcaşul morţilor, lumea subpămînteană.

HARMONIA: soţia lui Cadmos, stăpîna unui colan pricinuitor de mari nenorociri.

HECATE: divinitate lunară, identificată uneori cu Artemis.

HECTOR: fiul lui Priam, soţul Andromacăi, cel mai viteaz apărător al Troiei.

HECUBA: ultima regină a Troiei, soaţa lui Priam.

HEFEST: v. EFEST.

HELICON: munte în Beoţia, considerat sălaş al Muzelor.

HELIOS: Soarele.

HELADA *(Hellas)*: regiune în Tessalia, ţara mirmidonilor; mai tîrziu Grecia îndeobşte, cu excepţia Peloponesului.

HELEN,-I: locuitor al Heladei; mai tîrziu, grec.

HEMON *(Haemon)*: fiul lui Creon, regele Tebei.

HEPHAISTOS: v. EFEST.

HERA: soţia lui Zeus, regina zeilor.

HERACLE: fiul lui Zeus şi al Alcmenei, după moarte ridicat în rîndul Olympienilor.

HERMES: fiul lui Zeus şi al Maiei, mesager al zeilor, călăuz al morţilor, zeu al negoţului.

HESIONA: fiica lui Laomedon, roaba lui Telamon.

HRISIDA *(Chryseis)*: fiica lui Chryses, preot al lui Apolon, un timp roaba lui Agamemnon.

HYMENEU: zeul căsniciilor.

HYPNOS: Somnul.

I

IACHOS *(Iacchos)*: fiu al lui Zeus şi al Demetrei; epitet al lui Dionysos, cu care uneori se confundă.

IASON: fiul lui Aeson, soţul Medeii, căpetenia expediţiei Argonauţilor.

IDA: munte în Troada.

IFIGENIA: fiica lui Agamemnon, jertfită de tatăl ei pentru a obţine vînturi favorabile.

ILION: Troia.

INAH *(Inachos)*: rîu în Argolida.

INO: fiică a lui Cadmos şi a Harmonici; după moarte, zînă a mării cu numele de Leucothea.

IO: fiica lui Inachos, iubită de Zeus; mama lui Epafos.

IOLCOS: oraş în Tessalia, patria lui Iason.

ISMENOS: rîu în Beoţia.

ISTRUL *(Istros)*: Dunărea.

ITHACA: insulă în Marea Ionică, patria lui Odiseu.

ITYS: fiul Procnei şi al lui Tereu, ucis de mama sa.

IXION: fiu al lui Ares, ucigaş al lui Deioneus; trecea drept părinte al Centaurilor.

K

KEPHISOS: v. Cefisul.

KYPRIS: v. Cypris.

L

LABDACIZI: urmaşii lui Labdacos.

LABDACOS: rege legendar al Tebei, urmaş al lui Cadmos.

LACONIA: regiune în sud-estul Peloponesului.

LAERT *(Laertes)*: rege al Ithacei, tatăl lui Odiseu.

LAIOS: fiul lui Labdacos, tatăl lui Oedip.

LAOMEDON: tatăl lui Priam, rege al Troiei.

LEMNOS: insulă în nordul Mării Egee.

LERNA: mlaştină în Peloponez; adăpostul hidrei ucise de Heracle.

LEUCADA *(Leukas)*: insulă în Marea Ionică; promontoriu în Epir.

LOXIAS: „Piezişul", epitet al lui Apolon.

M

MAIA: nimfă, mama lui Hermes.

MALEA: promontoriu la extremitatea sudică a Peloponesului.

MARTE: numele latin al lui Ares, zeul războiului.

MECIST *(Makistos)*: munte în Eubeea.

MEDEIA: fiica lui Aietes, soţia lui Iason.

MEGAREUS: fiu al lui Creon şi al Euridicei.

MENELAU *(Menelaos)*: fiu al lui Atreu, frate cu Agamemnon, soțul Elenei.

MEOTIS *(Maiotis)*: marea de Azov.

MEROPA: soția lui Polyb, mamă adoptivă a lui Oedip.

MESAPION: munte în Beoția.

MINOS: rege legendar al Cretei.

MISIA: regiune în nord-vestul Asiei Mici.

MOIRA: Ursita, Destinul.

MOIRELE *(Moirai)*: Ursitoarele (Clotho, Lachesis și Atropos).

N

NEOPTOLEM: fiul lui Ahile.

NEPTUN: numele latin al lui Poseidon.

NEREIDE: fiicele lui Nereus.

NEREUS: divinitate a mării.

NISOS: rege legendar al Megarei, tatăl Skyllei.

NYSA: numele mai multor munți și orașe situate în diferite locuri, închinate lui Dionysos.

O

ODISEU *(Odysseu)*: fiul lui Laertes, regele Ithacei.

OENEUS: rege al etolienilor, soțul Altheei.

OKEANIDE *(Oceanide)*: fiicele lui Okeanos.

OKEANOS: fiul lui Ouranos și al Geei, fluviul care înconjură pământul.

OLYMPUL: munte în Tessalia considerat ca reședință a zeilor.

OLYMPIA: localitate în Elida, faimoasă pentru sanctuarul lui Zeus și pentru întrecerile ce aveau loc aci din patru în patru ani.

OREST: fiul lui Agamemnon și al Clytemnestrei.

ORFEU: cîntăreț mitic de origine tracă, iubitul Eurydicei.

PALAS: v. PALLAS.

PALLAS: supranume al zeiței Athena.

PAN: divinitate a piscurilor și a sălbătăciunilor, zeul naturii neumblate.

PANDION: rege legendar al Atticii, tatăl lui Egeu; rege al Megarei.

PARCE: v. MOIRE.

PARIS: fiul lui Priam și al Hecubei, răpitorul Elenei.

PARNAS: munte în Focida.

PELEU: erou tessalian, tatăl lui Ahile.

PELIAS: rege în Iolcos, unchiul lui Iason.

PELION: munte în Tessalia.

PELOP *(Pelops):* fiul lui Tantal, tatăl lui Atreu și al lui Thyeste.

PENEU: numele unui rîu din Tessalia și al altuia din Elida

PENTEU: rege legendar al Tebei, ostil cultului lui Dionysos și, ca pedeapsă, sfîșiat de Bacchante.

PERSEFONA: fiica Demetrei, soața lui Pluton, regina lumii subpămîntene.

PHASIS: v. FASIS.

PHINEUS: v. FINEUS.

PHOIBOS: v. FOIBOS.

PIERIDE: supranume al Muzelor, locuitoare ale Pieriei.

PILADE: prietenul lui Oreste.

PIRENA: izvor faimos în Corint.

PIRITOUS: rege al lapiților, prieten al lui Teseu.

PITEUS *(Pytheus):* „Pithean", supranume al lui Apolon.

PITIA *(Pythia):* preoteasa templului lui Apolon din Delfi.

PITO *(Pytho):* v. DELPHI.

PLEISTOS: rîu în Focida.

POLINICE *(Polyneikes:)* fiu al lui Oedip.

POLLUX: frate al lui Castor și al Elenei, unul din Dioscuri.

POLYDOR: fiu al lui Cadmos, tatăl lui Labdacos.

POLYXENE: fiica lui Priam şi a Hecubei.

POSEIDON: fratele lui Zeus, zeul mărilor şi al apelor.

POSIDON: v. POSEIDON.

PRIAM: fiul lui Laomedon, regele Troiei.

PRIAMIZII: coborîtorii din Priam.

PROMETEU: Titan, fiul lui Iapet şi al Climenei; prieten al oamenilor, răzvrătit împotriva lui Zeus.

PROSERPINA: v. PERSEFONA.

R

RADAMANTHYS: fiu al lui Zeus, unul din judecătorii lumii infernale.

REEA *(Rhea)*: soaţa lui Cronos, mama lui Zeus. Golful Reei: Marea Adriatică.

S

SALAMINA: insulă în golful Saronic, patria lui Telamon mai tîrziu celebră pentru biruinţa cîştigată aci de greci împotriva perşilor.

SALMIDESOS: oraş pe coasta tracă a Mării Negre.

SARDES: oraş în Asia Mică; capitala regatului Lydiei.

SARONIC: golf între Attica şi Argolida.

SCAMANDRU: rîu în Troada.

SCILA *(Skylla)*: fiica lui Nisos, regele Megarei, transformată în monstru marin.

SEMELE: fiica lui Cadmos, mama lui Dionysos.

SIMOIS: rîu în Troada.

SIPYLOS: munte în Frigia.

SISIF: v. SISYPHOS.

SISYPHOS: rege legendar al Corintului, faimos prin şiretenia lui.

SKYLLA: v. SCILA.

STROFIU *(Strophios)*: prieten al lui Agamemnon, părinte adoptiv al lui Oreste.

STYX: fluviu al lumii infernale.

SUNION: promontoriu al Atticii.

T

TAINAROS: cap la extremitatea sudică a Peloponesului.

TALTIBIU *(Talthybios)*: crainicul lui Agamemnon şi al oştii greceşti în expediţia troiană.

TANTAL: rege legendar al Frigiei, tatăl lui Pelops şi al Niobei.

TARTARUL: partea cea mai de jos a Infernului, locul de ispăşire al păcătoşilor.

TECMESA: fiica lui Teleutas, captiva şi soaţa lui Aias.

TELAMON: rege al Salaminei, tatăl lui Aias.

TELEUTAS: rege al misienilor, tatăl Tecmesei.

TESEID, -IZII: coborîtor din Teseu; prin extensiune, atenian.

TESEU *(Theseus)*: fiul lui Egeu, rege legendar al Atticii.

TEMISCIRA *(Themiscyra)*: oraş pe ţărmul nordic al Asiei Mici, la gura rîului Termodon.

TERMODON: rîu în Asia Mică, pe teritoriul regatului de mai tîrizu al Pontului.

TEUCROS: fiu al lui Telamon şi al Hesionei, frate după tată cu Aias.

THANATOS: Moartea.

THEMIS: Dreptatea, fiică a Cerului şi a Pămîntului.

THETIS: fiica lui Nereu, soaţa lui Peleu, mama eroului Ahile.

THORIC *(Thorikos)*: localitate în Attica.

TIDEU: fiul lui Oineus, una din căpeteniile expediţiei împotriva Tebei.

TIFON *(Typhaon, Typhaeus)*: monstru născut din Hera, fulgerat de Zeus, şi închis în tainiţele pămîntului.

TIEST *(Thyestes)*: fiul lui Pelops, frate al lui Atreu şi tată al lui Egist.

TINDAR: rege legendar în Amiclai, soţul Ledei.

TITANI: copii ai Cerului şi ai Pământului, personificarea forţelor elementare ale naturii, înfrînţi de zeii Olympului la capătul unei aprige lupte pentru stăpînirea universului.

TRITON: divinitate marină, fiu al lui Poseidon.

TROADA: regiune în nord-vestul Asiei-Mici, unde e aşezată Troia.

TROIA (sau ILION): cetatea lui Laomedon şi a lui Priam, situată pe litoralul asiatic, aproape de intrarea în Dardanele.

TROIZENA *(Troizen* sau *Troizene)*: oraş în Argolida.

U

ULYSSE: numele latin al lui Odiseu.

URANOS *(Ouranos)* Cerul, principiul masculin în perechea primordială al cărei element feminin e Pământul *(Gea)*.

Z

ZEUS: soţul Herei şi părinte al unei numeroase progenituri, divinitatea principală a panteonului grec.

CUPRINS

Introducere 5
ESCHYL 47
ORESTIA
în romîneşte de *G. Murnu* 49
Partea I — Agamemnon 53
Partea a II-a — Hoeforele 115
Partea a III-a — Eumenidele .. 161
PROMETEU ÎNCĂTUŞAT
în romîneşte de *I. Costa* 207
SOFOCLE 265
AIAS
în romîneşte de *George Florin* 267
OEDIP-REGE
în romîneşte de *Dan Botta* 343
ANTIGONA
în romîneşte de *George Florin* 425
EURIPIDE 495
MEDEIA
în romîneşte de *Alexandru Pop* 497
TROIENELE
în romîneşte de *Dan Botta* 565
CICLOPUL
în romîneşte de *Alexandru Pop* 637
Indicele numelor proprii 691

Responsabil de carte: D. Grigorescu
Tehnoredactor: V. Basarab
Corector: C. Moldoveanu

Dat la cules 28.03.58. Bun de tipar 28.06.58. Tiraj 25.159 ex. Hîrtie semi velină satinată de 65 gr. m.² Ft. 540×840/16. Coli ed. 25,43. Coli de tipar 4-1.25. Editia I. Comanda 2168. Planșe tiefdruck 3. A. nr. 2168. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 875 = R.

Tiparul executat sub com. Nr. 80530 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin", București — R.P.R.

Lei 21,50

Broșat lei 21,50
Legat lei 30